

Nr 115

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70, m. m.; given Stockholms slott den 25 april 1969

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen.

Det förslag till riksstat för budgetåret 1969/70 som lades fram i årets statsverksproposition kompletteras med hänsyn till senare inträffade förändringar berörande såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisas en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna ger vid handen att totalbudgetunderskottet främst till följd av ökade statsinkomster skulle minska med nära 500 milj. kr. i förhållande till beräkningarna i årets statsverksproposition. Sålunda förutses nu ett underskott på ca 3 000 milj. kr.

För budgetåret 1969/70 beräknas totalbudgeten utfalla med ett underskott på ca 1 560 milj. kr. Detta innebär en förbättring av saldot med drygt 900 milj. kr. i jämförelse med riksstatsförslaget. Förbättringen beror helt på att statsinkomsterna nu beräknas bli större än vad som antogs i statsverkspropositionen. Budgetens underskott väntas alltså minska med ca 1,5 miljard kr. i förhållande till det nu beräknade utfallet för innevarande budgetår.

I särskilda bilagor redovisas bl. a. en reviderad nationalbudget för år 1969 och en långtidsbudget för budgetåren 1969/70—1973/74.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 25
april 1969.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Jag anhåller nu att få anmäla en *reviderad finansplan* och till *komplettering av riksstatsförslaget för nästa budgetår* underställa Kungl. Maj:ts prövning en förnyad beräkning av statsinkomsterna m. m. samt ett slutligt förslag till investeringsplan för budgetåret 1969/70 och vissa andra frågor som sammanhänger därmed.

REVIDERAD FINANSPLAN 1969

1. Den internationella utvecklingen

Stegringen i de västeuropeiska industriländernas produktion och i världshandeln hölls väl uppe i slutet av år 1968 och början av år 1969. I några länder ökade takten i produktionsstegringen. Västeuropas produktion uppskattas nu ha under fjolåret ökat drygt 4,5 %, dvs. något mer än vad som förutsågs i finansplanen. Uppgången i Nordamerika beräknas till inemot 5 % och i Japan till över 10 %. För hela OECD-området betyder detta en ökning år 1968 med närmare 5,5 % mot 3,5 % år 1967. Världshandeln steg med hela 12 %, en takt som inte uppnåtts sedan Korea-kriget. För innevarande år tyder prognoserna på att industriländernas produktion stiger nästan lika mycket som år 1968. Ökningen i världshandeln beräknas dock bli något mindre.

Beträffande utvecklingen under år 1969 i länder av betydelse för Sveriges ekonomiska aktivitet märks bl. a. att utsikterna för den brittiska ekonomin fortfarande ter sig ovissa. Storbritanniens ekonomiska politik har stra-

mats åt i flera omgångar, senast i samband med den nyligen framlagda budgeten. Likväl kan ifrågasättas om den eftersträvade dämpningen av den interna efterfrågan hinner framträda med någon styrka under innevarande år. Den franska ekonomin har lika litet som den brittiska visat någon påtaglig reaktion på de åtstramande åtgärder som vidtagits. Samma förhållande tycks råda i USA där politiken också är inriktad på att dämpa konjunkturen. Efterfrågan utvecklas så starkt att expansionen troligen håller i sig åtminstone året ut. Av särskilt intresse för den svenska utvecklingen är det ekonomiska omslaget i Danmark och Finland som gör att man för dessa länder kan räkna med stegringar i produktionen om 5 å 6 %. I Västtyskland talar den livliga investeringskonjunkturen och den gynnsamma utvecklingen av hushållens inkomster för att produktionsstegringen trots de dämpningsåtgärder som nyligen företagits kan bli större än de 4,5 % som man officiellt inriktar sig på. Till de expansiva inslagen i den internationella konjunkturbilden hör också Italiens och Japans snabbt stigande ekonomiska aktivitet samt utvecklingen i flertalet mindre industriländer.

Att döma av de aktuella tendenserna i såväl Västeuropa som Nordamerika förefaller sålunda den ekonomiska tillväxten under innevarande år kunna bli större än vad man räknade med vid årsskiftet. Efterfrågan ökar i allmänhet på bred front, omfattande även näringslivets investeringar. Även om det pågående uppsvinget torde ha krympt marginalerna för ytterligare expansion finns dock i allmänhet ett betydande arbetskrafts-, kapacitets- och betalningsmässigt utrymme. I Storbritannien, USA och Frankrike föreligger emellertid jämviktsproblem av främst valutakarakter, men som jag redan antytt är det inte troligt att den därav föranledda restriktiva politiken skall medföra några kännbara kontraktiva verkningar under år 1969. Går utvecklingen i de banor som nu skönjes skulle produktionen i år kunna växa med i Västeuropa ca 4,5 %, i Nordamerika ca 4 %, i Japan ca 10 % och för OECD-området totalt med 4,5 å 5 %. Mot denna bakgrund synes det rimligt att räkna med en omkring 10-procentig ökning av världshandeln år 1969.

Utvecklingen av den internationella konjunkturen under år 1970 kan ännu inte förutses med den grad av visshet som behövs för en säkrare och något mera långsiktig bedömning av de yttre villkoren för den svenska ekonomiska politiken. Man har dock anledning hålla beredskap inför möjligheten att uppgången i den industriella aktiviteten utomlands saktar av något under nästa år och att tendenser i den riktningen börjar framträda redan i slutet av innevarande år. Åtstramningspolitiken i Förenta staterna och Storbritannien kan sålunda komma att avsätta mera påtagliga resultat. Man bör vidare uppmärksamma att även flera andra länders ekonomiska politik på sistone getts en mera återhållande inriktning. Särskilt tydligt har detta varit på kreditpolitikens område. En rad länder har av interna jämvikts-

skäl höjt diskontot och även i övrigt skärpt kreditpolitiken under de senaste månaderna. Samtidigt har räntenivån successivt skruvats upp till följd av att stora länder med betalningssvårigheter sökt främja nettoinflöde av kapital genom att förskjuta räntedifferensen till sin fördel medan andra länder av omsorg om sin valutaställning sökt återställa de relativa räntnivåerna. Om räntespiralen fortsätter, vilket inte är uteslutet, kan investeringarna komma att försvagas något nästa år.

En återgång till mera normala ränteförhållanden kompliceras av att man även för en tid framåt synes vara hänvisad till att söka klara kvarstående betydande jämviktsbrister mellan de stora ländernas betalningar med hjälp av utjämnande kapitalflöden. Som närmare diskuteras i den reviderade nationalbudgeten finns det nämligen knappast hopp om någon snar avveckling av föreliggande balansrubningar. Om kapitalflödernas inriktning och omfattning inte blir sådan att de verkar utjämnande kan den nämnda allmänna tendensen till återhållande ekonomisk politik förstärkas. En sådan ökad restriktivitet skulle givetvis försvaga utsikterna till en tillfredsställande expansion i världsekonomin under nästa år. Å andra sidan bör det internationella samarbetet i allmänhet och på valutaområdet i synnerhet också i fortsättningen göra det möjligt att undvika att eventuella akuta betalningssvårigheter mera drastiskt bryter produktionens och handelns tillväxt.

2. Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 1968

Huvuduppgiften för den ekonomiska politiken i Sverige under de två senaste åren har varit att trots avmattningen i den internationella konjunkturen trygga full sysselsättning och uppnå en växande produktion. Samtidigt har politiken präglats av behovet att förbättra utrikesbalansen och stabilisera pris- och kostnadsutvecklingen. När det gällt utbyggnaden av våra resurser har industrins investeringar och bostadsbyggandet prioriterats.

Förverkligandet av dessa mål har krävt en noggrann avvägning av den ekonomiska politikens olika medel. Påverkan på den inhemska efterfrågan har karakteriserats av en försiktig stimulans. Tonvikten i politiken har legat på selektiva — tidsmässigt och regionalt avgränsade — åtgärder.

Den förda politiken har lett till ett balanserat uppsving i den svenska ekonomin. Den tillväxt i efterfrågan som skedde under fjolåret var i inte oväsentlig utsträckning resultatet av den ekonomiska politikens stimulansåtgärder. Även uppgången av den svenska exporten spelade en stor roll. Genom att politiken inriktats på att motverka överinteckning av resurserna och kostnadsstegringar kunde de möjligheter till ökad export tillvaratas som uppstod genom den internationella konjunkturuppgången. Till den öka-

de efterfrågan som kom till stånd i fjol bidrog även den kraftiga uppgången av den privata konsumtionen.

De tre första kvartalen 1968 präglades av en förhållandevis måttlig efterfrågeökning inom den svenska ekonomin. En klar omsvängning inträdde därefter under årets sista kvartal. Bilden av ett markerat uppsving under denna tid framträder nu tydligare än vid årsskiftet.

Produktionens ökning 1968 beräknades i statsverkspropositionens finansplan till 3,5 %. Enligt senare gjorda beräkningar skulle nationalproduktens tillväxt ha stannat vid drygt 3 %. Dessa reviderade beräkningar utgår från försörjningsbalansens »användningssida». Nedjusteringen kan helt återföras till beräkningen av lagerinvesteringarna. Beträffande dessa gäller att en nedgång skedde under åren 1966 och 1967. I finansplanen antogs att ett omslag i lagerinvesteringarna skett under fjolåret, och att en uppgång om ca 400 milj. kr. kommit till stånd. Enligt de reviderade kalkylerna skulle emellertid lagerinvesteringarna ha minskat även i fjol. Såsom närmare utvecklas i den reviderade nationalbudgeten kan dock dessa kalkyler ifrågasättas. Härför talar även att alternativa beräkningar över nationalproduktens tillväxt med utgångspunkt i produktionsstatistiken pekar på en betydligt högre produktionsökning. Det förefaller mot denna bakgrund sannolikt att bruttonationalprodukten under fjolåret steg med åtminstone 3,5 %.

Den stigande inhemska efterfrågan mot slutet av 1968 präglade klart utvecklingen inom arbetsmarknaden. Efterfrågan på arbetskraft ökade starkt under sista kvartalet. I genomsnitt för hela 1968 uppgick andelen arbetslösa medlemmar i arbetslöshetskassorna till 2 %, vilket innebär en mindre uppgång i förhållande till året innan. I slutet av 1968 var dock arbetslösheten något lägre än samma tid ett år tidigare.

Hushållens disponibla realinkomster steg under fjolåret betydligt snabbare än under senare år trots att den nominella lönestegringen var förhållandevis begränsad. Denna för hushållen gynnsamma utveckling hänger samman med den låga takten i prisstegringarna. Priserna steg i fjol med mindre än 2 %.

Tillväxten av den privata konsumtionen 1968 beräknas nu till 4,2 %, vilket är något mer än enligt de preliminära uppskattningarna. Denna snabba tillväxt var till och med något större än uppgången av de reala disponibla inkomsterna. Den höga konsumtionsbenägenheten förklaras delvis av de goda kreditmöjligheter som förelåg i fjol.

Den offentliga sektorns aktivitet har under de båda senaste åren spelat en stor roll för efterfrågeutvecklingen. Den offentliga konsumtionen ökade i fjol med ca 7,5 % i volym eller i ungefär samma takt som 1967. De offentliga investeringarna steg 1968 med närmare 7 %. Uppgången var ungefär lika stark för såväl de statliga som för de kommunala investeringarna.

Bostadsbyggandet var under fjolåret rekordhögt. Räknat i färdigställda lägenheter uppgick produktionen till över 106 000. Samma höga tal registre-

rades 1968 även för igångsättningen av nya lägenheter. I volym ökade bostadsinvesteringarna med ca 2 %.

För industrins investeringar föreligger ännu endast preliminära beräkningar. Dessa tyder på att industriinvesteringarnas volym var i det närmaste oförändrad under 1968. Maskininvesteringarna ökade med ett par procent, vilket dock uppvägdes av en viss nedgång för industrins byggnadsinvesteringar.

För näringslivet totalt minskade de fasta investeringarna med 3,5 %. Detta förklaras i huvudsak av den kraftiga nedgång som till följd av investeringsavgiften inträffade för handelns investeringar.

Mot bakgrunden av den inte alltför starka ekonomiska tillväxten i våra viktigaste avnämrländer utvecklades den svenska exporten gynnsamt under fjolåret. Varuexporten exklusive fartyg ökade med 9,5 %. Det överstiger klart genomsnittet för 1960-talet och utgör en dubbelt så hög uppgång som året innan. Inklusive fartyg steg exporten med 8 %. Exportvolymen ökade för samtliga varugrupper. Med undantag för massa och fartyg synes Sverige väl ha hävdats sina marknadsandelar.

Importen ökade i något snabbare takt än exporten eller med 8,5 %. I förhållande till den måttliga ökningen av den inhemska efterfrågan framstår uppgången av importvolymen som anmärkningsvärt hög och kan möjligen tolkas som en tendens till stigande importbenägenhet i den svenska ekonomin. Det kan å andra sidan förmodas att fjolårets förhållandevis kraftiga importuppgång hängde samman med speciella omständigheter. Sålunda tillgodosågs i fjol vissa särskilda importbehov bl. a. i fråga om oljeprodukter, och vidare påverkades importuppgången av den kraftiga omsvängning som skedde för vissa »importdryga» element i den totala efterfrågan, såsom privat konsumtion samt investeringar i maskiner. Devalveringen av valutorna i slutet av 1967 i Storbritannien, Danmark och Finland kan också ha förstärkt uppgången av importen medan den däremot inte synes ha haft någon nämnvärd inverkan på den svenska exporten.

Som jag betonat senast i statsverkspropositionens finansplan är det av vitalt intresse för Sveriges ekonomi att näringslivets internationella konkurrenskraft upprätthålls. Kravet på stabilisering av priser och kostnader bör ses främst mot denna bakgrund. Kostnadsutvecklingen i Sverige var i fjol klart dämpad, vilket i förening med en snabb uppgång i produktiviteten lett till sjunkande produktionskostnader per produktenhet. Internationella jämförelser bekräftar att vår konkurrensförmåga 1968 väl hävdades.

3. Konjunkturer och ekonomisk politik 1969

3.1. Inledning

I finansplanen redovisade jag en bedömning av den ekonomiska utvecklingen, som innebar att en konjunkturuppgång hade inträtt både internationellt och i vårt land. Den svenska ekonomin väntades expandera i en tilltagande takt med en fortsatt exportökning och en relativt snabbt växande inhemsk efterfrågan som underlag.

Såväl utvecklingen sedan dess inom vissa strategiska sektorer som nu bättre klarlagda tendenser visar att denna bedömning inte kan betraktas som överdrivet optimistisk. Framför allt är det uppenbart att både industrins efterfrågan på arbetskraft och dess investeringsvilja blivit allt mera markerat expansiv. Läget på arbetsmarknaden karakteriseras av brist på arbetskraft i stora delar av landet. En rad indikatorer pekar på att den ekonomiska tillväxten under 1969 kommer att bli avsevärt snabbare än vad jag angav i finansplanen. Nationalprodukten skulle sålunda enligt de bedömningar som nu kan göras öka med ca 4,5 %.

Det förefaller således ostridigt att vår ekonomi sedan ungefär ett halvår befinner sig i en starkt uppåtgående konjunkturfas. För den ekonomiska politiken skärper det kravet på en noggrann bevakning av varje tendens till överslag och rubbning av den samhällsekonomiska balansen. Detta krav måste uppfyllas inom den förhållandevis smala marginal, som skapas av komplexiteten och den höga ambitionsnivån hos våra ekonomisk-politiska mål: full sysselsättning, snabb tillväxt, balans i utrikeshandeln och en jämnare inkomstfördelning.

De grundläggande förutsättningarna torde vara goda för att klara konjunkturuppgången med bevarad inre och yttre stabilitet. Genom den generella restriktivitet i kombination med selektiv stimulans, som präglat politiken under de senaste åren, har näringslivets konkurrenskraft förstärkts. Det intensiva utnyttjandet av arbetsmarknadspolitikens olika medel, inte minst utbildning och omskolning, skapar ett utbud av arbetskraft, som snabbt kan anpassas till den växande efterfrågan. Denna faktor tillsammans med det kapacitetsutrymme, som alltså finns eller som skapas av de ökande investeringarna, bör ge de resurser som krävs för att den högre tillväxttakten skall kunna uppnås.

Jag vill å andra sidan understryka att en balanserad utveckling förutsätter en aktiv ekonomisk politik som underlättar och stöder anpassningen av resurser och efterfrågan till varandra. Den nu inledda konjunkturuppgången har framför allt karakteriserats av den snabbhet, varmed efterfrågan och produktion växt under det senaste halvåret. Även om det är troligt att tillväxttakten blir något lugnare under resten av året, måste utveck-

lingen på olika områden noggrant bevakas så att tendenser till överhettning motverkas. Det framstår därvid som särskilt betydelsefullt att de korrigerande åtgärder, som kan behövas vidtas i tid.

Sedan årsskiftet har en ökad restriktivitet präglat den ekonomiska politiken. De selektiva stimulansåtgärderna har successivt minskats i omfattning. Kreditpolitiken har skärpts och räntan höjts. Den åtstramning som därmed uppnåtts syftar bl. a. till att minska kreditgivningen för konsumtionsändamål, som tidigare visat tendenser till en snabb uppgång. Ytterligare åtgärder vidtas nu inom sysselsättningspolitikens ram, vilka jag senare skall redogöra för.

Den mest näralliggande uppgiften för den ekonomiska politiken är att söka nå en bättre regional balans på arbetsmarknaden. Mönstret från 1960-talets första hälft tycks vara på väg att upprepas. Vi har sålunda en tilltagande brist på arbetskraft i syd- och mellansverige samtidigt som den strukturellt betingade arbetslösheten består i de norra delarna av landet. Det är en lika viktig uppgift för vår politik att hålla tillbaka överhettningstendenserna i de förstnämnda delarna av landet och undvika en av arbetskraftsbrist framkallad snabb löneglidning som att öka sysselsättningen i skogslänen. I det läge som nu råder bör det vara möjligt att i en aktiv arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik förena dessa syften.

Prognoserna för utrikeshandeln och tjänsteutbytet tyder på att en viss förbättring av bytesbalansen skulle kunna uppnås under 1969. Det är dock i hög grad påkallat att läget beträffande våra utrikes betalningar hålls under oavslutlig uppsikt. Den nu förutsedda importökningen får sålunda betraktas som den maximalt godtagbara med hänsyn till nödvändigheten av att begränsa bytesbalansens underskott. Tendenser till en alltför snabb tillväxt av efterfrågesektorer med en hög importandel, framför allt den privata konsumtionen, kan således behöva mötas med ekonomisk-politiska åtgärder. Behovet av en hög handlingsberedskap i detta hänseende understryks av den osäkerhet som ännu kvarstår om den internationella utvecklingen i allmänhet och läget på valutamarknaderna i synnerhet.

Kravet på att söka upprätthålla pris- och kostnadsstabiliteten kvarstår med oförändrad tyngd. Denna ingår inte bara som ett viktigt led i vår strävan att bevara den svenska ekonomins styrka och slagkraft. Stabiliteten är också en nödvändig förutsättning för att en acceptabel utveckling av reallönerna skall kunna uppnås och för att våra fördelningspolitiska strävanden skall kunna realiseras.

3.2. Sysselsättningspolitiken

Enligt finansplanen skulle det gynnsammare arbetsmarknadsläge som inträdde under 1968 bestå under år 1969. I landet som helhet kunde man räkna med en ökad efterfrågan på arbetskraft. Liksom under år 1968 skulle

emellertid ökningen vara mest markerad i storstadslänen och övriga syd- och mellansvenska län. Däremot väntades inte konjunkturuppgången påtagligt förbättra arbetsmarknadsläget för skogslänens del.

Utvecklingen hittills under år 1969 har bekräftat bedömningen i finansplanen. De tendenser som där angavs har snarast framträtt med större kraft än som kunde förutses vid årsskiftet. Antalet till arbetsförmedlingarna anmälda obesatta platser har stigit mycket kraftigt och var i april ca 60 % högre än ett år tidigare eller ca 55 000. Det är lika många som samma månad det utpräglade högkonjunkturåret 1965.

Samtidigt som det rätt hög efterfrågan på arbetskraft har emellertid arbetslösheten dröjt kvar på i det närmaste samma nivå som registrerades under motsvarande period år 1968. Antalet vid arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösa uppgick i april i år till närmare 43 000, vilket är nästan dubbelt så många som motsvarande månad år 1965.

Den olikartade utvecklingen för efterfråge- och arbetslöshetstalen hänger delvis samman med en normal eftersläpning i arbetskraftsutbudets anpassning till ett ändrat konjunkturläge. Men den är även i hög grad en återspeglning av att betydande ojämnheter i efterfrågan finns mellan olika delar av landet.

Dessa skillnader framstår klart vid en jämförelse mellan registrerad arbetslöshet och anmälda lediga platser för skilda regioner. I april fanns i storstadslänen tre obesatta platser per registrerad arbetslös medan det i skogslänen fanns tre arbetslösa för varje obesatt plats. Arbetslösheten i skogslänen har hittills i år varit högre än för ett år sedan, i övriga län har den varit lägre.

Särskilt har den äldre arbetskraften drabbats av hög arbetslöshet. Bland personer över 60 år har den registrerade arbetslösheten fortsatt att stiga även under år 1969. Tillkomsten av förlängd kassaersättning och omställningsbidrag för denna ålderskategori förklarar dock till en del uppgången. För övriga ålderskategorier har arbetslösheten gått ned sedan slutet av år 1968.

Efterfrågan på arbetskraft kan väntas stiga ytterligare. Redan nu föreligger betydande svårigheter att tillgodose industrins behov av arbetskraft i vissa delar av syd- och mellansverige. Särskilt gäller detta för verkstadsindustrin. På byggarbetsmarknaden finns tendenser till överhettning, främst i storstadsregionerna.

En mer restriktiv politik som syftar till att lätta trycket i bristområdena är därför motiverad. Den bör innehålla åtgärder för en säsongmässig omfördelning av efterfrågan från sommar- till vinterhalvåret samt ökad geografisk rörlighet för arbetskraften.

Erfarenheterna från högkonjunkturer 1964—1965 visar att utvecklingen på byggarbetsmarknaden är av strategisk betydelse för pris- och kostnadsutvecklingen. Omslaget från balans till överhettning kan komma mycket

snabbt och med stor styrka. Den löneglidning som blir följden sprider sig lätt till andra delar av arbetsmarknaden.

Vissa åtgärder för att begränsa byggandet och omfördela det i tiden bör därför sättas in. Prövningen av igångsättningstillstånd för oprioriterat byggande har under vintern varit restriktiv. Kungl. Maj:t och arbetsmarknadsmyndigheterna kommer i fortsättningen att ytterligare begränsa tillståndgivningen, främst i storstadsområdena där bristen på arbetskraft är särskilt markant. I denna restriktivare prövning ingår också att ägna särskild uppmärksamhet åt balansen på byggarbetsmarknaden under sommarhalvåret 1970.

Åtgärder kommer även att vidtas för att begränsa det statliga byggandet under sommarhalvåret och att förskjuta det mot vintern.

För att undvika störningar i produktion och sysselsättning inom industrin kommer också åtgärder att vidtas för att uppskjuta vissa leveranser till statliga myndigheter och affärsverk.

Den ökade efterfrågan på arbetskraft, främst i syd- och mellansverige förbättrar nu möjligheterna att skaffa nytt arbete åt dem som på grund av strukturförändringar i näringslivet är eller blir arbetslösa. Tillgången på bostäder i orter med brist på arbetskraft är nu något bättre än tidigare, vilket ökar förutsättningarna för en geografisk utjämning på arbetsmarknaden. Mot bakgrunden av de rådande svårigheterna att rekrytera arbetskraft till områden med akut brist på arbetskraft trots arbetslöshet i andra områden, framstår en ökad geografisk omflyttning som mycket angelägen. För att underlätta arbetskraftens flyttning medger Kungl. Maj:t att arbetsmarknadsstyrelsen tills vidare försöksvis får utbetala vissa hyrestillskott i anslutning till att den flyttande slutgiltigt byter bostadsort. Hyrestillskottet är avsett som ett alternativ till det nuvarande s. k. bortavistelsebidraget, vilket avser att täcka merkostnaderna för hushåll på två orter.

Som en följd av det förändrade läget på arbetsmarknaden sker nu en snabb neddragning av vissa arbetsmarknadspolitiska aktiviteter som under vintern haft stor omfattning. Det innebär att arbetsmarknaden får ett väsentligt tillskott av sökande från beredskapsarbeten och utbildningskurser. Antalet personer i beredskapsarbeten uppgick vid månadsskiftet mars—april till drygt 19 000 varav drygt 12 000 i skogslänen. Enligt arbetsmarknadsmyndigheternas bedömning bör arbetena kunna nedbringas så att de i juni totalt i landet sysselsätter ca 12 000 personer, huvuddelen av dessa i särskilda beredskapsarbeten för svårplacerad arbetskraft. Antalet personer i arbetsmarknadsutbildning var i mars ca 37 000 men beräknas i juni vara nere i mindre än 20 000.

Även under hösten kan behovet av arbetskraft väntas vara betydande, varför återhållsamhet med igångsättning av nya beredskapsarbeten bör iakttas. Dessa bör i huvudsak användas för svårplacerad arbetskraft.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i ett särskilt program angett de ytterligare åtgärder som skall vidtas för att öka tillgången på arbetskraft i regioner och branscher med hög efterfrågan. Dit hör bl. a. mera information till kvinnor och äldre om de ökade möjligheter som arbetsmarknaden nu erbjuder. I syfte att effektivisera utplaceringen av ferielediga studerande skall förmedlingsinsatserna på detta avsnitt förstärkas. Den geografiska omflyttningen ägnas ytterligare uppmärksamhet och åtgärder vidtas för att öka genomströmningen i omskolningskurserna.

De insatser som här beskrivits är nödvändiga för att hindra en överansträngning av resurserna i syd- och mellansverige. De bör också leda till en förbättring av sysselsättningsläget i skogslänen. Ytterligare åtgärder måste dock vidtas för att där skapa nya arbetstillfällen. Inrikesministern har i detta syfte inbjudit Industriförbundet till överläggningar om ett närmare samarbete mellan staten och näringslivet för att främja en bättre regional balans. Möjligheterna att lokalisera företag till livskraftiga orter i sysselsättningssvaga regioner skall snabbt inventeras.

I vissa fall har de så kallade långa investeringsfonderna fått utnyttjas för investeringar på orter med svag sysselsättning. Erfarenheterna därav har varit goda. De företag som kommer i fråga är i allmänhet stora och etablering på nya orter kan därför baseras på redan samlad erfarenhet. I uppbyggnadsskedet står stora resurser till förfogande. De företag som hittills utnyttjat investeringsfonderna för etablering av detta slag har också visat betydande utvecklingskraft vilket i flera fall lett till ytterligare utbyggnad på de aktuella orterna. Sysselsättningseffekten har därför blivit större än vad själva ianspråktagandet av fonderna gav upphov till. I syfte att skapa nya och varaktiga arbetstillfällen på orter med svag sysselsättning anser jag det därför motiverat att medge ianspråktagande av medel ur långa investeringsfonder i den utsträckning som lämpliga lokaliseringsprojekt framkommer.

Inom regionalpolitiken bör möjligheterna prövas att nå ökad koncentration och samordning av offentliga investeringar och andra tillväxtstimulerande samhällsinsatser. Därigenom skulle gynnsammare betingelser kunna skapas för industriell och annan företagsamhet i regioner med sysselsättningssvårigheter. Inrikesministern har i detta syfte gett länsstyrelserna i uppdrag att försöksvis utarbeta konkreta regionalpolitiska handlingsprogram. Uppdraget är en uppföljning av länsplanering 67. Programmen skall innehålla förslag till såväl sysselsättningspolitiska åtgärder som åtgärder av annan art för att skapa bättre regional jämvikt i den näringsgeografiska utvecklingen och i övrigt trygga goda levnadsförhållanden. Handlingsprogram i preliminär form skall vara klara hösten 1970.

3.3. Budgetpolitiken

Enligt de nu aktuella kalkylerna kommer statsutgifterna att stiga i ungefär samma takt under innevarande och nästa budgetår. Inkomstökningen, som under innevarande budgetår är lika stor som utgiftsökningen, kan däremot nästa budgetår väntas bli större. Beträffande totalbudgeten innebär detta att underskottet, som för innevarande budgetår beräknas till 3 000 milj. kr. eller ungefär lika mycket som föregående budgetår, för 1969/70 skulle reduceras till ca 1 600 milj. kr. Jämfört med de kalkyler jag redovisade i statsverkspropositionen betyder detta saldomässigt en statsfinansiell förstärkning med ca en halv miljard kr. innevarande budgetår och närmare en miljard kr. nästa budgetår.

Kalkylerna tyder således på att den statsfinansiella förstärkning som budgetförslaget för 1969/70 innebär jämfört med 1968/69 skulle bli större än vad jag räknade med då förslaget lades fram. Utgiftsberäkningen för nästa budgetår är emellertid fortfarande ofullständig såtillvida som någon höjning av statstjänarnas löner inte kunnat tas in i kalkylerna. Beräkningen tar inte heller hänsyn till de utgifter på tilläggsstat som regelmässigt tillkommer. Minskningen av statens upplåningsbehov till budgetåret 1969/70 kan därför antas bli mindre än vad beräkningarna anger.

Kvar står emellertid att den statliga upplåningen kan väntas komma att ligga på en lägre nivå än den som kalkylerna i statsverkspropositionen ledde fram till. Det bör understrykas att beräkningarna även för 1968/69 är behäftade med en viss osäkerhet och att inkomsterna kan komma att bli något mindre än beräknat.

Tabell 1. Totalbudgeten 1967/68—1969/70

(Milj. kr.)

	1967/68 Utfall	1968/69		1969/70	
		Stv.-prop. 1969	Ny be- räkning	Stv.-prop. 1969	Ny be- räkning
Utgifter.....	36 347	39 355	39 400	41 955	42 120
Inkomster.....	33 416	35 855	36 400	39 465	40 560
Totalbudgetsaldo	-2 931	- 3 500	- 3 000	- 2 490	- 1 560

Förändringarna i budgetkalkylerna från vad som redovisades i statsverkspropositionen hänför sig som nämnts i allt väsentligt till inkomstutvecklingen. Statsinkomsterna under innevarande budgetår beräknas nu öka med ca 3 000 milj. kr. mot tidigare beräknat ca 2 500 milj. kr. För nästa budgetår beräknas stegringen nu till ca 4 200 milj. kr. medan de tidigare kalkylerna stannade vid en ökning med ca 3 600 milj. kr. En utgångspunkt för statsverkspropositionens inkomstberäkning var att lönesumman, vars

ökning år 1968 beräknades till 7 %, skulle stiga med 6 % de två följande åren. Konjunkturutvecklingen har föranlett en uppjustering av detta antagande till 7 % vartdera året. På grundval av uppgifter som framkommit vid en av riksrevisionsverket företagen enkät avseende de större aktiebolagen har vidare antagits en större ökning av aktiebolagens taxerade inkomster år 1968 än tidigare beräknats. Även om någon ändring i antagandena för år 1969 och år 1970 inte har gjorts har aktiebolagens skatteinleveranser räknats upp för 1968/69 och 1969/70 på grundval av det förändrade antagandet om utvecklingen år 1968.

De angivna ändrade antagandena svarar för den helt övervägande delen av de merinkomster jämfört med statsverkspropositionen som nu förutses. Därtill kommer att inkomsterna av vissa indirekta skatter nu förutses stiga snabbare.

Den nya inkomstberäkningen medför inte någon ändring i de grunddrag i utvecklingen mellan budgetåren 1968/69 och 1969/70 som tecknades i statsverkspropositionen. Att statsinkomsterna vid en i stort sett jämn ökningstakt i skatteunderlaget stiger så mycket snabbare 1969/70 än året innan beror som jag berörde i statsverkspropositionen till stor del på en väntad omsvängning i betalningarna av överskjutande skatt och kvarstående skatt. Denna beräkning är dock osäker.

Förändringarna på budgetens utgiftssida jämfört med statsverkspropositionen begränsar sig såvitt avser löpande budgetår till några tiotal miljoner kr. För 1969/70 har en uppräknings skett med drygt 150 milj. kr. bl. a. till följd av kompletterande förslag som förelagts riksdagen efter statsverkspropositionen.

Som jag underströk i statsverkspropositionen har utgiftsprövningen inför budgetåret 1969/70 kännetecknats av allmän restriktivitet vilken utgör ett led i en generellt sett stram efterfrågepolitik. Denna syftar bl. a. till att genom återhållsamhet i fråga om statens egen efterfrågan på resurser skapa utrymme för en expansion inom andra sektorer av samhällsekonomin.

Som jag tidigare berört förutses nu en snabbare tillväxt i den svenska ekonomin än då statsverkspropositionen lades fram. Det är bl. a. mot den bakgrunden som budgetpolitiken måste bedömas. Räknat på kalenderår innebär utgiftspolitik en betydande uppbromsning mellan år 1968 och år 1969 av statens och den statsunderstödda verksamhetens ianspråktagande av resurser för konsumtion och investering. Särskilt markant är detta i fråga om de statliga investeringarna. Ett annat uttryck för budgetpolitikens generella stramhet är att statens finansiella sparande visar en ökning mellan föregående och innevarande år av ca 2 100 milj. kr. från ett negativt tal på ca 900 milj. kr. till ett positivt på ca 1 200 milj. kr. Totalbudgetens saldo, slutligen, kan beräknas förbättras med i runt tal 800 milj. kr. mellan år 1968 och år 1969. Denna statsfinansiella förstärkning framstår som nödvändig för att nå en balanserad utveckling av samhällsekonomin.

Tabell 2. Reviderad försörjningsbalans 1968 och 1969

	Procentuell volymför- ändring 1967—1968	1968 Miljarder kr.	Förändring 1968—1969	
			Miljarder kr., 1968 års priser	Procentuell volymför- ändring
<i>Tillgång</i>	+ 4,3	167,5	+ 8,5	+ 5,0
Bruttonationalprodukt	+ 3,5	141,0	+ 6,5	+ 4,5
Import	+ 8,6	26,5	+ 2,0	+ 7,5
<i>Användning</i>	+ 4,3	167,5	+ 8,5	+ 5,0
Bruttoinvestering	+ 1,5	44,9	+ 2,0	+ 4,5
därav: näringsliv	- 3,3	17,6	+ 1,1	+ 6,5
stat	+ 6,3	9,2	0	0
kommuner	+ 6,9	8,5	+ 0,8	+ 8,5
bostäder	+ 1,7	9,6	+ 0,1	+ 1,0
Lagerinvestering	.	- 0,2	+ 1,0	.
Privat konsumtion	+ 4,2	73,1	+ 2,3	+ 3,0
Offentlig konsumtion	+ 7,4	24,0	+ 1,4	+ 6,0
Tjänstenetto	.	0,3	- 0,2	.
Export	+ 8,0	25,4	+ 2,0	+ 8,0

3.4. Försörjningsbalans, prisutveckling och bytesbalans under 1969

Som tidigare framhållits inträdde en mycket markerad ökning av den ekonomiska aktiviteten under fjärde kvartalet 1968. Ökningen har fortsatt under första kvartalet 1969 och kommer att leda till en väsentligt snabbare uppgång av bruttonationalprodukten än vad som förutsågs i finansplanen. Bruttonationalprodukten väntas enligt den reviderade nationalbudgeten öka med ca 4,5 % mot ca 3,5 % under 1968. Ökningen skulle därmed bli den största på fem år.

I finansplanen angavs att den prognos om oförändrade *industriinvesteringar* under 1969 som då gjordes fick anses vara en mycket försiktig bedömning och att förutsättningar förelåg för en uppgång. Med ledning av den enkät som statistiska centralbyrån gjorde i februari kan konstateras att företagens förväntningar blivit mer optimistiska och att särskilt planerna för maskininvesteringar uppjusterats. Bakom denna uppgång torde ligga flera faktorer såsom den snabbare tillväxten av inhemsk efterfrågan och export samt den under 1968 förbättrade lönsamheten. Industrins investeringar förutses nu totalt öka med ca 6 %. Maskininvesteringarna skulle därvid öka med ca 9,5 % medan byggnadsinvesteringarna minskar något.

Det ligger i sakens natur att förutsägelser om utvecklingen av industrins investeringar måste omges med relativt stora osäkerhetsmarginaler. Mot bakgrund av den successivt ökade tillförsikt som investeringsenkäterna sedan hösten 1968 avspeglar får även den nu gjorda bedömningen anses vara försiktig.

För *handelns* investeringar förutses ett kraftigt omslag från en minskning med ca 12 % år 1968 till en ökning med 19 % under 1969. Omsvängningen hänger samman med att investeringsavgiften på byggnadsinvesteringarna inom denna sektor avvecklades hösten 1968.

Totalt förutses för *näringslivets* fasta investeringar en uppgång med 6,5 % under 1969 mot en nedgång med drygt 3 % under 1968.

De *statliga investeringarna* beräknas totalt sett bli ungefär oförändrade under 1969. En ökning av affärsverkens och de civila myndigheternas investeringar motvägs av en nedgång av de militära investeringarna. Den senare orsakas av att vissa militära materielbeställningar i konjunkturutmätande syfte tidigarelades från 1969 till 1968.

De *kommunala investeringarna* väntas öka något snabbare än föregående år. Huvuddelen av uppgången hänför sig till storstadsområdena. Sjukhus- och gatubyggande är f. n. de mest expansiva sektorerna även om öknings- takt för sjukhusbyggandet förutses minska från 20 % till ca 10 %.

Bostadsbyggandet förutses ligga kvar på en hög nivå. Investeringsvolymen ökar med 1 %. Beräkningsmässigt utgår kalkylen från att 103 000 lägenheter påbörjas. 1968 var igångsättningen 106 500, varav 2 000 avsåg lägenheter som tidigarelagts från 1969 års låneram. Tyngdpunkten kommer även 1969 att förläggas till andra och tredje kvartalen i syfte att nå den ur sysselsättningssynpunkt mest säsongutjämnande fördelningen. Kreditpolitikens inriktning och den förnyade överenskommelsen mellan staten och bankinstitutet torde säkra en friktionsfri finansiering av igångsättningen. Totalt beräknas *byggnadsinvesteringarna* öka med 4,5 %.

Lagerinvesteringarna väntas öka kraftigt under 1969 eller med ca en miljard kr. Industrin, främst verkstäderna men även massa- och träindustrierna, svarar för hela ökningen. Uppgången gäller både råvaror och färdigvaror.

Den *offentliga konsumtionen* väntas öka med 6 %. Den kommunala konsumtionen ökar något snabbare än den statliga.

Den *privata konsumtionen* förutses stiga i samma takt som realinkomsterna eller med ca 3 %. De största konsumtionsökningarna förutses för bilar och andra varaktiga kapitalvaror. I detta sammanhang vill jag understryka att även under 1969 tas en del av standardökningen ut i form av förkortad arbetstid.

Prisnivån beräknas stiga med ca 2,5 % 1968—1969. Prognosen har jämfört med finansplanen uppreviderats med en halv procentenhet bl. a. mot bakgrund av att konjunkturutvecklingen kan medföra större kostnads genomslag från lönesidan på priserna än vad som tidigare antagits. Ränthöjningen i februari har också bidragit till uppjusteringen.

Den bedömning som gjorts av det internationella konjunkturläget innebär att det uppsving som inleddes under 1968 kommer att fortsätta under 1969. Världshandeln beräknas öka med ca 10 % i värde.

Tabell 3. Bytesbalansen 1966—1969

(Milj. kr.)

	1966	1967	1968	1969 (prognos)
Export	22 071	23 422	25 370	28 085
Import	23 704	24 319	26 496	28 620
Handelsbalans	- 1 633	- 897	- 1 126	- 535
Sjöfartsnetto	1 654	1 803	1 910	1 950
Turistnetto	- 741	- 920	- 1 029	- 1 150
Övriga tjänster m. m., netto	- 450	- 456	- 594	- 800
Transfereringar	- 129	- 279	- 457	- 585
Korrigeringspost	500	600	700	800
Bytesbalans	- 799	- 149	- 596	- 320

Den svenska *exporten* förutses öka med 8 % i volym. Färdigvaruexporten beräknas stiga något snabbare än föregående år. En gynnsam utveckling förutses särskilt för fartyg och övriga verkstadsprodukter. En svagare volymutveckling än under 1968 prognoseras för rå- och stapelvaror. I samband med att lageruppbyggnaden upphör i de viktigaste avnämrländerna förutses således en betydande dämpning i exportutvecklingen för trävaror och malm.

Eftersom exportpriserna bedöms stiga med ca 2 1/2 % ökar exporten värdemässigt med ca 10 1/2 % eller i ungefär samma takt som världshandeln. Prisutvecklingen för exporten är avsevärt mer förmånlig än 1967 och 1968, då priserna låg ungefär stilla. För trävaror, massa, papper samt järn och stål förutses ett omslag efter de senaste årens prissänkningar.

Importen kan, med utgångspunkt från den förväntade efterfråge- och produktionsutvecklingen, förutses stiga med drygt 7,5 %. Importen av maskiner väntas öka kraftigt, delvis som en följd av de ökade industriinvesteringarna. Även den förväntade lageruppbyggnaden torde vara ganska importkrävande. På konsumtionsvarusidan förutses ökningarna bl. a. för bilar och TV-apparater. Importpriserna väntas stiga betydligt långsammare än exportpriserna eller med i genomsnitt endast 0,5 %. Värdemässigt stiger således importen med ca 8 %.

Totalt förutses en minskning av handelsbalansens underskott med drygt en halv miljard kr. Nästan hela denna förbättring förklaras av den gynnsamma utvecklingen av exportpriserna i relation till importpriserna.

Mot förbättringen i handelsbalansen och ett något ökat sjöfartsnetto skall ställas ökade underskott i turistnettot och nettot för övriga tjänster. Även det negativa transfereringsnettot växer i samband med det successivt ökande utvecklingsbiståndet. Totalt antas bytesbalansens underskott minska från ca 600 milj. kr. till drygt 300 milj. kr.

Valutareserven förblev totalt sett ungefär oförändrad under 1968. Mot

slutet av året skedde emellertid en viss utströmning av valuta. Denna har fortsatt under första kvartalet 1969 då valutareserven sjönk med 850 milj. kr. Utvecklingen beror inte på någon försvagning av handelsbalansen, som tvärtom synes ha förstärkts under den aktuella perioden. Snarare har utströmningen förorsakats av uppskrivningen av det internationella ränteläget och den rådande valutapolitiska oron. De brittiska importdepositionerna kan också ha inverkat.

För att möta den uppkomna situationen har kreditpolitiken skärpts och lagen om likviditetskvoter satts i kraft. Diskontot höjdes i februari med 1 %.

4. Långtidsbudgeten

Jag har tidigare redovisat utvecklingen av statsbudgeten och budgetpolitiken på kort sikt, dvs. under innevarande och närmast följande budgetår. Det är emellertid väsentligt att också söka klarlägga tendenserna i budgetutvecklingen på något längre sikt. Som ett led i planeringen av den statliga sektorns utveckling utarbetas varje år en långtidsbudget. Den baseras på uppgifter från myndigheterna och utformas slutligt i finansdepartementet efter samråd med fackdepartementen. Årets långtidsbudget (bilaga 2) utgår från det kompletterade riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70 och behandlar budgetutvecklingen under de därpå följande fyra budgetåren.

Långtidsbudgetens utgiftsberäkningar söker ange omfattningen av de resurser som krävs för att av statsmakterna uppställda mål skall kunna nås och gjorda åtaganden infrias. Detta betecknas som oförändrad ambitionsnivå. Härav följer att långtidsbudgeten inte är någon plan för den framtida budgetpolitiken och inte heller någon prognos för den sannolika budgetutvecklingen. Långtidsbudgetens syfte är att ange de in-teckningar i det framtida resursutrymmet som gjorts genom redan fattade beslut. På så sätt kan den utgöra ett underlag för att bedöma förslag till nya åtaganden och reformer och för att ompröva redan pågående aktiviteter.

Jag vill understryka att begreppet oförändrad ambitionsnivå inte är liktydigt med oförändrad standard eller oförändrade resursinsatser. För flera delar av den statliga och statsunderstödda verksamheten har statsmakterna uttalat att standarden skall höjas. Inom ramen för utgiftskalkylerna i årets långtidsbudget ryms sålunda bl. a. successiva standardhöjningar till pensionärerna, ökat bistånd till u-länderna och en fortsatt utbyggnad av grundskolan, den gymnasiala skolan och det högre utbildningsväsendet. Vidare har resurser beräknats för att tillgodose den förutsedda efterfrågan inom det statliga tjänsteområdet.

Beräkningarna av statsinkomsternas utveckling utgår från nu gällande skatteregler och ett antagande om en årlig tillväxt av den totala lönesum-

Tabell 4. Statsutgifterna budgetåret 1970/71 enligt långtidsbudgeten

(Milj. kr., avrundade belopp)

	Anslag 1969/70	Förändring till 1970/71	
		Milj. kr.	%
Utbildning och forskning.....	8 120	+ 60	+ 0,7
Folkpensioner m. m.....	7 100	+ 470	+ 6,6
Totalförsvaret	6 060	+ 230	+ 3,9
Kommunikationer och energiförsörjning	4 210	- 20	- 0,4
Stöd till barnfamiljer	2 260	+ 30	+ 1,3
Arbetsmarknads- och lokaliseringpolitik	2 110	+ 60	+ 2,6
Hälso-, sjuk- och socialvård	2 070	+ 30	+ 1,5
Rättsväsende	1 670	+ 70	+ 4,0
Skatteutjämningsbidrag	1 550	+ 110	+ 7,0
Bostäder	1 470	+ 650	+ 44,2
Utvecklingsbistånd	630	+ 160	+ 25,0
Löneökningar m. m.....	—	+ 1 240	.
Övrigt	4 870	- 420	- 8,6
Summa	42 120	+ 2 660	+ 6,3

man med 7 % per år. Detta antagande ligger till grund för beräkningen av främst inkomstskattens och mervärdesskattens utveckling. Övriga statsinkomster har framskrivits schablonmässigt.

Enligt långtidsbudgetens kalkyler skulle de totala statsutgifterna under den framförliggande perioden öka med 5,2 % per år i löpande priser och med 2,8 % per år i fasta priser. Motsvarande ökningstal under den närmast förflyttna femårsperioden var 13,3 % resp. 7,5 %. Denna nedgång i statsutgifternas tillväxttakt är i allt väsentligt en konsekvens av beräkningsmetoderna i långtidsbudgeten. Dessa innebär bl. a. att utgifterna för program som upphör under perioden bortfaller och att hänsyn inte tagits till eventuella nya beslut med krav på ökade statsutgifter. En naturlig följd härav är vidare att utgifterna stiger snabbast i början av perioden, varefter tillväxttakten stabiliseras på en lägre nivå. Utgiftsökningar till följd av fattade beslut inverkar framför allt under det första året i perioden.

För långtidsbudgetperiodens första år, dvs. budgetåret 1970/71, kan den utgiftsökning som erfordras för att tillgodose de krav på resurser som redan gjorda åtaganden innebär beräknas till ca 2 660 milj. kr. Fördelningen på de större utgiftsområdena framgår av tabell 4. Två utgiftsområden, folkpensioner m. m. och bostäder, svarar för över 40 % av utgiftsökningen. Vidare faller ca 45 % på utgifter för löneökningar m. m.

Den begränsade anslagsökningen till utbildning och forskning hänger samman med den tekniska konstruktionen av grundskolebidraget. Utgifterna för folkpensioner ökar till följd av dels höjning av pensionstillskotten, dels kompensation för beräknade prisstegringar, dels ökning av antalet pensionärer. Den kraftiga anslagsökningen till bostäder beror delvis på en ökad igångsättning av byggen men framför allt på att uppkomna medels-

reservationer möjliggjorde en neddragning av anslaget budgetåret 1969/70. Budgetåret 1970/71 har anslaget återförts i nivå med igångsättningen. Storleken av den beräkningspost för löneökningar m. m. som kalkylmässigt upptagits för att föra upp utgiftsnivån för budgetåret 1970/71 till det löneläge som antagits gälla då återspeglar det förhållandet att riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70, som långtidsbudgetens kalkyler utgår från, är räknat i 1968 års löneläge. Detta innebär, att denna beräkningspost innefattar effekterna av ett schablonmässigt antagande om löneutvecklingen under en period av två och ett halvt år.

Utgiftsnivån i löpande priser för budgetåret 1970/71 kan enligt långtidsbudgetens kalkyler beräknas ligga ca 6,5 % över den nivå som nu anges för budgetåret 1969/70 i det kompletterade riksstatsförslaget. Mellan budgetåren 1968/69 och 1969/70 förutses utgifterna enligt de beräkningar jag tidigare redovisat stiga med ca 7 %. Även om hänsyn tas till det förhållandet att några utgifter för ökade statstjänarlöner inte inräknats för budgetåret 1969/70 framstår vid denna jämförelse utgiftsökningen som avsevärd till det första året i långtidsbudgetperioden. Utgiftsberäkningen för detta budgetår avser då, som jag tidigare understrukit, endast de resurser som krävs för att infria redan gjorda åtaganden.

Statsinkomsterna beräknas visserligen till budgetåret 1970/71 stiga snabbare än utgifterna eller med ca 8,5 %, vilket innebär att budgetsaldot skulle förbättras. Mot den bakgrund jag här angivit indikerar långtidsbudgetens beräkningar för budgetåret 1970/71 emellertid ändå behovet av en fortsatt stram utgiftsprövning om de uppställda målen för den ekonomiska politiken skall kunna nås. Det är därför nödvändigt att myndigheterna i sina anslagsframställningar genomför en sträng prioritering av sina anslagskrav och gör en noggrann avvägning mellan angelägna och mindre angelägna aktiviteter. Utgiftsberäkningarna visar vidare klart, att de in-teckningar i de framtida resurserna som redan gjorda åtaganden innebär är sådana, att nya kostnadskrävande reformer kräver att särskilt utrymme härför skapas.

5. Sammanfattning

På längre sikt kan en framgångsrik lösning av de centrala sysselsättnings- och trygghetsfrågorna inte nås utan att vår ekonomi har en konkurrensför-måga och arbetar under pris- och kostnadsförhållanden som medför balans i utrikesbetalningarna. Under de senaste årens konjunkturavmattning har den ekonomiska politiken inriktat användningen av våra resurser så att — vid ett förbättrat världsmarknadsläge — ökat utrymme snabbt skulle kunna beredas för export och för investeringar i utlandskonkurrerande näringar. Den situationen då ett sådant utrymme behöver tas i anspråk har nu inträtt. Genom att anlita kapacitetsreserver och ställa om kortsiktigt bundna resur-

ser bör en anpassning till den ändrade efterfrågesituationen kunna ske utan övertryck i ekonomin. En rad åtgärder som i första hand tar sikte på att undvika säsongmässiga överansträngningar och få bättre jämvikt mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden vidtas dessutom denna vår.

Den marginal, tids- och utrymmesmässig, som finns att förfoga över är dock begränsad vilket påkallar stor aktsamhet och hög handlingsberedskap i den ekonomiska politiken. Då det gäller att utforma politiken måste problemen och deras lösning ses i samband med den ekonomiska politikens inriktning på längre sikt. Därvid förtjänar ett par frågor särskild uppmärksamhet.

Den ekonomiska politikens strävan har varit att inte varaktigt binda resurser för att tillgodose en inhemsk efterfrågan. Det utrymme som uppstått genom en svag världskonjunktur har fyllts ut genom att den offentliga sektorn kortsiktigt tillåtits expandera i ovanligt snabb takt. En minskad andel av resurserna har använts för uppbyggnad av realkapital, främst inom näringslivet.

Den fortsatta investeringsutvecklingen är av strategisk betydelse för möjligheterna att på sikt uppfylla de grundläggande målen i den ekonomiska politiken — full sysselsättning, förbättrad levnadsstandard och trygghet samt en jämnare inkomstfördelning. Visserligen har trots den begränsade investeringsaktiviteten produktivitetsförbättringarna hållits uppe under senare år men för att trygga fortsatta snabba framsteg i dessa avseenden för åren framöver måste en ökad investeringsbenägenhet uppmuntras och få realiseras. Detta är desto viktigare som möjligheterna att med framgång bemästra låglöneproblemen är beroende av att de expansiva produktionsgrenarna byggs ut. Och där är anspråken på kapital i form av byggnader och maskiner mestadels mycket höga.

Vikten av balans i utrikesbetalningarna behöver jag kanske inte ytterligare poängtera. Jag vill dock här varna för att låta den siffermässiga förbättring i bytesbalansen som anges för innevarande år leda till minskad vaksamhet. Uppgången är helt ett resultat av att exportpriserna ökar starkare än importpriserna. En sådan förbättring av prisrelationerna kan emellertid knappast påräknas varje år. Mot bakgrund av att nettoutbytet gentemot utlandet synes gå mot en försvagning och att våra transfereringar ökar är den grundläggande förutsättningen för bestående balans i utrikesbetalningarna att exportvolymen växer snabbare än importen.

De nu nämnda förhållandena gör att den andel av resurserna som avsätts för investeringar och för förstärkning av valutareserven måste få öka de närmaste åren. Den ytterligare åtstramning som kan bli erforderlig får sålunda inriktas på att hålla tillbaka konsumtionens tillväxt. Jag har tidigare framhållit att restriktivitet vid prövningen av kommande års statsutgifter är nödvändig. Men det är också nödvändigt att se till att den privata konsumtionen inte tar alltför stort utrymme i anspråk. I den mån inkomsterna

utvecklas så att balansen äventyras blir finanspolitiska åtgärder nödvändiga. En finanspolitisk skärpning kan visserligen skapa jämvikt mellan utbud och efterfrågan men den löser inte de problem som en redan inträdd stark kostnadsökning skapar för vår bytesbalans. För att en framgångsrik full sysselsättningspolitik och en fortsatt snabb standardhöjning skall kunna realiseras måste både konkurrenskraften i vårt näringsliv och den samhällsekonomiska stabiliteten bevaras.

SÄRSKILDA FRÅGOR

Totalbudgetens utgiftsanslag budgetåren 1968/69 och 1969/70

I statsverkspropositionen beräknade jag totalbudgetens utgifter, exklusive förändringar i behållningarna på reservations- och investeringsanslag och i dispositionen av rörliga krediter, till 39 004 milj. kr. för *budgetåret 1968/69*. Häri ingick de i prop. 1969: 2 upptagna anslagen på tilläggsstat, om vilka riksdagen sedermera har beslutat. Intill den 1 april 1969 har härutöver begärts och i vissa fall fattats beslut om anslag på tilläggsstat med ett sammanlagt belopp av 145 milj. kr. Bland större anslag kan nämnas 50 milj. kr. till studiemedel, 20 milj. kr. till teckning av aktier i AB Gullhögens Bruk och 15 milj. kr. till teckning av aktier i Kalmar Verkstads AB.

Riksrevisionsverket har med skrivelse den 2 april 1969 överlämnat en approximativ beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår (bilaga 4). I kalkylen har inte medräknats den ytterligare anslagsbelastning som kan bli följd av en uppgörelse om de statsanställdas löner för år 1969. Vid en samlad bedömning har jag funnit skäl att på vissa punkter något justera upp verkets beräkning av utgifterna. Med beaktande härav beräknar jag de totala statsutgifterna exklusive förändringar i behållningarna på reservations- och investeringsanslag och i dispositionen av rörliga krediter till 39 400 milj. kr. för innevarande budgetår.

För *budgetåret 1969/70* upptogs de totala statsutgifterna, exklusive förändringar i anslagsbehållningar och i dispositionen av rörliga krediter, i statsverkspropositionen till 41 555 milj. kr. I propositioner till årets riksdag, vilka beslutats före den 1 april 1969, har begärts anslag, som sammanlagda innebär en utgiftsökning med 88 milj. kr. Bland större anslagsökningar kan nämnas 55 milj. kr. till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, 17 milj. kr. till kostnader i samband med permanent skördeskadskydd samt 10 milj. kr. till teckning av aktier i Svenska industrietableringsaktiebolaget. Medelsbehovet för täckande av underskott på riksgäldsfonden beräknas nu främst till följd av räntehöjningen i februari bli 80 milj. kr. större än vad som angavs i riksstatsförslaget. Jag har låtit upprätta en specifikation av anslagsförändringar i förhållande till statsverkspropositionen per den 31 mars 1969 (bilaga 7).

På grundval av dessa uppgifter beräknar jag utgiftsanslagen på totalbudgeten för budgetåret 1969/70 till 41 723 milj. kr., vilket är 168 milj. kr. mera än i statsverkspropositionen. Förslag och beslut efter den 31 mars 1969, vilka påverkar riksstaten, torde få beaktas av riksdagens vederbörande utskott.

Avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1969/70, m. m.

Anslagen till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1969/70 var i årets statsverksproposition i viss omfattning upptagna med beräknade belopp, beroende på att motsvarande investeringsanslag inte begärts definitivt. Jag får nu anmäla de definitiva anslagsförslagen, vilka i samtliga fall överensstämmer med de preliminära, samt ett förslag om anslag under diverse kapitalfonder, vilket inte begärdes i statsverkspropositionen.

Under *statens affärsverksfonder* beräknades i statsverkspropositionen till byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk 40 milj. kr. I prop. 1969: 110 har definitivt begärts 33 milj. kr. Avskrivningsanslaget för konjunkturbetingade kapitalinvesteringar bör tas upp med oförändrat 1 000 kr.

Under *statens allmänna fastighetsfond* har anslaget till byggnadsarbeten vid universiteten och vissa högskolor definitivt begärts (prop. 1969: 36) med samma belopp, 120 milj. kr., som beräknades i statsverkspropositionen. Avskrivningsanslaget bör tas upp med oförändrat belopp eller 60 milj. kr.

Under *statens utlåningsfonder* har anslaget till lånefonden för studentkårlokaler i prop. 1969: 36 begärts med samma belopp som i statsverkspropositionen, dvs. 7 milj. kr., varför avskrivningsanslaget bör föras upp med oförändrat 5 250 000 kr. Till fiskerilånefonden beräknades i statsverkspropositionen 1 milj. kr. Samma belopp begärdes definitivt i prop. 1969: 41 och avskrivningsanslaget bör föras upp med oförändrat 300 000 kr.

Vid min anmälan av behovet av avskrivningsmedel under statens utlåningsfonder (prop. 1969: 1 bil. 19 sid. 6—7) erinrade jag om att lån från lånefonden för bostadsbyggande enligt de nya, sedan 1968 gällande, reglerna för långivningen skall vara subventionsfria. Några avskrivningsmedel från riksstaten behövdes därför inte. Jag anförde vidare att i samband med att full förräntning av redan utlämnade lån skall ske, en viss återföring av redan avskrivna medel borde göras. Efter att ha erinrat om att riksrevisionsverket fått i uppdrag att i samråd med bostadsstyrelsen lägga fram förslag i denna fråga föreslog jag att några avskrivningsanslag inte skulle beräknas för budgetåret 1969/70 för att täcka medel som begärs för räntefria lån till bostadsbyggande under fonden för låneunderstöd.

Med skrivelse den 5 februari 1969 har riksrevisionsverket inkommit med den anbefallda utredningen. Verket redovisar att utestående lån på lånefonden för bostadsbyggande vid utgången av budgetåret 1967/68 utgjorde i runt tal 13 400 milj. kr. På fondens avskrivningskonto fanns tillgängligt 3 078 milj. kr. inklusive den 30 juni 1968 ännu inte lyftade avskrivningsmedel. Verket fortsätter.

Fördelningen av utestående lån mellan äldre lån med bunden ränta till 3 % och nyare lån med rörlig ränta har uppskattats så att 4 816 milj. kr.

faller på bundna lån. Det erforderliga avskrivningsbehovet kan beräknas till hälften av sistnämnda belopp eller 2 408 milj. kr. Då tillgängliga avskrivningsmedel utgör 3 078 milj. kr. kan 670 milj. kr. frigöras i avskrivningsmedel på lånefonden för bostadsbyggande.

En del av dessa avskrivningsmedel behövs för att täcka avskrivningsbehovet för räntefria lån till bostadsbyggande som redovisas på bostadsstyrelsens delfond av fonden för låneunderstöd. Såsom framgår av statsverkspropositionen för åren 1968 och 1969 (bil. 18 resp. 19, Avskrivning av nya kapitalinvesteringar) har något avskrivningsanslag ej beräknats för dessa lån för budgetåren 1968/69 och 1969/70 i avvaktan på utredning rörande de avskrivningsmedel som kan beräknas bli frigjorda på lånefonden för bostadsbyggande.

Vid utgången av budgetåret 1967/68 uppgick de utestående räntefria bostadslånen till i runt tal 420 milj. kr. Av dessa lån som är indirekt avskrivna med 100 % avser 92 milj. kr. kapitalsubventioner till studentbostäder. 1968 års riksdag har beslutat att dessa lån skall sägas upp till amortering och förräntning sedan lånen stått ute i 10 år. För budgetåren 1968/69 och 1969/70 beräknas 24 milj. kr. komma att sägas upp och därvid överföras från fonden för låneunderstöd till lånefonden för bostadsbyggande. Samma ränta skall därvid tillämpas som för de bostadslån som utlämnats från lånefonden för bostadsbyggande.

För budgetåren 1968/69 och 1969/70 har anvisats resp. äskats ytterligare medel till räntefria bostadslån på 52 milj. kr. vartill kommer vid utgången av budgetåret 1967/68 ej lyftade anslagsmedel på 26 milj. kr. Sistnämnda belopp täcks helt av avskrivningsmedel. Med utgångspunkt från ovanstående kan alltså avskrivningsbehovet för räntefria bostadslån f. n. beräknas till (52—24 =) 28 milj. kr.

Riksrevisionsverket föreslår att sistnämnda belopp överförs från avskrivningskontot för lånefonden för bostadsbyggande till avskrivningskontot för räntefria lån till bostadsbyggande på bostadsstyrelsens delfond av fonden för låneunderstöd. Här efter kvarstår på lånefonden för bostadsbyggande avskrivningsmedel till ett belopp av 642 milj. kr. som ej längre erfordras för nämnda utlåningsfond. Riksrevisionsverket föreslår att detta belopp överförs till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Som framgår av skrivelsen beräknar riksrevisionsverket att 670 milj. kr. i avskrivningsmedel kan frigöras på lånefonden för bostadsbyggande. Avskrivningsbehovet för räntefria bostadslån beräknas till 28 milj. kr. Verket förordar att 28 milj. kr. av disponibla 670 milj. kr. skall överföras från avskrivningskontot för lånefonden för bostadsbyggande till avskrivningskontot för räntefria lån till bostadsbyggande på bostadsstyrelsens delfond av fonden för låneunderstöd. Återstoden eller 642 milj. kr. föreslås bli överförda till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster. Jag har ingen erinran mot riksrevisionsverkets förslag och förordar att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att besluta om disposition av avskrivningsmedlen i enlighet med detta.

Under *diverse kapitalfonder* togs i statsverkspropositionen upp ett anslag om 850 000 kr. till förrådsanläggningar m. m. under förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap. Anslaget avser anskaffning av fältledningsma-

teriel. Något avskrivningsanslag beräknades inte i statsverkspropositionen. Då anskaffningen av fältledningsmateriel sker av beredskapsskäl bör anslaget skrivas av helt, eller med 850 000 kr.

Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling

I årets statsverksproposition beräknades medelsbehållningarna på reservations- och investeringsanslag minska med 100 milj. kr. under *budgetåret 1968/69*. Riksrevisionsverket har sedermera inhämtat uppgifter rörande myndigheternas bedömning av anslagsbehållningarnas utveckling. En sammanfattning härav liksom min egen bedömning återges i tabell 5. I sin beräkning av budgetutfallet har riksrevisionsverket bedömt att anslagsbehållningarna kommer att öka med nära 200 milj. kr. Jag ansluter mig till denna bedömning. Bland större förändringar kan noteras en betydande ökning av medelsbehållningen på lånefonden för bostadsbyggande.

För *budgetåret 1969/70* förutsåg jag i statsverkspropositionen en minskning av anslagsbehållningarna med 300 milj. kr. Jag räknade därvid med en förbrukning av reservationsmedel för myndigheterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde med ca 180 milj. kr. Vidare utgick jag från att en viss förbrukning skulle ske av reserverade medel på lånefonden för bostadsbyggande. Vid en förnyad bedömning finner jag inte skäl att frångå min beräkning i statsverkspropositionen. Jag vill dock understryka att bedömningar av anslagsbehållningarnas utveckling, särskilt på längre sikt, måste betraktas som mycket osäkra.

Tabell 5. Beräknade förändringar i anslagsbehållningarna budgetåren 1968/69 och 1969/70. Milj. kr.
(Ökning +, minskning —)

	Anslags- behåll- ningar 30.6.68	Beräknad förändring 30.6.68— 30.6.69			Beräknad förändring 30.6.69 —30.6.70	
		Stv.- prop. 1969	Myndig- heterna	Dep.- ch.	Stv.-prop. 1969	Dep.ch.
Driftbudgeten (exkl. avskrivningar) ..	2 963	± 0	+ 150	+ 150	— 100	— 100
Kapitalbudgeten ...	1 606	— 100	+ 50	+ 50	— 200	— 200
Summa	4 569	— 100	+ 200	+ 200	— 300	— 300

Beräkning av dispositionen av rörliga krediter

Budgetutfallet och därmed statens upplåningsbehov påverkas av förändringar i dispositionen av de rörliga krediter hos riksgäldskontoret, vilka enligt riksdagens beslut ställts till förfogande för vissa myndigheter och bolag. I statsverkspropositionen antogs det disponerade beloppet av rörliga krediter komma att öka med 100 milj. kr. under *budgetåret 1968/69*. Enligt av riksrevisionsverket insamlade uppgifter skulle det ianspråktagna beloppet per den 30 juni 1969 totalt uppgå till 1 430 milj. kr., vilket innebär en uppgång under loppet av innevarande budgetår med inemot 300 milj. kr. Bland större förändringar kan nämnas att telestyrelsen och vattenfallsstyrelsen beräknas öka sin disposition med 155 resp. 50 milj. kr. Utan att ta ställning till enskilda bedömningar finner jag det mest sannolikt att dispositionen av rörliga krediter kommer att öka med 200 milj. kr. under innevarande budgetår. Det kan noteras, att det disponerade beloppet vid utgången av mars år 1969 låg 137 milj. kr. över nivån ett år tidigare.

För *budgetåret 1969/70* räknade jag i statsverkspropositionen med att det ianspråktagna beloppet av rörliga krediter skulle öka med 100 milj. kr. Jag har sedermera inte funnit skäl att frångå denna bedömning. Jag vill dock än en gång betona att en dylik prognos av naturliga skäl är osäker.

Totalbudgetens inkomster budgetåren 1968/69 och 1969/70 samt investeringsplan för budgetåret 1969/70

Riksrevisionsverket har med särskilda skrivelser den 2 april 1969 lämnat bl. a. en beräkning av utfallet av driftbudgetens inkomstsida under budgetåret 1968/69 samt en förnyad inkomstberäkning för budgetåret 1969/70. För en närmare redogörelse för beräkningarna får jag hänvisa till verkets skrivelser (bilagorna 4 och 5).

Avgörande för beräkningen av statsinkomsternas utveckling är de antaganden som görs om inkomstutvecklingen i samhället under prognosperioden. Riksrevisionsverket har i sina beräkningar med starkt understrykande av de osäkerhetsmoment som föreligger utgått från en antagen ökning av inkomsten av tjänst med 7 % både år 1969 och år 1970. De kalkyler som redovisades i statsverkspropositionen baserades på ett antagande att inkomsten av tjänst båda dessa år skulle stiga med 6 %. Som jag tidigare nämnt kan konjunkturutvecklingen motivera en dylik uppjustering av inkomstantagandet. Jag kan därför ansluta mig till den av riksrevisionsverket företagna uppjusteringen.

Aktiebolagens taxerade inkomster har av riksrevisionsverket antagits öka med 15 % från år 1967 till år 1968. I statsverkspropositionen uppskattades

denna ökning till 10 %. Verkets nya bedömning baseras på en i mars genomförd enkät till ett antal större bolag.

Med utgångspunkt från de angivna förutsättningarna har riksrevisionsverket beräknat inkomsterna under titeln *skatt på inkomst och förmögenhet m. m.* till 14 300 milj. kr. för budgetåret 1968/69, vilket är 300 milj. kr. mera än vad som angavs i årets statsverksproposition. För budgetåret 1969/70 beräknas inkomsterna under titeln till 17 100 milj. kr., vilket är 800 milj. kr. mera än vad som upptogs i statsverkspropositionen. Dessa uppjusteringar beror till största delen på den nu antagna snabbare tillväxten av skatteunderlaget för åren 1969 och 1970.

Beräkning av inkomsterna under den nu behandlade inkomstiteln baseras på förutsättningen om oförändrat procenttal, dvs. 100, för uttagande av preliminär skatt för budgetåret 1969/70. Enligt förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt skall varje år bestämmas med vilka procenttal av grundbeloppen den statliga inkomstskatten skall ingå i preliminärskatten för kommande budgetår. Procenttalet för detta budgetårs första hälft skall vara detsamma som under det innevarande budgetårets senare hälft. I förordning den 6 juni 1968 (nr 271) har detta procenttal satts till 100 för budgetåret 1968/69. För tiden den 1 juli—den 31 december 1969 blir alltså uttagsprocenten densamma. Jag föreslår, att uttagsprocenten även för tiden den 1 januari—den 30 juni 1970 fastställs till 100.

I det följande redovisar jag de fall där jag funnit skäl att frånga riksrevisionsverkets beräkning av statsinkomsterna.

Riksrevisionsverket har tagit upp överskottet på inkomstiteln *pensionsmedel m. m.* till 237 milj. kr. för budgetåret 1969/70. Verket har därvid redovisat beräkningar för de särskilda utgifts- och inkomstposterna på titeln enligt den i statsverkspropositionen presenterade uppställningen. Sedermera har det befunnits mest ändamålsenligt att inte inbegripa utgifterna för pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl. eller för arbetsgivaravgifter avseende riksdagsledamöter i den anslagstekniska omläggning, i vilken inrättandet av förevarande inkomstitel ingår. Dessa utgifter bör alltså inte bestridas från titeln, varvid inte heller något lönekostnadspålägg avseende utgifter för arvoden m. m. till riksdagens ledamöter bör tillgodoföras titeln. Såväl utgifterna som inkomsterna på inkomstiteln bör till följd härav nedräknas med 4,3 milj. kr. i förhållande till riksrevisionsverkets förslag.

De i verkets kalkyl under titeln upptagna utgifterna för personalpensionsförmåner är beräknade med avdrag för vissa inflytande pensionsavgifter, vilka för budgetåret 1969/70 beräknas till 16 milj. kr. Med hänsyn till konstruktionen av inkomstiteln pensionsmedel m. m. synes i detta fall en bruttoredovisning vara mest konsekvent. Jag förordar alltså, att på titelns inkomstsida upptas en post för dessa avgifter, varvid samtidigt ut-

gifterna för personalpensionsförmåner räknas upp i motsvarande mån. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att nettoredovisning i viss utsträckning förekommer under inkomstiteln, främst beträffande pensionsförmåner. Detta gäller bl. a. affärsverken och riksbanken.

Efter viss omredigering i övrigt i förhållande till riksrevisionsverkets förslag bör transaktionerna på inkomstiteln pensionsmedel m. m. redovisas enligt följande uppställning (milj. kr.).

Pensionsmedel m. m.

<i>Utgifter</i>		<i>Inkomster</i>	
Personalpensionsförmåner m. m.	1 025,7	Lönekostnadspålägg	1 733,9
Arbetsgivaravgifter till den allmänna tilläggs pensioneringen	398,0	Personalsjukpenningar m. m.	95,0
Arbetsgivaravgifter till den allmänna sjukförsäkringen	127,1	Vissa pensionsavgifter ..	16,0
Allmän arbetsgivaravgift..	60,0	Vissa socialförsäkringsavgifter m. m.	10,0
Vissa yrkesskadeersättningar m. m.	6,9		
Överskott	237,2		
	Summa 1 854,9		Summa 1 854,9

Jag förordar att titeln pensionsmedel m. m. förs upp med 237 milj. kr., vilket överensstämmer med vad riksrevisionsverket föreslagit.

Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet beräknar jag inkomsterna från *statens järnvägar* till 85 milj. kr. för budgetåret 1968/69 och till 140 milj. kr. för budgetåret 1969/70, vilket är 15 milj. kr. resp. 20 milj. kr. mer än i riksrevisionsverkets förslag.

Beträffande inkomsterna på *kapitalbudgeten* beräknar jag efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet avskrivningsmedlen för budgetåret 1969/70 inom *televerkets fond* till 596,1 milj. kr. och inom *statens järnvägars fond* till 241 milj. kr., vilket är 7,1 milj. kr. resp. 1 milj. kr. mer än vad riksrevisionsverket tagit upp.

Totalt innebär de av mig förordade avvikelserna en uppräknig av totalbudgetens inkomster med 15 milj. kr. för budgetåret 1968/69 och 28,1 milj. kr. för budgetåret 1969/70 i förhållande till riksrevisionsverkets förslag. Totalbudgetens inkomster skulle därför enligt de förnyade inkomstberäkningarna med av mig förordade justeringar uppgå till 36 392 milj. kr. för budgetåret 1968/69 och till 40 565 milj. kr. för budgetåret 1969/70, vilket är 535 milj. kr. resp. 1 098 milj. kr. mer än vad som angavs i statsverkspropositionen (tabell 6). Förändringarna beträffande inkomstskattetiteln har

Tabell 6. Inkomster på totalbudgeten budgetåren 1967/68—1969/70

(Milj. kr.)

	1967/ 68	1968/69		1969/70		Förändring från	
	Utfall	Stv.- prop. 1969	Ny beräk- ning	Stv.- prop. 1969	Ny beräk- ning	Utfall 1967/68 till ny beräkn. 1968/69	Ny ber. 1968/69 till ny beräkn. 1969/70
Skatt på inkomst och för- møgenhet m. m.	12 885	14 000	14 300	16 300	17 100	+ 1 415	+ 2 800
Automobilskattemedel . . .	2 562	2 800	2 800	2 970	3 000	+ 238	+ 200
Allmän arbetsgivaravgift . .	—	300	285	750	750	+ 285	+ 465
Tullmedel	950	900	910	940	970	— 40	+ 60
Allmän varuskatt	6 572	4 800	4 950	—	—	— 1 622	— 4 950
Mervärdesskatt	—	2 100	2 100	6 800	6 900	+ 2 100	+ 4 800
Övriga tullar och acciser . .	5 647	5 919	5 989	6 105	6 207	+ 342	+ 218
Statens affärsverksfonder . .	614	632	643	690	721	+ 29	+ 78
Övriga inkomster på drift- budgeten	2 871	3 063	3 076	3 472	3 473	+ 205	+ 397
Beräknad övrig finansie- ring	1 315	1 343	1 339	1 440	1 444	+ 24	+ 105
Summa	33 416	35 857	36 392	39 467	40 565	+ 2 976	+ 4 173

jag tidigare redovisat. Bland större förändringar i övrigt kan för budgetåret 1968/69 nämnas en uppräknig av inkomsterna av allmän varuskatt med 150 milj. kr. Vidare har inkomsterna av ett antal andra indirekta skatter justerats upp. För budgetåret 1969/70 kan noteras uppräknigarna av inkomsterna av automobilskatt (30 milj. kr.), tullar (30 milj. kr.), mervärdesskatt (100 milj. kr.), omsättningskatt på motorfordon (30 milj. kr.) och av skatt på malt- och läskedrycker (50 milj. kr.). Min beräkning av de enskilda inkomstitlarna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70 framgår av specifikation i bilaga 6.

Jag har i det föregående redogjort för förändringarna sedan statsverkspropositionen i fråga om begärda investeringsanslag för budgetåret 1969/70. De begärda investeringsanslagen uppgår nu till 5 415 milj. kr. De för finansiering av dessa investeringar beräknade avskrivningsmedel, som bör anvisas på driftbudgeten, uppgår till 1 105 milj. kr. De medel som inom resp. kapitalfond är tillgängliga för finansiering av investeringarna, dvs. avskrivningsmedel och övriga kapitalmedel inom fonderna, beräknar jag till 1 406 milj. kr. På grundval härav beräknar jag investeringsbemyndigandena till 2 904 milj. kr., vilket är 39 milj. kr. mer än vad som upptogs i statsverkspropositionen. Kapitalbudgetens utgifter och dessas finansiering framgår av tabell 7.

Med beaktande av vad jag sålunda redovisat har jag låtit upprätta förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1969/70, med specifikation av de i planen angivna investeringsbemyndigandena (bilaga 8).

Tabell 7. Kapitalbudgetens utgifter och finansiering budgetåret 1969/70

Fond	Investerings- anslag	Finansiering			
		Avskrivning inom fonderna	Övriga kapi- talmedel	Avskrivning från driftbudgeten	Investerings- bemyndigande
I. Affärsverksfonderna	1 766 057 000	1 183 700 000	16 353 000	79 807 000	486 197 000
II. Statens allmänna fastighetsfond . .	311 109 000	37 582 000	5 700 000	123 536 000	144 291 000
III. Försvarets fastighetsfond	207 218 000	22 293 000	2 000 000	140 919 000	42 006 000
IV. Statens utlåningsfonder	2 242 304 000	—	—	670 850 000	1 571 454 000
V. Fonden för låneunderstöd	401 601 000	—	30 500 000	89 027 000	282 074 000
VI. Fonden för statens aktier	310 924 000	—	—	—	310 924 000
VII. Fonden för förlag till statsverket	25 400 000	—	40 000 000	—	— 14 600 000
VIII. Diverse kapitalfonder	150 050 000	67 680 000	252 000	852 000	81 266 000
Summa kr.	5 414 663 000	1 311 255 000	94 805 000	1 104 991 000	2 903 612 000
Avgår kapitalåterbetalning:					
Oreglerade kapitalmedelsförluster					1 000 000
Övrig kapitalåterbetalning					38 539 000
Lånemedel					2 864 073 000

Beräkning av totalbudgeten för budgetåren 1968/69 och 1969/70

Med beaktande av vad jag anfört i det föregående beräknar jag totalbudgeten för budgetåren 1968/69 och 1969/70 enligt tabell 8. Beräkningarna resulterar i ett underskott på totalbudgeten med ca 3 010 milj. kr. för budgetåret 1968/69 och med ca 1 560 milj. kr. för budgetåret 1969/70. Dessa underskott är ca 490 milj. kr. resp. 930 milj. kr. lägre än de som redovisades i statsverkspropositionen.

Med anledning av förestående ändring i ärendefördelningen mellan statsdepartementen vilken anmälts i prop. 89 efter det att statsverkspropositionen avläts har jag, efter samråd med chefen för justitiedepartementet och övriga berörda departementschefer, låtit upprätta en förteckning över de anslag som i riksstaten för budgetåret 1969/70 bör få annan beteckning än i statsverkspropositionen. Jag föreslår att förteckningen fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som bilaga 10.

Till statsrådsprotokollet i detta ärende torde sålunda få fogas såsom

- Bilaga 1:* Reviderad nationalbudget för år 1969
- Bilaga 2:* Långtidsbudget för perioden 1969/70—1973/74
- Bilaga 3:* PM angående den ekonomiska långsiktutvecklingen
- Bilaga 4:* Riksrevisionsverkets approximativa beräkning rörande utfallet av riksstaten för budgetåret 1968/69
- Bilaga 5:* Riksrevisionsverkets förnyade inkomstberäkning för budgetåret 1969/70
- Bilaga 6:* Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70
- Bilaga 7:* Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till statsverkspropositionen för budgetåret 1969/70
- Bilaga 8:* Förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1969/70
- Bilaga 9:* Förändringar i riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70 sedan statsverkspropositionen
- Bilaga 10:* Förteckning över omflyttningar av anslag till följd av ändrad ärendefördelning mellan statsdepartementen.

Tabell 8. Totalbudgeten budgetåren 1967/68—1969/70
(Milj. kr.)

	1967/68 Utfall	1968/69		1969/70		Förändring från	
		Stv.- prop. 1969	Ny beräkning	Stv.- prop. 1969	Ny beräkning	Utfall 1967/68 till ny ber. 1968/69	Ny ber. 1968/69 till ny ber. 1969/70
<i>Inkomster</i>	33 416	35 857	36 392	39 467	40 565	+ 2 976	+ 4 173
varav: inkomster på driftbudgeten ¹	32 101	34 513	35 053	38 027	39 121	+ 2 952	+ 4 068
övrig finansiering	1 315	1 343	1 339	1 440	1 444	+ 24	+ 105
<i>Utgifter</i>	36 347	39 354	39 400	41 955	42 123	+ 3 053	+ 2 723
varav: driftbudgeten (exkl. förändr. i behållningar på reservationsanslag)	32 144	33 928	34 050	36 184	36 308	+ 1 906	+ 2 258
investeringsanslag	4 746	5 226	5 350	5 371	5 415	+ 604	+ 65
förändring i anslagsbehållningar....	- 700	100	- 200	300	300	+ 500	+ 500
förändring i disposition av rörliga krediter.....	157	100	200	100	100	+ 43	- 100
Totalbudgetsaldo	- 2 931	- 3 497	- 3 008	- 2 488	- 1 558	- 77	+ 1 450

HEMSTÄLLAN

Under åberopande av vad jag anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1) till *Avskrivning av nya kapitalinvesteringar* för budgetåret 1969/70 anvisa följande förslagsanslag, nämligen

Försvarets fabriksverks fond

Försvarsdepartementet
Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk 1 000

2) till *Avskrivning av nya kapitalinvesteringar* för budgetåret 1969/70 anvisa följande reservationsanslag, nämligen

Statens allmänna fastighetsfond

Utbildningsdepartementet
Byggnadsarbeten vid universiteten och vissa högskolor 60 000 000

Statens utlåningsfonder

Utbildningsdepartementet
Lånefonden för studentkårlokaler 5 250 000
 Jordbruksdepartementet
Fiskerilånefonden 300 000

Diverse kapitalfonder

Handelsdepartementet
 Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap:
Förrådsanläggningar m. m. 850 000

3) besluta att under budgetåret 1969/70 från avskrivningskontot för lånefonden för bostadsbyggande skall överföras till

a) avskrivningskontot för räntefria lån till bostadsbyggande på bostadsstyrelsens delfond av fonden för låneunderstöd 28 000 000 kr.,

Kungl. Maj:ts proposition nr 115 år 1969

b) fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster
642 000 000 kr.

4) godkänna min beräkning av förändringarna i anslags-
behållningarna för budgetåret 1969/70,

5) godkänna min beräkning av förändringarna i disposi-
tionen av rörliga krediter för budgetåret 1969/70,

6) besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som
avses i 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576)
om statlig inkomstskatt, skall för budgetåret 1969/70 ingå i
preliminär skatt med 100 % av grundbeloppet,

7) godkänna min beräkning av driftbudgetens inkomster
för budgetåret 1969/70 enligt den vid detta protokoll fogade
specifikationen,

8) godkänna förslaget till investeringsplan och investe-
ringsstater för budgetåret 1969/70,

9) på kapitalbudgeten beräkna den mot investeringspla-
nen svarande inkomstiteln *Lånemedel* till 2 864 073 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med in-
stämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt
förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen
skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta
protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Reviderad
nationalbudget för år 1969

REVIDERAD NATIONALBUDGET FÖR ÅR 1969

Inledning

Den reviderade nationalbudgeten för 1969 som härmed läggs fram är utarbetad inom finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering och konjunkturinstitutet. Nationalbudgeten bygger på material som erhållits från fackdepartement och olika verk och institutioner. Vidare har utredningsrådet hörts. Dess ledamöter bär dock ej något ansvar för nationalbudgetens utformning och bedömningar.

Kapitlen III, Utrikeshandeln och VII, Investeringarna samt IX, Kreditmarknaden har helt sammanställts inom konjunkturinstitutet. Institutet har även sammanställt avsnitten om industriproduktion och skogsbruk i kapitel IV samt avsnitten om de disponibla inkomsterna och den privata konsumtionen i kapitel VI. Ansvaret för bedömningen av Sveriges ekonomi 1969 — med undantag för de avsnitt eller punkter där konjunkturinstitutet uttryckligen åberopas — vilar på finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering, där arbetet med nationalbudgeten letts av t. f. planeringschefen Lars Lindberger.

I. Sammanfattande översikt

Enligt de reviderade men alltså jämnt preliminära beräkningar som tills vidare föreligger har den totala produktionens tillväxt 1967—1968 stannat vid drygt 3 % (3,3 %). Detta skulle innebära en nedjustering med några tiondels procentenheter i förhållande till de kalkyler som redovisades i den preliminära nationalbudgeten. Nedjusteringen kan helt återföras på lagerinvesteringsberäkningen som det med hänsyn till grundmaterialet kan finnas goda skäl att misstro. De kalkyler som nu framlagts visar alltså på att lagerinvesteringarna fortsatt att sjunka och att det följaktligen inte har skett något markant omslag i dessa investeringars utveckling under 1968. Nedgången för lagerinvesteringarna ter sig dock alltså jämnt väsentligt lägre än året dessförinnan. I övrigt visar beräkningarna på en något snabbare efterfrågetillväxt 1967—1968 än vad som framgick av den preliminära nationalbudgeten. Den privata konsumtionens tillväxt liksom även exportens framstår nu som något kraftigare och utfallet för de privata investeringarna ter sig något gynnsammare. Den offentliga verksamhetens tillväxt framträder däremot obetydligt svagare än i de preliminära beräkningarna.

Den privata konsumtionens volym beräknas ha stigit med 4,2 %, vilket är en förhållandevis kraftig uppgång, i synnerhet om man jämför med de disponibla inkomsternas tillväxt som anges till 3,7 %. Den betydande konsumtionsökningen har ställts i samband med hushållens under 1968 påtagligt vidgade kreditmöjligheter och synes ha lett till någon minskning av hushållssparandets nominella belopp (med beräknat 3 %).

Det privata näringslivets investeringar beräknas ha sjunkit med drygt 3 % i volym. Härvid har industriinvesteringarnas volym hållits i det närmaste oförändrad.

För bostadsbyggandet, som visade en synnerligen kraftig ökning 1966—1967 stannade den beräknade tillväxten 1968 vid knappt 2 % i volym. Vad gäller den offentliga verksamheten har expansionstakten stigit ytterligare. Den offentliga konsumtionen har ökat med inemot 7,5 % i volym, de offentliga investeringarna med drygt 6,5 %.

Exporten av varor och tjänster beräknas nu ha stigit med 7,3 % i volym, enbart varuexporten med 8,0 %. Importen av varor och tjänster har emellertid stigit i något snabbare takt än exporten eller med 8,2 % och bytesbalansen har försvagats med uppskattningsvis 450 milj. kr. Försvagningen är desto mera påfallande med tanke på att den inträffat ett år som präglats av rekordartad snabb tillväxt av världshandeln men måttlig ökning av den inhemska efterfrågan.

Världshandelns ökning 1967—1968 anges till ca 12 % och i jämförelse härmed ter sig onekligen den svenska exportens tillväxt (med 8,3 % i värde) som moderat. En betydande del av denna olikhet låter sig emellertid förklaras med hänvisning till den svenska exportens traditionella länderfördelning och den svaga efterfrågeutvecklingen på de nordiska marknaderna. I fråga om massa och fartyg har Sverige 1968 fått sänkta marknadsandelar, medan den svenska färdigvaruexporten i övrigt förefaller att i huvudsak ha hävdat sina marknadspositioner. Exporten av tjänster synes ha ökat i förhållandevis lågt tempo 1967—1968, låt vara att den volymförändring som nu presenteras är mindre uppseendeväckande svag än enligt den preliminära nationalbudgeten (en ökning med drygt 3 % mot preliminärt en minskning med 1,5 %).

Mer svärförklarlig än den jämfört med världshandeln moderata exportutvecklingen ter sig emellertid importens snabba tillväxt. Visserligen har det inträffat en klar förändring såtillvida som det för 1968 jämfört med närmast föregående år redovisas en väsentligt starkare utveckling av de mest importdryga elementen i den totala efterfrågan, nämligen den privata konsumtionen samt investeringarna i maskiner och lager. För den privata konsumtionens del har det härvid rört sig om en snabbare tillväxt, för maskininvesteringarna om en övergång från minskning till ökning och för lagerinvesteringarna om en väsentligt långsammare nedgång. Sammanlagt stannar emellertid volymförändringen för dessa efterfrågeelement vid en ökning med ca 3,5 % 1967—1968 mot en nedgång med knappt 1 % 1966—1967. Mot den bakgrunden förefaller importvolymens tillväxt om 8,5 % alltså som uppseendeväckande hög vid en beräknad ökning av nationalprodukten med drygt 3 % och av den totala efterfrågan med drygt 4 %.

Det finns emellertid speciella omständigheter som 1968 verkat uppdragande på importen. Lagerinvesteringarnas bidrag till importefterfrågan framstår klarare om man bortser från effekten av en uttömning av vissa lager av exportråvaror med obetydligt importinnehåll (pappermassa och trävaror). Exporten av mineraloljeprodukter som steg kraftigt 1968 har uppenbarligen ett ovanligt högt importinnehåll. En begränsning av vattenkraftstillgången i förhållande till det normala — som förklaras av den låga nederhörden — har vidare föranlett en extra import av bränslen och elkraft vilken uppskattas till inemot 100 milj. kr. Det kan härutöver starkt ifrågasättas om inte nationalproduktens tillväxt 1967—1968 — och däribland inte minst lagerutvecklingen¹ — blivit underskattad i de beräkningar som nu föreligger. Att döma av de uppgifter som kunnat sammansättas beträffande produktionsutvecklingen skulle det möjligen vara befogat att justera upp nationalräkenskapens i huvudsak från användningssidan uppbyggda kalkyler med en halv procentenhet. Med en sådan ökning av nationalprodukten — dvs.

¹ Beräkningstekniskt skulle även ett något högre alternativ för den privata konsumtionens utveckling vara tänkbart. Detta skulle emellertid förutsätta att försvagningen av hushållens sparande 1968 varit än mer markerad.

med inemot 4 % — och en häremot svarande tillväxt av den totala efterfrågan skulle importökningen alljämt förefalla hög men inte i lika påfallande grad. Det är tänkbart att importbenägenheten stigit och att devalveringarna hösten 1967 kan ha bidragit härtill.

Även de uppgifter som framkommit om företagsvinsternas utveckling blir mera lättbegripliga om man kan utgå från att nationalprodukten stigit med så mycket som 4 %. Riksrevisionsverkets sammanställning av rörelseresultatet för större aktiebolag visar på en nettotäckning om ca 20 %, medan däremot en schematisk restpostberäkning av företagsinkomsterna indikerar en betydande nedgång. I denna beräkning har intäkts- och kostnadssummor hämtats från nationalräkenskapen, varvid summa bruttotäckter i stort sett satts lika med bruttonationalprodukten räknad från användningssidan (dvs. med en förutsatt tillväxt om drygt 3 %). Vid givna kostnadssummor medför varje uppjustering av nationalprodukten med denna kalkyleringsmetod en förbättring av företagets rörelseresultat.¹ Att det inträffat en påtaglig ökning av företagsinkomsterna förefaller alltnog obestriddigt även om utvecklingstendensen kan ha varit svagare för de mindre företagen.

De årsuppgifter om Sveriges ekonomi 1968 som nu föreligger är främst präglade av det ekonomiska läget under årets tre första kvartal. I stora drag kännetecknades utvecklingen av måttlig produktionsökning, dämpad efterfrågan på arbetskraft, lägre lönekostnadsstegring, förhållandevis svag uppgång av konsumentpriserna samt en snabb produktivitetstillväxt som gav i vart fall de större och mera exportinriktade företagen möjlighet att förbättra sina rörelseresultat. Den ekonomiska politiken medverkade till att hålla uppe tillväxten inom i första hand den offentliga sektorn med dess arbetskraftsintensiva efterfrågan, samtidigt som man sökte undvika generellt expansiva åtgärder med betydande stimulanseffekter på den privata konsumtionen. Näringslivets investeringar stimulerades genom en expansiv kreditpolitik och fortsatta investeringsfondsfrisläpp. Industrins investeringsvolym hölls likväl oförändrad men företagen kunde förbättra sin likviditet avsevärt.

Fjärde kvartalet 1968 markerade en klar förändring av utvecklingstendensen. Orderingången ökade såväl från export- som hemmamarknaden. Leveranserna steg snabbare än produktionen. Färdigvarulagren minskade och råvarulagren började byggas upp samtidigt som orderutläggningen för underleveranser accelererade. Investeringsplanerna började revideras uppåt och efterfrågan på arbetskraft steg påtagligt. Denna utveckling har fortsatt under första kvartalet 1969 och har medfört att tillgänglig arbetskraft och anläggningsskapacitet tagits i anspråk i ökad utsträckning. Med hänsyn till den snabba produktionsökning som ägt rum sedan tredje kvartalet 1968

¹ Det har även ifrågasatts att lönesummans tillväxt 1967—1968 skulle ha blivit påtagligt överskattad. Detta skulle i sin tur innebära att den betydande konsumtionsökningen i desto högre grad överträffat den samtidigt inkomstökningen.

kan redan ett bibehållande av nuvarande sysselsättningsgrad och kapacitetsutnyttjande väntas medföra en väsentlig ökning av nationalproduktens tillväxt 1969 jämfört med 1968.

Ungefär samtidigt med att produktion och efterfrågan sålunda fördes in i ett snabbare tillväxttempo, satte en valutautströmning in som medfört att valutareserven omsider sjunkit med inemot en och en halv miljard kr. Denna utveckling kan inte förklaras av någon akut försvagning av handelsbalansen som närmast förstärkts under den nu aktuella perioden. Vad som inträffat med den svenska valutareserven har snarare haft sin grund i vissa krisfenomen på de internationella betalningarnas och kapitalrörelsernas områden. Som tänkbara direkta orsaker till valutautflödet kan man peka på uppskrivningen av det internationella ränteläget i förhållande till det i Sverige rådande, s. k. valutapolitisk oro (dvs. föreställningar om att vissa andra valutor skulle kunna komma att apprecieras i förhållande till den svenska) samt de betalningsmässiga effekterna av det brittiska importdepositionssystemet. I vilken utsträckning andra omständigheter kan ha bidragit är mera vanskligt att bedöma.

Den internationella ekonomiska utvecklingen kan ingalunda sägas ha förlöpt fri från störningar under 1968. De strukturella anpassningsproblem i fråga om de internationella betalningarna som kvarstått och delvis förvärrats under 1968 har dock inte utgjort ett effektivt hinder för en påfallande snabb tillväxt av världshandeln. De mest akuta problemen har kunnat avhjälpas genom internationellt organiserade krediter till särskilt utsatta länder och de långfristiga kapitalrörelserna har delvis omlagts i en riktning som tills vidare motsvarat kraven på anpassning. Denna omskiftning av kapitalrörelserna har emellertid, speciellt mot slutet av 1968, åtföljts av en uppressning av räntenivån på de internationella kapitalmarknaderna, vilken delvis skulle kunna uppfattas som priset för den grad av anpassning av kapitalrörelserna som under rådande förhållanden kunnat uppnås.

För flera länder förefaller det nu troligt att produktionstillväxten mellan 1968 och 1969 blir något större än vad som förutsågs i den preliminära nationalbudgeten. Framför allt gäller detta Förenta staterna där det mesta tyder på en fortsatt kraftig expansion under första halvåret. I Västeuropa har expansionen i Västtyskland, Storbritannien och Frankrike hittills fortsatt. I flera av de mindre länderna inte minst i Norden, med undantag av Norge, förelåg tydliga tecken på tilltagande expansion under början av 1969. I alla större länder i Västeuropa, med undantag för Italien, liksom i Förenta staterna är emellertid den ekonomiska politiken inriktad på att dämpa efterfrågan. Det har från dessa utgångspunkter förefallit skäligt att räkna med en produktionstillväxt i Västeuropa mellan 1968 och 1969 om ca 4,5 % liksom med en omkring 10-procentig ökning av världshandeln. Detta skulle innebära att den nuvarande internationella expansionsfasen fortsätter, dock med vissa dämpningstendenser under andra halvåret 1969.

Härvid har förutsatts att importtillväxten till Förenta staterna och Storbritannien blir så betydande att den eftersirvade förstärkningen av dessa länders handelsbalanser blir begränsad.

Det bör inte döljas att det i och för sig hade varit lätt att argumentera både för en väsentligt mera expansiv och en väsentligt mera pessimistisk bedömning. Det nuvarande uppsvinget förefaller att ha stor levande kraft varför det skulle kunna tänkas fortsätta med oförminskad styrka under hela 1969, liksom hittills synbarligen ohämmat av restriktiv ekonomisk politik och tilltagande överhettning på de internationella kapitalmarknaderna. Å andra sidan förefaller inte heller riskerna för ett krisartat bakslag obefintliga. Man har att räkna med risken att vissa länder kan se sig tvingade att vidtaga mycket drastiska restriktiva åtgärder föranledda av akuta betalningsbalanskriser. Det skulle även kunna röra sig om hårda importregleringar. Erfarenheten från liknande kriser under de senaste åren visar dock att de hitintills kunnat lösas, åtminstone för stunden, med tillfälliga åtgärder.

Vid sidan om de mera akuta betalningsproblemen finns ytterligare den risken att beakta att den nuvarande utvecklingen på de internationella kapitalmarknaderna genom sina utbredda ränteeffekter kan leda till ett direkt sammanbrott för den expansiva konjunktur som nu råder inom världsekonomin. De internationella betalningarna och kapitalrörelserna befinner sig för närvarande i ett utvecklingsförlopp som kännetecknas av att vissa överskottsländer för att skydda stabiliteten i sin interna ekonomi tillgriper åtgärder som verkar åtstramande och ränteuppdrivande på de internationella penning- och kapitalmarknader som nu är etablerade, medan andra länder vidtar liknande åtgärder även i syfte att påverka kapitalströmmarna och härigenom förstärka sina betalningsbalanser. Följden har blivit att inte blott de mest utsatta underskottsländerna utan även en allt vidare krets av länder, som känner återverkningarna av dessa åtgärder, svarar med räntehöjningar för att skydda sin internationella likviditet. Sådan kan trots åtstramningen uppbringas på de internationella marknaderna men till successivt stigande räntesatser. Över- och underskottsländer samt internationella marknader är sålunda medagerande i en snabbt stigande räntespiral som nu har antagit en närmast psykedelisk karaktär.

Det är för närvarande inte möjligt att utpeka några tecken på att denna utveckling skulle ha avstannat och om den inte hejdas är det svårt att föreställa sig att den inte med tiden skall verka dämpande på i första hand de fasta investeringarna, men dessa effekter tar troligen avsevärd tid för att verka ut. Den bedömning som här har valts innebär att den internationella produktionsutvecklingen under 1969 inte behöver bli drastiskt påverkad eller, om så skulle tendera att ske, inte förrän mot slutet av året.

Konjunkturinstitutets reviderade prognos för *exporten* 1969 utgår från en sådan bedömning av den internationella efterfrågeutvecklingen. Öknings-

takten för totala exporten exklusive fartyg beräknas bli något lägre 1969 än 1968, 7,5 % mot drygt 9 %. För hela exporten väntas dock samma ökningstakt som 1968 (8 %) beroende på en omsvängning från minskning till ökning av fartygsexporten. Den höga exportvolymökningen 1968 för trävaror, malm och övriga metaller väntas inte bestå 1969. Beträffande övriga skogsprodukter förutses en fortsatt svag exportuppgång för massa och en hög, men jämfört med 1968 något lägre, ökning av pappersexporten (9 %). Bedömningen av järn- och stålexporten vilar på en hög orderingång från exportmarknaderna under andra halvåret 1968 men exportökningen väntas — med beaktande av en dämpande effekt av en stegrad inhemsk efterfrågan — stanna vid 8,5 %. För verkstadsprodukterna förutses en snabbare exporttillväxt än 1968, 9 % mot 6,5 %, vilket delvis förklaras av en väntad investeringsökning i de nordiska länderna. Exporten av »övrivaror» beräknas öka i något lägre takt än 1968. Dämpningen förklaras av den speciella utvecklingen för exporten av mineraloljeprojekter.

I värde förväntas exporten totalt stiga med knappt 11 % mot drygt 8 % 1968. För exportpriserna räknas härvid i genomsnitt med en uppgång av prisindex på drygt 2 1/2 %. En starkt bidragande orsak till prisutvecklingen är omslaget i prisförändringarna för skogsprodukter. Även för färdigvaror emotses någon dragning uppåt.

Det *privata näringslivets investeringar i fasta anläggningar* väntas 1969 åter öka (6,5 %) efter nedgångsperioden 1966—1968. För industrin räknas totalt sett med en 6-procentig uppgång. Härvid förutses en fortsatt svag nedgång av byggnadsinvesteringarna medan maskininvesteringarnas ökningstakt beräknas till 9,5 %. Även för byggnadsinvesteringarna emotses för övrigt en dragning uppåt under andra halvåret. Planerna enligt februarienkäten tyder på att företagets optimism för 1969 är väsentligt större än vad som framkom av novemberenkäten. Denna tydde närmast på en oförändrad investeringsvolym under 1969. I de flesta branscherna har planerna uppjusterats markant. Undantag utgör dock skogsindustrierna. — Handelsinvesteringar väntas — i anslutning till investeringsavgiftens slopande — öka kraftigt (19 %) efter den betydande minskningen 1968 (11,5 %). För handelsflottan räknas med en viss återhämtning i förhållande till nedgången 1968.

Lagerhållningen väntas efter en redovisad nedgång 1968 med drygt 250 milj. kr. komma att öka 1969 med ca 800 milj. kr. Tillväxten faller helt på industrin medan däremot handels lageruppbyggnad väntas bli något lägre än 1968. För tillväxten av industrins lagerinvesteringar svarar främst verkstäder men även massa- och träindustrierna visar positiva förändringar. Uppgången gäller såväl råvaror som färdigvaror. — Omslaget i lagerinvesteringarna medför att näringslivets totala realkapitalbildning väntas öka med 14,5 % 1968—1969 att jämföra med en minskning med 5,1 % 1967—1968.

För de *statliga investeringarna* väntas en oförändrad investeringsnivå

1969. Byggnadsinvesteringarna förutses fortsätta att öka i måttlig takt, för maskininvesteringarna däremot beräknas ett omslag från en 10-procentig ökning 1968 till en svag nedgång 1969. Denna utveckling förklaras av att militära materielbeställningar tidigarelades till 1968.

Kommunernas investeringar väntas öka med 8,5 % 1968—1969 mot 7 % 1967—1968. Stora städer med tillhörande randkommuner svarar för en stor del av investeringsuppgången. Den markerade uppgången för byggnadsinvesteringarna (9 %) förklaras delvis av investeringsavgiftens slopande i oktober 1968.

För *bostadsbyggandet* planeras en igångsättning om 103 000 lägenheter. Detta kommer att öka investeringsvolymen med knappt 1 % 1968—1969. I december väntades samma antal lägenheter ge en volymökning om 3 %. Ny information beträffande golvytorna i flerfamiljshus och om byggnadstider för småhus har föranlett nedjusteringen av volymprognosen. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter 1969 beräknas till 105 000—110 000, vilket är av samma storleksordning som 1968.

Den *totala fasta investeringsvolymen* väntas stiga med 4 1/2 % 1968—1969. Såväl byggnadsinvesteringar som maskininvesteringar ökar med 4 1/2 %. Inberäknat lager blir den totala investeringsökningen 7,5 % 1968—1969.

Beträffande *inkomster, priser och konsumtion* kan följande anföras. Enligt en inom konjunkturinstitutet gjord bedömning kan *lönenivån* väntas stiga med drygt 7 %. Lönesumman förutsätts härigenom öka med 8,5 % varav ca 1,5 procentenheter är att hänföra till nettoeffekten av sysselsättningsförändringar. Konjunkturinstitutets bedömning grundas således på ett antagande om lönenivåns förändring. Ett något lägre antagande om lönesummans utveckling kan synas rimligt. Inkomstberäkningarna i den reviderade finansplanen har baserats på ett antagande om att *lönesumman* skall stiga med ca 7 %. Med den förutsättningen kan faktorinkomsterna beräknas öka i ungefär samma takt eller med 6,9 % mot 5,6 % 1967—1968. På grund av en kraftig ökning av hushållens nettoinbetalning till det offentliga stannar dock tillväxten i de disponibla inkomsterna vid 5,2 % mot 5,1 % 1967—1968.

Vid bedömningen av *prisutsikterna* för 1969 har den tekniska utgångspunkten varit att arbetsgivarernas kostnad per timme i genomsnitt för samtliga anställda antagits stiga med inemot 8 %, bortsett från den kostnadsstegring som följer av den allmänna arbetsgivaravgiften. Detta antagande ansluter till konjunkturinstitutets bedömning av löneutvecklingen. Effekten av allmän arbetsgivaravgift samt övriga åtgärder i samband med skatteomläggningen 1.1.1969 har särskilt beaktats i prisprognosen. För konsumentpriserna totalt väntas med dessa förutsättningar en uppgång under loppet av 1969 med 2,9 %. Mellan genomsnittslägena för kalenderåren 1968 och 1969 beräknas prisökningen bli något lägre eller omkring 2,5 %. Med det lägre antagande som ovan gjorts om löneutvecklingen kan prisuppgång-

en prognoseras till drygt 2,5 % under loppet av 1969 och knappt 2,5 % mellan kalenderåren 1968 och 1969. Den förväntade prisuppgången är en halv procentenhet högre än vad som förutsågs i den preliminära nationalbudgeten. Satsningen på de till stor del inom servicenäringarna verksamma låglönegrupperna i årets avtalsrörelse kan förmodas få särskilda priseffekter som nu kalkylmässigt beaktas. Även höjningen av postportot samt bostadskostnadernas ökning, som följd av diskontohöjningen i februari, har bidragit till den uppjustering som företagits.

Vid den förutsedda prisuppgången 1969 kan de reala disponibla inkomsterna beräknas öka med ca 3 % 1968—1969 mot 3,7 % 1967—1968.

Den *privata konsumtionen* har prognosrats på basis av ett antagande om att den volymmässiga konsumtionsutvecklingen nära kommer att ansluta sig till den reala disponibla inkomstens tillväxt. Den totala privata konsumtionens volym har sålunda, inklusive turistnettot, beräknats öka med drygt 3 % 1968—1969. Bilkonsumtionen väntas öka med ca 15 %, medan uppgången för övriga varaktiga varor och icke varaktiga varor väntas stanna vid ca 3 %. För övriga tjänster däremot räknas med en ökning om 1 %. För turistnettot förutses en volymökning på 6 %. Prognosen innebär att sparkvoten kan bli något lägre 1969 än 1968.

Den *offentliga konsumtionen* väntas öka med knappt 6 %, varav den kommunala med 6,5 % och den statliga med knappt 4,5 %.

Sammanlagt innebär detta att den totala efterfrågans tillväxt 1968—1969 väntas uppgå till drygt 5 % att jämföra med 4,3 % 1967—1968. Uppgången förklaras främst av omslaget vad gäller utvecklingen av näringslivets realkapitalbildning, vilket till stor del kan återföras på lagerinvesteringarna.

Den förväntade efterfrågetillväxten har beräknats medföra en uppgång av importen med drygt 7,5 % 1968—1969. Trots en något högre total efterfrågetillväxt 1969 kan importökningen väntas bli lägre än 1968, vilket delvis förklaras av en betydligt långsammare ökningstakt i råoljeimporten. Investeringsstillväxten 1969 leder till en markant uppgång i investeringsvaruimporten.

Eftersom *importvolymens* tillväxt nära sammanfaller med exportvolymens men importpriserna väntas stiga betydligt svagare än exportpriserna — i genomsnitt 0,5 % för importen mot 2,5 % för exporten — kan handelsbalansens underskott enligt dessa kalkyler förutses minska med mer än hälften. Nettot av tjänster och transfereringar beräknas försvagas med ytterligare 400 milj. kr jämfört med 1968 delvis som följd av ökat u-landsbistånd. Bytesbalansens underskott kommer enligt dessa beräkningar att minska med ca 275 milj. kr. och kan därmed förväntas uppgå till ca 325 milj. kr.

En hopsummering av försörjningsbalansens olika delposter ger med denna beräkning av utrikeshandelns förväntade utfall till resultat att nationalproduktens tillväxt 1968—1969 blir drygt 4,5 % (4,6 %). Detta innebär såvitt nu

Tabell I:1. Reviderad försörjningsbalans 1968—1969

	Procentuell volymföränd- ring 1967—1968	Milj. kr. 1968	Förändring 1968—1969	
			milj. kr. i 1968 års priser	procentuell volymför- ändring
<i>Tillgång</i>				
Bruttonationalprodukt	3,3	140 940	6 450	4,5
Import	8,6	26 496	2 050	7,5
Summa tillgång	4,3	167 436	8 500	5
<i>Efterfrågan</i>				
Privat bruttoinvestering (exkl. bo- städer)	— 3,3	17 603	1 150	6,5
Statlig bruttoinvestering (exkl. bo- städer)	6,3	9 208	0	0
Kommunal bruttoinvestering (exkl. bostäder)	6,9	8 467	750	8,5
Bostäder (inkl. fritidshus), brutto- investering	1,7	9 612	100	1
Lagerförändring	.	— 275	1 050	.
Privat konsumtion	4,2	73 129	2 250	3
Offentlig konsumtion	7,4	24 035	1 400	6
Export	8,0	25 370	2 000	8
Tjänstenetto	.	287	— 200	.
Summa efterfrågan	4,3	167 436	8 500	5

kan bedömas en klar ökning i förhållande till utvecklingen 1967—1968, men skillnaden skulle endast röra sig om drygt en procentenhet eller — i fall 4 % skulle utgöra ett riktigt mått på nationalproduktens tillväxt 1967—1968 — endast drygt en halv procentenhet. Med hänsyn till den snabba acceleration av produktion och efterfrågan, med åtföljande nivålyft, som inträffat under vinterhalvåret 1968/1969 bör en sådan produktionstillväxt 1969 kunna anses säkrad vid en normal trendmässig tillväxt under återstoden av året som inte skulle behöva medföra någon ytterligare stegring av efterfrågetrycket på arbetsmarknaden. De risker för en tilltagande överhettning som kan ifrågakomma skulle således närmast aktualiseras vid ett utvecklingsalternativ med snabbare efterfrågetillväxt 1968—1969 än vad som emotses i den reviderade försörjningsbalansen.

Denna prognos innefattar effekterna av en tämligen återhållande offentlig efterfrågepolitik som bl. a. tar sig uttryck i en dämpning av den offentliga verksamhetens volymtillväxt från 7,0 % 1967—1968 till 5 % 1968—1969. Inberäknat bostadsinvesteringar sjunker motsvarande tillväxttal för verksamheten inom en vidare samhällssektor från 6,0 % 1967—1968 till drygt 4 % 1968—1969. Samtidigt minskar även de offentliga utgiftsoverskotten (= de offentliga sektorernas nettofinansieringsbehov) och kreditpolitiken har

givits en mera restriktiv prägel med återhållande effekter på i första hand hushållens upplåning.

Detta utesluter emellertid inte möjligheten av att den reviderade försörjningsbalansen skulle kunna underskatta efterfrågans tillväxt. Det internationella konjunkturuppsvinget skulle kunna tänkas bli kraftigare och mera ihållande än som här har förutsatts och den inhemska efterfrågan för privat konsumtion samt näringslivets investeringar i fast realkapital och lager skulle möjligen också kunna bli högre. I ett sådant utvecklingsalternativ skulle riskerna tillta för en mer utbredd överhettning på arbetsmarknaden. Där finns visserligen fortfarande outnyttjade reserver men dessa är ojämnt fördelade i förhållande till efterfrågetrycket. Det bör tilläggas att en från stabiliseringssynpunkt alltför hög tillväxt av efterfrågan skulle kunna tänkas uppkomma även vid ett mindre expansivt förlopp i den internationella ekonomiska utvecklingen, närmast då under förutsättning att det svenska näringslivet allmänt överskattade styrkan i det internationella konjunkturuppsvinget. De uppskruvade produktionsplanerna skulle nämligen till en tid kunna vidhållas och bristen på överensstämmelse mellan förväntningar och utfall komma till synes i en icke planerad tillväxt av färdigvarulagren med åtföljande tendens till försvagning av bytesbalansen. — Mot dessa överhettningssalternativ får ställas möjligheten av att såväl den internationella som den interna efterfrågan under andra halvåret 1969 kan komma att utvecklas svagare än vad som ligger i linje med den reviderade försörjningsbalansen.

Ett särskilt osäkerhetsmoment vid bedömningen av de ekonomiska utsikterna för återstoden av 1969 följer av det oklara avtalsläget. Om lönenivåförändringen blir en annan än som här har antagits kommer denna avvikelse rimligen att inverka på den privata konsumtionens utveckling. Med hänsyn till motverkande prisseffekter och en förhållandevis hög marginell sparkvot blir emellertid den kalkylmässiga inverkan på konsumtionen av en måttlig förskjutning av löneantagandet jämförelsevis begränsad. Detta utesluter inte att kostnadseffekterna i ett längre perspektiv skulle kunna bli betydelsefulla med återverkningar på bytesbalansen.

För bytesbalansen 1968 redovisas i tabell 2 ett underskott om i runt tal 600 milj. kr. I tabellen ingår en av konjunkturinstitutet skattad korrigeringspost som i fråga om nivå och förändring något avviker från vad som tidigare presenterats. För 1968 är denna korrigeringspost 125 milj. kr. lägre än vad som angavs i finansplanen. Med konjunkturinstitutets korrigeringspost blir restposten i betalningsbalansen, summerad över åren 1962—1968, obetydligt positiv.

Såsom framhölls i den preliminära nationalbudgeten för 1969 skulle den i och för sig tämligen betydande försvagning av bytesbalansen som inträffade från 1967 till 1968 sedd som isolerad företeelse inte behöva uppfattas som alarmerande. Vad som inger större oro är att bytesbalansen — inklusive

Tabell I:2. Bytesbalansen 1967—1969

Milj. kr., löpande priser

	1967	1968	1969 prognos
Export av varor	23 422	25 370	28 085
Import av varor	24 319	26 496	28 620
Handelsbalans	— 897	— 1 126	— 535
Sjöfartsnetto	1 803	1 910	1 950
Turistnetto	— 920	— 1 029	— 1 150
Övriga tjänster m. m., netto ¹	— 456	— 594	— 800
Transfereringar, netto.....	— 279	— 457	— 585
Korrigeringspost ²	600	700	800
Bytesbalans	— 149	— 596	— 320

¹ Motsvaras av posterna »korrigerings av handelsstatistiken» och »övriga tjänster, netto» i tabell III:3.

² Uppskattning av i statistiken icke redovisade löpande betalningar.

korrigeringspost — sedd över en 5-årsperiod har försvagats med så mycket som 800 milj. kr. från 1963 till 1968. För 1969 emotses en viss förstärkning av bytesbalansen som helt kan återföras på en förutsedd förbättring av bytesvillkoren för vår utrikeshandel. Jämfört med läget 5 år tidigare, dvs. 1964 skulle dock alltså kvarstå en försvagning av bytesbalansen med ca 600 milj. kr. För att en fortsatt försvagning av bytesbalansen på sikt skall kunna undvikas utan att en rimlig tillväxt av nationalprodukten eftersättes krävs sannolikt att den svenska exporten av färdigvaror i något snabbare takt än hittills kan öka sina marknadsandelar. En av förutsättningarna för att detta skall kunna ske får antas vara att det svenska näringslivets internationella kostnadsläge utvecklas någorlunda gynnsamt.

Med det nivålyft av produktion och sysselsättning som inträtt under senare delen av 1968 och första kvartalet 1969 har de outnyttjade kapacitetsreserver som förelåg för ett år sedan till största delen tagits i anspråk. Att vidmakthålla och förstärka bytesbalansen blir därmed inte enbart en fråga om den svenska exportens avsättningsmöjligheter och konkurrensförmåga utan också ett spørsmål om tillräckligt resursutrymme. Den inhemska efterfrågan kan inte tillåtas stiga så snabbt i förhållande till den möjliga produktionstillväxten att kapacitetsbasen för den utrikes balansen undergrävs. Vid relativt optimistisk bedömning kan den svenska ekonomins kapacitetstillväxt för närvarande uppskattas till ca 4 % per år. Då ett par tiondels procent av nationalprodukten årligen torde böra avsättas till ökat utvecklingsbistånd och någon förstärkning av bytesbalansen, blir slutsatsen att den inhemska efterfrågevolymens tillväxt för de närmaste åren normalt sett inte kan tillåtas bli nämnvärt större än vad som enligt försörjningsbalansen emotses för 1969, nämligen 3,9 % om man bortser från den starkt konjunk-

turvariabla lagerinvesteringsposten. I den beräknade efterfrågetillväxten 1969 ingår en ökning av näringslivets investeringsvolym med 6,5 %, vilket möjligen ligger i linje med den på sikt erforderliga tillväxten av näringslivets realkapitalbildning. Utrymmet för årlig stegring av övrig inhemsk efterfrågan — dvs. offentlig verksamhet, bostadsbyggande och privat konsumtion — skulle därmed vara begränsat till ungefär den procentuella ökning som emotses för 1969, dvs. i genomsnitt drygt 3,5 %.

II. Det internationella läget

1. Sammanfattande översikt

Produktionstillväxten i Västeuropa 1968 beräknas nu ha uppgått till 4,7 %. Detta är något mer än vad som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Produktionsökningen i både Västtyskland och Storbritannien, liksom i flera av de mindre länderna, blev något högre än vad som då förutsågs. En genomgående tendens i nästan alla länder har varit att den utländska efterfrågan utgjort en viktig expansiv faktor och att industriinvesteringarna utvecklats mycket svagt. Den snabba tillväxten av den utländska efterfrågan kan främst återföras på Förenta staternas mycket kraftiga importökning och på det markanta omslaget för den västtyska importen. Den produktionsökning som ägt rum har allmänt uppnåtts genom ett effektivare utnyttjande av existerande kapital och redan anställd arbetskraft. Produktivitetstillväxten har därmed varit betydande. Den redan höga arbetslösheten fortsatte att öka i de flesta länderna under början av 1968. Därefter har en stagnation eller en viss nedgång inträffat. I alla länder, med undantag för dem som devalverade hösten 1967 och för Frankrike samt även Nederländerna, dämpades både pris- och löneökningstakten. Detta i kombination med den höga produktivitetstillväxten har resulterat i svagt ökande eller i vissa fall sjunkande lönekostnader. Vinsterna har därmed ökat. Även om naturligtvis några länder på vissa punkter avvikit från dessa allmänna utvecklingslinjer, är dock likheten det mest slående. Däremot är ökningen i tillväxttakten av Västeuropas totala produktion mellan 1967 och 1968 i första hand att hänföra till Västtyskland och Storbritannien.

Utvecklingen i Förenta staterna 1968 skiljer sig markant från den i Västeuropa. Den inhemska efterfrågan var hög inom alla sektorer. Arbetslösheten var mot slutet av året den lägsta sedan Korea-boomen och produktivitetstillväxten relativt svag. Pris- och lönestegringen har accelererat. Den totala produktionens tillväxt uppgick till 5 %.

Världshandeln expanderade med 12 % 1968, vilket är den största ökningen sedan Korea-kriget. Den kraftiga tillväxten förklaras emellertid till mycket stor del av några få länders betydande importökningar. Förenta staternas import ökade med 23 %. Importen till Västtyskland steg med nästan 16 %, efter en absolut nedgång 1967. Och trots devalveringen ökade den brittiska importen med drygt 10 % i volym.

Handelsutvecklingen har inte haft den utjämnande inverkan på de större ländernas betalningsläge som många räknade med och/eller önskade vid

Tabell II: I. Bruttonationalproduktens utveckling i olika länder och länderområden 1967—1969

Procentuella volymförändringar. Siffrorna för 1967 och 1968 avser utfall, för 1969 prognoser.

	1966— 1967	1967— 1968	1968— 1969 prognos
Belgien	3,5	4,0	4,0
Danmark	3,9	3,6	5,5
Finland	2,0	2,4	5,0
Frankrike	4,4	3,4	6,0
Italien	6,0	5,7	6,0
Nederländerna	5,6	5,5	4,5
Norge	5,8	3,8	4,0
Schweiz	1,9	3,6	3,0
Storbritannien	1,6	3,7	2,5
Sverige	2,5	3,5	4,5
Västtyskland	0,0	6,9	5,0
Österrike	2,5	4,0	5,0
Förenta staterna	2,7	5,0	4,0
Kanada	2,8	4,3	4,0
Japan	13,2	11,3	10,0
EEC	3,1	5,3	5,4
EFTA	2,1	3,6	3,1
Västeuropa ¹	2,7	4,7	4,6
Totala OECD	3,5	5,3	4,7

¹ Västeuropa avser här EEC, EFTA och Finland.

Källor: OECD, nationell statistik och uppskattningar gjorda inom sekretariatet för ekonomisk planering på grundval av tillgängliga informationer.

början av 1968. Tvärtom har utvecklingen snarast gått i motsatt riktning. Sedan andra världskrigets slut har Förenta staterna vanligen haft ett betydande överskott på sina handels- och bytesbalanser, vilket till en del motvägt det omfattande kapitalutflödet. Sedan mitten av 60-talet har emellertid dessa överskott kontinuerligt reducerats, huvudsakligen på grund av en kraftig importexpansion och ökning av militärutgifterna. 1968 utplånades i det närmaste handelsbalansens överskott och bytesbalansens överskott var det lägsta sedan 1959. Genom pris-, kostnads- och produktivitsutvecklingen i Västtyskland har den västtyska exportens konkurrensförmåga ytterligare stärkts de senaste åren. Den inhemska efterfrågans tillväxt var 1968 inte så expansiv att den medförde någon synbar begränsning av exportkapaciteten och exporten ökade sålunda i det närmaste lika kraftigt som importen. Främst som följd härav steg handels- och bytesbalansernas överskott ytterligare 1968 i förhållande till de tidigare rekordöverskotten 1967. Helårsresultatet för den brittiska exporten blev relativt gynnsamt, även om tveksamhet kan råda över styrkan i den underliggande trenden. Men genom att importen, trots devalveringen, inte dämpades blev handelsbalansens underskott ännu högre än 1967. Devalveringen ledde dock till en förstärkning av

Tabell II: 2. Konsumentpriser 1960—1968

Procentuella förändringar.

	1960— 1967 per år	1967— 1968	4 kv. 1966— 4 kv. 1967	4 kv. 1967— 4 kv. 1968	1 halv- året 1967 —2 halv- året 1967 (i års- takt)	1 halv- året 1968 —2 halv- året 1968 (i års- takt)
Belgien	2,8	2,7	3,4	2,5	3,4	3,4
Danmark	5,8	8,7	10,8	4,5	16,4	3,7
Finland	5,1	8,5	6,8	6,3	6,0	4,0
Frankrike	3,5	4,6	3,4	5,4	3,1	5,2
Italien	4,3	1,4	3,2	0,8	2,6	0
Nederländerna	3,5	4,2	4,3	4,1	3,3	3,2
Norge	4,1	3,4	3,4	4,2	5,1	4,9
Schweiz	3,5	2,5	3,8	2,2	4,1	1,8
Storbritannien	3,4	4,7	2,1	5,6	1,0	4,7
Sverige	4,1	1,9	3,6	1,7	2,8	1,5
Västtyskland	2,7	1,4	0,6	2,4	-0,4	1,0
Österrike	3,7	2,6	4,5	3,4	2,6	3,4
Förenta staterna.....	1,7	4,1	2,8	4,7	3,6	4,8
Kanada	2,2	4,1	3,7	4,2	4,9	4,1

Anm. Prisutvecklingen har i vissa fall påverkats av förändringar i indirekt beskattning och subventionering.

Källor: OECD och nationell statistik.

bytesbalansens övriga poster, varför bytesbalansens underskott var obetydligt större än 1967. Främst genom en svag importökning ökades Italiens bytesbalansöverskott. Frankrikes bytesbalans var negativ för första gången sedan devalveringen av francen 1958.

I förhållande till de föreställningar om en normalisering av varu- och tjänsteutbytet samt de löpande betalningarna, som hittills varit gängse omfattade, gick således inte utvecklingen 1968 i utjämnande riktning. Enligt dessa föreställningar skulle det nämligen framför allt ha varit de s. k. reservvalutaländerna, dvs. Förenta staterna och Storbritannien — vilka traditionellt svarat för en betydande kapitlexport — som borde ha stärkt sina bytesbalanser. Den brist på balans i varu- och tjänsteutbytet som med denna jämförelsenorm kvarstod och förvärrades under 1968 motvägdes emellertid i viss mån genom en speciell utveckling av kapitalrörelserna. Både Västtyskland och Italien blev nämligen betydande kapitlexportörer, i första hand av finansiellt långfristigt kapital. Främst genom omfattande import av utländskt kapital var Förenta staternas betalningsbalans för första gången sedan 1957 positiv, trots den markanta försvagningen av bytesbalansen. För Storbritanniens och i än högre grad Frankrikes del förstärkte emellertid kapitalrörelserna ojämvikten. I båda länderna ägde ett utflöde av privat kapital rum, orsakat av brist på förtroende för respektive lands

Tabell II: 3. Lönekostnader och förtjänster per arbetad timme för industriarbetare 1960—1968

Procentuella förändringar.

	Total löne- kostnad	Timförtjänst		
	1960—1968 per år	1960—1967 per år	4 kv. 1966— 4 kv. 1967	4 kv. 1967— 4 kv. 1968
Förenta staterna.....	3,8	3,2	4,5	6,8
Kanada	3,3	4,4	7,6	² 7,3
Västtyskland	8,8	8,4	2,9	² 5,6
Frankrike ¹	7,9	7,1	5,9	16,5
Italien ¹	8,6	8,7	4,9	2,8
Belgien	7,7	8,1	6,5	6,1
Nederländerna ¹	10,3	9,4	7,0	7,8
Storbritannien ¹	5,1	4,7	5,5	7,2
Danmark	9,0	10,5	8,5	² 12,5
Finland	6,3	8,2	7,5	² 12,4
Norge	8,0	7,3	7,0	10,1
Sverige	9,0	8,2	6,8	7,1
Schweiz ¹	..	5,5	5,0	4,0
Österrike	8,0	8,6	4,3	4,9

¹ För förtjänstutvecklingen föreligger endast tarifflöner.² 3 kv. 1967—3 kv. 1968.

Källor: Svenska arbetsgivareföreningen, OECD och nationell statistik.

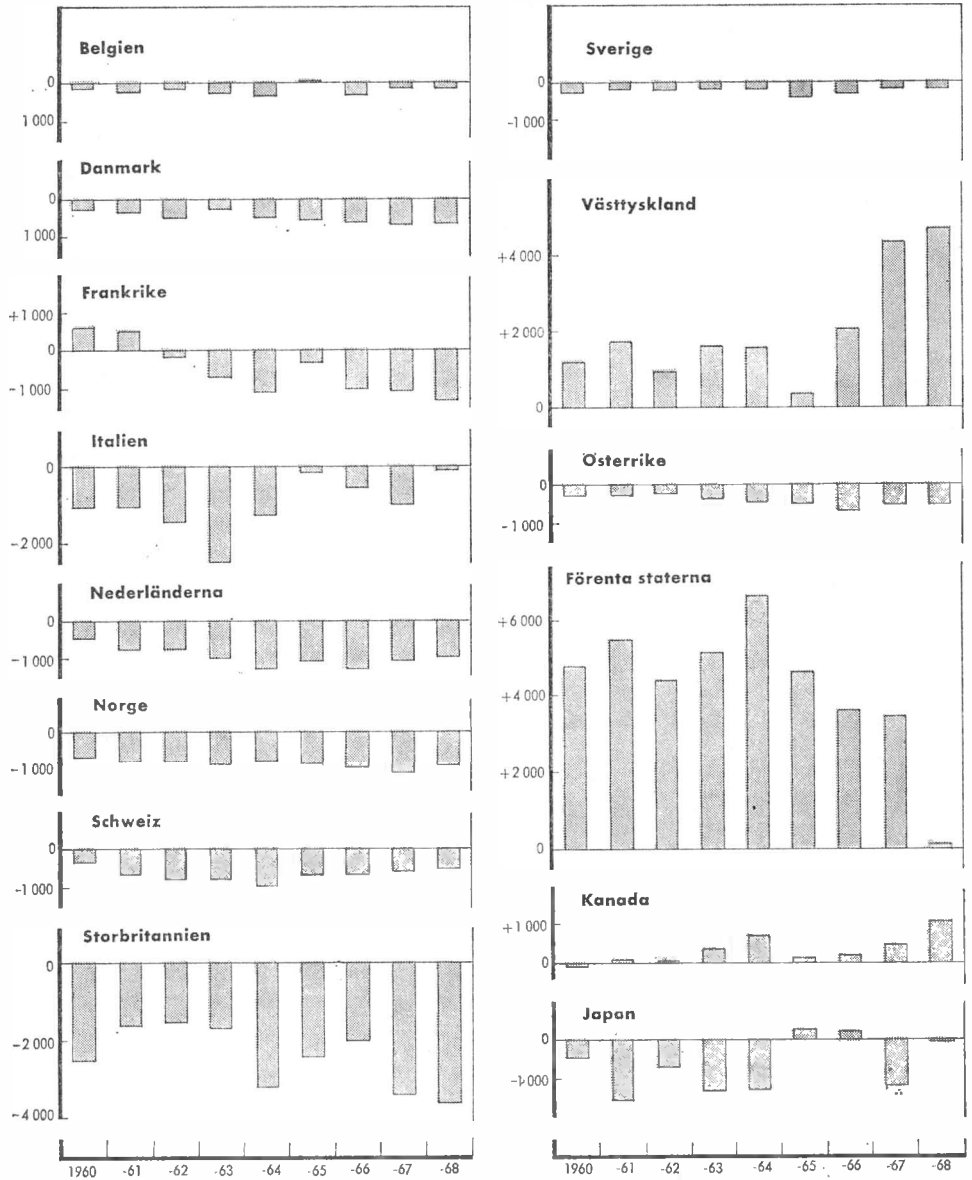
valutor. På grund av förväntningar om en appreciering av D-marken utgjordes dessa kortfristiga spekulativa kapitalrörelser till stor del av export från underskottsländer till överskottslandet Västtyskland. Den franska kapitalexporten tycks emellertid även i betydande utsträckning gått till Förenta staterna. De akuta betalningsproblemen löstes för Storbritanniens del nästan helt genom krediter från internationella finansinstitutioner och olika centralbanker. Även Frankrike erhöll krediter, men till största delen motsvarades betalningsbalansens underskott där av en reducering av valuta-reserven.

Sammanfattningsvis har dock de strukturella anpassningsproblem i fråga om de internationella betalningarna som kvarstått och delvis förvärrats under 1968 inte utgjort ett effektivt hinder för en påfallande snabb tillväxt av världshandeln. De mest akuta problemen har kunnat avhjälpas genom internationellt organiserade krediter till särskilt utsatta länder och de långfristiga kapitalrörelserna har delvis omlagts i en riktning som tills vidare motsvarat kraven på anpassning. Denna omskiftning av kapitalrörelserna har emellertid, speciellt mot slutet av 1968, åtföljts av en uppressning av räntenivån på de internationella kapitalmarknaderna, vilken delvis skulle kunna uppfattas som priset för den grad av anpassning av kapitalrörelserna som under rådande förhållanden kunnat uppnås.

Diagram II: I. Handelsbalansen i olika länder 1960—1968

Miljoner dollar

Anm. Fob-cif med undantag för Kanada där uppgifterna gäller fob-fob.

Källor: OECD och nationell statistik.

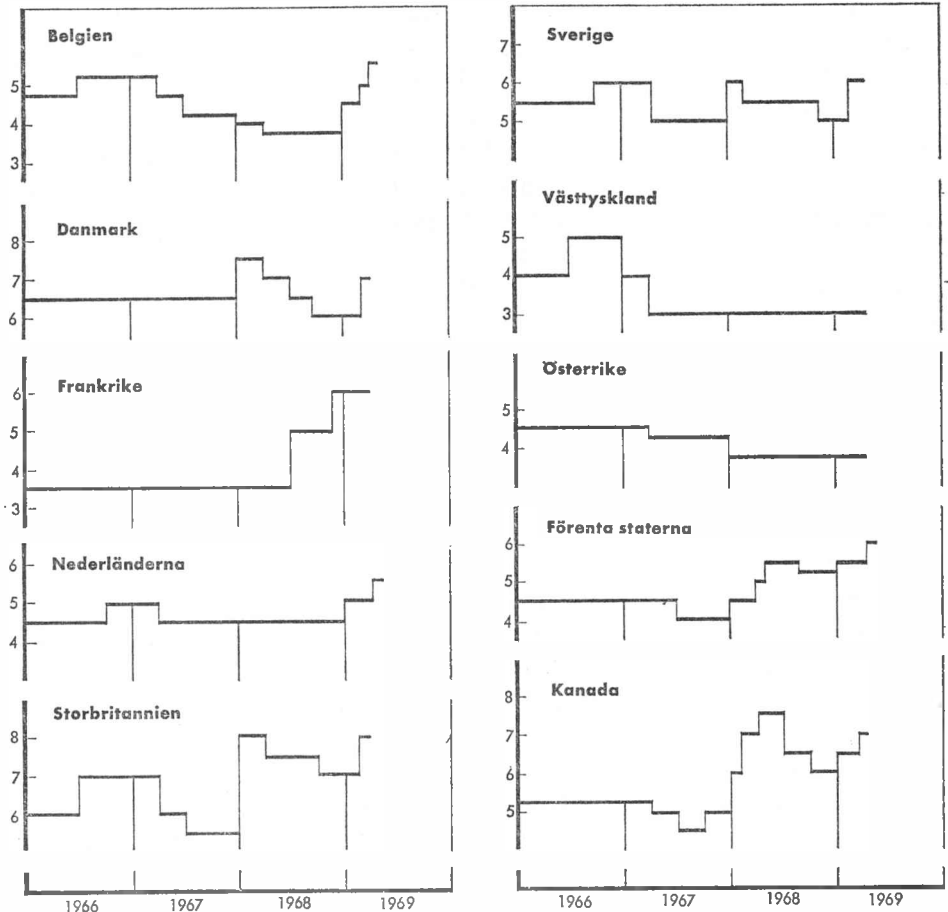
För flera länder förefaller det nu troligt att produktionstillväxten mellan 1968 och 1969 blir något större än vad som förutsågs i den preliminära nationalbudgeten. Framför allt gäller detta Förenta staterna där det mesta tyder på en fortsatt kraftig expansion under första halvåret. Den ekonomiska politiken är visserligen inriktad på att dämpa den inhemska efterfrågan, men det förefaller inte sannolikt att dämpningen under andra halvåret kan bli så kraftig att helårsökningen kommer att understiga 4 %.

I Västeuropa har den expansion som ägt rum under 1968 i Västtyskland, Storbritannien och Frankrike hittills fortsatt. I flera av de mindre länderna, inte minst i Norden med undantag av Norge, förelåg tydliga tecken på en tilltagande expansion under början av 1969. I många länder har industriinvesteringarna tydligt börjat öka efter de senaste årens svaga utveckling. Som tidigare nämnts har en viss förbättring av arbetsmarknadsläget inträffat sedan hösten 1968. Genomgående i Västeuropa har en skärpning av näringslivets strukturproblem uppkommit de senaste åren. Det är därför sannolikt att arbetslösheten även i ett läge med relativt hög efterfrågan kommer att ligga på en högre nivå än vad som varit fallet tidigare i liknande situationer.

I Frankrike och än mer uttalat i Storbritannien syftar den ekonomiska politiken till att begränsa den inhemska efterfrågan för att därigenom stärka den yttre balansen. I Västtyskland ges målsättningen om prisstabilitet hög prioritet. Trots det förväntade betydande överskottet på bytesbalansen har man därför vidtagit restriktiva åtgärder. Syftet är att begränsa produktionstillväxten till 4,5 %. I alla större länder i Västeuropa, med undantag för Italien, liksom i Förenta staterna är alltså den ekonomiska politiken inriktad på att dämpa efterfrågan. Det är därför befogat att räkna med en viss försvagning av tillväxttakten under andra halvåret för dessa länder. Expansionskrafterna i flera av de mindre länderna är sannolikt av en sådan inriktning och styrka att tillväxten där upprätthålls under hela 1969, trots avtagande ökningstakt av exportefterfrågan från de större länderna. På litet längre sikt måste dock de större ländernas restriktiva politik inverka negativt på tillväxten även i de mindre länderna.

I Västeuropa torde produktionstillväxten mellan 1968 och 1969 under sådana förhållanden kunna komma att uppgå till ca 4,5 %. Reservation måste då göras för risken att vissa länder skulle se sig tvingade att vidta mycket drastiska restriktiva åtgärder föranledda av akuta betalningsbalanskriser. Erfarenheten från liknande kriser under de senaste åren visar dock att de kan lösas, åtminstone för stunden, med tillfälliga åtgärder. Denna risk förefaller därför inte överhängande. Vid sidan av de mera akuta betalningsproblemen har emellertid utvecklingen, framför allt sedan hösten 1968, inneburit en tilltagande åtstramning på de internationella kapitalmarknaderna åtföljd av en internationellt utbredd uppskrivning av räntenivån. Den räntestegring som ägt rum i Förenta staterna har varit motive-

Diagram II: 2. Diskontot i olika länder 1966—1969

Källor: IMF och BIS.

rad av såväl inre som yttre balansskäl. Efter det i början av 1968 införda programmet för att förstärka Förenta staternas betalningsbalans har amerikanska företag och banker utomlands i allt högre utsträckning utnyttjat sig av eurobond- och eurodollarmarknaderna för sin finansiering. Detta har i hög grad bidragit till att höja ränteläget på dessa marknader. I sin tur har de höga räntenivåerna i Förenta staterna och på euro-marknaderna föranlett flera länder i Västeuropa att av betalningsbalansskäl höja sina officiella diskonton och andra räntor. Denna benägenhet har förstärkts av oron för allvarliga balansstörningar. De visserligen begränsade kreditåtstramande åtgärder som Västtyskland genomförde i samband med konjunkturdämpningsprogrammet i mars och som även kom till uttryck i en diskonto-

höjning i april, är ägnade att pressa ränteläget ytterligare uppåt i första hand på euro-marknaderna. Även vissa åtgärder som vidtagits av den italienska centralbanken kan tänkas verka i samma riktning.

Det är för närvarande inte möjligt att utpeka några tecken på att den internationella räntespiralen uppåt skulle ha avstannat. En fortsatt utveckling i denna riktning måste verka dämpande, i första hand på de fasta investeringarna. Eftersom dessa effekter troligen tar avsevärd tid för att verka ut, behöver inte produktionsutvecklingen 1969 bli påverkad i högre grad, eller kanske inte förrän mot slutet av året. På något längre sikt måste dock denna utveckling i förening med den i övrigt återhållande ekonomiska politik som för närvarande bedrivs inom alla större industriländer, utom Italien och Japan, allvarligt hämma tillväxttakten.

Mot bakgrund av den — med här angivna reservationer — förväntade produktionstillväxten inom OECD-länderna synes det emellertid trots allt rimligt att räkna med en omkring 10-procentig ökning av världshandeln 1969. En sådan prognos förutsätter att dämpningen av i första hand Förenta staternas och Storbritanniens import inte blir så markant som man officiellt räknar med, eller hoppas på, i dessa länder. Detta skulle i så fall innebära att förstärkningen av Förenta staternas och Storbritanniens handelsbalanser blir begränsad. Vidare torde Frankrikes handelsbalans ytterligare försvagas något. Trots att prognosen också är baserad på ett antagande om en fortsatt hög import från Västtyskland och en kraftigt tilltagande importökning från Italien torde detta inte leda till någon nämnvärd reducering av dessa länders betydande bytesbalansöverskott, eftersom även exporttillväxten för dem förväntas bli hög. En dämpning av världshandels-expansionen under andra halvåret förefaller trolig med hänsyn till den restriktiva inriktning som skett av den ekonomiska politiken i flera av de större länderna.

Handelsutvecklingen kan inte heller 1969 i nämnvärd grad förväntas bidra till att förbättra de strukturella förutsättningarna för en bestående anpassning i fråga om de internationella betalningarna mellan de större industriländerna i väst. Även om det spekulativa kortfristiga kapitalutflödet från i första hand Storbritannien och Frankrike inte fortsätter 1969, finns det risk för att de långfristiga kapitalrörelserna inte kommer att verka lika utjämnande som 1968. Det kan nämligen bli svårt för den mest betydande kapitalexportören, dvs. Västtyskland, att bibehålla kapitalutförseln på den höga nivå som rådde 1968, i synnerhet om åtstramningen av den inhemska kreditmarknaden vidhålls och möjligen förstärks.

Den generella tendensen mot högre ränteläge sedan slutet av 1968 torde delvis ha haft sin grund i en allmän oro för utvecklingen av de internationella betalningarna och alla länders önskan att slå vakt om den egna valutareserven. Mot bakgrund av den ekonomiska utvecklingen det senaste året förefaller det som om även ganska allvarliga balansrubbingar kan

klaras av med tillfälliga åtgärder. Härav har många dragit slutsatsen att oron på den internationella valutamarknaden inte begränsat expansionsmöjligheterna. Det är emellertid uppenbart att de flesta länderna i Väst-europa sedan ett par år tillbaka inte utnyttjat sina potentiella resurser fullt ut och trots den förhållandevis snabba produktionsökningen 1968 ägde detta förhållande fortfarande sin giltighet vid början av 1969. Likväl har en påfallande försiktig ekonomisk politik förts. I det mest betydelsefulla över-skottslandet, Västtyskland, är försiktigheten framkallad av den vikt man där lägger vid den interna pris- och kostnadsstabiliteten. I Förenta staterna motiveras den återhållande politiken av både det höga kapacitetsutnyttjandet och betalningssituationen. I övriga länder kan orsaken till denna inställning till stor del återföras på bristen på balans i de internationella betalningarna och oro för återkommande valutakriser. Därmed har konsekvenserna för en förnyad överhettning tett sig mera allvarliga. Riskerna för att en sådan verkligen skulle inträffa har också i vissa länder ansetts betydande.

2. Länderöversikter

Förenta staterna

Den ekonomiska politiken 1968 syftade till att dämpa den inhemska efterfrågan. Allmänt förutsågs också en tydlig försvagning av den ekonomiska tillväxten under andra halvåret efter den mycket kraftiga expansion som ägde rum under början av året. Dämpningen blev emellertid obetydlig och den totala produktionen ökade med 5 % 1968. De fasta investeringarna ökade med 6,7 %. Bostadsbyggandet expanderade mycket kraftigt, eller med drygt 16 %, efter en kontinuerlig nedgång sedan 1963. Näringslivets byggnadsinvesteringar ökade endast med drygt 1 %, medan maskininvesteringarnas tillväxt uppgick till mellan 5 och 6 %. Den totala produktionens begränsade tillväxt 1967 berodde huvudsakligen på en omfattande minskning av lagerinvesteringarna. 1968 tilltog dessa åter. Den extraskatt på 10 % som efter segslitna förhandlingar i kongressen till slut genomfördes vid halvårsskiftet 1968 fick ingen omedelbart dämpande effekt på den privata konsumtionen. I stället reducerades den i jämförelse med tidigare förhållanden ovanligt höga sparkvoten. Under fjärde kvartalet inträffade en tydlig avmattning av den privata konsumtionen, som dock kan vara tillfällig. En förklaring som angivits till att den sedvanliga köprushen inför julen uteblev är Hongkonginfluensan. Totalt ökade den privata konsumtionen med 4,7 %. Den offentliga konsumtionen ökade med drygt 6 %, varav den största ökningen ägde rum första halvåret.

Varuexporten ökade med 9,5 % 1968. Importen ökade med över 23 %. Denna kraftiga ökning är huvudsakligen en följd av den inhemska efterfrågesituationen, även om en kopparstrejk och hot om stålstrejk i viss mån

bidragit till ökningen. Utrikeshandeln resulterade i det lägsta handelsbalansöverskott som Förenta staterna någonsin noterat sedan andra världskriget. Från ett rekordöverskott på drygt 6,6 miljarder dollar 1964 har handelsbalansens överskott gradvis reducerats för att 1968 endast uppgå till 100 miljoner dollar. Bytesbalansens överskott var det lägsta sedan 1959. Trots detta var betalningsbalansen (på likviditetsbasis) för första gången sedan 1957 positiv. Överskottet uppgick till ca 190 miljoner dollar. Till en del är denna förstärkning ett resultat av det betalningsprogram som beslutades i januari 1968. Programmet har inte lett till en reduktion av kapitalutflödet från Förenta staterna, men troligen hindrat en ytterligare ökning genom att amerikanska företag utomlands i än högre grad än tidigare finansierat sina utgifter med utländskt kapital. Som följd av betalningsprogrammet har också hemtagningen av vinster ökat och de amerikanska bankernas utländska tillgodohavanden reducerats. Den främsta orsaken till betalningsbalansens förstärkning är emellertid den mycket kraftiga ökningen av import av utländskt kapital som ägt rum 1968. Denna import har i hög grad befrämjats genom det internationellt sett höga ränteläge som rått i Förenta staterna. Även andra faktorer, som de omfattande strejkerna i Frankrike och sannolikt också invasionen av Tjeckoslovakien, har emellertid påverkat benägenheten till kapitalexport till Förenta staterna 1968. Det finns därför anledning förmoda att betalningsbalansens förstärkning 1968 till en betydande del var av tillfällig natur och man kan därför inte bortse från möjligheten av att en försvagning åter kan inträffa 1969 även med bibehållna kapitalrestriktioner.

Arbetslösheten har under hela 1968 varit låg efter amerikanska förhållanden. I december uppgick arbetslöshetsprocenten till 3,3 %, vilket är det lägsta som noterats sedan Korea-boomen. Den tilltagande efterfrågan på arbetskraft har påverkat löneutvecklingen. Mellan 1967 och 1968 ökade industriarbetarnas timförtjänster med 6 % mot 4 % mellan 1966 och 1967. Även prisökningarna har varit större än tidigare. Konsumentpriserna ökade med 4,2 % 1968 mot 2,8 % 1967 och ökningstakten har tilltagit under loppet av året. Produktivitetsökningen inom industrin uppgick till ca 3 % både 1967 och 1968, vilket är en svag utveckling i jämförelse med de flesta andra västliga industriländer.

I samband med att kongressen våren 1968 antog förslaget om en 10-procentig extraskatt beslutades att nedskärningar i utgiftsplanerna för budgetåret 1968/69 om 6 miljarder dollar skulle göras. Enligt beräkningar som förelåg i början av 1969 kommer utgifterna för budgetåret 1968/69 att understiga de ursprungliga planerna med 4 miljarder dollar, trots de extra anslag för bl. a. Vietnam-kriget som senare beviljats. Till följd av den kraftiga ekonomiska expansionen uppskattas statsintäkterna bli ca 8 miljarder högre än de ursprungliga budgetberäkningarna. Detta innebär att det förutsedda budgetutfallet om ett underskott på 8 miljarder dollar i stället blir

ett överskott på drygt 2 miljarder. Budgeten för 1969/70 utarbetades och presenterades av Johnson-regimen strax innan Nixon installerades som president. Enligt detta budgetförslag skulle den restriktiva utgiftspolitikerna fortsätta och den federala utgiftsökningen begränsas till 12 miljarder dollar. Förslaget omfattade en ökning av militärutgifterna på endast 1 miljard dollar. Intäktsberäkningarna var gjorda bl. a. under antagande av att den 10-procentiga extraskatten bibehålls. Beräkningarna gav ett budgetöverskott på drygt 3 miljarder dollar. Den nya regimen har sedermera gjort vissa uttalanden om den ekonomiska politik man ämnar föra. Enligt president Nixon skall man under 1969 sträva efter att hejda inflationen och uppnå makroekonomisk balans. Dämpningen av pris- och kostnadsstegringarna kan emellertid endast genomföras gradvis för att inte arbetslösheten skall bli oacceptabelt hög. Man räknar med att den genomsnittliga arbetslösheten under 1969 inte skall bli högre än knappt 4 %. Bestämda uttalanden tyder på att extraskatten kommer att bibehållas och att även det Johnsonska budgetförslaget i övrigt i stora drag kommer att följas. Man har emellertid strävat efter att ytterligare begränsa utgifterna. I april framlade president Nixon en reviderad budget. Enligt denna skall utgifterna reduceras med 4 miljarder dollar i förhållande till det tidigare förslaget. Med reservation för eventuella extra anslag för militärutgifter kan man alltså utgå ifrån att finanspolitiken fram till halvårsskiftet 1970 kommer att vara stram. Presidentens ekonomiska rådgivare har sagt sig vilja ge ökad tonvikt åt penningpolitiken och med olika medel begränsa penningtillgången och strama åt kreditmarknaden så länge som inflationen fortgår. Det officiella diskontot höjdes i december till 5,5 %. Därefter har den effektiva räntenivån på kreditmarknaden stadigt pressats uppåt. I början av april höjdes åter diskontot med en halv procent till 6 %, vilket är den högsta nivå som gällt sedan börskraschen för fyrtio år sedan. I samband med diskontohöjningen tillkännagavs också att ränteutjämningskatten på utländska lån sänkts. Sänkningen innebär att den extra räntebelastningen på dessa lån för amerikanska långgivare reduceras från 1,25 % till 0,75 %. Åtgärden får ses i samband med den höjda räntenivån inom Förenta staterna.

Ännu under början av 1969 förelåg inga entydiga tecken på att den dämpning av den interna efterfrågan som förutsetts sedan halvårsskiftet 1968 hade inträffat. Näringslivets planer och orderingången för investeringsvaror tyder på en fortsatt expansion av de privata investeringarna. Påbörjandet av bostadsbyggandet var fortfarande högt i januari 1969, varför en fortsatt expansion av bostadsinvesteringarna under början av 1969 kan förutses. Kreditåtstramningen kan emellertid leda till en försvagning senare under året. Försäljningssiffror från januari 1969 tyder på att den privata konsumtionen åter ökat efter stagnationen under slutet av 1968. Trots ett särskilt högt skattetryck under första halvåret 1969 till följd av retro-

aktiva inbetalningar av extraskatten finns utrymme för en fortsatt ökning av den privata konsumtionen genom ytterligare sänkning av sparkvoten. Lagernivån är ännu efter betydande lagerinvesteringar sista kvartalet 1968 relativt låg och ytterligare lagerökningar förefaller därför inte osannolika. Det mesta tyder således på en fortsatt relativt kraftig expansion av den amerikanska ekonomin åtminstone under första halvåret 1969. Om inga tydliga tecken på en klar dämpning visar sig, torde man dock få räkna med att ytterligare åtstrammingsåtgärder kommer att vidtas. Tar man fasta på uttalandena om den vikt regeringen lägger vid att begränsa arbetslöshetsökningen, skulle åtstramningen troligen inte kunna bli kraftigare under andra halvåret än att produktionstillväxten mellan helåren 1968 och 1969 borde kunna uppgå till ca 4 %.

På grund av hamnstrejkerna under början av 1969 kan utrikeshandels-siffrorna från denna period varken vara en indikator för det dåvarande inhemska efterfrågeläget eller utgöra en bas för en prognos om den kommande export- och importutvecklingen 1969. Mot bakgrund av exportutvecklingen tidigare under 60-talet torde man dock kunna räkna med en exportökning som något understiger världshandelsexpansionen. Med den i detta avsnitt prognoserade världshandelsökningen om ca 10 % skulle det alltså innebära en exportökning för Förenta staterna om ca 8 %. Med hänsyn till den här förväntade fortsatta expansionen av den inhemska efterfrågan synes det inte orimligt att räkna med en minst lika kraftig importökning. Detta skulle innebära att någon förstärkning av handelsbalansen inte uppnås 1969.

Som tidigare nämnts är det ovisst om de internationella kapitalrörelserna kan bli lika fördelaktiga för Förenta staternas del 1969 som 1968. En förnyad försvagning av betalningsbalansen och en ökning av omvärldens dollar-tillgodohavanden skulle bli den omedelbara följderna av en dylik utveckling.

Storbritannien

Det främsta syftet med devalveringen hösten 1967 och den strama ekonomiska politik som därefter har förts var att uppnå en markant förbättring av den yttre balansen. Samtidigt räknades det med att de privata investeringarna till följd av ökad exportefterfrågan och en i förhållande till importen förstärkt hemmaproduktion skulle komma att öka märkbart efter tre års stagnation. Den privata konsumtionens och offentliga sektorns expansion skulle begränsas. Utfallet 1968 skiljer sig på väsentliga punkter från dessa målsättningar. Det tidigare rekordstora underskottet på handelsbalansen från 1967 om 635 miljoner pund ökade ytterligare till nära 800 miljoner pund 1968. Trots en viss uppgång mot slutet av året låg de privata industriinvesteringarna totalt sett kvar på 1967 års låga nivå. Den ökning av näringslivets investeringar på ca 2,5 % som inträffade 1968 kan alltså helt hänföras till övriga sektorer. Bostadsbyggandet ökade med drygt 5 %, medan

de offentliga investeringarna stagnerade. Detta innebär att de fasta investeringarna totalt ökade med drygt 2 % 1968. Vid budgetpresentationen i mars 1968 förutsåg de brittiska myndigheterna att åtstramningen skulle bli så kraftig att den privata konsumtionen skulle komma att minska under resten av året. Trots följande ytterligare åtgärder riktade mot den privata konsumtionen fortsatte denna emellertid att öka och helårsökningen uppgick till ca 2,5 %. Den offentliga konsumtionens ökning begränsades till ca 1,5 %. Den totala produktionens tillväxt uppgick till 3,7 %.

Handelsbalansens stora underskott uppstod trots en relativt gynnsam utveckling av exporten. Exporten ökade med 23 % i värde. Devalveringen ledde till en genomsnittlig exportprisökning på ca 8 %, vilket innebär att exportvolymen ökade med inemot 14 %, eller något mer än den totala världshandelns expansion. Enligt en uppskattning som gjorts av National Institute of Economic Research förklaras emellertid omkring 5 procentenheter av denna ökning av förskjutningar i handeln från slutet av 1967 till början 1968 till följd av hamnstrejkerna under senhösten 1967. Om denna uppskattning är något så när riktig innebär detta att Storbritannien trots devalveringen gjort fortsatta marknadsandelsförluster även 1968, om än i mindre omfattning än tidigare under 60-talet. Slutsatsen måste i så fall bli antingen att devalveringseffekten överskattats, eller att försämringen av Storbritanniens konkurrensförmåga underskattats. En åtminstone teoretisk möjlighet vore även att en stor del av devalveringseffekten inte framträder förrän med betydande eftersläpning. Tänkbart är naturligtvis också att hamnstrejkernas förskjutningseffekt väsentligt överskattats. Tolkningen av exportutvecklingen 1968 är uppenbarligen av avgörande betydelse när det gäller prognosen för Storbritanniens framtida exportutsikter.

Importen ökade betydligt kraftigare än vad som allmänt räknades med efter devalveringen. Den steg med 22,8 % i värde och — med en importprisökning på i genomsnitt drygt 11 % — med drygt 10 % i volym. Till en del kan skillnaden mellan importprognos och utfall förklaras av den inhemska efterfrågeutvecklingen, med i första hand en större ökning av den privata konsumtionen än vad som förutsetts. För maskininvesteringar som även de har stort importinnehåll var emellertid utvecklingen svagare än beräknat. En betydande, delvis spekulativ, lagerökning av vissa importvaror har ägt rum och vissa andra speciella faktorer har bidragit till att hålla importen på en hög nivå. Tillsammans torde dock inte detta vara tillräckligt för att förklara mer än en mindre del av den höga importen. Liksom för exporten torde man för importen komma till slutsatsen att antingen har devalveringseffekten eller den inhemska produktionens konkurrenskraft överskattats.

Varuhandeln resulterade i ett korrigerat handelsbalansunderskott på 796 miljoner pund, vilket innebär en försämring på 160 miljoner pund i förhållande till 1967. Genom att bytesbalansens övriga poster utvecklades gynnsammare begränsades försämringen av bytesbalansen till ca 20 miljoner

pund och dess underskott uppgick till ca 420 miljoner pund 1968. Trots den höga räntenivån i Storbritannien var misstron mot pundet så stort att ett omfattande kortsiktigt kapitalutflöde ägde rum under större delen av 1968, vilket ytterligare försvårade den brittiska betalningssituationen. Valutareservens minskning begränsades dock till drygt 100 miljoner pund. Till större delen täcktes det totala underskottet av ökade krediter från internationella valutafonden, internationella regleringsbanken och olika centralbanker. Enligt gjorda uppskattningar uppgick de utestående krediterna hos dessa institutioner till ca 3 700 miljoner pund vid slutet av 1968. Betalningsterminen för en stor del av krediterna löper ut 1971.

Den genomsnittliga arbetslösheten uppgick både 1967 och 1968 till 2,4 %. Sedan augusti 1968 har emellertid arbetslösheten stagnerat eller varit svagt sjunkande. Jämfört med tidigare förhållanden mellan tillväxt och sysselsättning har sysselsättningen utvecklats svagare och produktiviteten starkare. Inom industrin beräknas produktivitetsökningen till knappt 6 % 1968.

I samband med budgetpresentationen i mars 1968 offentliggjordes även ett nytt program för inkomstpolitiken. Enligt detta skulle den totala timförtjänsten maximalt få öka med 3,5 % i årstakt. Med undantag för verkstadsindustrin har de avtalsmässiga löneökningarna därefter inte överstigit ca 4 %. Däremot förefaller det som löneglidningen tilltagit trots det svaga arbetsmarknadsläget och timförtjänsten för industriarbetare beräknas ha ökat med 8,5 % 1968. Den höga löneglidningen kan möjligen förklaras av att den arbetslöshet som nu förekommer i större utsträckning än tidigare är strukturellt betingad. Ett tecken på detta är att antalet lediga platser i förhållande till antalet arbetslösa tilltagit. Mot bakgrund av både devalveringen och de indirekta skattehöjningarna har prisökningarna varit mycket begränsade. Konsumentpriserna steg med 4,7 % 1968.

Som närmare redogjordes för i den preliminära nationalbudgeten syftade både finans- och penningpolitiken under 1968 till en åtstramning av den inhemska efterfrågan och en förstärkning av den yttre balansen. De grundläggande ekonomiska problemen kvarstår oförminskade och den ekonomiska politikens målsättningar för 1969 förblir därmed desamma. Den budget som lades fram i mitten av april innebär en fortsättning av den strama finanspolitiken. De viktigaste skattepolitiska förändringarna i budgeten utgörs av en 25-procentig höjning av den selektiva arbetskraftsskatten och en höjning av bolagsskatten med 2,5 procentenheter till 45 %. Till sammans med vissa andra smärre förändringar beräknas detta ge en ökning av skatteintäkterna under 1969 på drygt 370 miljoner pund och under ett helt skatteår på 320 miljoner pund. Utan dessa åtgärder hade de brittiska myndigheterna förutsett en tillväxttakt för nationalprodukten om ca 3,5 % under den kommande tolv månadersperioden. Budgeteffekten har angetts bli en reducering av tillväxttakten om en halv procentenhet till

ca 3 %. Nästan inga av de föreslagna åtgärderna går direkt ut över den privata konsumtionen. Trots detta förutses denna inte öka med mer än 1 %. Det kan nog inte anses som uteslutet att ytterligare åtgärder kan komma att krävas för att uppnå en sådan begränsad ökning. I samband med budgeten meddelades det att regeringen inom kort skall lägga fram ett lagförslag som bl. a. går ut på att förbjuda vilda strejker. Delvis som en motvikt till detta kommer inte den nuvarande lönekontrollen att förlängas.

Ett viktigt moment i kreditpolitiken 1968 var att fastslå kredittak för bankutlåningen. Både genom alternativa finansieringsvägar och genom att utlåningen översteg de stipulerade gränserna blev den kreditpolitiska effekten aldrig så restriktiv som myndigheterna avsåg. I samband med valutaoron i november uppmanades bankerna att ytterligare begränsa sin utlåning. Delvis mot bakgrund av att denna nedskärning inte ägde rum i avsedd omfattning höjdes diskontot åter från 7 till 8 % i slutet av februari 1969. Förklaringen till höjningen torde dock i minst lika hög grad vara att finna i det yttre balansläget. I den mån som den 50-procentiga importdepositionsavgiften finansieras av de brittiska importörerna medför detta en ytterligare begränsning av kreditutrymmet 1969. Budgeten från april innehöll ett förslag om att den tidigare allmänt gällande skatten på vinster på långfristiga kapitalplaceringar slopas för statsobligationer. Därigenom blir placeringar i dessa förmånligare i förhållande till industriobligationer. Med denna åtgärd torde man sikta mot en begränsning av penningmängden, vilket av vissa kritiska iakttagare angivits som ett nödvändigt moment för att den restriktiva politiken skall få avsedd verkan.

I en vitbok över de offentliga utgifterna som offentliggjordes i slutet av februari 1969 anges att den offentliga sektorns ökning kommer att begränsas till 1 % i volym finansåret 1969/70. Militärutgifterna, utvecklingsbiståndet, jordbruksstödet och bostadsbyggandet skall enligt dessa planer minska. För kalenderåret 1969 torde detta innebära en offentlig konsumtionsökning på knappt 2 % och en i det närmaste fortsatt stagnation av de offentliga investeringarna. Mot bakgrund av den ekonomiska politiken och de ekonomisk-politiska målsättningarna torde man även kunna förutsätta en mycket svag utveckling av den privata konsumtionen 1969. Industrienkäter från hösten 1968 tydde på ett mycket markant omslag för de privata industriinvesteringarna 1969. Den senast tillgängliga enkäten från slutet av februari 1969 anger fortfarande en mycket kraftig uppgång för dessa investeringar. Om inte det yttre balansläget framkallar ytterligare restriktiva åtgärder för vilka negativa effekter på investeringsviljan inte kan uteslutas, torde man kunna räkna med en ökning av industriinvesteringarna på över 10 %. Bl. a. med hänsyn till begränsningen av det offentliga bostadsbyggandet och det strama kreditläget (räntan på bostadsbyggnadslån höjdes i mars) kan man förutse att bostadsbyggandet endast kommer att öka svagt

1969. National Institute prognoserar en investeringsökning för industrin om drygt 13 % och en ökning för de totala fasta investeringarna om knappt 4,5 %. Både denna prognos och den senaste industrienkäten genomfördes innan diskontohöjningen i februari 1969. Enbart denna torde dock inte behöva föranleda någon mer betydande nedjustering av prognosen.

Mot bakgrund av diskussionen om importutvecklingen 1968 och den förutsedda ökningen av industriinvesteringarna 1969 kunde det synas rimligt att räkna med en inte helt obetydlig importökning 1969. Osäkerhetsfaktorerna kring importprognosen är emellertid betydande. Bl. a. måste en uppskattning av importdepositionernas effekt göras. Dessutom måste man alltid räkna med möjligheten att ytterligare åtgärder av något slag för att dämpa importen kommer att vidtas om handelsbalansens utveckling blir alltför ogynnsam. Under de två första månaderna ökade importen med 2,5 % i värde. Jämförelserna med de första månaderna 1968 är emellertid extra osäkra på grund av förskjutningseffekterna av hamnstrejckerna under slutet av 1967. National Institute's importprognoser innebär en värdeökning på drygt 3 % och en volymökning på drygt 2 %. Det förefaller inte uteslutet att en sådan relativt begränsad ökning kommer att kräva ytterligare restriktiva åtgärder.

I beaktande av National Institute's egen analys av exportutvecklingen 1968 förefaller dess prognos för exporten 1969 ganska förvånande. Mot bakgrund av institutets prognos om en världshandelsexpansion på ca 9 % 1969 räknar man med en brittisk exportökning på drygt 10 % i värde och drygt 7 % i volym. I förhållande till exporten 1968 rensat för institutets uppskattning av hamnarbetarstrejkens effekt, skulle detta innebära en volymmässig ökning av den brittiska exporten på ca 12 % 1969. Exportvärdet under de två första månaderna 1969 var 7,4 % högre än under de två första månaderna 1968, vilket möjligen kan tyda på att effekten av strejkerna har över-skattats. Med reservation för möjligheten av starkt eftersläpande devalveringseffekter förefaller det dock inte sannolikt att den brittiska exporten kan komma att öka med mer än ca 8 % i värde vid en expansion av världshandeln på ca 10 %. Med National Institute's prisprognos skulle detta innebära en volymmässig ökning på mellan 4 och 5 %. Den här skisserade efterfrågeutvecklingen skulle leda till en produktionsökning 1969 på ca 2,5 %.

En importökning på 3 % och en exportökning på 8 % 1969 skulle leda till ett i det närmaste lika stort handelsbalansunderskott som 1967. Även med en för Storbritanniens del något gynnsammare utrikeshandelsutveckling och med en fortsatt förstärkning av bytesbalansens övriga poster förefaller utrymmet för avbetalningar av utestående krediter ytterst begränsat 1969, en slutsats som sannolikt är giltig även på något längre sikt.

Västtyskland

Den totala produktionen ökade med ca 7 % 1968, eller med något mer än vad som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Till denna kraftiga ökning, efter den föregående recessionen, bidrog i mycket väsentlig grad lagerutvecklingen. Exklusive lagerförändringar uppgick ökningen till mindre än 4 %. Den privata inhemska efterfrågan tilltog under loppet av året. De fasta investeringarna, både i byggnader och maskiner ökade 1968 ungefär lika mycket som de hade minskat 1967, eller med 9,5 respektive 10,0 %. Den privata konsumtionen ökade med knappt 3,5 %, medan den offentliga konsumtionen i det närmaste stagnerade.

Produktionsresultatet överstiger betydligt de prognoser som gjordes för ett år sedan. Största skillnaden mellan prognos och utfall gäller exporten. Detta förklaras till en del av att världshandeln allmänt blev mer expansiv 1968 än vad man hade räknat med, men den västtyska exportens konkurrensställning måste också ha underskattats. Under årets sista månader forcerades exportleveranserna på grund av att det i november fattade beslutet att införa en 4-procentig pålaga på exporten inte trädde i kraft förrän den 23 december. Man kan alltså räkna med att en viss förskjutning av exporten från början av 1969 till slutet av 1968 ägt rum. Totalt ökade exporten med 14,4 % i värde. Den tilltagande inhemska efterfrågan gav kraftigt utslag på importen. Den ökade med 15,7 % i värde efter en absolut nedgång 1967. Handelsbalansens mycket betydande överskott de senaste åren blev ännu något högre 1968, eller 18,4 miljarder DM mot 16,9 1967. Bytesbalansens överskott uppgick till 11,7 miljarder DM mot 9,7 miljarder 1967. Detta överskott motsvarades nästan helt av långfristig kapitalexport. Däremot ägde ett omfattande inflöde av kortfristigt kapital rum och den västtyska valutareserven ökade med drygt 7 miljarder DM 1968.

Prisutvecklingen var stabil under 1968. Trots en höjning av mervärdeskattesatsen med en procentenhet vid halvårsskiftet ökade konsumentprisnivån endast med 1,4 % mellan 1967 och 1968. Under sista kvartalet tilltog dock prisökningstakten något och under loppet av 1968 var ökningen 2,7 %. Produktionstillväxten har lett till både en minskande arbetslöshet och ökad import av utländsk arbetskraft. I december 1968 uppgick arbetslösheten till 1,3 % mot 2,4 % ett år tidigare. Sysselsättningen inom industrin som varit avtagande sedan början av 1966 har ökat sedan halvårsskiftet 1968 men ligger ännu betydligt under 1966 års nivå. Tarifflönerna beräknas ha ökat med ca 4 % 1968. Efter en negativ löneglidning 1967 torde löneglidningen tilltagit något i styrka mot slutet av 1968. Industriproduktionen ökade med 12 % 1968. Produktivitetsökningen torde röra sig omkring 7 à 8 %.

I slutet av januari framlade den västtyska regeringen en ekonomisk översikt för 1969 där en prognos för den ekonomiska utvecklingen och målsättningarna för den ekonomiska politiken presenterades. Denna översikt var utarbetad inom ekonomidepartementet. Man utgick från en till-

växt av bruttonationalprodukten om ca 4,5 %. Det framhölls att denna prognos och målsättning fastslogs innan de utrikeshandelspolitiska åtgärderna i november i Västtyskland, Frankrike och Storbritannien beslutats. Det efterfrågebortfall som dessa åtgärder skulle innebära för Västtyskland måste därför motverkas med en expansivare ekonomisk politik än vad man tidigare avsett föra. Skatteomläggningen på utrikeshandeln hade beräknats ge en merintäkt för staten om drygt 0,5 miljarder DM. Dessa medel föreslogs användas för att främja strukturförändringar och stödja de sektorer inom ekonomin som drabbas hårdast av skatteomläggningen. Vidare planerades investeringsbidrag på 10 % för industrier på gränsen mot Östtyskland och i utvecklingsområden samt för investeringar för forskningsändamål. De ökade skatteintäkter som kunde påräknas till följd av en snabbare inkomstutveckling skulle användas för att öka de offentliga investeringarna, i stället för att som tidigare var avsett, sättas åt sidan i en konjunkturstabiliseringsfond. Dessa åtgärder uppskattades innebära att de offentliga utgifterna skulle öka från tidigare beräknade ca 7 % till ca 8,5 % 1969 i löpande priser.

De privata investeringarna beräknades emellertid bli den viktigaste expansiva faktorn och förutsågs komma att öka med ca 13 % i löpande priser. Gällande avtal löper ut 1969 och i årsberättelsen rekommenderades en avtalsmässig löneökning på mellan 5,5 och 6,5 %. Detta tillsammans med en fortsatt ökande sysselsättning skulle leda till en betydligt kraftigare expansion av den privata konsumtionen än 1968. Prisökningen beräknades till ca 2 %. En betydande del av denna prisökning hade sin orsak i hyreshöjningar och mervärdeskattesatsens höjning vid halvårsskiftet 1968.

Beräkningarna i den ekonomiska översikten utsattes nästan omedelbart för mycket hård kritik. Från olika håll inom Västtyskland har man främst riktat in sig på prisprognosen. Utan restriktiva åtgärder skulle den inhemska efterfrågan komma att överstiga kapacitetsutrymmet och därmed skulle inflationen bli ett allvarligt problem. Efter hand har även ekonomiminister Schiller fört fram några av sina kritikers argument. Bl. a. har han hävdat att av de fyra ekonomisk-politiska målsättningarna: stabilitet, utrikes balans, full sysselsättning och tillväxt, är stabiliteten i främsta farozonen. I mitten av mars framlade regeringen ett »konjunkturdämpningsprogram», som motiverades med oron för prisutvecklingen. Programmet avser i huvudsak en nedskärning av de tidigare planerade statsutgifterna med ca 1,8 miljarder DM. Det förväntas emellertid att delstaterna skall följa den federala regeringens exempel, och att härmed effekten på de totala offentliga utgifterna skulle bli en minskning med ca 3,5 miljarder DM i förhållande till de tidigare planerna. Detta innebär en reduktion av den offentliga sektorns expansionstakt på ca 2 procentenheter jämfört med vad som angavs i årsberättelsen. Konjunkturdämpningsprogrammet omfattar dessutom vissa höjningar av en del av importkvoterna för handeln med öststaterna och låg-

prisländerna. Målsättningen är att produktionsökningen 1969 inte skall överstiga 4,5 %. I samband med att dessa restriktiva åtgärder beslöts, genomfördes även en viss åtstramning av kreditpolitiken. Samtidigt förkortades betalningsterminen för företagsskatten.

I den ekonomiska översikten räknade man med att exportökningen skulle reduceras till drygt 6 % 1969, medan importen i det närmaste skulle komma att bibehålla expansionstakten från 1968. Därmed skulle handelsbalansens överskott minska med inemot 6 miljarder DM till 12,5 miljarder DM. Det finns emellertid starka skäl för att ifrågasätta denna prognos framför allt vad gäller exporten. Trots den 4-procentiga fördyringen av exporten förefaller det knappast troligt att Västtyskland i nuvarande konkurrenssituation kommer att göra marknadsförluster 1969, vilket denna prognos innebär i förhållande till den i detta avsnitt antagna världshandelsutvecklingen. I januari ökade exporten med endast 5,4 % jämfört med januari 1968. Detta torde dock huvudsakligen vara en effekt av den tidigare nämnda exportkoncentrationen till slutet av 1968. Till en del tycks reduktionen av mervärdesskatten på importen ha fått till följd att exportörerna har höjt sina priser på Västtyskland. En hög inhemsk efterfrågan framför allt vad gäller maskininvesteringar och privat konsumtion torde emellertid, tillsammans med skattelättnaden, kunna leda till en betydande importökning 1969. Detta förutsätter dock att efterfrågan inom dessa sektorer inte dämpas genom den ekonomiska politiken. En exportökning som stannade vid 8 % i förening med en importökning på 13 % skulle leda till en reducering av handelsbalansens överskott med drygt 2,5 miljarder DM till 15,8 miljarder. Underskottet på bytesbalansens övriga poster torde komma att tillta 1969, bl. a. på grund av att penningförsändelserna från de utländska arbetarna till deras hemländer kommer att öka. En viss reducering av bytesbalansens överskott skulle därmed kunna förutses.

Det förefaller trots allt sannolikt att expansionen av den inhemska privata efterfrågan är av sådan styrka att de hittills vidtagna restriktiva åtgärderna inte behöver föranleda någon nämnvärd nedrevidering av den i preliminära nationalbudgeten angivna prognosen om en 5-procentig tillväxt av den totala produktionen 1969. Däremot är finanspolitiken i sin nuvarande utformning inte ägnad att mera verksamt reducera bytesbalansöverskottet. Den omläggning av kreditpolitiken i restriktivare riktning som nu har vidtagits och senast kommit till uttryck i diskontohöjningen från 3 till 4 % i april kan dessutom komma att verka begränsande på kapitalexporten, varför överskottet i betalningsbalansen kan tendera att öka ytterligare. Den långfristiga kapitalexporten har, som tidigare nämnts, hittills huvudsakligen varit finansiell. Vissa åtgärder har nu beslutats för att främja de västtyska direktinvesteringarna utomlands. På kort sikt torde effekten av detta, med hänsyn till åtstramningen av kreditpolitiken, främst bli en viss förskjutning av den långfristiga kapitalutförseln till förmån för direktinvesteringarna. På litet

längre sikt skulle emellertid denna omläggning kunna få betydande konsekvenser för den västtyska kapitalexportens sammansättning.

Frankrike

Den ekonomiska utvecklingen i Frankrike 1968 präglades av krisen i maj och juni, uppgörelsen mellan arbetsgivare och löntagare som följde på denna och av förtroendekrisen för francen i november samt de olika ekonomisk-politiska åtgärder som vidtogs till följd av händelseutvecklingen. De omfattande strejkerna innebar ett produktionsbortfall som begränsar produktionens helårsresultat 1968. En betydande del av förlusterna återvanns emellertid genom en kraftig expansion andra halvåret. Industriproduktionen ökade med 3,6 % 1968 mot 2,7 % 1967. I december 1968 översteg industriproduktionen nivån från ett år tidigare med ca 10 %. Bruttonationalproduktens tillväxt beräknas till ca 3,5 %. Industriinvesteringarna torde ha minskat något mellan 1967 och 1968, men under hösten ägde en tydlig uppgång rum. Främst genom en betydande ökning av de offentliga investeringarna steg de fasta investeringarna totalt med ca 4 %. Under strejkerna tömdes lagren i stor omfattning. Den därpå följande lageruppyggnaden bidrog i väsentlig grad till expansionen under andra halvåret. Den privata konsumtionen ökade med drygt 3 % och den offentliga med ca 5 %.

Genom en gynnsam utveckling under andra halvåret ökade exporten med 11,8 % trots förlusterna i maj och juni. Importen ökade med 12,9 %. Medan exportökningen fortsatte i en relativt jämn takt hela året tilltog importökningen mycket kraftigt sista kvartalet och uppgick då till 25,6 % i förhållande till fjärde kvartalet 1967. Handelsbalansens underskott för hela 1968 begränsades till 6,4 miljarder franc, en ökning på 1,3 miljarder i förhållande till 1967. Underskottet ökade emellertid kraftigt mot slutet av året, till följd av den stigande importen. Främst genom betydande förluster av turistintäkter blev försämringen av bytesbalansen markantare. Från ett överskott på 1,2 miljarder franc 1967 visade bytesbalansen 1968 ett underskott på ca 1 miljard franc.

Sedan devalveringen av francen 1958 har den franska betalningsbalansen visat ett överskott varje år fram t. o. m. 1966. Valutareserven ökade från knappt 5 miljarder franc vid slutet av 1958 till ca 34 miljarder franc vid slutet av 1967. Man har strävat efter att öka andelen guld i valutareserven och denna andel uppgick 1967 till 75 %. Bytesbalansen har under alla år fram t. o. m. 1967 varit positiv, men överskottet har reducerats under senare år. Betalningsbalansens överskott under denna period beror förutom på bytesbalansens utveckling på att en omfattande import av långfristigt kapital ägt rum, till största delen i form av utländska direktinvesteringar i Frankrike. Samtidigt har långfristigt privat kapital exporterats från Frankrike. För första gången sedan devalveringen 1958 ägde ett visst, om än begränsat, nettoutflöde av privat kapital rum 1967. Den trend för de yttre be-

talningarna som rätt tidigare under 60-talet bröts skarpt 1968. Handels- och bytesbalanserna resulterade som nämnts i betydande underskott. Misstron mot francen framkallade en omfattande kapitalflykt. Valutareserven minskade med inemot 14 miljarder franc och uppgick därmed till knappt 21 miljarder vid årsskiftet 1968/1969. Av dessa utgjordes ca 2 miljarder av kortfristiga lån som Frankrike erhöll i samband med den akuta valutakrisen i november 1968.

Produktionsökningen har huvudsakligen nåtts genom en ökning av produktiviteten. Före strejkerna fortsatte den redan höga arbetslösheten att öka, trots att produktionstillväxten under början av 1968 var tydligt stigande. Efter strejkerna har emellertid denna utveckling brutits och sedan augusti har arbetslösheten varit avtagande. En minskning av importen av utländsk arbetskraft har bidragit till detta. Den genomsnittliga timlönen beräknas ha ökat med ca 11 % mellan 1967 och 1968. Ökningen under loppet av 1968 uppgick till drygt 15 %. Inberäknas löneglidning och löneförluster-na under strejkerna uppskattas den totala lönesumman ha ökat med nära 11 % mellan 1967 och 1968, ca 4 % mer än mellan 1966 och 1967. Inberäknas effekten av skatte- och prisökningarna under 1968 steg emellertid de reallt disponibla inkomsterna mindre än föregående år. Produktivets- och prisutvecklingen, skatteomläggningen och de ökade subventionerna till industrin har gjort att vinstmarginalerna knappast minskat trots de betydande löneökningarna. Konsumentpriserna steg med 4,6 % 1968. Delvis på grund av taxe- och avgiftshöjningar tilltog prisökningstakten tydligt under senare delen av året.

En relativt detaljerad redogörelse för de ekonomisk-politiska åtgärder som vidtogs under loppet av 1968 gavs i den preliminära nationalbudgeten. Här ges därför endast en sammanfattning av den ekonomiska politikens inriktning efter händelseutvecklingen i november.

Efter den omfattande spekulatjonen mot francen blev huvudmålsättningen att stärka den yttre balansen. Beslutet att avskaffa den tidigare lönesummeskatten och i stället höja mervärdeskattesatserna har en gynnsam effekt på det franska näringslivets internationella konkurrensläge, genom att mervärdeskatten avlastas totalt på exporten, medan en avgift motsvarande mervärdeskatten läggs på importen. Skattesatserna sattes så att statens skatteintäkter 1969 nu uppskattas bli 2,5 miljarder franc högre än tidigare beräknat. Detta var ett moment i en politik som syftar till att uppnå en förstärkning av bytesbalansen genom en begränsning av den inhemska efterfrågan. Genom de höjda skatteintäkterna och beslut om nedskärningar i de offentliga utgifterna i förhållande till tidigare planer för 1969 reduceras det tidigare beräknade budgetunderskottet till nästan hälften eller till 6,35 miljarder franc. En betydande del av nedskärningarna gäller de offentliga företagen. Den faktiska reduceringen för dessa företag är emellertid betydligt lägre än minskningen av budgetanslagen, dels genom avskaffandet av lönesum-

meskatten, dels genom att vissa avgifter och taxor höjts. Skatteomläggningen innebar en omfördelning av skattetrycket från företagen till konsumenterna. I andra hänseenden hade den ekonomiska politiken en mer restriktiv inverkan på företagen. Med olika medel stramades den tidigare expansiva kreditpolitiken åt. Valutakontrollen återinfördes och skärptes.

Under de första månaderna 1969 fortsatte industriproduktionen att öka om än i en något mera dämpad takt än under andra halvåret 1968. Orderstocken är hög och lagernivån fortfarande låg, varför man torde kunna räkna med en fortsatt expansion. Ännu i februari minskade arbetslösheten. Under de två första månaderna 1969 utvecklades utrikeshandeln på samma sätt som under slutet av 1968. Importen ökade sålunda kraftigt, eller med över 23 %, medan exporten ökade med över 13 %. Handelsbalansunderskotten var dock något lägre än de sista månaderna 1968. Efter valutakontrollens återinförande i november 1968 upphörde för ett tag valutaavtappningen. Under början av 1969 tog emellertid utflödet förnyad fart. Fram t. o. m. mitten av mars minskade valutareserven med ytterligare nära 2 miljarder franc.

Den fortsatta utvecklingen under resten av 1969 är mycket svårbedömlig. Det är huvudsakligen två faktorer som bidrar till denna osäkerhet. Som ett moment i krisuppgörelsen sommaren 1968 ingick det att arbetsmarknadens parter åter skulle mötas i mars 1969. Ett första möte har när detta skrivs ägt rum, dock utan att resultera i någonting. Arbetsgivarna och arbetstagarerna är inte ens överens om syftet med samtalen. Arbetsgivarna hävdar att man endast skall träffas för en allmän diskussion om den ekonomiska utvecklingen sedan sommaren 1968, medan arbetstagarerna önskar föra löneförhandlingar. Löneökningar krävs bl. a. som kompensation för prisstegringarna. Innan förhandlingsresultaten föreligger är det svårt att göra någon förutsägelse om pris- och kostnadsutvecklingen. Denna är i sin tur av betydelse när det gäller att bedöma den kommande utrikeshandelsutvecklingen, på kort sikt främst importen. Skulle förhandlingarna inte leda till löneförhöjningar ökar förmodligen risken för förnyad oro bland arbetarna. Den andra osäkerhetsfaktorn är den vidare utvecklingen av kapitalrörelserna. Fortsätter misstron mot francen och därmed kapitalutflödet och avtappningen av valutareserven kan den franska regeringen se sig föranlåten att vidta någon form av ytterligare åtgärder för att hejda denna utveckling.

En bedömning av den ekonomiska utvecklingen kan baseras på de nuvarande konjunkturtendenserna dock endast med förbehåll för den betydande risken att den ekonomiska utvecklingen kan komma att domineras av störningar föranledda av valuta- och/eller arbetsmarknadspolitisk oro. Den beslutade budgeten för 1969 innebär att den offentliga sektorns ökning blir svag 1969. Skatte- och prishöjningarna, tillsammans med den strama kreditpolitiken kommer att begränsa utrymmet för den privata konsumtionen. De redan erhållna löneökningarna, det för närvarande förbättrade sys-

selsättningsläget och möjligheten att reducera det ganska höga hushållsparandet gör dock att man skulle kunna räkna med en tilltagande expansion av den privata konsumtionen. Med hänsyn till de särskilda förmåner som införts, bl. a. skatteavdrag för investeringar, bör inte det privata näringslivets investeringsförmåga i högre grad behöva begränsas av det allmänt strama kreditläget. Investeringsenkäter tyder också på en rätt betydande ökning av näringslivets fasta investeringar 1969. Främst på grund av den geografiska inriktningen på den franska exporten ter sig exportutsikterna ganska gynnsamma 1969. För Västtysklands del förutses en fortsatt hög import och för Italien en kraftigt tilltagande ökningstakt. Den franska exporten på Östeuropa har expanderat markant de senaste åren och denna utveckling kan förutses fortsätta även 1969. Tillsammans med den genomförda skattelättnaden på exporten torde detta leda till att exporten skulle kunna komma att öka snabbare än världshandeln, eller med omkring 12 %. Mot bakgrund av den förväntade utvecklingen av de privata investeringarna och den privata konsumtionen synes det troligt att importen fortsätter att öka kraftigt även 1969, trots den skattemässiga fördringen. Samma tillväxt för både importen och exporten skulle leda till ett något högre handelsbalansunderskott 1969 än 1968. En viss förstärkning av bytesbalansens övriga poster är tänkbar, bl. a. mot bakgrund av det minskade antalet utländska arbetare i Frankrike och av att någon motsvarighet till den av maj—juni-krisen föranledda minskningen i turistintäkterna inte förutses. Ett bytesbalansunderskott av ungefär samma storleksordning som 1968 borde i sig inte utgöra något allvarigare balansproblem för Frankrike. Kapitalrörelserna kan däremot som nämnts komma att leda till en betydande fortsatt försvagning av betalningsläget.

Den utveckling som här skisserats skulle leda till en ökning av den totala produktionen 1969 om ca 6 %. Mot bakgrund av produktionsbortfallet i maj och juni 1968 och den därpå följande expansionen innebär detta en relativt dämpad utveckling under loppet av året. Om produktivitet utvecklingen inte blir mycket svag skulle därmed troligen arbetslösheten åter komma att stiga under senare delen av 1969.

Italien

Trots att den totala produktionen ökade med drygt 5,5 % 1968 och därmed översteg den ökningstakt som angetts i femårsplanen för innevarande period är huvudproblemet för den italienska ekonomin att uppnå ett högre kapacitetsutnyttjande. Arbetslösheten och undersysselsättningen är betydande och under 1968 avtog sysselsättningsökningen avsevärt. Från mitten av 1968 beslutades om en rad expansiva åtgärder och mot slutet av året tycks det som om den inhemska efterfrågan började tillta. Tillväxten upprätthölls emellertid främst genom en kraftigt ökande utländsk efterfrågan.

Dämpningen av den inhemska efterfrågan var mest markant för indu-

strins maskininvesteringar. De beräknas ha ökat med ca 2 % 1968 mot över 16 % föregående år. Däremot har byggnadsinvesteringarna ökat något snabbare än föregående år eller med drygt 7 %. Till detta har bidragit en kraftig expansion av bostadsbyggandet. Totalt beräknas investeringsökningen till drygt 5 %. Lagerinvesteringarna avtog avsevärt efter en kraftig ökning 1967. Både offentlig och privat konsumtion ökade med ca 4 %.

Den svagare inhemska efterfrågan gav tydligt utslag på importen. Importökningen begränsades till 5,7 % i värde. Italien gjorde betydande marknadsandelsvinster 1968 och exporten ökade med 17 %. Till denna utveckling bidrog bl. a. en förstärkt konkurrenssituation och tullavvecklingen inom gemensamma marknaden. Utrikeshandeln resulterade i att handelsbalansens underskott reducerades mycket kraftigt. Genom överskottet på bytesbalansens övriga poster, främst intäkter från turism och emigrantarbetare, uppgick bytesbalansens positiva saldo till ca 1 560 miljarder lire motsvarande 3,5 % av bruttonationalprodukten. Trots behovet av och önskan att i snabb takt öka det inhemska realkapitalet för att skapa flera produktiva arbetstillfällen och höja landets produktionskapacitet blev därmed Italien en betydande kapitalexportör 1968. Till stor del utgjordes denna export av utländska portföljinvesteringar.

Både pris- och löneutvecklingen var mycket stabil 1968. Timförtjänsterna uppskattas ha ökat med ca 4 % och under loppet av 1968 ökade konsumentpriserna inte med mer än 0,9 %. Samtidigt beräknas produktivitetsutvecklingen ha varit mycket gynnsam under 1968.

Den ekonomiska politiken är inriktad på att höja kapacitetsutnyttjandegraden och reducera bytesbalansöverskottet 1969. Bl. a. mot denna bakgrund förefaller det troligt att produktionstillväxten kan komma att uppgå till ca 6 % 1969. Visserligen är ofta eftersläpningen mellan beslut och verkställande av statliga utgiftsprogram betydande, men flera av stimulansåtgärderna är främst riktade mot de privata investeringarna. Det är dessutom tänkbart att ytterligare åtgärder för att stimulera den privata konsumtionen kan komma att vidtas. Man torde därmed kunna räkna med en kraftigare expansion i år för både maskininvesteringar och privat konsumtion och åtminstone en bibehållen ökningstakt för byggnadsinvesteringar och offentlig konsumtion. Efter minskningen av lagerinvesteringarna 1968 kan en lagerökning förutses i år.

Som följd av den förväntade tilltagande ökningstakten för efterfrågekomponenter med hög importbenägenhet kan man räkna med en kraftig importexpansion. Med hänsyn bl. a. till det gynnsamma konkurrensläget torde exportökningen även i år bli betydande. Eftersom Frankrike är en mycket viktig exportmarknad för Italien blir emellertid de åtgärder som vidtagits där för att begränsa importen kännbara för Italien. Intäkterna från emigrantarbetare och turism kan förutses öka snabbare i år och därmed torde bytesbalansens överskott komma att bli i det närmaste lika stort som 1968 även med ett något större handelsbalansunderskott.

Danmark

Fram till slutet av 1968 präglades den danska ekonomin av en mycket svag privat inhemsk efterfrågeutveckling. Den offentliga sektorn expanderade i ungefär samma takt som närmast föregående år, eller med drygt 7 %. Den huvudsakliga stimulansen erhöles från en kraftigt tilltagande utländsk efterfrågan på danska industriprodukter. I syfte att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen fördes en stram finanspolitik, medan kreditpolitiken efter hand blev allt lättare för att därigenom stimulera de privata investeringarna.

Den totala produktionen beräknas ha ökat med 3,6 % 1968, vilket är ca en procentenhet mer än vad som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Huvudsakligen som ett resultat av en tydlig uppgång av den privata konsumtionen mot slutet av året ökade den inhemska efterfrågan mer än vad som tidigare förutsetts. Mellan 1967 och 1968 ökade dock inte den privata konsumtionen med mer än drygt 1 %. Trots ett tydligt omslag för de privata investeringarna mot slutet av året, minskade dessa totalt sett kraftigt. Inom industrin beräknas nedgången till ca 10 %, varav för byggnader med mellan 15 och 20 % och för maskiner med ca 5 %. Den nedgång av bostadsbyggandet som också ägde rum 1968 förorsakades till stor del av kreditsvårigheter. Lättnaderna på kreditmarknaden gav utslag på bostadsbyggandet mot slutet av året, då detta åter började tillta. De offentliga investeringarna beräknas ha ökat med 10 %, främst till följd av en mycket kraftig expansion av de kommunala investeringarna. Totalt låg de fasta investeringarna kvar på 1967 års nivå. Jordbrukslagren ökade starkt, medan övriga lagerinvesteringar minskade.

Exporten av industriprodukter ökade med 22 % i värde, varav 5 % kan hänföras till prishöjningar. En särskilt kraftig ökning kan noteras för kemiska produkter, vars exportvärde steg med 36 %. En volymmässig ökning av jordbruksexporten mer än motvägdes av prisänkningar på dessa produkter. Totalt ökade exporten med 12,2 % i värde. Trots devalveringen har den genomsnittliga prisnivån inte ökat med mer än ca 2 %. Den inhemska efterfrågans variationer under loppet av året avspeglas tydligt i importutvecklingen. Importvolymen minskade något under första halvåret, för att under andra halvåret öka med ca 9 % och ökningstakten tilltog under loppet av andra halvåret. Till den markanta skillnaden mellan de båda halvåren har dock även tullsänkningarna vid halvårsskiftet i enlighet med Kennedy-ronden bidragit. Totalt ökade importen med drygt 10 % i värde och med ca 3 % i volym. Devalveringen ledde alltså till en importprishöjning om ca 7 %. Handelsbalansens underskott blev något högre än 1967 och uppgick till drygt 4,7 miljarder danska kronor. Bytesbalansens underskott uppgick till 1,65 miljarder danska kronor, vilket innebär en minskning på 350 miljoner i förhållande till 1967. Valutareserven minskade något 1968.

Trots en arbetstidsförkortning om 1,5 timmar från 1 juni 1968 och den stigande produktionen under andra halvåret var arbetslösheten ännu sista

kvartalet 1968 högre än ett år tidigare. Detta tyder på en tilltagande produktivitetsoökning. Den genomsnittliga arbetslösheten för 1968 uppgick till 4,6 % mot 2,8 % 1967. Sysselsättningen inom industrin som varit avtagande sedan våren 1965 har dock sedan halvårsskiftet 1968 åter varit stigande. I årsgenomsnitt ökade konsumentpriserna med 8,7 % från 1967 till 1968. Drygt 4 procentenheter förklaras av höjningen av den indirekta beskattningen och därutöver har devalveringen verkat höjande på den inhemska prisnivån. Under loppet av 1968 ökade priserna med 4,3 % varav ca 2 procentenheter kan hänföras till avgiftshöjningar. Genom en indexklausul i löneavtalet och de övriga avtalsmässiga löneökningarna har lönehöjningarna varit betydande trots den svaga arbetsmarknadssituationen. Timförtjänsterna beräknas ha stigit med knappt 12 % 1968. På grund av arbetstidsförkortningen var den totala löneökningen lägre, eller drygt 9 %.

Även 1969 beräknas den offentliga sektorn öka med ca 7 %, varvid investeringarna beräknas öka något snabbare och konsumtionen något svagare. Såvida inte nya restriktiva åtgärder tillkommer 1969 synes effekten av finanspolitiken att bli betydligt expansivare än 1968. En bidragande orsak till detta är den beslutade övergången till källskatt vid årsskiftet 1969/1970. Övergångsbestämmelserna innebär att skatteinbetalningarna sista kvartalet 1969 blir betydligt lägre än vad som annars skulle vara fallet. Förutsättningarna för en fortsatt gynnsam utveckling av industrivaruexporten förefaller goda. Denna del av den danska exporten har under 60-talet gjort betydande marknadsandelsvinster och det förefaller sannolikt att denna utveckling fortsätter även 1969. Detta stöds av de visserligen begränsade konkurrensfördelar som genom devalveringen uppnåddes för industrivaruexporten. I för Danmark betydelsefulla exportländer som Sverige och Finland kan man dessutom räkna med en tilltagande import av verkstadsprodukter och för Västtysklands del förutses en fortsatt hög import.

Efter de senaste årens konjunkturavmattning existerade i början av 1969 betydande ledig kapacitet både i kapital och i arbetskraft. Mycket tyder dock på en märkbar uppgång av industriinvesteringarna 1969. Redan mot slutet av 1968 började investeringarna öka och konjunkturbarometern från slutet av året visade på en fortsatt expansion. Under våren har vissa åtstramande åtgärder på kreditmarknaden vidtagits. Diskontohöjningen i mars från 6 till 7 % var främst en konsekvens av den internationellt utbredda räntepressen uppåt. Därutöver har emellertid bl. a. ransoneringen av kommunernas obligationslån återinförts. Tillgången på finansiellt kapital är emellertid god, självfinansieringsgraden har ökat och trots de vidtagna åtgärderna är läget på kreditmarknaden relativt lätt. Dessa faktorer tillsammans med den förväntade fortsatta stimulansen från den utländska efterfrågan gör att ett omslag för de privata investeringarna kan förutses. Påbörjandet av bostadsbyggandet tilltog sista kvartalet 1968 och mot bakgrund av det lättare kredilläget torde man även kunna räkna med ett ökat bostads-

byggande. Denna utveckling skulle leda till en markant förbättring av arbetsmarknadsläget under loppet av 1969. Resultatet av vårens löneförhandlingar innebär relativt betydande lönehöjningar även 1969. Sysselsättnings- och löneutvecklingen skulle därmed ge utrymme för en expansion av den privata konsumtionen.

Den här skisserade efterfrågeutvecklingen borde ha en starkt uppdrivande effekt på importen. Enligt danska prognoser som färdigställdes under de första månaderna 1969 skulle den totala produktionsökningen komma att uppgå till inemot 6 % 1969, exporten öka med ca 12 % och importen med knappt 7 %. Den, mot bakgrund av den höga produktionstillväxten, begränsade importökningen förklaras av att man förutser en absolut minskning av importen av jordbruksråvaror, flygplan och fartyg.

Finland

Den kraftiga devalveringen av den finska valutan hösten 1967 och det stabiliseringsavtal som träffades mellan stat, näringsliv och arbetsmarknadsorganisationer våren 1968 fick avsedd verkan under 1968. Jämvikt i de utrikes betalningarna uppnåddes och pris- och kostnadsutvecklingen har efter hand dämpats markant. Däremot var tillväxten fortsatt svag och arbetslösheten betydande under större delen av 1968. Mot slutet av året tilltog emellertid tillväxttakten och arbetslösheten upphörde att försämrast.

Bruttonationalproduktens ökning stannade vid ca 2 % 1968 liksom 1967. Produktionstillväxten inom industrin tilltog emellertid från 2,5 % till 3,4 %. Den inhemska efterfrågan utvecklades mycket svagt. För andra året i följd minskade de fasta investeringarna med ca 4,5 %. Nedgången för de privata investeringarna var ca 6 % de båda åren, medan de offentliga ökat med knappt 1 %. Den privata konsumtionen låg i det närmaste kvar på 1967 års nivå, medan den offentliga ökade med 4 %. Uppgången i den inhemska efterfrågan mot slutet av året härstammade från en tilltagande privat investeringsefterfrågan.

Stimulansen för den finländska ekonomin 1968 erhöles nästan helt från den utländska efterfrågan. Exporten ökade med drygt 31 % i värde och med ca 11 % i volym. Den procentuellt kraftigaste ökningen nåddes för maskiner och apparater som ökade med mer än 46 % i värde, medan exporten av skogsprodukter något understeg den genomsnittliga ökningen. Den svaga inhemska efterfrågan tillsammans med devalveringen ledde till att importvolymen minskade med ca 5 % 1968. Den genomsnittliga importprisnivån ökade med drygt 21 %, vilket ger en värdemässig importökning om drygt 15 %. Genom den gynnsamma utvecklingen av utrikeshandeln uppnådde Finland 1968 ett överskott i handelsbalansen på 180 miljoner mark mot ett underskott 1967 på drygt 560 miljoner. Bytesbalansens positiva saldo uppgick till 330 miljoner mark, att jämföra med ett underskott de närmast föregående åren på mellan 500 och 600 miljoner. Trots återbetalningar till

internationella valutafonden har valutareserven förstärkts kraftigt sedan devalveringen.

De två senaste åren har arbetslösheten ökat kontinuerligt. Den genomsnittliga arbetslösheten uppgick till 4 % 1968 mot 2,8 % 1967, men sista kvartalet 1968 var arbetslösheten något lägre än sista kvartalet 1967. På grund av en indexklausul i det tidigare gällande avtalet var löneökningarna under början av året betydande och totalt ökade timförtjänsterna inom industrin med 11—12 % 1968 mot 8,5 % 1967. Under de senaste åren med dämpad produktionstillväxt har produktivitetsökningen varit svag. Genom de betydande nominella lönehöjningarna har därmed arbetskostnaderna per produktenhet stigit avsevärt. Detta var en av de faktorer som framkallade devalveringen. Efter stabiliseringsavtalet har både löne- och prisutvecklingen dämpats markant. Under de tre sista kvartalen 1968 ökade konsumentpriserna med knappt 3 % i årstakt. Genom de betydande ökningarna kring årsskiftet steg den genomsnittliga prisnivån dock med 8,5 % mellan 1967 och 1968.

I enlighet med stabiliseringsavtalet begränsas den offentliga sektorns expansion 1969. I första hand har detta gått ut över de offentliga investeringarna, vilka beräknas minska med någon procent 1969. Den offentliga konsumtionen förutses öka något snabbare än 1968, eller med ca 4,5 %.

Genom att de vid devalveringen införda exportavgifterna slopas helt under 1969 blir budgeteffekten mer expansiv detta år än 1968. Samtidigt innebär exportavgifternas slopande en ytterligare exportstimulans och bl. a. som följd härav kan en fortsatt gynnsam exportutveckling förutses för 1969. Den ekonomiska politiken för 1969 syftar främst till att främja de privata investeringarna. En betydande del av inkomsterna från exportavgifterna kommer att användas för att främja investeringarna 1969 och kreditmarknaden är lätt. Mot denna bakgrund kan man räkna med en kraftig ökning av de privata investeringarna 1969, i synnerhet om stimulansen från den privata konsumtionsefterfrågan tilltar under loppet av året. Investeringsprognosen underbyggs av det faktum att en uppgång inträffade redan mot slutet av 1968. I nationalbudgeten för 1969 som färdigställdes i mars räknar man med en privat investeringsökning om 16 %, vilket dock är en viss nedjustering i förhållande till de officiella prognoserna från hösten 1968. Ett kraftigt omslag i bostadsbyggandet kan förväntas bidra till investeringsuppgången.

Den förväntade tilltagande ekonomiska aktiviteten kan förutses få en gynnsam effekt på sysselsättningsläget. Trots detta torde arbetslösheten fortsätta att vara hög under större delen av året och den genomsnittliga arbetslösheten inte understiga nivån från 1967, då den var 2,8 %. De omfattande strukturella problemen försvårar möjligheterna att även på några års sikt närma sig full sysselsättning. Stabiliseringsavtalet synes garantera att både pris- och löneutvecklingen 1969 kommer att bli dämpad. Timlönerna

har beräknats öka med 5 % och mot bakgrund av den betydande förekomsten av outnyttjad arbetskraft torde löneglidningen bli begränsad. Till följd av den lägre prisuppgången synes dock reallönerna komma att öka mer än de senaste åren och detta tillsammans med den ökande sysselsättningen gör att man kan räkna med betydligt större ökning av den privata konsumtionen än de senaste tre åren.

Förutsättningarna för en fortsatt exportexpansion förefaller gynnsamma. Genom devalveringen och stabiliseringsavtalet har konkurrensställningen för den finländska exporten stärkts och genom exportavgifternas slopande erhålls ytterligare marginaler 1969. Efter en svag utveckling av exporten till öststaterna 1968 räknar man med en expansion på 14 % av exporten dit 1969. Totalt prognoseras en värdemässig ökning av exporten på drygt 10 %. Ökningen av verkstadsexporten beräknas bli mycket kraftig, medan exporten av skogsprodukter även 1969 förutses bli svagare än den genomsnittliga ökningen. Importinnehållet i maskininvesteringar är högt och mot bakgrund av den förväntade kraftiga expansionen av dessa och den tilltagande konsumtionsefterfrågan torde importen komma att öka avsevärt 1969. Officiellt räknar man med en importökning på drygt 12 %. Det är möjligt att den inhemska efterfrågeexpansionen inte blir fullt så kraftig som förutsetts vid dessa importberäkningar och att därmed även importökningen skulle bli något lägre. Efter flera år med svag tillväxt och betydande balansproblem kan man 1969 räkna med en produktionsökning på mellan 5 och 6 %, ett överskott på bytesbalansen, gynnsammare produktivitetsutveckling och begränsade pris- och kostnadsökningar. Arbetsmarknadsproblemen kommer fortsatt att vara betydande.

Norge

Produktionstillväxten dämpades under loppet av 1968. Totalt ökade produktionen med 3,8 %, medan industriproduktionens ökning stannade vid 2,7 %. Främsta orsaken till denna avmattning var den avtagande investeringsefterfrågan. Fartygsinvesteringarna som i Norge svarar för ca en fjärdedel till en femtedel av de totala investeringarna minskade med över 30 %. Men även inom de övriga investeringssektorerna var utvecklingen svag. Industriinvesteringarna minskade med ca 10 %, varvid nedgången var kraftigast för byggnader och anläggningar. Bostadsbyggandet ökade men i betydligt mindre omfattning än vad som planerats. Totalt ökade de fasta investeringarna, exklusive fartyg med 0,5 %. Maskininvesteringarna stagnerade, medan byggnadsinvesteringarna ökade med 1,4 %. Den privata konsumtionsökningen avtog i förhållande till de föregående åren och uppgick till 3,4 %. Detta sammanhänger till stor del med att ökningen av löntagarnas reala disponibla inkomster försvagats. Den offentliga konsumtionen ökade med 4,6 % vilket innebar en dämpning i förhållande till 1967. Denna faller helt på den civila konsumtionen.

Medan den inhemska efterfrågan dämpades inom alla efterfrågesektorer höll sig den utländska väl uppe och bidrog i väsentlig grad till den totala produktionsökningen. Totalt ökade exporten med 9,1 %, exklusive fartyg. Exporten av metaller svarade för över hälften av den totala exportökningen, medan verkstadsprodukterna ökade med endast drygt 5 %. Ökningen av fartygsexporten var betydande. Den svaga inhemska efterfrågan hade en dämpande inverkan på importen. Exklusive fartyg ökade denna med 4 % i värde 1968. Importen av fartyg minskade så kraftigt att det totala importvärdet var 1,2 % lägre än 1967. Handelsbalansens underskott, exklusive fartyg, reducerades med ca 350 miljoner norska kronor i förhållande till 1967 och uppgick till 4 850 miljoner kronor. Främst genom fartygshandelns utveckling blev bytesbalansen för första gången sedan slutet av 50-talet positiv. Dess saldo uppgick till 1 180 miljoner norska kronor mot ett underskott på 1 450 miljoner kronor 1967. Fartygsimporten finansieras i stor utsträckning med långfristigt utländskt kapital. Den minskade importen 1968 har resulterat i en betydande reduktion av den utländska upplåningen. Mot att Norge 1967 importerade långfristigt kapital på netto nära 2,5 miljarder norska kronor, uppgick denna upplåning till endast knappt 200 miljoner 1968. Vid utgången av 1968 var valutareserven 1 525 miljoner norska kronor högre än ett år tidigare.

Den budget som lades fram för 1968 syftade till en stramare ekonomisk politik än 1967. Efter hand som dämpningen av den inhemska efterfrågan framstod allt klarare vidtogs emellertid vissa åtgärder i expansivt syfte. Detta tillsammans med att skatteintäkterna blev något lägre än beräknat till följd av den lägre produktionstillväxten, kan möjligen ha inneburit att statsbudgeten blev mindre restriktiv än 1967. Genom tjänstepensioneringens införande 1967 ökade inbetalningarna till det offentliga mycket kraftigt detta år. På grund av att ingen motsvarande ökning ägde rum 1968 kan man räkna med att finanspolitiken var tydligt expansivare 1968 än 1967.

Arbetslösheten har varit stigande sedan slutet av 1967, men under de senaste månaderna har ökningstakten avtagit. Till en del förklaras detta av ökade sysselsättningspolitiska åtgärder. Även arbetstidsförkortningen vid halvårsskiftet 1968 torde ha bidragit till denna utveckling. I januari 1969 uppgick arbetslösheten i procent av den totala arbetskraften till 2,0 % mot 1,8 % ett år tidigare. Den genomsnittliga timförtjänsten inom industrin ökade med ca 8 % 1968, eller i ungefär samma takt som året innan. På grund av arbetstidsförkortningen innebär detta emellertid en lägre inkomstökning 1968 än 1967. Prisökningstakten har dämpats något. Konsumentpriserna ökade med 3,5 % 1968 mot 4,3 % 1967.

Den inhemska efterfrågan var fortfarande svag under början av 1969 och investeringarna fortsatte sin nedgång. Emellertid tyder den senaste investeringsenkäten från februari 1969 på att ett visst omslag för industriinvesteringarna kan komma att inträffa under loppet av året. Detta stöds dess-

utom av att orderingången för investeringsvaror stigit något sedan slutet av 1968. Genomsnittsnivån för 1969 torde dock bli lägre än 1968. För övriga fasta investeringar, exklusive fartyg, förutses en måttlig uppgång. Den kraftiga nedgången för fartygsinvesteringarna synes fortsätta. Mot bakgrund av förväntningarna om reallöneutvecklingen kan man inte räkna med en ökad stimulans från den privata konsumtionsefterfrågan.

Exporten har fortsatt att öka mycket kraftigt under de första månaderna 1969. Det är möjligt att Norge via en gynnsam exportutveckling och ett delvis därmed sammanhängande omslag för industriinvesteringarna kan komma in i en expansivare fas under loppet av 1969. Vid utformningen av den ekonomiska politiken för resten av 1969 har man tagit fasta på dessa utsikter och ämnar därför följa de riktlinjer som angavs i nationalbudgeten från hösten 1968. Detta innebär att den ekonomiska politiken inte blir märkbart mer expansiv 1969 än 1968.

Med en måttlig uppgång av produktionen under loppet av året kan den totala produktionstillväxten komma att uppgå till inemot 4 % 1969. Med hänsyn till att Norges internationella kostnadsläge synes ha försämrats de senaste åren förefaller det troligt att den huvudsakliga exportexpansionen även under 1969 kommer att härröra från råvaruexporten. Som en följd av den dämpade inhemska efterfrågan var importökningen ännu under början av 1969 svag, och mot bakgrund av den här förväntade utvecklingen synes det sannolikt att också helårsökningen blir relativt begränsad. Genom att fartygsimporten 1969 liksom 1968 förutses minska kraftigt skulle detta innebära att den norska bytesbalansen även 1969 blir positiv.

III. Utrikeshandeln

1. Exporten

Exportutvecklingen 1968

Den snabba ekonomiska expansionen i främst Västtyskland samt fortsatt hög importtillväxt i Storbritannien bidrog verksamt till att ökningstakten för den svenska exporten exklusive fartyg blev drygt dubbelt så hög 1967—1968 som 1966—1967. I volym räknat blev tillväxten 9,3 % 1967—1968. Då fartygsexporten minskade blev uppgången för totala exportvolymen 8,0 %.¹ Prisindex steg med 0,3 %.

Efter det svaga utfallet för exporten exklusive fartyg andra halvåret 1967 steg exportvolymen mellan detta halvår och första halvåret 1968 med ca 7 %. Mellan halvåren 1968 var ökningstakten ca 5 %. Expansionen under första halvåret var främst en följd av den ökade efterfrågan på malm och trävaror. Dessutom medförde den utbyggda raffinaderikapaciteten en kraftig ökning av exporten av mineraloljeprodukter. Under senare hälften av 1968 sköt exporten av verkstadsprodukter samt järn och stål fart, medan råva-

¹ Dessa uppgifter stämmer ej helt med den officiella statistiken. Enligt tullstatistiken uppgick den värdemässiga ökningen till 9,8 % för exporten exkl. fartyg och 9,1 % för totala exporten 1967—1968. Genom rationalisering av arbetsrutinerna vid sjötullavdelningen i Göteborg från och med den 1 september 1968 i syfte att åstadkomma en snabbare redovisning av utgående varuanmälningar beräknas utförselvärdet för september 1968 ha blivit ca 150 milj. kr. högre än vad som skulle blivit fallet med tidigare tillämpat förfarande. Denna uppskattning är behäftad med stor osäkerhet. Genom att jämföra antalet utförselhandlingar per månad för 1968 med motsvarande för 1966 och 1967 kan man dock konstatera att en effekt av rationaliseringen föreligger för september. Vid bedömningen av nettoeffekten för september har även beaktats att rationaliseringsåtgärderna kan förmodas ha lett till en viss minskning av den i december registrerade exporten. Huruvida någon effekt uppkommit också på oktobervärdet är däremot inte klart konstaterbart. Någon justering av oktobervärdet har därför inte gjorts. Ett av skälen härtill är att statistiken rörande Sveriges utrikessjöfart — från fartygsanmälningar — för lastade varor visar en relativt hög oktoberrutförsel från Göteborg. Den beräknade totala effekten på september har skönsmässigt fördelats på varugrupper och länder. De vidtagna nedjusteringarna av den officiella månadsstatistiken för september 1968 redovisas i nedanstående tablå (milj. kr.):

	EFTA	EEC	Övriga Västeuropa	Nord- amerika	Övriga länder	Summa
Papper, papp och varor därav, SITC 64	10	5	—	—	15	30
Järn och stål, SITC 67	5	—	—	10	5	20
Verkstadsprodukter exkl. person- bilar och fartyg, SITC 69,7 exkl. 732.1 och 735	15	5	5	20	40	85
Produkter av kemiska och när- stående industrier, SITC 5....	5	—	—	5	5	15
Summa	35	10	5	35	65	150

Tabell III: I. Exportutvecklingen för olika varugrupper 1967—1969

	Exportvärde, milj. kr.			Procentuella förändringar från föregående år					
	1967	1968	1969	Volym			Pris		
				1967	1968	1969	1967	1968	1969
Trävaror	1 520	1 667	1 710	12,3	12,5	— 0,5	— 6,2	— 2,5	3,5
Massa	2 268	2 243	2 415	— 1,3	2,0	3	— 1,4	— 3,0	4,5
Papper	2 133	2 347	2 635	2,2	13,0	9	0,7	— 2,6	3
Malm	1 067	¹ 1 254	1 290	2,1	22,3	5	— 11,5	— 3,9	— 2
Järn och stål	2 104	2 238	2 480	14,9	7,9	8,5	— 0,9	— 1,5	2,5
Övriga metaller	553	685	625	3,9	16,8	0	— 13,6	6,1	— 9
Verkstadsprodukter, exkl. fartyg	8 093	8 839	9 985	0,8	6,4	9	26,1	2,6	23,5
Livsmedel	730	705	740	5,3	3,4	4	— 2,4	— 6,7	1
Övriga varor	3 659	4 158	4 670	10,2	13,6	10	0,1	0,1	2
Totala exporten, exkl. fartyg	22 127	24 136	26 550	4,4	9,3	7,5	0,5	— 0,2	2,5
Fartyg	1 295	1 234	1 535	23,2	— 11,9	18,5	6,4	8,0	5
Totalt	23 422	25 370	28 085	5,3	8,0	8	0,8	0,3	2,5

¹ Värdet för 1968 avviker från den preliminära utrikeshandelsstatistiken på grund av definitiva uppgifter för järnmalm. Prisförändringarna är justerade till definitiv nivå.

² Prisförändringen för verkstadsprodukter kan endast till mindre del hänföras till rena prisökningar. De prisförändringar som redovisas i tabellen är de implicita prisförändringar som framkommer med ledning av utrikeshandels varuvisa uppgifter om exporterad kvantitet och motsvarande värdesumma och avspeglar således den genomsnittliga prisförändringen inom olika varupositioner. Därigenom registreras inte endast faktiska prisförändringar utan även kvalitetsförändringar och förändringar i fördelningen på varor av olika kvalitet inom olika varugrupper. Huvuddelen av den registrerade prisökningen för verkstadsprodukterna torde kunna hänföras till denna statistiska missvisning.

³ Tullstatistiken redovisar ett utfall för totala exporten 1968 på 25 542 milj. kr. På grund av genomförd rationalisering vid sjötullavdelningen i Göteborg beräknas detta värde ha uppgått till ca 150 milj. kr. mer än vad som skulle blivit fallet med tidigare tillämpat förfarande. Se även not föregående sida.

Anm. 1967 års exportvärden enligt den definitiva statistiken. Samtliga uppgifter för 1969 avser prognoser. Värdeuppgifterna är avrundade till närmaste 5- resp. 10- tal milj. kr. och de procentuella förändringarna till närmaste hela resp. halva tal.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

rorna i stort sett låg kvar på den höga nivå som uppnåtts under första halvåret.

Trots den relativt höga tillväxten 1967—1968 torde den svenska andelen av världsexporten ha sjunkit. Bidragande till detta synes i viss mån ha varit att världshandeln under 1968 stimulerades av speciella faktorer av temporär natur. Den amerikanska kopparstrejken och hotet om stålstrejk medförde en betydande amerikansk extra importökning. Av denna synes Sverige endast fått en mycket ringa andel. En annan orsak till minskad svensk exportandel var den svenska exportens länderfördelning. De för Sverige viktiga nordiska marknadernas tillväxt var 1967—1968 relativt låg. Importen

till de nordiska länderna ökade med endast 2 1/2 % i värde jämfört med världshandelns ökning på ca 12 %. En tredje orsak var utvecklingen av massaexporten. Avsalukapaciteten inom några sektorer minskade ytterligare under 1968, samtidigt som trycket från de nordamerikanska massa-producenterna kvarstod. För massa totalt torde ganska kraftiga andelsför-luster ha ägt rum.

De mest expansiva marknaderna för den svenska exporten under 1968 var Västtyskland, Nederländerna, Storbritannien och Förenta staterna. Den starka ekonomiska tillväxten i Västtyskland och Nederländerna medförde ökad svensk export av malm, papper, verkstadsprodukter samt järn och stål. Till den gynnsamma utvecklingen av exporten till Storbritannien bidrog främst trävaror, malm och gruppen övriga varor. Förenta staterna ökade im-porten från Sverige av framför allt personbilar och övriga verkstadsproduk-ter samt järn och stål.

På prissidan noterades nedgångar för rå- och stapelvaror. Mot slutet av året märktes dock en dragning uppåt i råvarupriserna. Även på färdigvaru-sidan var prisutvecklingen svag. Prisindex steg med 1,7 % 1967—1968 mot 3 % per år tidigare under 60-talet.

Trävaror

Det nästan 40 år gamla exportrekordet för sågade och hyvlade barrträ-varor överträffades 1968 då utförseln uppgick till 1 365 tusen stds. Jämfört med 1967 steg exporten med 15 % eller med 179 tusen stds.

Drygt hälften av denna exportökning föll på Storbritannien. Den brittiska förbrukningen ökade parallellt med lagerökningar hos såväl förbrukare som importörer. Andelen svenska trävaror av Storbritanniens import steg med ca 4 procentenheter. Huvudorsaken till detta var den minskade konkurren-sen från Kanada på grund av ökad kanadensisk avsättning i Förenta sta-terna och Japan till höga priser.

Även på övriga viktiga marknader var avsättningen god med undantag av den danska, där förbrukningen sjönk och den svenska exporten minskade med 20 tusen stds 1967—1968.

I motsats till 1957—1958 har några för svensk trävaruexport negativa effekter av den finska devalveringen 1967 ej kunnat påvisas 1968. Detta tor-de delvis bero på de finska råvaruproblemen.

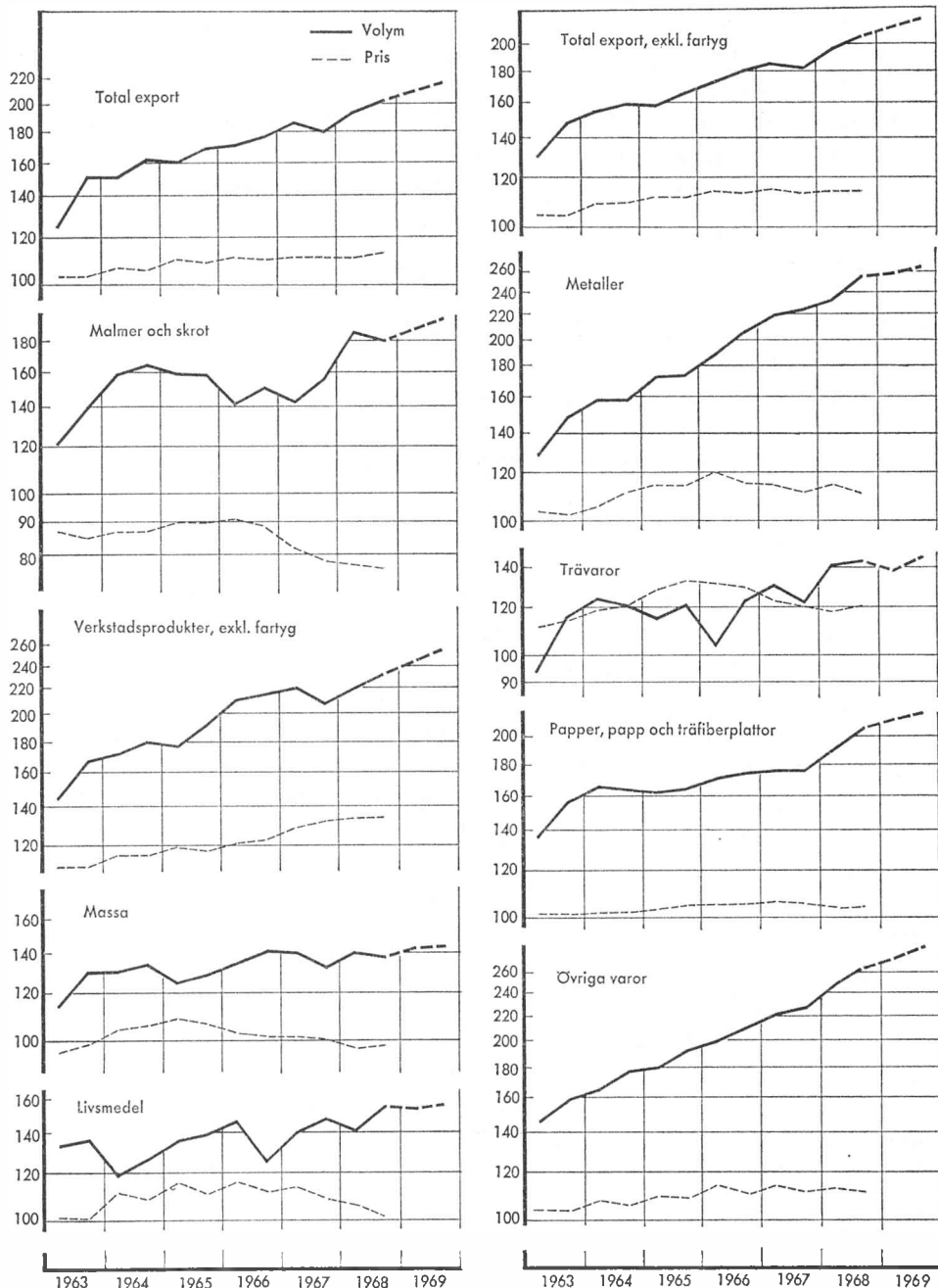
Exporten av övriga trävaror, främst massaved och sågtimmer, minskade något och för hela gruppen trävaror blev volymökningen 1967—1968 12,5 %. Prisindex sjönk med 2,5 %. En viss dragning uppåt skedde dock under lop-pet av 1968.

Utsikterna för 1969 ter sig relativt ljusa. Försäljningssäsongen öppnades tidigt och vid utgången av mars uppgick de svenska försäljningarna till 915 tusen stds med hög aktivitet på samtliga marknader.

Man bör dock räkna med att Storbritanniens importbehov minskar något

Diagram III:1. Volym- och prisutveckling för exporten, totalt och uppdelad på varugrupper 1963—1969

Index: 1959 = 100. Säsongsrensade halvårsfigurer. Log. skala

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

1968—1969 till följd av upphörande lagerökning och svag förbrukningsutveckling. Det svenska konkurrensläget torde å andra sidan kunna förbättras ytterligare, då Kanada bedöms ha goda avsättningsmöjligheter på Förenata staterna och Japan även under 1969 och de ryska resurserna att öka exporten synes vara begränsade.

För övriga marknader kan man räkna med någon förbrukningsökning och någon försämring av den svenska konkurrensförmågan förutses inte. Exporten 1969 beräknas därför uppgå till ungefär lika stor kvantitet som 1968.

Försäljningarna hittills har gjorts till höjda priser. Exportprisindex för hela trävarugruppen beräknas öka med 3 å 4 % 1968—1969.

Exporten av övriga trävaror förutses minska något jämfört med 1968, varför volymförändringen 1968—1969 för hela gruppen trävaror beräknas bli — 1/2 %.

Massa

Trots en kraftigt ökad import av cellulosa till EEC och Storbritannien 1967—1968 steg den svenska exportvolymen med endast 2 %. Orsakerna härtill var den fortsatta konkurrensen från Nordamerika samt minskad svensk avsalukapacitet för alla kvaliteter utom blekt sulfat. Exporten av blekt sulfat steg kraftigt 1967—1968. Ökningen uppgick till 18,5 % eller 227 tusen ton och mer än uppvägde minskningarna för övriga kvaliteter. Exporten av mekanisk massa steg något 1967—1968.

Prisindex föll med 3 % 1967—1968. Till följd av en försäljningsprishöjning som skedde i juni 1968 steg prisindex för leveranserna fjärde kvartalet 1968.

Förbrukningen i de viktiga avnämrländerna beräknas öka relativt kraftigt även 1968—1969. Detta torde medföra en betydande exportökning även 1968—1969 av blekt sulfat. Man kan dock räkna med en fortsatt tillbakagång för sulfitkvaliteterna varför den volymmässiga exportökningen av massa kan väntas bli ca 3 % 1968—1969. Kapacitetstillskotten i Nordamerika under 1969 förutses bli av betydligt mindre omfattning än under 1968, varför en bättre balans mellan efterfrågan och tillgång på massa kan väntas.

På prissidan slår den höjning som genomfördes i november 1968 igenom på leveranserna i början av 1969. En ytterligare uppjustering av försäljningspriserna kan förväntas inför andra halvåret. Under denna förutsättning torde prisindex stiga med 4 å 5 % 1968—1969.

Papper, papp och träfiberplattor

Det starka uppsvinget i pappersförbrukningen i Västeuropa under 1968 medförde en kvantitetsmässig ökning med 16 % för exporten av papper exklusive tidningspapper. Tidningspappersexporten ökade 23 % och exporten av träfiberplattor 1,5 %. Den volymmässiga uppgången för gruppen totalt blev 13,0 %.

Exporten till Storbritannien ökade med 15 % i kvantitet, vilket innebar en andelsvinst i den brittiska importen. Importens andel av den brittiska konsumtionen har de senaste åren ökat med i stort sett hela konsumtionsstegringen. Under 1968 synes dock den inhemska industrin ha tagit en del av konsumtionsökningen. Denna utveckling kan väntas fortsätta 1969 delvis på grund av de importbegränsande åtgärderna, varför den svenska exporten till Storbritannien förutses öka i måttlig takt 1968—1969.

Närmare hälften av exportökningen 1967—1968 gick till EEC-länderna. Exporten till Västtyskland, där förbrukningen steg kraftigt 1968 efter nedgången 1967, ökade med 22 % 1967—1968. Leveransminskningen till Frankrike under första halvåret 1968 förbyttes i en mycket kraftig ökning under andra halvåret och exporttillväxten 1967—1968 uppgick till 14 %. Förbrukningen på kontinenten väntas fortsätta öka 1968—1969 och ge utrymme för ytterligare exportökning till EEC. Ökningstakten torde dock sjunka något jämfört med 1968.

Exporten till öststaterna, som 1967—1968 mer än fördubblades, väntas stiga ytterligare 1968—1969. Ökningstakten väntas dock dämpas betydligt.

De betydande tullfria importkontingenterna tidningspapper för 1969 indikerar ett ökat importbehov för EEC. Bl. a, på grund härav väntas den svenska exporten av tidningspapper stiga relativt kraftigt 1968—1969. För träfiberplattor förutses en moderat exportökning. För gruppen sammantaget beräknas en volymmässig ökning på 9 % 1968—1969.

Priserna för hela gruppen sjönk 1967—1968 med 2,6 %. För 1968—1969 förutses en prisökning på ca 3 %, delvis till följd av redan genomförda prisjusteringar.

Malm

Järnmalmsexporten uppnådde 1968 en kvantitet på 28,8 miljoner ton, vilket innebar en ökning med 5,7 miljoner ton jämfört med 1967. Den kraftiga uppgången i stålproduktionen på kontinenten och i Storbritannien jämsides med en lageruppyggnad av malm medförde ett ökat importbehov för dessa länder. Genom prissänkningar de senaste åren och delvis som en följd av något högre frakter på längre distanser förbättrades den svenska malms konkurrensläge, vilket ledde till andelsvinster på huvudmarknaderna.

Av den totala exportökningen på 5,7 miljoner ton tog Västtyskland närmare hälften, Belgien en fjärdedel och återstoden gick till Storbritannien och Nederländerna.

Även exporten av övriga malmer, bl. a. bly- och zinkmalmer, ökade kraftigt 1967—1968.

Under 1968 ägde en betydande lageruppyggnad av stål rum hos förbrukarna i främst Västtyskland. Man räknar därför med en svagare tillväxt i stålproduktionen 1968—1969. För Västtysklands del ansågs det vid årsskiftet inte vara helt uteslutet med en nedgång under 1969, men den hittillsvarande ut-

vecklingen har inte givit något belägg härför. I övriga EEC-länder räknar man genomgående med produktionsökningar. I Storbritannien torde tillförseln av stål under 1968 till större delen ha förbrukats omgående, varför en fortsatt ökad stålproduktion ter sig sannolik. För den svenska järnmalmsexporten innebär detta en fortsatt exportökning även om ökningstakten 1968—1969 blir väsentligt lägre än 1967—1968. De försäljningar som gjorts pekar mot en exportökning med ca 1,5 miljoner ton.

Utförseln av övriga malmer väntas bli i stort sett oförändrad. Totala malmexporten beräknas därmed öka med ca 5 % i volym 1968—1969. Genom nedjusteringar på vissa järnmalmskvaliteter väntas priserna för hela gruppen malm sjunka med ett par procent.

Järn och stål

Efter stagnationen andra halvåret 1967 och första halvåret 1968 ökade exporten av järn och stål mycket kraftigt andra halvåret 1968. Exportvolymen ökade 1967—1968 med 7,9 %, vilket innebar att ökningstakten sjönk med nära hälften från 1966—1967. Huvudorsaken till den minskade ökningstakten torde vara den under 1968 stigande efterfrågan från hemmamarknaden, som framför allt begränsade ökningen för exporten av handelsstål. Exporten av specialstål fortsatte emellertid expandera och svarade för huvuddelen av den totala exportökningen 1967—1968.

Den kraftigaste uppgången för den svenska järn- och stålexporten noterades på Västtyskland. Värde mässigt var ökningen 43 % 1967—1968, men den svenska andelen av den västtyska importen synes ej ha förändrats. Under andra halvåret 1968 accelererade exporten till övriga EEC-länder samt till de nordiska länderna. De svenska andelarna ökade i Finlands och Danmarks import medan andelarna av Storbritanniens och Norges import minskade. Andelsförskjutningarna på Finland och Norge torde till stor del vara av temporär natur, då de huvudsakligen orsakats av ökade respektive minskade leveranser av speciella kvaliteter.

Till grund för bedömningen av exporten 1969 ligger den av statistiska centralbyrån i februari utförda exportenkäten för järn- och stålverk. Företagen förutser en starkare värde mässigt exportökning 1968—1969 än 1967—1968. Under andra halvåret 1968 var enligt enkäten orderingången från exportmarknaden ovanligt hög, vilket sannolikt är anledningen till den uppjustering av de planerade leveranserna 1969 som skett mellan augusti-enkäten 1968 och februarienkäten 1969. De mest expansiva marknaderna 1969 väntas bli Nordamerika, Norge och råvaruländerna. Järn- och stålexporten beräknas öka 8 1/2 % i volym 1968—1969.

Företagen räknar med förbättrade priser under 1969. På vissa kvaliteter har uppjusteringar redan genomförts. Prisindex förutses stiga med 2 1/2 % 1968—1969.

Övriga metaller

Exporten av övriga metaller ökade volymmässigt 17 % 1967—1968. Silverexporten i det närmaste fördubblades kvantitetsmässigt 1967—1968, sannolikt som en effekt av osedvanligt höga priser på världsmarknaden. Utförseln av aluminium ökade med drygt 50 % och kopparexporten med närmare 5 % i kvantitet.

Till följd av lägre priser på silver 1969 förutses exportvolymen minska 1968—1969. Produktionskapaciteten för aluminium steg kraftigt under 1968. Även under 1969 ökar kapaciteten, varför utrymme för en icke o betydlig exportökning föreligger. De svenska exportpriserna torde öka jämfört med 1968, då producentpriserna på världsmarknaden höjdes i januari 1969.

På grund av svårigheter att få fram koppar för omedelbar leverans låg priserna på London Metal Exchange ännu i början av 1969 relativt högt. Situationen torde dock förändras under årets lopp då produktionsökningen väntas överstiga ökningen av konsumtionen. Det finns därför anledning förvänta att prisnivån för koppar kommer att ligga lägre 1969 än 1968. Kvantitetsmässigt torde den svenska exporten av koppar komma att minska något 1968—1969. För gruppen övriga metaller totalt kan förväntas en i stort sett oförändrad exportvolym och fallande prisnivå 1968—1969.

Verkstadsprodukter

Exporten av verkstadsprodukter ökade 1967—1968 med 9,2 % i värde. Prisindex steg med 2,6 %, varför den registrerade volymökningen blev 6,4 %. Efter att ha sjunkit mellan halvåret 1967 steg exportvärdet måttligt mellan andra halvåret 1967 och första halvåret 1968. Denna svaga utveckling sammanhängde delvis med minskad efterfrågan på personbilar och svag investeringsutveckling i de nordiska länderna. Under andra halvåret 1968 skedde ett påtagligt uppsving i den svenska verkstadsexporten till de flesta viktiga marknader. De kraftigaste ökningarna ägde rum för exporten till Danmark, Västtyskland, Förenade staterna och råvaruländerna.

Trots uppgången andra halvåret ökade exporten till de nordiska länderna med endast 2 % 1967—1968. Den svenska verkstadsexporten till EEC ökade relativt kraftigt till följd av den ökade investeringsaktiviteten och produktionen inom EEC.

Exporten av personbilar var även 1967—1968 en expansiv del av verkstadsexporten om än i lägre grad än 1966—1967. Ökningen 1967—1968 uppgick till 12,6 %. Nedgången i exporten till de nordiska länderna mer än uppvägdes av ökad export till Nordamerika och EFTA utom Norden.

För bedömningen av verkstadsexporten 1969 har den av statistiska centralbyrån i februari utförda exportenkäten för verkstadsindustrin varit utgångspunkt. Trots ett relativt svagt orderläge är företagen optimistiska om exportmöjligheterna 1969. Företagen räknar med att öka sin export relativt

starkt till de nordiska länderna, Nordamerika och övriga EFTA. Enligt bedömningen av den internationella konjunkturen torde efterfrågan på svenska verkstadsprodukter öka i något högre takt 1968—1969 än 1967—1968. Maskininvesteringarna i bl a. Danmark och Finland väntas öka ganska kraftigt.

Exporten av verkstadsprodukter beräknas öka med 13 % i värde 1968—1969. Företagen räknar enligt enkäten med en något snabbare prisökning 1968—1969 än 1967—1968. Delvis av detta skäl väntas prisindex stiga med 3 1/2 % 1968—1969. Den registrerade volymökningen skulle därvid bli drygt 9 %.

Livsmedel

Exporten av livsmedel uppgick under 1968 till 705 milj. kr., en minskning med 3,5 % jämfört med 1967. Nedgången kan till största delen hänföras till kött- och spannmålsexporten.

Exportpriserna för spannmål föll kraftigt under 1968, varför exportvärdet sjönk trots att en mycket god skörd medförde en kvantitetsmässigt ökad utförsel. Bidragande orsaker till den minskade köttexporten torde ha varit dels ett svagt prisläge, dels en nedskärning av produktionen av nötkött och därmed av överskottet. Även för frön och oljor av raps och rybs var prisläget svagt. Kvantitetsmässigt ökade exporten av raps- och rybsolja måttligt, medan exporten av oljefrön visade en kraftig uppgång från de båda föregående årens mycket svaga export.

Under 1969 beräknas spannmålsexporten öka relativt starkt i volym, delvis på grund av det goda skördeutfallet 1968. I början av 1969 fanns icke obetydliga överskott av vete, korn och havre kvar från 1968 års skörd. Produktionen av fläsk och nötkött väntas bli av samma storleksordning 1969 som 1968, varför man kan räkna med ungefär oförändrad kvantitet för köttexporten. Överskottet av smör torde sjunka 1969 som följd av att kobeståndet minskar genom utslaktningen. Exporten av oljefrön väntas öka relativt kraftigt även 1968—1969. I början av året kvarstod betydande överskott från 1968 och en stor del av 1969 års skörd antas komma att exporteras före årsskiftet 1969/1970.

Livsmedelsexporten under 1969 beräknas uppgå till ca 740 milj. kr. Här har då räknats med en fortsatt ökad export av icke reglerade livsmedel. Prisindex väntas stiga ca 1 %.

Övriga varor

Exporten av övriga varor ökade 1967—1968 med 13,6 % i volym. En stor del av denna uppgång kan hänföras till ökad utförsel av mineraloljeprodukter till följd av utbyggd raffinaderikapacitet. För färdigvarudelen blev ökningen 11,9 %, huvudsakligen till följd av ökad export av kemiska produkter. Priserna för färdigvarorna minskade, medan råvarupriserna steg

något — helt beroende på en kraftig prisstegring på minkskinn. Prisindex för övriga varor totalt var i stort sett oförändrat 1967—1968.

Den mest expansiva marknaden för övrigvaror exklusive mineraloljeprodukter under 1968 var Storbritannien. Den svaga efterfrågan i Danmark och Finland medförde att ökningen av exporten till de nordiska länderna blev förhållandevis svag. Under andra halvåret skedde dock en förbättring.

För 1969 väntas en starkare tillväxt av efterfrågan i Danmark och Finland, varför ökningstakten för övrigvaruexporten dit 1968—1969 torde bli högre än 1967—1968. Däremot bör man räkna med en svag utveckling av exporten till Storbritannien, bl. a. på grund av de i november 1968 införda import-hämmande åtgärderna. Delvis till följd av en hög tillväxt i den privata konsumtionen i EEC-länderna förutses en något högre ökningstakt för övrigvaruexporten till dessa länder 1968—1969 än 1967—1968.

Utförseln av mineraloljeprodukter väntas 1968—1969 i det närmaste stagnera volymmässigt, medan exporten av kemiska produkter bör kunna fortsätta öka i samma höga takt som tidigare under 60-talet. För gruppen övriga varor totalt har beräknats en ökning av exporten med 10 % i volym. Priserna för färdigvarudelen förutses stiga och prisindex totalt torde öka ca 2 %.

Fartyg

Exporten av nybyggda fartyg var värdemässigt lika stor 1968 som 1967. Utförseln av begagnade fartyg minskade däremot kraftigt och fartygsexporten totalt sjönk med närmare 5 % 1967—1968.

Enligt statistiska centralbyråns i mars 1969 utförda varvsenkät uppgår leveransvärdet av inläggande order för 1969 och framåt till ca 5 miljarder kr. Orderstocken har därmed ökat i relativt stor omfattning från höstenkäten 1968. Denna ökning, som uteslutande härrör från utländska beställare, pekar mot en kraftigt ökad export 1968—1969 och en hög export även 1970. För 1968—1969 väntas den värdemässiga ökningen bli drygt 20 %. Exporten av begagnade fartyg antas bli av samma storlek 1969 som 1968.

Priserna på levererade fartyg synes ha stigit 1967—1968, vilket till stor del torde bero på ökad efterfrågan i samband med krisen i Mellersta Östern. Prisutvecklingen 1968—1969 är svårbedömd bl. a. beroende på att en stor del av leveranserna under 1969 utgörs av stora tankfartyg som beställdes i slutet av 1967. Här är räknat med en fortsatt ökning.

Sammanfattning

Exporten exklusive fartyg kommer enligt här framlagda prognoser att öka med närmare 7 1/2 % i volym 1968—1969 jämfört med 9,3 % 1967—1968. En orsak till den minskade ökningstakten är den förväntade utvecklingen för rå- och stapelvarorna. En upphörande lageruppbbyggnad och dämpad produktionsökning i de viktigaste avnämmländerna medför en bety-

dande avsaktning i exportutvecklingen för trävaror och malm. Färdigvaruexporten förutses däremot stiga något snabbare 1968—1969 än 1967—1968. Delvis är detta en följd av ökad efterfrågan från de nordiska länderna. Den kraftiga ökningen av fartygsexporten medför att volymökningen för totala exporten beräknas uppgå till ca 8 % 1968—1969.

Prisindex beräknas stiga med ca 2 1/2 %. Det förbättrade läget för skogsprodukter under 1968 ledde till höjda försäljningspriser i slutet av detta år, vilket kommer att påverka prisindex under 1969. Även för färdigvarudelen beräknas en något högre ökning 1968—1969 än 1967—1968.

2. Importen 1968 och 1969

Importutvecklingen 1968

Efter att ha varit endast svagt stigande från andra halvåret 1965 fram till andra halvåret 1967 ökade importen exklusive fartyg, flygplan och vapen med ca 5 1/2 % från andra halvåret 1967 till första halvåret 1968. Mellan halvåren 1968 var tillväxten något högre, drygt 6 %. Helårsförändringen uppgick till 9,3 %, vilket kan tyckas vara en relativt stark tillväxt med hänsyn till bruttonationalproduktens måttliga tillväxt och nedgången i lagerinvesteringarna på råvarusidan. Den höga ökningstakten förklaras dock delvis av en starkt ökad import av olja och elektrisk ström till följd av den torra sommaren 1968. Den extra importökningen på grund härav kan beräknas till ca 100 milj. kr. Den totala lagerminskning som skedde 1967—1968 utgjordes vidare till stor del av minskade rå- och färdigvarulager inom skogsindustrierna. De mer importintensiva lagren däremot torde inte ha minskat 1967—1968 till skillnad från 1966—1967 då de sjönk betydligt. Slutligen får man uppmärksamma att den fortsatta kraftiga exportstegringen för raffinerade oljeprodukter 1968 sammanhängde med en starkt ökad import av råolja. Även efter beaktande av ovan anförda faktorer framstår emellertid tillväxten i importen som hög 1968 och indikerar möjligen en tendens till stigande importbenägenhet i den svenska ekonomin. För totala importvolymen registrerades en tillväxt 1967—1968 med ca 8 1/2 %.

Importutvecklingen för olika varugrupper framgår av tabell 2. Den relativt starka uppgången för *konsumtionsvaror* var delvis en följd av de ökande personbilsköpen och en markant importstegring för TV-apparater. De kraftiga försäljningarna av TV-apparater under slutet av 1968 torde ha medfört leveranssvårigheter för svenska producenter med ökad importandel som följd.

Importen av *investeringsvaror* sjönk med 3 % 1967—1968. Bidragande till detta var en minskad import av datamaskiner samt bussar, för vilka senare registrerades en ovanligt hög import under 1967 i samband med omläggningen till högertrafik.

Importen av s. k. *andra industriråvaror* ökade kraftigt 1967—1968. Detta

Tabell III: 2. Importutvecklingen för olika varngrupper 1967—1969

	Importvärde, milj. kr.			Procentuella förändringar från föregående år					
	1967	1968	1969	Volym			Pris		
				1967	1968	1969	1967	1968	1969
Konsumtionsvaror.....	5 836	6 424	7 035	6,5	10,4	9,5	0,1	-0,3	0
därav: textil	1 388	1 550	1 705	29,1	13,3	11	-2,9	-1,4	-1
verkstadsprodukter	1 432	1 639	1 925	-9,4	12,1	15,5	1,1	2,1	1,5
Investeringsvaror	3 047	3 007	3 515	6,4	-3,1	13	1,7	1,8	3,5
Konsumtionsråvaror	2 579	2 623	2 655	8,1	3,0	0,5	-5,3	-1,2	0,5
därav: textil	1 387	1 358	1 350	13,9	1,7	-1,5	-5,7	-3,7	1
Andra industriråvaror	8 781	10 071	11 025	0,5	15,6	9	0,6	-0,8	0,5
därav: verkstadsprodukter	2 921	3 127	3 595	-0,8	9,1	11,5	4,3	-1,9	3
råolja	560	850	885	64,6	46,9	14	9,4	3,3	-8,5
Byggnadsråvaror	795	850	925	6,0	7,5	7,5	0,8	-0,5	1,5
Jordbruksråvaror	583	627	655	-10,1	11,0	3	-1,3	-3,1	1,5
Bränslen	2 057	2 298	2 170	-12,1	6,2	-0,5	3,0	5,2	-5
Totalt, exkl. fartyg, flygplan, vapen	23 678	25 900	27 980	2,2	9,3	7,5	0,2	0,1	0,5
Fartyg, flygplan, vapen ..	641	595	640	..	..	..	..	..	..
Total import	24 319	26 495	28 620	2,5	8,6	7,5	0,1	0,3	0,5
därav: verkstadsprodukter	7 679	8 087	9 375	-0,1	5,0	12,5	2,8	0,3	3
järn och stål	1 112	1 210	1 440	-9,2	11,9	15,5	0,3	-2,8	3
textil	2 984	3 089	3 245	20,3	6,2	5	-4,2	-2,5	0

Anm. 1967 års importvärden enligt den definitiva tullstatistiken. Samtliga uppgifter för 1969 avser prognoser. Värdeuppgifterna är avrundade till närmaste hela 5- resp. 10- tal milj. kr. och de procentuella förändringarna till närmaste hela resp. halva tal.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

var delvis en följd av uppgången av industriproduktionen, som bl. a. medförde ett högt kapacitetsutnyttjande i järn- och stålindustrin mot slutet av 1968. Detta bidrog till en kraftigt ökad järn- och stålimport.

Prisutvecklingen 1967—1968 var liksom 1966—1967 dämpad, sannolikt delvis som en följd av devalveringarna i Finland, Danmark och Storbritannien i slutet av 1967. Uppgången blev 0,3 % för totala importen. För järn och stål samt textilvaror sjönk priserna och för verkstadsprodukter steg prisindex ovanligt svagt. Bränslepriserna steg däremot relativt kraftigt för andra året i följd. Bland orsakerna kan nämnas de stegrade transportkostnaderna till följd av Suezkrisen.

Importutvecklingen 1969

Utifrån bedömningar av efterfråge- och produktionsutvecklingen 1968—1969 väntas importen öka med drygt 7 1/2 % i volym 1968—1969. Vid beräkningarna har förutsatts en relativt hög importbenägenhet även för 1969.

Importen av *konsumtionsvaror* förutses öka med 9,5 %. Bidragande till denna ökning beräknas, liksom under 1968, bli ökade inköp av personbilar och TV-apparater. Den höga tillväxten i importen av beklädnadsvaror, som observerats under flera år, beräknas reduceras något 1968—1969.

För *investeringsvaror* väntas en stegring med 13 %. Detta är delvis en följd av den ökade tillväxten av industrins maskininvesteringar. Vidare väntas speciella faktorer bortfalla, som verkade återhållande under 1967 och 1968. För importen av datamaskiner förutses sålunda ett omslag.

Ett beräknat högt kapacitetsutnyttjande under 1969 inom den svenska stålindustrin samtidigt med en fortsatt stigande stålefterfrågan väntas medföra en stark importstegring även 1968—1969. Importen av övriga metaller beräknas minska något och råoljeimporten väntas öka betydligt långsammare 1968—1969 än 1967—1968. Som helhet beräknas importen av s. k. *andra industriråvaror* öka med 9 % i volym 1968—1969.

Bränsleimporten väntas bli ungefär lika stor 1969 som 1968. Detta är delvis en följd av den fortsatta ökningen av den svenska produktionen av flytande bränslen samtidigt som några speciella förbrukningsökningar för närvarande ej kan förutses.

På prissidan väntas ett omslag från prisfall till prisuppgång respektive stegrad ökningstakt för de flesta varugrupper. Undantag är råolja och bränslen för vilka de registrerade importpriserna, efter att ha legat högt i slutet av 1967 och början av 1968, väntas sjunka till ungefär den nivå, som rådde innan Suezkrisen. För hela importen blir prisuppgången, med dessa antaganden, ca 1/2 % 1968—1969. Detta innebär att importvärdet beräknas stiga med ungefär 8 % 1968—1969.

3. Bytes- och betalningsbalansen

Underskottet i handelsbalansen för 1968 uppgick till ca 1 100 milj. kr., vilket innebär en försvagning jämfört med 1967 med i runt tal 200 milj. kr. För 1969 förutses underskottet bli ca 500 milj. kr. eller nära 600 milj. kr. lägre än 1968. Denna förstärkning gentemot 1968 förklaras helt av en förutsedd gynnsam utveckling av terms of trade främst genom förbättrade priser på vår export av skogsprodukter och ett förhållandevis kraftigt prisfall på importen av mineraloljor.

Posten *korrigerings av handelsstatistiken* har för 1968 beräknats till 211 milj. kr. Häri inkluderas nettot av återutförsel och återinförsel, i utlandet direktlandad fisk, import av icke-monetärt guld samt rabatter och koncernbidrag i samband med oljeimporten. En kraftig ökning av de sistnämnda skedde under det gångna året. För 1969 har antagits någon minskning av dessa rabatter och koncernbidrag, varför nettot för hela posten satts till 150 milj. kr.

Sjöfartsnettot för 1968 har preliminärt beräknats till 1 910 milj. kr., en

Tabell III: 3. Bytes- och betalningsbalans 1965—1969

Milj. kr. löpande priser

	1965	1966	1967	1968	1969 prognos
Export av varor, fob ¹	20 541	22 071	23 422	25 370	28 085
Import av varor, cif ¹	22 644	23 704	24 319	26 496	28 620
Handelsbalans	— 2 103	— 1 633	— 897	— 1 126	— 535
Korrigerig av handelsstatistiken ² ..	211	171	156	211	150
Sjöfartsnetto	1 587	1 654	1 803	1 910	1 950
Turistnetto	— 587	— 741	— 920	— 1 029	— 1 150
Övriga tjänster, netto	— 404	— 621	— 612	— 805	— 950
Korrigeringspost	400	500	600	700	800
Bytesbalans för varor och tjänster ³	— 896	— 670	130	— 139	265
Transfereringar, netto	— 33	— 129	— 279	— 457	— 585
Bytesbalans för varor, tjänster och transfereringar ⁴	— 929	— 799	— 149	— 596	— 320
Kända kapitaltransaktioner	315	1 048	630	505	..
Restpost	665	236	— 662	— 54	..
Bankernas utlandsställning ⁵	51	485	— 181	— 145	..

¹ Enligt handelsstatistiken.² Nettot av återutförelse, återinförelse, i utlandet direktlandad fisk, import av icke-monetärt guld samt rabatter och koncernbidrag i samband med oljeimport.³ Överensstämmen — bortsett från »korrigeringspost» — med saldot mellan import och export av varor och tjänster i försörjningsbalansen.⁴ Överensstämmen — bortsett från »korrigeringspost» — med riksbankens bytesbalansbegrepp.⁵ Valutareservens förändring jämte förändringar i affärsbankernas tidsposition.

Källor: Riksbanken, statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

ökning jämfört med 1967 med närmare 6 %. Rederiernas bruttointäkter i utrikes sjöfart ökade med drygt 8 %. Det goda seglationsresultatet får ses mot bakgrund av den kraftiga ökningen av världshandeln 1968 (ca 12 %) samtidigt som fraktsatserna, åtminstone vad avser linjesjöfart och tankfart, kunde hållas på relativt hög nivå.

Fraktsatserna på tramptankmarknaden som under de två sista månaderna 1968 låg relativt högt har under årets första månader åter successivt sjunkit. Under 1969 kommer marknaden att tillföras ytterligare tonnage i form av s. k. supertankers, som till en del fortfarande är obefraktade. Sannolikt kommer detta tillskott av driftbilliga tankfartyg att medföra ytterligare sänkningar av fraktsatserna eller åtminstone bidra till att hålla dessa på relativt låg nivå.

Läget på torrlastmarknaden kännetecknades under 1968 av en viss tröghet. Fraktsatserna höll sig relativt stabila men förhållandevis låga. En bidragande orsak härtill var förmodligen att ett betydande antal stora bulkfartyg kom ut på marknaden under året. Frakterna sjönk ytterligare under

1969 års första två månader både för enstaka resor och time-charlers och några påtagliga tecken till återhämtning har inte gjort sig märkbara.

Linjesjöfarten, som svarar för ungefär hälften av de svenska bruttofraktinläkterna befinner sig i en snabb omvandlingsprocess. Kostnaderna, främst hamnkostnaderna, har ökat kraftigt under en följd av år och även om man under tiden kunnat genomföra vissa frakthöjningar synes dock dessa inte ha varit tillräckliga för att ge full kompensation för kostnadsökningen. För att ytterligare motverka denna utveckling söker man nu genom nya och effektivare lasthanteringsmetoder nedbringa kostnaderna eller åtminstone hejda en fortsatt ökning.

Det är på nuvarande stadium svårt att få en entydig bild av den närmaste utvecklingen på fraktmarknaden, varför en bedömning av sjöfartsnettot för 1969 blir osäker. Emellertid kan en prognos på en ökning av sjöfartsnettot med ca 40 milj. kr. motiveras av dels den väntade ökningen (ca 10 %) av världshandeln samt dels av rederinäringens investeringar i syfte att åstadkomma mer rationella och kostnadsbesparande lasthanteringsmetoder.

Turismen gav enligt nu tillgänglig statistik ett underskott på en dryg miljard kr. 1968, vilket innebär en ökning med knappt 12 % jämfört med 1967. Underskottets tillväxt var den lägsta på många år, vilket sannolikt får ses mot bakgrunden av den något oklara konjunkturbilden 1968. De svenska turistutgifterna uppgick till ca 1 590 milj. kr., dvs. en ökning från 1967 med drygt 7 %, medan turistinkomsterna redovisas oförändrade, till ca 560 milj. kr. Turistnettot gav ett lägre underskott under fjärde kvartalet än vad som beräknades i den preliminära nationalbudgeten. Såväl inflöde som utflöde av resevaluta låg lägre än under fjärde kvartalet 1967. Sannolikt utgjordes en ännu större del av resevalutaförsäljningen mot slutet av 1967, än som hittills antagits, av spekulationsbetonade förhandsinköp av utländsk valuta. För 1969 har turistnettot satts till -1 150 milj. kr., dvs. en ökning i underskottet av samma storleksordning som 1968.

Posten *övriga tjänster, netto*, har för 1968 beräknats till ca 800 milj. kr. Försämringen med ca 150 milj. kr. från 1968 till 1969 hänförs sig i huvudsak till utgiftsökningar. Intäktsökningen är obetydlig. Detta innebär en fortsättning av den olikartade utvecklingen av registrerade betalningar till respektive från utlandet, vilket motiverat den införda *korrigeringsposten* i bytesbalansen. Konjunkturinstitutet har i tidigare rapporter lagt in en korrigeringspost som stigit med 75 milj. kr. per år fr. o. m. 1962, dvs. fr. o. m. det år, då statistiken över tjänstebetalningarna på vissa grunder kan antas visa systematiska fel. Med denna korrigeringspost inlagd i betalningsbalansen blir emellertid balansens restpost summerad över perioden 1962—1968 fortfarande starkt positiv. Eftersom man på spekulativa grunder ej har anledning räkna med vare sig en positiv eller negativ restpost, sett över hela perioden 1962—1968, har konjunkturinstitutet i tabell 3 nu lagt in en korrigeringspost som stiger något kraftigare eller med 100 milj. kr. per år räknat

från 1961. Med denna korrigeringspost blir restposten i betalningsbalansen, summerad över åren 1962—1968, obetydligt positiv.

Transfereringarna gav ett negativt netto om ca 450 milj. kr. 1968. Nettot utgörs till största delen av offentliga transfereringar till utlandet. Härei inkluderas bl. a. u-landsbiståndet, varför det negativa nettot kan väntas öka efter hand som u-landsbiståndet växer. För 1969 har nettot satts till —585 milj. kr.

Bytesbalansen för varor, tjänster och transfereringar uppvisar 1968 en försvagning av saldoto jämfört med 1967 med ca 450 milj. kr. För 1969 skulle underskottet bli drygt 300 milj. kr., vilket skulle innebära en minskning av detta med drygt 250 milj. kr.

Posten *kända kapitaltransaktioner* slutar med ett kapitalinflöde på 500 milj. kr. 1968. Följande tabell visar de i balansen ingående posterna för åren 1967 och 1968.

	Milj. kr.	
	1967	1968
Statliga kapitaltransaktioner	—24	— 60
Värdepappershandel	93	— 49
Privata långfristiga lån	199	—113
Direkta investeringar	—45	310
Övriga privata kapitaltransaktioner	407	417
Summa kapitaltransaktioner	630	505

I delposten *övriga privata kapitaltransaktioner* ovan inkluderas främst vissa kända handelskrediter, såsom varvskrediter i samband med fartygsexport, krediter vid import av fartyg och flygplan samt skillnaden mellan tullvärden och betalningar för data- och hålkortsmaskiner. Enligt statistiska centralbyråns enkät för varven i mars 1969 har vad avser 1968 betalningarna från utländska beställare överstigit värdet av gjorda fartygsleveranser samma år med ca 200 milj. kr., vilket skulle innebära en nettokredittagning. För 1969 förväntas enligt samma enkät en nettokreditgivning från varvens sida med ett ungefär lika stort belopp. I den mån varven får ytterligare order kan emellertid deras nettokreditgivning väntas bli lägre till följd av förskottsbetalningar på de nya beställningarna.

Valutareserven minskade obetydligt under loppet av 1968 eller knappt 30 milj. kr. Inkluderas affärsbankernas tidsposition blev minskningen 145 milj. kr. Under de två sista månaderna av 1968 minskade valutareserven med 637 milj. kr. och under de tre första månaderna 1969 med ytterligare 850 milj. kr. Vid utgången av mars 1969 uppgick valutareserven därmed till 4 881 milj. kr., vilket är dess lägsta nivå sedan maj 1964. Det statistiska grundmaterialet medger inte en närmare kartläggning av orsakerna till valutareservens nedgång, men eftersom belägg saknas för att bytesbalansen skulle

ha försvagats måste förklaringen sökas i kapitalbalansen och då sannolikt främst i utvecklingen av de korta kapitalrörelserna, såsom handelskrediter och dylikt. En viktig orsak till en sådan omläggning av betalningsvanorna torde vara det relativt sett låga ränteläget och den lätta kreditmarknaden i Sverige. En speciell faktor är dessutom den engelska depositionsplikten vid import, som drabbar ungefär hälften av den svenska exporten till England.

IV. Produktionen

1. Industrin

Järnmalmsbrytningen låg under hela 1968 kvar på den i slutet av 1967 uppnådda höga nivån. Produktionen blev därmed för 1968 som helhet ca 14 % större än 1967. Uppgången föranleddes av en starkt ökad efterfrågan på järnmalm i samband med expansionen av stålproduktionen i Västeuropa. Exporten låg ca 25 % över 1967 års nivå, medan leveranserna till hemmamarknaden ökade med ca 5 %, allt i ton räknat. Produktionen var ungefär lika stor som totala leveranserna och lagren vid årsskiftet 1968/1969 var således ungefär lika stora som vid föregående årsskifte.

Under 1969 beräknas järnmalmsexporten stiga med drygt 5 % och leveranserna till hemmamarknaden väntas öka ungefär lika mycket. Producenterna strävar emellertid att skära ned sina malmlager under 1969 och kalkylerar man med en lagernedskärning på närmare 1 miljon ton förutsätter detta en produktionsökning 1968—1969 med ca 3 %.

Läget på den svenska *järn- och stålmarknaden* under 1968 karakteriserades av att hemmamarknadsefterfrågan, som varit svag under 1967, åter ökade. Framst berodde detta på produktionsuppdragningen inom verkstadsindustrin under 1968 samt på att takten i lagernedskärningarna bromsades upp. Lagren minskade under de tre första kvartalen 1968, medan ett omslag skedde under fjärde kvartalet, då lagren av järn och stål inom verkstadsindustrin började öka. Exportvolymen ökade med ca 9 % 1967—1968 — en export som dock skedde till något lägre priser än under 1967. Den stegrade efterfrågan tillgodosågs delvis genom neddragningar av järnverkens egna järn- och ställager och ledde också till en ökning av importvolymen med 14 %.

Utnyttjandet av produktionskapaciteten inom järn- och stålverken ökade påtagligt under 1968 jämsides med produktionsstegringen. Denna tycks ha varit starkast under andra och tredje kvartalen, såsom framgår av nedanstående tablå över produktionsutvecklingen 1967 och 1968 (säsongrensade, dagkorrigerade uppgifter, 1967 = 100).

	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
1967	99	101	100	100
1968	101	105	111	112

Produktionsökningen 1967—1968 blev därmed drygt 7 %. Samtidigt skedde en betydligt kraftigare produktionsuppgång inom gruppen andra metallverk — som svarar för drygt 10 % av hela branschen — och den sam-

Tabell IV: 1. Försörjningsbalans för handelsfärdigt järn och stål, inkl. ämnen 1966—1969
Milj. kr. 1959 års producentpriser

	1966	1967	1968	1969 prognos
Produktion	3 229	3 251	3 442	3 730
Import	986	945	1 074	1 240
Summa tillgång	4 215	4 196	4 516	4 970
Export	1 298	1 484	1 613	1 750
Varuinsats	3 038	3 070	3 145	3 330
industri	2 672	2 683	2 755	2 930
byggnadsverksamhet	366	387	390	400
Lagerförändring	+ 32	- 130	- 75	+ 60
Saldopost	- 153	- 228	- 167	- 170
Summa användning	4 215	4 196	4 516	4 970

Källa: Konjunkturinstitutet.

manlagda produktionsökningen 1967—1968 för järn- och metallverken blev närmare 8 %.

Produktionen inom järn- och stålverken fortsatte att öka under första kvartalet 1969 av den senaste konjunkturbarometern att döma. Enligt företagens produktionsplaner kommer produktionen att stiga även under andra kvartalet jämsides med en fortsatt ökning av produktionskapaciteten. Kapacitetsutnyttjandet inom järn- och stålverken är emellertid högt och man får räkna med att produktionstillväxten avtar under senare delen av året.

Utvecklingen för 1969 som helhet har bedömts med hjälp av en försörjningsbalans för handelsfärdigt järn och stål (tabell 1). I denna kalkyleras med en ytterligare stegrad ökningstakt i den inhemska efterfrågan, vilket skulle bli en konsekvens av de prognoserade produktionsuppdragningarna inom verkstadsindustrin och varven samt av ökad lagerhållning av järn och stål inom dessa branscher. Järnverken väntas hålla sina färdigvarulager ungefär oförändrade under året. Exportvolymen beräknas ligga ca 8 % över 1968 års nivå (se avsnittet om exporten). Den starka efterfrågan på järn och stål väntas leda till en kraftig importökning — drygt 15 % i volym. Den ovan skisserade utvecklingen skulle ge en produktionsökning 1968—1969 på drygt 8 %.

För gruppen andra metallverk beräknas produktionsuppgången bli av ungefär samma storleksordning som för järn- och stålverken, varför produktionen för järn- och metallverk under 1969 sammanlagt skulle komma att öka med drygt 8 %.

Orderingången till *varven*, som ökade kraftigt under 1967, var god även under 1968. En minskning av exportorderna kompengades delvis av en

ökning av ordena från hemmamarknaden. Orderböckerna vid varven var således välfyllda vid utgången av 1968. Enligt den senaste konjunkturbarometern har orderstockarna totalt sett ökat ytterligare under första kvartalet, samtidigt som orderläget blivit mera splittrat än vid årsskiftet. Sålunda har de större varven förhållandevis stora orderstockar medan flera av de medelstora varven bedömer dem som för små.

Trots det relativt goda orderläget tycks produktionen inte ha ökat under 1968. Att döma av den statistik som nu är tillgänglig skulle snarast en produktionsminskning ha inträffat 1967—1968. Enligt den preliminära produktionsindexen, som baseras på uppgifter om förbrukningen av järn och stål inom varven, skulle minskningen ha varit omkring 6 %. Denna metod att mäta varvens produktionsutveckling är dock relativt osäker på grund av de stora variationerna i sammansättningen av varvens fartygsproduktion. Under 1968 byggdes inom varven bl. a. i större utsträckning än under 1967 specialfartyg samt utfördes en del komplicerade fartygsombyggnader med relativt mindre åtgång av järn och stål än den mera standardiserade normalproduktionen. Detta har delvis motverkats av produktion av mycket järn- och stålkrävande stora tankfartyg, men totalt sett kan dock en underskattning av varvens totalproduktion 1968 ha skett med ovannämnda metod att mäta produktionsutvecklingen.

För att bedöma produktionsutvecklingen har även en kalkyl gjorts med utgångspunkt från uppgifter om export-, investerings- och lagerutveckling vad avser fartyg. Svårigheten att bedöma prisutvecklingen på fartyg samt förädlingsvärdeinnehållet i de byggda fartygen gör visserligen denna kalkyl osäker men den tyder närmast på en inte fullt lika stor produktionsminskning från 1967 till 1968.

Ovannämnda kalkyl för fartygsbyggandet under 1968 har gjorts även för 1969 baserad på de efterfrågeprognoser som nu föreligger. Denna pekar på en produktionsökning på omkring 5 % 1968—1969.

Efter den matta utvecklingen inom *verkstadsindustrin* (exkl. varv) under 1967 inträffade en förbättring i efterfrågeläget under 1968. Orderingången ökade således både från export- och hemmamarknaden — även om man bortser från de svenska försvarsbeställningarna av flygplan. Uppgången hänför sig framför allt till de mekaniska verkstäderna. En minskning kan däremot noteras för exportordena till manufaktursektorn, vilket torde sammanhånga med den starka utländska priskonkurrensen, som blev särskilt kännbar efter devalveringarna i slutet av 1967. En uppgång tycks dock ha inträffat under senare delen av 1968.

Av den senaste konjunkturbarometern att döma har ordertillströmningen fortsatt att stiga under första kvartalet 1969 och en ytterligare uppgång väntas under andra kvartalet. Ökningarna, som berör alla de särredovisade delbranscherna, hänför sig för båda kvartalen till både export- och hemmamarknaden. Andelen företag som bedömer sin orderstock som för liten i

Tabell IV: 2. Försörjningsbalans för verkstadsprodukter,¹ exkl. fartyg, 1966—1969
Milj. kr. 1959 års producentpriser

	1966	1967	1968	1969 prognos
Produktion	15 812	15 468	16 647	17 860
Import	5 899	6 121	6 406	7 340
Summa tillgång	21 711	21 589	23 053	25 200
Privat konsumtion	3 813	3 774	4 239	4 650
nyinköp av bilar	1 286	1 129	1 406	1 630
övrigt	2 527	2 645	2 833	3 020
Investeringar i maskiner m. m.	7 738	7 513	7 936	8 230
privata	5 078	4 879	5 065	5 410
offentliga	2 660	2 634	2 871	2 820
Lagerförändring	+ 404	— 23	— 92	+ 380
Export	6 044	6 449	7 026	7 810
Varuinsats	3 712	3 876	3 944	4 130
industri	1 842	1 899	1 941	2 050
byggnadsverksamhet	1 870	1 977	2 003	2 080
Summa användning	21 711	21 589	23 053	25 200

¹ Denna balans mäter produktionen av de varor som definitionsmässigt klassificerats som verkstadsprodukter. Den visar för 1959—1960 en liten överskattning men för perioden 1960—1966 en systematisk underskattning jämfört med statistiska centralbyråns årsberäkningar över produktionsutvecklingen (mätt i förädlingsvärde) inom verkstadsindustrin, definierad som de arbetsställen som huvudsakligen tillverkar verkstadsprodukter. Avvikelsen torde emellertid inte enbart bero på denna definitionsolikhet. Den långsammare produktionsökningen enligt balansen kan sannolikt också hänföras till dels systematiska fel i de på nationalräkenskapen grundade beräkningarna av komponenterna på användningssidan dels skillnaden i de prisdeflateror som använts vid produktionsvolymberäkningarna resp. vid deflatering av nationalräkenskapen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

förhållande till produktionsvolymen har minskat påtagligt under första kvartalet samtidigt som andelen företag med förhållandevis stora orderstockar stigit.

Det förbättrade efterfrågeläget ledde till att produktionen ökade successivt under 1968 och den låg för året som helhet ca 6 % över 1967 års nivå. Enligt konjunkturbarometern har produktionsstegringen fortsatt i hög takt under första kvartalet 1969. Ett realiserande av företagets produktionsplaner skulle leda till en god tillväxttakt även för andra kvartalet och andra halvåret 1969. Produktionsstegringarna har under såväl 1968 som 1969 berört samtliga delbranscher. Jämsides med produktionsuppgången har emellertid produktionskapaciteten ökat inom verkstadsindustrin och det finns därför fortfarande relativt stor ledig anläggningsskapacitet.

Produktionsutvecklingen för 1969 som helhet har bedömts med hjälp av en försörjningsbalans för verkstadsprodukter (tabell 2). Det måste dock nämnas, att den import- och exportutveckling som presenteras i balansen avviker från den som redovisas i avsnittet om utrikeshandeln. Till en del

beror avvikelserna på olika definitioner av begreppet verkstadsprodukter — sålunda ingår här till skillnad från handelsstatistikens definition i såväl importen som exporten t. ex. flygplan och vapen. Framför allt förklaras skillnaderna emellertid av att de import- och exportprisindex som används i handelsstatistiken inte använts vid deflateringen i försörjningsbalansen, eftersom dessa sannolikt överskattat prisstegringarna framför allt vad gäller exporten under 1967. Såväl import som export har i balansen i stället deflaterats med pristal som i huvudsak grundas på företagens uppgifter i enkäterna om verkstadsexporten. Importprisutvecklingen 1968 har dock reducerats med hänsyn till en kalkylerad sänkning av importpriserna till följd av devalveringarna i slutet av 1967.

Då det gäller utvecklingen 1966—1968 finns ett par speciella faktorer att peka på. Den genom försörjningsbalansen erhållna produktionsutvecklingen tycks även efter den i noten till tabell 2 gjorda justeringen ge ett för lågt förändringstal 1966—1967 och ett för högt för 1967—1968. Detta torde till en del kunna förklaras av det lageromslag för varor i arbete inom verkstadsindustrin som skedde, från en minskning under 1967 på drygt 20 milj. kr. i 1959 års priser till en ökning med drygt 80 milj. kr. 1968. Då förädlingsvärdet i dessa varor måste antas vara betydligt mindre än i de övriga komponenterna i balansen, ger dessa förändringar ett något för starkt utslag i den genom balansen mätta produktionsutvecklingen. Vidare föreligger möjligen en felperiodisering i nationalräkenskapen — som kan vara av storleksordningen 100 milj. kr. — så att 1968 överskattats och 1967 underskattats. För en sådan slutsats talar det förhållandet, att man med en sådan justering erhåller en bättre överensstämmelse mellan produktionsutvecklingen enligt balansen och enligt annan nu tillgänglig statistisk information. (Definitiv årsstatistik för 1967 och 1968 föreligger ännu inte.) Då det gäller utvecklingen 1968—1969 har därför räknats med nämnda justering för 1968.

Med ovannämnda justeringar ger försörjningsbalansen en produktionsökning 1968—1969 på drygt 9 %. Den högre ökningstakten i förhållande till 1967—1968 förklaras framför allt av ett prognoserat kraftigt lageromslag för verkstadsprodukter, till stor del färdigvaror. Vidare kalkyleras med en större efterfrågan på verkstadsprodukter som insatsvaror i övriga produktionssektorer på grund av en prognoserad högre tillväxttakt där. Exportvolymen beräknas också stiga något litet snabbare än 1968, nämligen med ca 11 %. Däremot väntas såväl maskininvesteringarna som den privata konsumtionen av verkstadsprodukter öka något mindre än 1968. Den lägre ökningstakten i investeringarna beror på en prognoserad minskning av de offentliga investeringarna, medan den svagare tillväxten i konsumtionen förklaras av en något lägre ökning av nyinköpen av bilar. Den sålunda skisserade efterfråge- och lagerutvecklingen beräknas leda till en importvolymökning på närmare 15 % 1968—1969.

Tabell IV: 3. Försörjningsbalans för sågade och hyvlade trävaror 1966—1969
1 000 stds

	1966	1967	1968	1969 prognos
Produktion	2 134	2 185	2 445	2 600
Import	34	29	33	30
Summa tillgång	2 168	2 214	2 478	2 630
Export	1 073	1 189	1 369	1 370
Varuinsats	1 144	1 176	1 220	1 290
industri	711	718	757	805
byggnadsverksamhet	433	458	463	485
Lagerförändring	+ 78	+ 26	— 56	+ 25
Saldopost	— 127	— 177	— 55	— 55
Summa användning	2 168	2 214	2 478	2 630

Källa: Konjunkturinstitutet.

Sedan den preliminära nationalbudgeten publicerades har definitiva uppgifter för *sågverksproduktionen* 1967 erhållits ur industristatistiken. Dessa anger en total försågning om 2 185 tusen stds eller drygt 2 % mer än 1966. Detta betyder en kraftig revidering av statistiska centralbyråns preliminära, på månadsstatistik baserade uppgift, som angav en produktionsminskning med omkring 4 %. Den reviderade uppgiften har nu införts i försörjningsbalansen för sågade och hyvlade trävaror (tabell 3). Detta har lett till en bättre överensstämmelse i de olika posterna för 1967, vilket kommer till uttryck i att saldoposten minskat avsevärt sedan föregående publiceringstillfälle.

Efterfrågan på sågade och hyvlade trävaror ökade kraftigt under 1968. Exportleveranserna steg till ca 1 370 tusen stds, vilket innebär en ökning med 15 % utöver den redan 1967 höga nivån. Samtidigt steg den inhemska efterfrågan något mera än 1967. Den starka efterfrågan ledde till en kraftig produktionsuppdragning och för 1968 som helhet ökade produktionen enligt månadsstatistiken med närmare 12 %. Produktionsuppgången var enligt samma källa störst vid de mindre sågarna. Den livliga efterfrågan ledde också till att sågverken kunde genomföra en eftersträvad neddragning av sina färdigvarulager under 1968.

Produktionsutvecklingen under 1969 har bedömts med hjälp av ovan nämnda försörjningsbalans för trävaror. Balansen ger en produktionsökning på drygt 6 % jämfört med 1968. Som framgår av balansen beräknas exporten komma att ligga kvar på den höga fjolårnivån. Den inhemska efterfrågan väntas öka i något högre takt än under 1968. Vidare har kalkylerats med en liten lagerökning vid sågverken under 1969, delvis sammanhängande med att krav på större lagerhållning hos producenterna kan bli följderna av övergången till metermått för trävaror under våren 1970.

Produktionen inom *träindustri exklusive sågverk* steg med 6 % 1967—1968 enligt den preliminära produktionsindexen. Ökningen kan i första hand tillskrivas en genom byggnadsverksamhetens omfattning och inriktning ökad produktion av snickerier och trähus. Samtidigt ledde den kraftiga ökningen av möbelkonsumtionen till en produktionsuppgång inom möbelindustrin, trots att en stor del av konsumtionstillväxten tillgodosågs genom en starkt stegrad import.

För 1969 beräknas produktionsuppgången för denna grupp bli av ungefär samma storlek som 1968. En något högre uppgång kalkyleras i de av byggnadsverksamheten beroende delarna inom branschen. Samtidigt kan man dock räkna med en lägre tillväxt i de konsumtionsinriktade delarna av branschen med hänsyn till den prognoserade lägre ökningstakten i den privata konsumtionen av varaktiga konsumtionsvaror exklusive verkstadsprodukter.

En summering av de ovan redovisade utvecklingstendenserna inom träindustrins olika delbranscher innebär för den *totala träindustrin* en produktionsökning 1967—1968 på 8 % samt en produktionsökning 1968—1969 på ca 6 %.

Under 1968 förbättrades avsättningsmöjligheterna för *massaindustrin* successivt på de för Sveriges del betydelsefulla västeuropeiska marknaderna efter den stagnerande utvecklingen under 1967. Genom en kraftig ökning av leveranserna under sista kvartalet kom massaexporten att överstiga 1967 års kvantitet med 3 %. Samtidigt ökade hemmamarknadsleveranserna markant, varför totala leveransökningen kom att uppgå till ca 5 %. Avsättningsförbättringen har resulterat i smärre prishöjningar. För de viktigaste kvaliteterna innebär dessa att omkring hälften av det prisfall som skedde åren 1965—1967 inhämtats.

Genom de under de två första tertialen genomförda produktionsbegränsningarna kom totala avsalutillverkningen 1968 att stanna vid samma kvantitet som 1967. Denna leverans- och produktionsutveckling möjliggjorde en kraftig minskning av producentlagren. För den kemiska massan motsvarade lagerhållningen vid årsskiftet 1966/1967 ca 11 % av 1967 års produktion, medan motsvarande siffra ett år senare var endast ca 8 % — vilket kan betraktas som en normal lagernivå.

För de enskilda kvaliteterna noterades en kraftig produktions- och leveransökning för den dominerande kvaliteten blekt sulfat, medan för de oblekta kvaliteterna leveranserna varit oförändrade samtidigt som produktionen minskat. Den lägre produktionen och leveransen av blekt sulfit hänger samman med de nedläggningar som skett under 1968. Tillverkningen av dissolving minskade med 4 %.

Under 1969 förväntas avsättningsmöjligheterna komma att ytterligare förbättras. Totala massaexporten beräknas öka ca 3 % 1968—1969, samtidigt som hemmamarknadsleveranserna ökar något kraftigare. Den ökade ex-

porten beräknas helt hänföra sig till blekt sulfat, medan exporten av övriga kvaliteter minskar. Med den ovan angivna leveransutvecklingen och ett antagande om att producenterna i stort sett anpassar produktionen efter av-sättningsmöjligheterna beräknas produktionen av avsalumassa öka ca 6 % 1968—1969.

Denna produktionsprognos innebär att produktionskapaciteten utnyttjas helt för kvaliteten blekt sulfat, som utgör närmare hälften av avsaluproduktionen. För övriga kvaliteter räknar man däremot inte heller under 1969 med att helt utnyttja produktionskapaciteten.

Läget inom *pappers- och pappindustrin* förbättrades påtagligt under 1968. Den kraftigt stigande efterfrågan på papper i Västeuropa medförde att den svenska pappersexporten, som var oförändrad 1966—1967, ökade 17 % i ton räknat 1967—1968, samtidigt som hemmamarknadsleveranserna steg 8 %. Produktionen ökade successivt under året jämsides med ett ökat kapacitetsutnyttjande och bruken var vid årets slut inom flertalet sektorer uppe i ett mycket högt kapacitetsutnyttjande. Producenterna har nu reducerat lagren till en mer normal volym efter den lagerökning som skedde under 1967 till följd av avsättningssvårigheterna. Produktionsökningen 1968 kom därmed att stanna vid ca 10 %. De kraftigaste produktions- och leveransökningarna redovisas för pappersslagen tidningspapper, journalpapper och halvskemisk fluting för wellpaptillverkning.

Den bedömning av pappersexporten 1968—1969 som gjorts inom konjunkturinstitutet, och som närmare redovisas i kapitel III, innebär i det närmaste en halvering av ökningstakten 1967—1968. Hemmamarknadsleveranserna beräknas samtidigt fortsätta att öka dock i något lägre takt än under 1968. Under förutsättning av ungefär oförändrad lagerhållning i producentledet beräknas denna efterfrågeutveckling leda till en volymmässig ökning av produktionen på ca 9 %. Produktionskapaciteten beräknas samtidigt öka i stort sett lika mycket, varför kapacitetsutnyttjandet för gruppen som helhet torde bli oförändrat högt.

Produktionen inom *livsmedelsindustrin inklusive dryckesvaru- och tobaksindustrin* ökade 1967—1968 med knappt 2 %, vilket innebär en lägre ökningstakt än under 1967. Den egentliga livsmedelsindustrins utveckling var svag under 1968, produktionen låg kvar ungefär på 1967 års nivå. Den största produktionstillväxten, ca 14 %, noterades inom dryckesvaruindustrin, medan tobaksindustrins ökningstakt uppgick till ca 6 %. För 1969 torde man få räkna med ungefär samma ökningstakt i produktionen som under 1968 med hänsyn till en beräknad i stort sett oförändrad ökningstakt för livsmedelskonsumtionen.

Produktionen inom *textil-, beklädnads- och sömnadsindustrin* sjönk enligt statistiska centralbyråns produktionsindex med 2,5 % från 1967 till 1968. En drygt 1-procentig tillväxt inom den egentliga textilindustrin motvägdes av en närmare 6-procentig minskning av beklädnadsvaruindustrier-

nas (exkl. trikåindustrin) produktion. Produktionsökningen inom den egentliga textilindustrin bars framför allt upp av en stark ökning av mattproduktionen samt tillverkningen av trikåväv. Däremot tycks t. ex. produktionen av beklädnadsvaror av trikå ha gått tillbaka. Inom beklädnadsindustrin har i första hand skotillverkningen fortsatt att gå markant tillbaka — jämfört med 1967 beräknas skoproduktionen ha minskat med över 13 %. Konfektionsindustrins produktionsnedgång beräknas till knappt 5 %. Produktionsutvecklingen inom totala beklädnadssektorn, till vilken även trikåindustrins beklädnadsvaruproducerande del hänföres, överensstämmer väl med den som erhålles genom konjunkturinstitutets försörjningsbalans för beklädnadsvaror (där trikåvarorna ingår). Denna bygger på en 2-procentig konsumtionsökning (här bör emellertid noteras, att statistiska centralbyråns nationalräkenskapsberäkningar slutar på en mycket obetydlig konsumtionsökning av här ifrågavarande varor), en lagerökning som motsvarar ungefär hälften av konsumtionsökningen samt ett exportvolymutfall 1967—1968 på 13 %. Importvolymen var under 1968 likaledes 13 % högre än 1967 — en fördubbling av pälsimporten utgör här en väsentlig uppdragande faktor — vilket ger en produktionsvolym för beklädnadssektorn för 1968 som med 5 % understiger 1967 års.

Såsom underlag för prognosen av sektorns produktion 1969 har liksom tidigare i första hand tjänat en försörjningsbalans för beklädnadsvaror (inkl. trikåvaror). I denna har kalkylerats med en 2,5-procentig konsumtionsökning, en svag lagerminskning, en 10-procentig exportökning samt en fortsatt avtagande importvolymtillväxt. Denna har uppskattats till relativt blygsamma 7 %, vilket är drygt hälften av 1968 års importökning men något större än 1966 års. Detta leder fram till en produktionsprognos som slutar på en minskad beklädnadsproduktion med en knapp procentenhet i förhållande till 1968. Å andra sidan torde man kunna räkna med en fortsatt produktionsökning inom väveri- och spinnerisektorn (exempelvis av trikåväv och vissa heminredningstextilier) och övrig sömnadsindustri, varför sektorns totala produktion under 1969 uppskattas något överträffa 1968 års.

De hittills berörda branscherna svarar för drygt 80 % av den totala industriproduktionen. För återstående industrisektorer, som i tabell 4 ingår under benämningen *övriga branscher*, är produktionsutvecklingen efter 1966 till övervägande delen mycket bristfälligt belyst. Den i tabellen angivna utvecklingen 1967—1969 syftar huvudsakligen till att ge en ungefärlig uppskattning av produktionsförändringarna inom dessa branscher sammantagna. Jord- och stenindustri, kemisk-teknisk samt grafisk industri utgör de förädlingsvärdemässigt tyngst vägande branscherna inom gruppen, som också innefattar pappersvaru-, läder- och gummivaruindustri. Nedan berörs utvecklingen inom de två förstnämnda av dessa branscher.

Produktionen inom *jord- och stenindustrin* ökade endast svagt under 1968

Tabell IV: 4. Industriproduktionens utveckling 1967—1969

Procentuella volymförändringar

	1967—1968	1968—1969 prognos
Järnmalmgruvor	14	3
Järn- och metallverk	8	8
Verkstadsindustri, exkl. varv	6	9
Träindustri ¹	8	6
därav: sågverk	12	6
Massaindustri	0	6
Pappers- och pappindustri	10	9
Livsmedelsindustri ²	2	2
Textil- och beklädnadsindustri	— 3	1
Övriga branscher, exkl. varv	6	6
Totala industrin	5,5	7

¹ Inkl. wallboardfabriker.² Inkl. dryckesvaru- och tobaksfabriker.

Källor: 1967—1968, statistiska centralbyråns preliminära industriproduktionsvolymindex. 1968—1969, konjunkturinstitutet.

och för året som helhet kom produktionsökningen i förhållande till 1967 att stanna vid ca 1 %. Produktionen inom cementfabrikerna samt cement- och betongvarufabrikerna ökade obetydligt. Produktionen av tegel fortsatte att minska, medan produktionen av glas ökade relativt kraftigt. Med hänsyn till byggnadsverksamhetens prognoserade omfattning beräknas produktionsökningen 1969 komma att bli ca 3 %.

Produktionen inom den *kemisk-tekniska industrin* ökade med ca 11 % 1967—1968, vilket är något lägre än ett år tidigare. Liksom 1967 visar oljeraffinaderierna en mycket kraftig produktionsstillväxt — drygt 50 % — vilket lett till att de nu svarar för närmare 12 % av produktionen inom branschen. Även för övriga delar av branschen, som dock till större delen är mycket bristfälligt täckta av statistik, tycks ökningstakten i allmänhet ha varit relativt god.

Då oljeraffinaderiernas kapacitetstillväxt tills vidare i stort sett har upphört, beräknas ökningstakten för denna delbransch avta betydligt 1969. Ökningen inom övriga delar av branschen beräknas bli ungefär densamma som under 1968. Den totala produktionsökningen inom den kemisk-tekniska industrin 1968—1969 skulle därmed bli några procent lägre än under 1967—1968.

Totalt för gruppen *övriga branscher* beräknas produktionen ha ökat med 6 % 1967—1968. Även för 1969 torde man kunna räkna med ungefär samma ökningstakt för dessa branscher sammantagna.

Den *totala industriproduktionen* ökade med ca 5,5 % enligt ovan redovisade preliminära beräkningar för de olika industribranscherna, vilket framgår av tabell 4, som också visar de olika sektorernas produktionsutveckling.

Produktionsuppdragande 1968 var främst de höga ökningstalen för gruvor, järn- och metallverk samt trä-, pappers- och kemisk industri jämte den åter relativt goda tillväxten inom den tungt vägande verkstadsindustrin.

För 1969 implicerar — såsom ovan redovisats — de givna prognoserna för konsumtion, investeringar, lagerförändringar, export och import en produktionsuppgång i något högre takt än 1968, nämligen med omkring 7 %. Ökningstakten från 1968 bibehålls i stort sett oförändrad för järn- och metallverk samt pappersindustrin, medan den förstärks för verkstadsindustrin. Dämpningen i tillväxttakten för framför allt gruvor och träindustri uppvägs bl. a. av att produktionsökningar under 1969 beräknas komma till stånd inom massa- samt textil- och beklädnadsindustrin.

2. Skogsbruket

De konsekvenser den ovan redovisade utvecklingen inom skogsindustrierna samt föreliggande export-, import- och lagerprognoser beräknas få för skogsbruket har sammanfattats i en försörjningsbalans för rundvirke (tabell 5).

Som framgår av balansen beräknas avverkningarna under 1968 ha varit omkring 7 % lägre än 1967. Produktionsminskningen är nästan helt hänförlig till massaveden, där den beräknas ha varit närmare 20 %, medan produktionen av sågtimmer steg med omkring 9 %. Den starka minskningen för massaveden förklaras av den mycket kraftiga lageromsvängning som inträffade under 1968 — från att ha ökat med 2,7 miljoner kubikmeter under 1967 minskade lagren med 3,5 miljoner kubikmeter massaved under 1968.

Tabell IV: 5. Försörjningsbalans för rundvirke 1966—1969

1 000 kbm, fast mått utan bark (barr- och lövträ)

	1966	1967	1968	1969 prognos
Produktion	48 992	55 062	51 300	55 390
sågtimmer.....	19 044	19 499	21 260	22 620
massa- och boardved.....	25 617	31 356	25 945	28 790
övrigt rundvirke.....	4 331	4 207	4 095	3 980
Import	373	413	245	370
Summa tillgång	49 365	55 475	51 545	55 760
Export	2 103	2 645	2 785	2 525
Lagerförändring	-1 697	+2 700	-3 640	-2 150
Förbrukning.....	48 959	50 130	52 400	55 385
sågtimmer.....	18 618	19 056	21 270	22 610
massa- och boardved.....	26 136	26 979	27 140	28 895
övrigt rundvirke.....	4 205	4 095	3 990	3 880
Summa användning	49 365	55 475	51 545	55 760

Källa: Konjunkturinstitutet.

Den sammanlagda förbrukningen av rundvirke beräknas ha stigit med 4,5 %, en ökning som framför allt hänför sig till sågtimret.

Under 1969 beräknas förbrukningen av rundvirke stiga med närmare 6 %. Ökningen beräknas bli ungefär lika stor för såväl massaveden som sågtimret, dvs. drygt 6 %, medan förbrukningen av övrigt rundvirke fortsätter att sjunka något. Massavedslagren har antagits komma att minska med ytterligare 2 miljoner kubikmeter och lagren av sågtimmer har beräknats minska i samma takt som 1968. Exporten av rundvirke, som steg kraftigt främst på grund av ökad export till Norge under 1967 och 1968, väntas falla tillbaka något under 1969. Ett realiserande av den sålunda skisserade efterfrågan skulle innebära en ökning av skogsavverkningarna med ca 8 % från 1968 till 1969.

3. Övriga näringsgrenar och den totala produktionen

Jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten beräknas av statens jordbruksnämnd ha ökat med 7 % i volym 1967—1968. Ökningen beror främst på det goda skördeutfallet av bl. a. oljeväxter. För 1969 beräknas jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten minska med 10,5 % i volym. Produktionen av vegetabilier beräknas minska kraftigt under förutsättning av normal skörd. Animalieproduktionen beräknas ha ökat med ca 3 % i volym 1967—1968 och beräknas komma att minska i volym under 1969 med likaledes 3 %.

Elkraftsproduktionen ökade enligt centrala driftledningens beräkningar med ca 4,5 % i volym från 1967 till 1968. Denna ökning ligger helt på värmekraftsproduktionen, och förädlingsvärdets tillväxt kan under sådana omständigheter skattas till endast 3 %. Produktionsökningen beräknas bli ungefär lika stor 1968—1969 som 1967—1968, eller knappt 5 %. Både produktionen av vattenkraft och värmekraft beräknas komma att öka under 1969. Totala förbrukningen av kraft för prima ändamål ökade med ca 11 % från 1967—1968 och under 1969 beräknas ökningen komma att bli ca 8 %.

I kapitel VII beskrivs utvecklingen inom *byggnads- och anläggningsverksamheten*. Av dessa beräkningar framgår att bruttoinvesteringarna i byggnader och anläggningar ökade 1967—1968 med ca 1,5 % i volym och för 1969 beräknas motsvarande ökningstal bli ca 4,5 %.

I följande tablå har de olika näringsgrenarnas förändringstal för produktionsvolymen sammanställts. Industriproduktionen väntas öka ca 7 % 1968—1969 mot ca 5,5 % 1967—1968 och byggnadsverksamhetens produktionsvolym 1969 väntas bli ca 4,5 % mot ca 1,5 % 1968. Detta påverkar produktionen av varor och kraft, så att dess ökningstal väntas bli en procentenhet större 1969 jämfört med 1968, eller ca 5 % mot ca 4 %. Skogsproduktionen, som 1967—1968 beräknas ha gett ett negativt bidrag till brutto-

nationalprodukten, väntas komma att öka med 8 % i volym 1968—1969. Detta omslag uppväger i huvudsak den negativa effekt på ökningstalet 1969, som jordbrukets produktionsminskning väntas utgöra.

Med ovan angivna förutsättningar angående varu- och kraftproduktionen och med ett antagande om en trendmässig utveckling av de privata tjänsternas produktionsvolym erhålls en ökning av bruttonationalprodukten, beräknad från produktionssidan, med ca 4 % 1967—1968. Detta är drygt en halv procentenhet mer än den av statistiska centralbyrån beräknade tillväxten av bruttonationalprodukten, mätt från användningssidan. Den trendmässiga framskrivningen har härvid givit en produktionstillväxt för de privata tjänsterna (däribland handels produktionsinsats) med åtminstone 3 % 1967—1968 och tillväxten för de offentliga tjänsterna beräknas ha utgjort ca 8 %. Detta ger sammanlagt en ökning av tjänstesektorernas produktionsvolym med ca 4 % under 1968. Samma tillväxttakt beräknas för varu- och kraftproduktionen.

För 1969 väntas bruttonationalprodukten öka med drygt 4,5 %, mätt från användningssidan. Denna ökning ligger i linje med den som man kommer fram till genom en överslagskalkyl från produktionssidan inbegripet den ovannämnda trendframskrivningen av de privata tjänsterna. Tillväxten för dessa antas därvid bli ca 4 %. För de offentliga tjänsterna väntas ökningen bli ca 5,5 % och totalt för tjänstesektorerna ca 4,5 %. Varu- och kraftproduktionen beräknas öka inemot 5 %.

	Förändring i produktionsvolym		
	1967—1968	1968—1969	
	procent	milj. kr. i 1968 års priser	procent
Jordbruk	7	—500	—10,5
Skogsbruk	—7	200	8
Industri	5,5	2 850	7
Byggnadsverksamhet	1,5	550	4,5
Elkraftsproduktion	3	200	5
<i>Summa varu- och kraftproduktion</i>	<i>4</i>	<i>3 300</i>	<i>5</i>
Offentliga tjänster	8	1 000	5,5
Övriga tjänster	3	2 300	4
<i>Summa tjänstesektorerna</i>	<i>4</i>	<i>3 300</i>	<i>4,5</i>
Total produktion	4	6 600	4,5

V. Arbetsmarknaden

1. Läget på arbetsmarknaden i början av 1969

I den preliminära nationalbudgeten för 1969 anfördes att den svenska arbetsmarknaden under 1968 präglades av en under året successivt stigande efterfrågan på arbetskraft, mätt med antalet obesatta platser vid månadens mitt. Nu tillgänglig statistisk information antyder dock inte att denna utveckling skulle ha resulterat i någon ökad sysselsättning, utan en svag nedgång i antalet förvärvsarbetande synes, räknat på årsgenomsnittet, ha ägt rum mellan 1967 och 1968. Enligt arbetskraftsundersökningarna, såväl de ordinarie kvartalsundersökningarna som de utvidgade höstundersökningarna, skulle emellertid antalet sysselsatta ha ökat med någon procentenhet. Häri inryms dels ökad frånvaro och dels ökat antal korttidsarbetande, medan antalet personer som var i arbete mer än 21 timmar under mätveckan minskade, enligt höstundersökningarna med 1 %. Jämfört med 1967 har dock läget på arbetsmarknaden under 1968 utmärkts av en viss förstärkning, vilken framträdde allt tydligare under loppet av året och även har fortsatt under början av 1969.

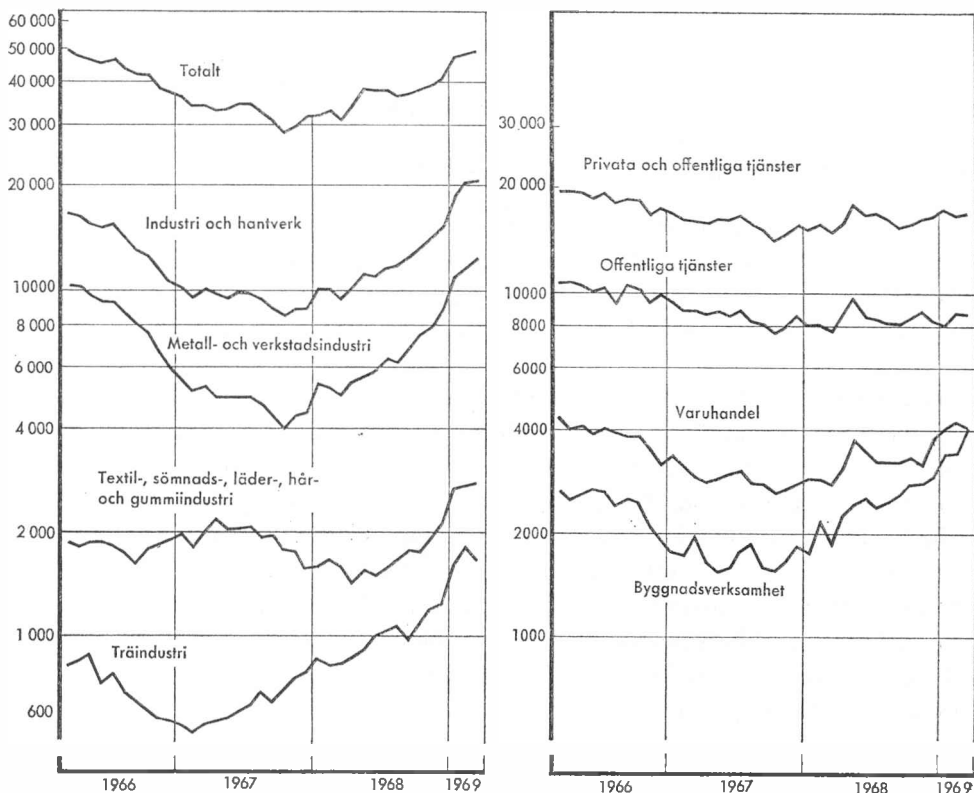
Efterfrågan på arbetskraft

Serien över obesatta platser, vilken redovisas med fördelning på näringsgrenar och län, kan betraktas som en god indikator på i vilken riktning efterfrågan på arbetskraft utvecklas. Säsongrensat vände kurvan över antalet obesatta platser uppåt under hösten 1967, och fr. o. m. april 1968 har antalet obesatta platser varje månad varit högre än motsvarande månads-tal för föregående år. I april 1969 var uppgången 61 %, och antalet obesatta platser uppgick därmed till nästan 55 000. Sedan den nuvarande statistikens tillkomst (juni 1961) uppvisar endast april 1965 ett — obetydligt — högre värde.

I diagram 1 visas för några näringsgrenar den säsongrensade utvecklingen för serien över obesatta platser. Av diagrammet framgår den markerade uppgången från senare delen av 1968, främst hänförlig till industrin, inom vilken metall- och verkstadsindustrin svarar för största andelen. Uppgångar noterades inom alla industribranscher. Inom skogsindustrierna ägde dock en svag nedgång rum mellan februari och mars 1969. Inom de offentliga tjänsterna synes någon ökning i den icke tillgodosedda efterfrågan på arbetskraft inte ha skett, medan inom de övriga tjänstesektorerna samt byggnadsverksamheten tendensen varit klart uppåtriktad.

Diagram V:1. Antal lediga platser vid månadens mitt mars 1966—mars 1969

Säsongrensade månadssiffror. Log. skala

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och konjunkturinstitutet.

Antalet obesatta platser under första kvartalet 1969 ansluter sig såväl till nivå som utveckling mycket nära till det läge som rådde första kvartalet 1964. Ett studium av de säsongrensade värdena visar att uppgången i båda fallen varit ungefär lika länge, från slutet av 1967 respektive senare delen av 1962. Frågan är då om en fortsatt uppgång också kan väntas, och i så fall med vilken styrka, under resten av 1969. — Vissa olikheter kan urskiljas. Således har uppgången under loppet av 1968 och början av 1969, huvudsakligen då under den senare delen av perioden, varit kraftigare än den var under 1963 och första kvartalet 1964, vilket främst kommer till synes inom industrin. Vidare har de mellanliggande årens utveckling medfört att antalet obesatta platser inom industrin under november 1968—mars 1969 var större än under motsvarande period 1963—1964. Givetvis kan man inte enbart av det ovanstående dra den slutsatsen att det kan väntas en högre sysselsättningsuppgång 1968—1969 än 1963—1964 eller ens en lika kraftig. De bakomliggande omständigheterna är i åtskilliga hänseenden olika, varför man riskerar att dra felaktiga slutsatser om man söker extrapolera

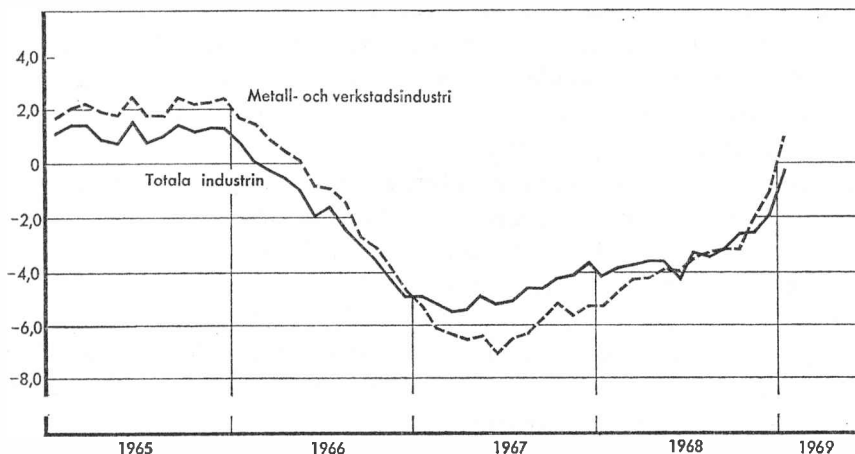
den nuvarande utvecklingen med ledning av förhållanden som rådde i ett annat läge. Sålunda kan benägenheten att anmäla lediga platser till arbetsförmedlingarna ha varit olika. — Inom offentliga tjänster samt hushåll, hotell- och restaurangarbete var den otillfredsställda arbetskraftsefterfrågan, mätt med antalet obesatta platser, lägre under 1968—mars 1969 än under 1963—mars 1964.

Vid arbetsförmedlingarna redovisas också totala antalet under en månad anmälda lediga platser. Under januari—mars 1969 noterades en uppgång med 15 % jämfört med samma månader 1968, med ökningar främst inom yrkesgrupperna tillverkningsarbete samt kameralt och kontorstekniskt arbete. Mellan värdena för 1967 och 1968 föreligger dock inte full jämförbarhet på grund av omläggning av statistiken från 1968. — Uppgången i antalet obesatta platser vid månadens mitt markerar sannolikt en icke tillgodosedd efterfrågan på yrkesarbetare. Denna icke tillgodosedda efterfrågan synes alltså ha stigit väsentligt kraftigare än totala antalet under månaden lediga platser.

Ovanstående utvecklingstendenser kan kompletteras med resultat från konjunkturinstitutets barometerundersökningar för industrin och byggnadsverksamheten. Av dessa framgår att andelen industriföretag som uppgett brist på yrkesarbetare fortsatt att öka från december 1968 till mars 1969. En relativt kraftig uppgång synes även ha inträtt i bristen på andra arbetare än yrkesarbetare, och man får gå tillbaka till slutet av 1965 för att finna bristtal av motsvarande storleksordning. Även andelen företag som uppgett brist på tjänstemannapersonal synes nu ha ökat. Inom byggnads- och anläggningsverksamheten efterfrågades fortfarande huvudsakligen träarbetare, dock i lägre omfattning än i december 1968.

Diagram V:2. Industrisysselsättningen 1965—1968

Antal anställda arbetare. Förändring i procent från motsvarande månad föregående år

Källa: Statistiska centralbyrån.

Utvecklingen inom industrin illustreras också i diagram 2. Till grund för detta har legat statistiska centralbyråns korttidsstatistik över sysselsättningen för industriarbetare, och det anger hur antalet anställda arbetare förändrats procentuellt från motsvarande månad föregående år. Av diagrammet framgår att sysselsättningsnedgången från början av 1967 blivit allt lägre och i januari 1969 var antalet anställda arbetare inom hela industrin lika stort som i januari 1968. Från februari 1968 till 1969 noterades en svag uppgång.

Arbetslöshet m. m.

I tabell 1 ges detaljerade uppgifter om den vid arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösheten under första kvartalet 1969. Som framgår av tabellen var antalet arbetslösa under första kvartalet 1969 i genomsnitt 4 700 lägre än under första kvartalet 1968. Till en viss del är dock nedgången i januari påverkad av skillnader i väderleken. Säsongrensat har arbetslösheten minskat från juli 1968 till februari 1969, medan från februari till mars en tillfällig mindre uppgång ägde rum. I april 1969 uppgick antalet arbetslösa till 42 550, en nedgång med 770 personer jämfört med april 1968. Regionalt minskade arbetslösheten nästan genomgående i södra och mellersta Sverige från första kvartalet 1968 till 1969, medan ökningar noterades i skogslänen. Även där var dock under februari och mars 1969 arbetslösheten bland industriarbetarna lägre än under 1968.

Nedgången i den registrerade arbetslösheten kan med visst fog sägas underskatta den verkliga nedgången vid jämförelser med utvecklingen mellan tidigare år. Som framhölls i den preliminära nationalbudgeten för 1969 torde förändringar i arbetsmarknadspolitiken från den 1 juli 1968 inte oväsentligt ha inverkat på arbetslöshetsnivån. I samband med arbetslöshetsräkningarna sedan juli 1968 har uppgifter inhämtats om antalet arbetslösa som uppbar omställningsbidrag. Antalet var i juli 1968 ca 100 och har sedan ökat månad för månad så att det uppgick till 1 370 personer i januari 1969 och 1 520 personer, varav 1 440 icke arbetslöshetsförsäkrade, i februari 1969. Enligt en undersökning i januari 1969 uppbar 1 950 arbetslösa extra kassaersättning och totala antalet arbetslösa som erhöll äldrestöd uppgick därmed till ca 3 300 personer.

Möjligheten att erhålla omställningsbidrag och förlängd ersättning från arbetslöshetskassa har påverkat arbetslöshetstalen i främst de högre åldersklasserna. I nedanstående tablå visas hur antalet arbetslösa per kvartal, fördelade på vissa åldersgrupper, förändrats från föregående år.

Som framgår av tablå var antalet arbetslösa yngre än 25 år redan fr. o. m. andra kvartalet 1968 lägre än under 1967, medan för de arbetslösa i åldrarna 25—59 år en nedgång ägde rum först under fjärde kvartalet. En del av ökningen under tredje kvartalet för denna åldersgrupp förklaras emellertid av den s. k. semesterarbetslösheten. Antalet arbetslösa som var

Antal arbetslösa, förändring från föregående år

	Under 25 år	25—59 år	60 år och däröver	Samtliga
1968 I	+1 390	+6 400	+2 170	+9 960
II	— 300	+2 110	+1 120	+2 930
III	— 390	+2 480	+3 070	+5 160
IV	—2 560	—1 550	+3 210	— 900
1969 I	—3 230	—5 000	+3 500	—4 730

60 år och däröver har däremot fortsatt att öka. Belysande för utvecklingen inom denna åldersklass är att antalet icke arbetslöshetsförsäkrade har ökat kraftigt, under de första månaderna av 1969 en fyrdubbling jämfört med samma period 1968. De icke arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa i dessa åldrar torde till stor del utgöras av t. ex. företagare som sökt omställningsbidrag.

På grund av den ökade efterfrågan på arbetskraft har det beslutats att vissa typer av beredskapsarbeten skall avvecklas tidigare än under de senaste åren. Under januari—mars 1969 var i genomsnitt 17 500 personer anställda i beredskapsarbeten (exkl. anställda vid s. k. T-arbeten och arbeten för specialanvisade), en minskning med 2 270 personer jämfört med 1968. Omfattningen av arbetsmarknadsutbildningen ökar år från år, och under första kvartalet 1969 deltog i genomsnitt 36 200 personer i sådan utbildning mot 32 970 under samma period 1968.

Antalet arbetstagare, som berördes av varsel om driftsinskränkningar uppgick under 1968 till totalt 22 700, varav inom industrin 18 600, mot 24 500 under 1967. Under januari—mars 1969 var antalet 2 600 mot 9 530 under 1968. Om antalet berörda arbetstagare summeras över en 12-månadersperiod finner man att antalet sjunkit nästan kontinuerligt från ca 26 000 per månad under första halvåret 1968 till 15 700 under mars 1969.

I ett något längre perspektiv har arbetsmarknadsläget alltsedan hösten 1967 i stora drag karakteriserats av stigande efterfrågan, och även för arbetslösheten kan ett omslag i utvecklingen bedömas ha ägt rum mot slutet av 1967. Under sommarhalvåret 1968 indikerade de säsongrensade kurvorna en försvagning av arbetsmarknadsutvecklingen som visade sig övergående, och en markant ökning av efterfrågan kom till synes under fjärde kvartalet 1968 och första kvartalet 1969.

2. Arbetsmarknaden 1969

Enligt statistiska centralbyråns juniräkning minskade antalet sysselsatta inom *jordbruket* med 8,5 % från 1967 till 1968. En sysselsättningsnedgång av åtminstone samma storleksordning som 1968 bedöms äga rum 1969. Inom *skogsbruket* minskade enligt statistiska centralbyrån antalet syssel-

Tabell V: 1. Registrerad arbetslöshet januari—mars 1968 och 1969 regionalt och branschvis
Månadstal resp. kvartalsgenomsnitt

	Arbetslöshetsförsäkrade				Samtliga arbets- lösa	varav: kvinnor
	Industri- arbetare	Bygg- nadsar- betare	Skogs- arbetare	Övriga		
<i>I. Antal registrerade arbetslösa 1969</i>						
1. Hela landet						
jan.	14 000	17 550	2 560	13 440	55 710	10 490
febr.	12 970	15 330	2 390	12 690	50 290	9 550
mars	12 370	14 840	2 660	12 910	49 690	9 210
2. Södra och mellersta Sverige						
jan.	9 660	9 940	180	7 730	32 320	6 720
febr.	8 940	9 220	200	7 080	29 430	6 120
mars	8 560	8 800	270	7 220	28 790	5 880
3. Värmland, Dalarna och Norrland						
jan.	4 340	7 610	2 380	5 710	23 390	3 770
febr.	4 030	6 110	2 190	5 610	20 860	3 430
mars	3 810	6 040	2 390	5 690	20 900	3 330
<i>II. Förändring från motsvarande period 1968</i>						
1. Hela landet						
jan.	— 670	— 6 750	0	— 570	— 8 700	310
febr.	— 1 090	— 2 210	270	630	— 3 230	— 150
mars	— 1 510	— 1 480	720	750	— 2 250	— 360
1 kv.	— 1 090	— 3 480	330	270	— 4 730	— 70
2. Södra och mellersta Sverige						
jan.	— 920	— 6 920	— 160	— 880	— 9 510	270
febr.	— 940	— 2 140	— 10	— 70	— 4 060	— 10
mars	— 1 310	— 1 860	90	80	— 4 110	— 450
1 kv.	— 1 060	— 3 640	— 20	— 290	— 5 890	— 70
3. Värmland, Dalarna och Norrland						
jan.	250	170	160	310	810	40
febr.	— 150	— 70	280	700	830	— 140
mars	— 200	380	630	670	1 860	90
1 kv.	— 30	160	350	560	1 160	0

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

sätta inom storskogsbruket liksom totala antalet utförda dagsverken i det enskilda skogsbruket med 17 å 18 % mellan 1967 och 1968. I kapitel IV anges avverkningarna ha minskat med 7 % mellan 1967 och 1968. Den beräknade avverkningsökningen med 8 % från 1968 till 1969 torde kunna genomföras även med någon svag nedgång i antalet sysselsatta.

Inom *industrin* väntas, som framgår av kapitel IV, produktionens ökningstakt stiga från 5,5 % 1967—1968 till 7 % 1968—1969. Mellan 1967 och 1968 kan sysselsättningsvolymen för industriarbetare rimligen bedömas ha minskat med 4,5 % i timmar räknat. Antagandena om sysselsättningsutvecklingen 1969 baseras på den angivna produktionsprognosen samt förutsättningen om en något lägre, men fortsatt hög, produktivitetstillväxt 1969 jämfört med 1968. I denna riktning verkar bl. a., som länsarbetsnämnderna anger, en något ökad insats av icke yrkesarbetare. Även en förväntad ökning i kapacitetsutnyttjandet kan i sig innebära att produktivitetstillväxten avtar. Med beaktande av arbetstidsförkortningens efterfrågeuppdrivande effekter kan då antalet industriarbetare beräknas bli ungefär oförändrat eller öka något från 1968 till 1969. Med en tänkbar ännu något lägre produktivitetstillväxt än den ovan antagna skulle antalet industriarbetare kunna komma att öka med drygt 1 %. Den mest expansiva branschen synes vara metall- och verkstadsindustrin.

Antalet sysselsatta inom *byggnadsverksamheten* synes ha minskat med ca 0,5 % mellan 1967 och 1968. I kapitel VII anges tillväxten av investeringar i byggnader och anläggningar stiga från 1,5 % 1967—1968 till 4,5 % 1968—1969. Med ett rimligt genomslag av arbetstidsförkortningen skulle då antalet sysselsatta kunna komma att öka med 1 å 2 % 1968—1969.

Inom *tjänstesektorerna* beräknas antalet sysselsatta öka med ett par tre procent mellan 1968 och 1969, eller i oförändrad takt jämfört med 1967—1968. Sysselsättningsuppgången 1969 inom de offentliga tjänsterna bedöms därvid inte bli fullt lika stark som mellan föregående år.

Sammanvägda visar de näringsgrensvisa kalkylerna en mellan 1968 och 1969 oförändrad eller något ökad sysselsättningsvolym, räknad som antalet sysselsatta vid oförändrad arbetstid. Denna beräkning omfattar i princip endast förvärvsarbetande med minst halv normal arbetstid. Bl. a. ingår således inte förändrad övertidsandel eller en trolig ökning i antalet korttidsarbetande.

Den under 1969 fortsatta arbetstidsförkortningen kan tagen isolerad beräknas medföra en ökning i arbetskraftsbehovet med 1 %. Emellertid har det bedömts troligt att detta inte ökas med mer än drygt hälften så mycket. Totala antalet sysselsatta skulle då komma att stiga med drygt 0,5 % mellan genomsnittslägena för 1968 och 1969.

Då samtidigt det arbetskraftstillskott som uppkommer genom förändringar i folkmängd och förvärvsfrekvenser kan beräknas vara mindre än den antagna sysselsättningsuppgången ökar utnyttjandet av arbetskrafts-

resurserna från 1968 till 1969. Härvid har likväl räknats med en högre nettoinvandring under 1969 än den som förekom 1968 (12 400 personer). I utgångsläget fanns vissa outnyttjade arbetskraftsreserver. Rent numeriskt skulle dessa troligen kunna medge en ytterligare sysselsättningsuppgång 1968—1969 som är väl så stor som den ovan antagna. Genom imperfektioner både i fråga om utbudet och efterfrågan på arbetskraft såväl totalt som regionalt begränsas emellertid den disponibla tillgången. Det kan därför inte uteslutas att överhettningfenomen i ökad grad kommer att uppträda inom vissa branscher i de södra och mellersta delarna av Sverige.

Med hänsyn till utvecklingen under loppet av 1968 och innevarande del av 1969 synes de i försörjningsbalansen i kapitel I framlagda produktionsprognoserna närmast tyda på att efterfrågetillväxten på arbetsmarknaden kommer att dämpas mellan halvåret 1969. Vid en mera expansiv utveckling än som framgår av försörjningsbalansen vore däremot en tillväxt av arbetskraftsefterfrågan i oförändrat tempo väl tänkbar.

VI. De enskilda konsumenternas ekonomi

1. De disponibla inkomsterna

Löner

Den totala lönesumman, dvs. summan av alla anställdas kontantlöner före skatteavdrag, har enligt statistiska centralbyråns preliminära beräkningar ökat med knappt 6 1/2 % mellan kalenderåren 1967 och 1968, dvs. lika stor ökning som kalkylerna i den preliminära nationalbudgeten 1969 angav. Justeringar i beräkningarna av vissa tjänstemannagrupper avtalsmässiga löneförhöjningar har medfört att den totala avtalslöneökningen nu fastställts till 4 3/4 %. Löneglidningen beräknas ha uppgått till närmare 1 3/4 %, medan nettoeffekten av sysselsättningsförändringar uppskattas till 0.

För industriarbetarna beräknas timförtjänsten ha ökat med närmare 6 1/2 % mellan 1967 och 1968, varav den avtalsmässiga ökningen svarade för drygt 3 % och löneglidningen för något över 3 1/4 %. Detta ger tillsammans med höjningen av ATP-avgiften på knappt 1/2 % en ökning av industriföretagens timlönekostnader för arbetare med något över 6 3/4 %. Den nu beräknade ökningen av arbetskraftskostnaderna för industriföretagen mellan 1967 och 1968 ligger något högre än den enligt kalkylerna i den preliminära nationalbudgeten. Fortfarande gäller emellertid att uppgången 1968 är den klart lägsta under 60-talet.

Mellan 1968 och 1969 antas den totala lönesumman öka med 8 1/2 %. I beräkningarna, som försvärats av det mycket osäkra läget i avtalsförhandlingarna mellan LO och SAF, har förutsatts att förhandlingarna på alla väsentliga avtalsområden kommer att genomföras utan arbetskonflikt. Förtjänstutvecklingen för 1969 antas bli ca 7 % i genomsnitt för samtliga löntagare. Härvid har förutsatts att löneglidningen 1969 blir större än 1968. Nettoeffekten av sysselsättningsförändringarna har vidare satts till ca 1 1/2 %.

Övriga inkomster

Sammanlagt har *enskilda företagens* inkomster, enligt nu föreliggande beräkningar, varit oförändrade 1967—1968 (tabell 1). Jordbrukarnas inkomster från jordbruket m. m. ökade med 4 %, och deras skogsinkomster minskade med närmare 9 %, medan övriga enskilda företagens inkomster förblev oförändrade. För 1968—1969 antas för enskilda företagens inkomster totalt en obetydlig ökning. Jordbrukarnas inkomster från egentliga jordbruket beräknas av jordbruksnämnden minska högst avsevärt 1968—1969. Härvid har »normalskörd» förutsatts. För inkomster från jordbruket m. m. (dvs. ett utvidgat sektorbegrepp enligt nationalräkenskaperna) har ned-

Tabell VI: 1. De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1967—1969

Milj. kr. i löpande priser

	1967	1968	1969 prognos	Procentuell förändring	
				1967— 1968	1968— 1969
1. Faktorinkomst	88 821	93 754	100 968	5,6	7,7
Egentliga löner ¹	71 662	76 333	82 792	6,5	8,5
Enskilda företagares inkomster	7 225	7 229	7 282	0,1	0,7
Kapitalinkomster (netto)	1 772	1 801	1 917	1,6	6,4
Ofördelad restpost	8 162	8 391	8 977	2,8	7,0
2. Inkomstöverföringar till hushåll	13 418	15 050	16 555	12,2	10,0
Egentliga inkomstöverföringar	9 755	10 530	11 551	7,9	9,7
Socialförsäkringsutfall	3 663	4 520	5 004	23,4	10,7
3. Direkta skatter, avgifter m. m.	28 518	31 181	35 550	9,3	14,0
4. Hushållens nettoinbetalningar till det offentliga (3—2)	15 100	16 131	18 995	6,8	17,8
5. Utfallna privata försäkringar	1 964	2 092	2 281	6,5	9,0
6. Inbetalda privata försäkringspremier ¹	1 317	1 548	1 700	17,5	9,8
7. Disponibla inkomster (1—4 + 5—6)	74 368	78 167	82 554	5,1	5,6
8. Privat konsumtion	69 173	73 129	77 310	5,7	5,7
9. Sparande (utöver försäkringssparande)	5 195	5 038	5 244	— 3,0	4,1

¹ Härin ingår ej arbetsgivaravgifter; dessa uppgick 1967 till 5 735 milj. kr., 1968 till 7 049 milj. kr. och beräknas uppgå till 7 865 milj. kr. 1969.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

gången uppskattats till över 10 %. Skogsinkomster har på basis av tillgängliga pris- och avverkningsprognoser beräknats öka med närmare 8 % 1968—1969. Övriga företagares inkomster antas öka med 5 % 1968—1969, vilket återspeglar en konjunkturbetonad dragning uppåt.

Kapitalinkomsterna, dvs. nettot av hushållens inkomster av räntor och utdelningar, beräknas ha ökat med 1 1/2 % 1967—1968. För 1969 uppskattas ökningen uppgå till mellan 6 och 7 % med hänsyn till bl. a. ökad utdelning på hushållens aktieinnehav.

De egentliga inkomstöverföringarna (folkpension, barnbidrag, studiebidrag m. m.) har ökat med 8 % 1967—1968. En något högre ökningstakt beräknas för 1968—1969, ca 9 1/2 %. Det nya bostadstillägget förklarar denna stegring i ökningstakten. Effekten på folkpensionen av ett beräknat högre basbelopp för andra halvåret har inkalkylerats.

Utbetalningar från socialförsäkringen steg med ca 23 1/2 % 1967—1968. Denna kraftiga ökning kan huvudsakligen återföras på sjukförsäkringsutbetalningarna men även på de successivt stigande ATP-utbetalningarna. För 1968—1969 uppskattas ökningen till ca 10 1/2 %.

Direkta skatter och avgifter m. m. beräknas ha ökat med drygt 9 % 1967—1968. Preliminära A-skatteinbetalningar, som utgör 3/4 av totalen, ökade denna period med 12 1/2 % mot 14,3 % 1966—1967. Den låga ökningen i totala skatteposten 9,3 % 1967—1968 kan helt hänföras till de ovanligt höga

Tabell VI: 2. Hushållens direkta skatter och avgifter 1967—1969

Milj. kr. i löpande priser

	1967			1968			1969		
	1 halv- året	2 halv- året	hela året	1 halv- året	2 halv- året	hela året	1 halv- året	2 halv- året	hela året
Prel. A-skatt	10 565	11 364	21 929	11 995	12 686	24 681	13 682	14 471	28 153
Prel. B-skatt	1 546	1 538	3 084	1 560	1 559	3 119	1 653	1 653	3 306
Fyllnadsskatt	664	—	664	743	—	743	600	—	600
Kvarskatt.....	1 819	—	1 819	1 704	—	1 704	1 855	—	1 855
Minus överskjutande skatt	—	1 719	1 719	—	2 156	2 156	—	1 900	1 900
Övriga skatter.....	190	409	599	253	493	746	348	502	850
Summa direkta skatter	14 784	11 592	26 376	16 255	12 582	28 837	18 138	14 726	32 864
Avgifter till:									
staten	166	142	308	183	180	363	200	217	417
kommunerna	856	856	1 712	910	910	1 820	1 050	1 050	2 100
Summa direkta skatter och avgifter	15 806	12 590	28 396	17 348	13 672	31 020	19 388	15 993	35 381

Anm. 1. Preliminär A-skatt inbetalas varannan månad (sex uppbördsterminer om året) med första uppbördstermin i mars. Hushållen inbetalar sin preliminär-A-skatt via arbetsgivarna. Mars-, maj-, och juliuppbörderna utgöres av skatter som arbetsgivarna dragit på löneinkomster under första halvåret och A-skatter inbetalda vid dessa uppbördsterminer har i tabellen förts till detta halvår. September-, november-, och januariuppbörderna har på samma grund förts till andra halvåret.

Preliminär B-skatt däremot betalas direkt av hushållen till staten. Januari-, mars-, och majuppbörderna har därför förts till första halvåret och juli-, september-, och novemberuppbörderna till andra halvåret.

Anm. 2. Summa direkta skatter och avgifter i denna tabell understiger posten direkta skatter, avgifter m. m. i tabell 1, som även innehåller transfereringar till utlandet och av hushållen direkt utbetalda socialförsäkringspremier. (Dessa uppgick till 122 milj. kr. 1967, 161 milj. kr. 1968 och beräknas uppgå till 172 milj. kr. 1969.)

Anm. 3. Av utrymmesskäl har 1966 ej kunnat medtagas. Med hänsyn till textavdelningens innehåll lämnas här följande komplettering. Fyllnadsskatt och kvarskatt uppgick till 612 milj. kr. resp. 1 534 milj. kr. 1 halvåret 1966 och överskjutande skatteåterbetalningar uppgick till 1 272 milj. kr. 2 halvåret 1966. Nettot av dessa var 1966 således 874 milj. kr.

Källor: Statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och konjunkturinstitutet.

överskjutande skatteåterbetalningarna i december 1968; nettot av kvarskatt (inkl. fyllnadsskatt) och överskjutande skatt minskade med närmare 500 milj. kr. mellan 1967 och 1968 mot en minskning med drygt 100 milj. kr. 1966—1967. (Se posten direkta skatter, avgifter m. m. i tabell 1 samt tabell 2.)

För 1968—1969 har den totala skatteposten beräknats komma att öka med 14 %. Preliminära A-skatteinbetalningar har därvid beräknats öka med knappt 14 %. Nettot av kvarskatt (inkl. fyllnadsskatt) och överskjutande skatt har beräknats stiga med ca 250 milj. kr.

Den marginella skattekvoten för den preliminära A-skatten, dvs. kvoten mellan ökningen i den preliminära A-skatten och ökningen i lönesumman, framgår av följande tablå (milj. kr. och %).

	1	2	3	4	5	6
	Löne- summa	Ökning av löne- summan	Prel. A-skatt	Ökning av prel. A-skatt	Marginell skattekvot (4) : (2)	Genomsnitt- lig skatte- kvot (3) : (1)
1965	60 129	5 768	17 093	2 580	44,7	28,4
1966	66 705	6 576	19 179	2 086	31,7	28,8
1967	71 662	4 957	21 929	2 750	55,5	30,6
1968	76 333	4 671	24 681	2 752	58,9	32,3
1969	82 792	6 459	28 153	3 472	53,8	34,0

Den marginella skattekvoten 1966 var låg på grund av den skattesänkning som då företogs. Däremot uppvisar 1967 och särskilt 1968 en mycket hög marginell skattekvot, till en del beroende på folkpensionsavgiftens höjning vid halvårsskiftet 1967 men troligen även som en effekt av 1966 års skattereform. I konsekvens härmed har för 1969 kalkylerats med hög marginell skattekvot. Att denna kvot enligt prognosen likväl sjunker från 59 % 1968 till knappt 54 % 1969 förklaras dels av att de statliga skattesatserna förblir oförändrade, dels av att lönehöjningen antagits i större utsträckning än »normalt» falla på låglönegrupperna med i genomsnitt låga marginalskattekvoter. Den marginella skattekvoten påverkas även av ändringar i kommunalskattesatserna. Den genomsnittliga utdebiteringen har höjts med 91 öre per skattekrona 1968—1969 mot 63 öre 1967—1968. Höjningen av de kommunala skattesatserna 1968—1969 motsvarar knappt 7 procentenheter på den marginella skattekvoten räknat. Vid oförändrade kommunalskattesatser 1968—1969 hade det således funnits anledning räkna med en marginell skattekvot för 1968—1969 på knappt 47 % i stället för 54 %.

Disponibla inkomster

De beräkningar som ovan redogjorts för resulterar i att hushållens disponibla inkomster ökat med 5,1 % 1967—1968. Med hänsyn till den beräknade prisökningen under samma period på knappt 1 1/2 % beräknas den reala disponibla inkomsten ha ökat med 3,7 % 1967—1968, en lika stor ökning i fasta priser som angavs i den preliminära nationalbudgeten.¹

För 1968—1969 innebär beräkningarna att disponibelinkomsten ökar med 5,6 % i löpande priser, dvs. en något högre ökningstakt än 1967—1968. Då

¹ I löpande priser var prognosen i PNB dock en halv procentenhet högre. Prisuppgången 1967—1968 — enligt s. k. implicit beräkning — visar sig ha varit långsammare än man då förutsåg. Den implicita prisindexens (IPI's) ökning var lägre än konsumentprisindexens (KPI's). Detta kan delvis förklaras av att KPI's vikter inte är lika med IPI's. Som exempel kan nämnas att inom gruppen varaktiga varor exkl. bilar svarar elektriska artiklar för ca 20 % i KPI, medan motsvarande post i IPI svarar för ca 25 %. Inom gruppen icke varaktiga varor exkl. livsmedel svarar drift och underhåll av motorfordon för ca 16 % i IPI mot 9 % i KPI. KPI täcker vidare inte hela den privata inhemska konsumtionen utan en mindre del av denna — bl. a. bank- och försäkringstjänster — måste fastprisberäknas på ett annat sätt. Huvuddelen av denna grupp av varor och tjänster har haft en lägre prisutveckling 1967—1968 än KPI totalt.

prisuppgången i genomsnitt mellan 1968 och 1969 beräknas till 2 1/2 % blir tillväxten i den reala disponibla inkomsten 3,0 % 1968—1969.

2. Konsumentpriserna

Prisutvecklingen intill 1968

Från december 1967 till december 1968 steg konsumentpriserna enligt långtidsindex med 2,0 %. Mellan genomsnittslägena för 1967 och 1968 kan prisnivåns uppgång beräknas till 1,9 %. För nettoprisindex stannade uppgången under loppet av perioden från december 1967 till december 1968 vid 1,1 %. De allmänna räntebidragen avvecklades vid årsskiftet 1967/1968 utan omedelbara verkningar på hyresnivån. Därigenom kom den eljest sannolika höjningen av nettoprisindex att reduceras med nära en procentenhet.

Prishöjningens fördelning mellan olika delar av konsumtionen kan belysas av följande sammanställning som avser utvecklingen under loppet av 1968.

Genomsnittliga prisförändringar december 1967—december 1968

	Procent
Bostad	4,2
Alkohol och tobak	4,2
Diverse varor	2,1
Livsmedel	2,0
Tjänster (exkl. bostad)	2,0
Bränsle och drivmedel	1,7
Inventarier och husgeråd	0,1
Kläder och skor	—1,2

I de reviderade nationalbudgeterna för de senaste åren har framlagts vissa resultat av en prisanalytisk studie avseende perioden fr. o. m. 1960. Denna studie har nu utsträckts till att även omfatta 1968. För vart och ett av åren har indexhöjningarna uppdelats på ett antal komponenter som — förutom ändringar i den indirekta beskattningen — bl. a. utvisar jordbruksprisernas, bostadspostens och den internationella pridfaktorns kalkylmässiga andelar av den inträffade prisrörelsen. Vidare beaktas särskilt taxeutvecklingen för offentliga nyttigheter samt trendavvikelser i priserna på vissa färskvaror. Den resfaktor som härefter kvarstår kan hänföras till från internationell konkurrens skyddade näringsgrenar exklusive bostadsförvaltning, offentliga nyttigheter och jordbruk. Det framgår av tabell 3 att prisuppgången 1968 inom dessa områden varit tämligen låg. Kostnadsgenomslaget har snarast varit någon tiondels procentenhet lägre än vad som erfarenhetsmässigt kunnat förväntas med hänsyn till den för året genomsnittliga lönestegringen. Utvecklingen 1968 har dock anslutit sig till tendenserna under de senaste åren (fr. o. m. 1966) såtillvida som varken importpriser eller färskvarupriser bidragit till prisuppgången och jordbrukspriserna endast i ringa grad.

Tabell VI: 3. Konsumentprisförändringar 1960—1968 uppdelade på komponenter samt prisprognos för 1969

(dec.—dec.)

	1960— 1961	1961— 1962	1962— 1963	1963— 1964	1964— 1965	1965— 1966	1966— 1967	1967— 1968	1968— 1969
Konsumentprisnivåns procentuella uppgång totalt..	2,2	5,0	3,4	3,8	6,2	4,7	3,1	2,0	2,9
därav hänförs till:									
ändring av indirekta skatter ¹	—	1,8	0,6	0,2	2,5	0,7	1,1	0,5	0,3
ändring av internationellt bestämda priser ²	0,5	—0,2	0,7	0,8	0	—	—0,2	0	0,1
ändring av jordbrukspriser	—	0,9	0,7	0,3	0,3	—	0,1	0,2	0,1
ändring av bostadspris-sättning	0,3	—	0,3	0,6	1,1	0,7	0,5	0,4	0,7
ändring av diverse taxor	0,1	0,3	0,1	0,3	0,1	0,5	0,4	0,1	0,3
trendavvikelse i priserna på vissa färskvaror ³ ..	0,2	—0,1	—0,2	—	0,4	—	—0,1	0	0
restfaktor	1,1	2,3	1,2	1,6	1,8	2,8	1,3	0,8	1,4

¹ Härunder beaktas ej effekten av skatteförändringar avseende tidigare produktionsled (exempelvis moms på bostadsbyggen).

² Beträffande beräkningen av den internationella pridfaktorn hänvisas till s. 94—95 i den preliminära nationalbudgeten för 1965.

³ De färskvaror som avses är inhemska grönsaker, bär och äpplen samt fisk.

Prisutsikter för 1969

Från december 1968 till mars 1969 steg konsumentprisindex 0,9 %. Prisuppgången kan till största delen förklaras av höjda post- och teleavgifter, höjda priser på fisk, frukt och grönsaker samt höjda bostadskostnader.

Från mars 1968 till mars 1969 har konsumentprisindex stigit med 1,9 %.

Vid bedömning av prisutsikterna för 1969 — eller närmare bestämt för hela perioden december 1968—december 1969 — har i anslutning till tidigare beräkningar följande faktorer beaktats:

1. Lönekostnadsstegringarnas sannolika genomslag inom de från internationell konkurrens skyddade näringsområdena (restfaktor och diverse taxor i tabellen).

2. Speciella prisförändringar som sker i anslutning till särskilda regler och beslut (avser främst bostäder och jordbruksprodukter).

3. Direkta återverkningar av den internationella prisutvecklingen.

4. Tillfällighetsbetonade prisförändringar (posten trendavvikelse för vissa färskvaror i tabellen).

5. Beslutade ändringar i den indirekta beskattningen.

(1) Med utgångspunkt från avsnittet om lönerna i detta kapitel har arbetsgivarnas kostnad per timme i genomsnitt för samtliga anställda överlagsvis antagits stiga med ca 8 %. Under förutsättning att lönekostnadsök-

ningen under 1969 får samma genomslagskraft i prissättningen som antagits vid motsvarande beräkningar de närmast föregående åren kan återverkan härav under punkt 1 anslås till 1,5 %.

Förhållandevis betydande taxehöjningar sker 1969. Detta i kombination med prioriteringen av de i stor utsträckning inom servicenäringar verksamma låglönegrupperna i årets avtalsrörelse kan förväntas innebära en underskattning av det erfarenhetsmässiga sambandet mellan lönekostnadsstegring och priseffekt. Det har därför förefallit motiverat att justera upp den sammanlagda effekten under punkt 1 till 1,7 %. För taxorna uppskattas pris-effekten till 0,3 % och för restfaktorn till 1,4 %.

I ovanstående har inte inräknats den kostnadsstegring som följer av den allmänna arbetsgivaravgiften. Effekten härav liksom av övriga åtgärder i samband med skatteomläggningen vid årsskiftet 1968/1969 beaktas i det följande under (5).

(2) I fråga om bostadsposten räknades i den preliminära nationalbudgeten med en prisuppgång på 5 % under loppet av 1969. Denna bedömning framstår nu av flera skäl som en underskattning. Ränthöjningen med en procentenhet i februari får omedelbara återverkningar för egna hem. Under förutsättning att räntenivån bibehålls oförändrad under resten av året kan nu väntas en uppgång av hela bostadsposten på 7 % under 1969. Det motsvarar en uppgång med 0,7 % på totalindex.

Jordbruksprisernas uppgång kan till följd av det nyligen träffade jordbruksavtalet uppskattas till ca 1 % under 1969. Prisutfallet kan dessutom påverkas av världsmarknadsprisernas förändring. Effekten på totalindex av en uppgång för jordbrukspriserna med ca 1 % kan anges till 0,1 %.

(3) Med avseende på internationella prisutvecklingens direkta återverkningar på konsumentprisnivån under 1969 finns nu anledning att räkna med begränsade prisstegringsimpulser utifrån — till skillnad från vad som förut-sattes i den preliminära nationalbudgeten. Nettoeffekten av sådana impulser utifrån har sålunda upptagits till 0,1 %.

(4) De tillfällighetsbetonade prisförändringarna (avseende exempelvis grönsaker, frukt, färsk fisk) är svåra att förutse och någon effekt härav har inte medräknats.

(5) Vad gäller omläggningen av den indirekta beskattningen från 1 januari 1969 har det ej funnits anledning att frångå den bedömning av effekten på konsumentprisernas utveckling som framlades i den preliminära nationalbudgeten. Således beräknas prisnivån stiga med 0,2 % på grund av skatteområdets utvidgning och med 0,3 % på grund av införandet av den enprocentiga arbetsgivaravgiften. Till följd av den minskade skattebelastningen på investeringar har kalkylerats med en prissänkning på 0,4 %. Effekterna i prissänkande riktning väntas emellertid slå igenom med en eftersläpning i förhållande till effekterna i prishöjande riktning, varför nettoeffekten på prisnivån härav 1969 kan väntas bli något större än 0,1 %. I det följande

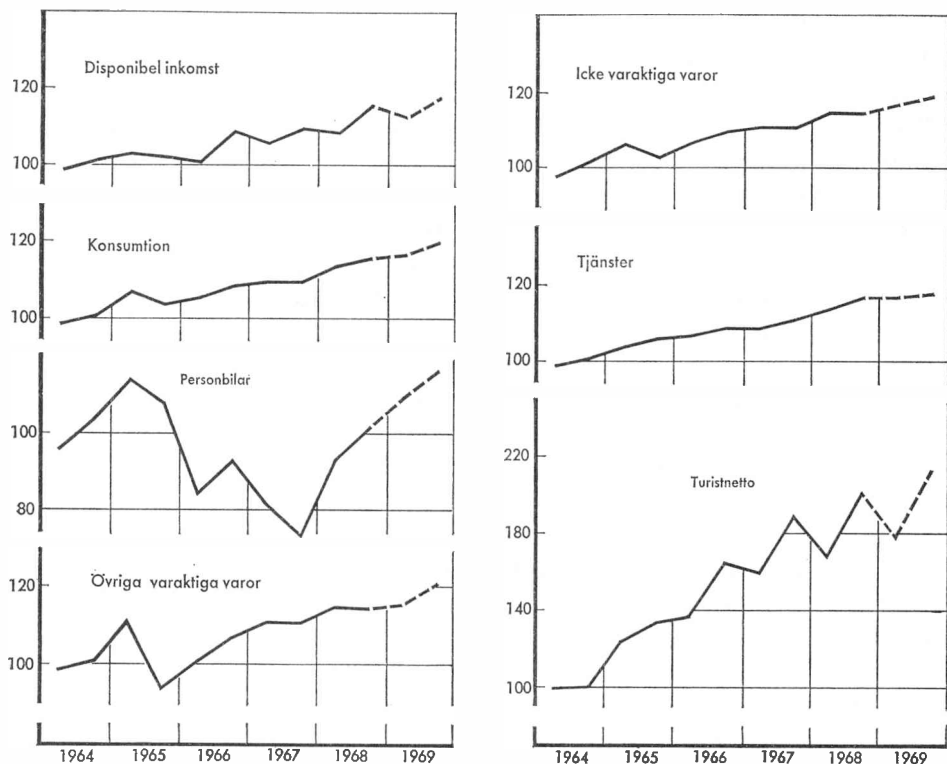

räknas därför med 0,3 %. (Vid strikt kostnadsmässig uppdelning skulle dessa extra 0,2 procentenheter tillföras restfaktorn.)

Sammanfattas de olika priseffekterna under punkterna 1—5 ovan erhålls som resultat att konsumentprisnivån under loppet av 1969 väntas stiga med 2,9 %. Mellan genomsnittslägena för kalenderåren 1968 och 1969 kan den troliga förändringen anges till närmare 2,5 %.

Diagram VI:1. Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter 1964—1969

Index: 1964 = 100. 1959 års priser. Säsongrensade halvårssiffror

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

3. Den privata konsumtionen

Den privata konsumtionen ökade mellan helåren 1966 och 1967 med 2,4 % i volym. Hushållens disponibla inkomster ökade ungefär lika mycket. Tillväxttakten för konsumtionsvolymen stegrades till 4,2 % 1967—1968. Den disponibla inkomsten ökade likaså avsevärt snabbare 1967—1968 än 1966—1967 eller 3,7 %. Denna utveckling stämmer ej särskilt väl med standarduppfattningen att konsumtionen anpassas till inkomstutvecklingen med en viss tröghet i anpassningen. Enligt dessa föreställningar borde konsumtionen ha vuxit starkare 1966—1967 och väsentligt svagare 1967—1968 än vad

Tabell VI: 4. Konsumtionsutvecklingen 1966—1968

1959 års priser

	Milj. kr.	Procentuell volymförändring		Procentuella bidrag till totala konsumtionsvolymökningen	
		1966—1967	1967—1968	1966—1967	1967—1968
1. Varaktiga varor	6 840	2,0	8,5	11,2	27,5
1.1. Bilar	1 877	-12,0	25,1	-18,8	19,2
1.2. Övriga varaktiga	4 963	7,3	3,4	30,0	8,3
2. Icke varaktiga varor	29 474	2,4	3,1	58,7	43,8
2.1. Livsmedel	12 969	3,5	2,7	38,2	16,6
2.2. Övriga icke varaktiga	16 505	1,5	3,5	20,5	27,2
3. Tjänster	12 730	1,9	4,4	20,2	26,3
3.1. Bostäder	4 587	4,1	4,3	15,5	9,4
3.2. Övriga tjänster	8 143	0,7	4,5	4,7	16,9
4. Summa inhemsk konsumtion	49 044	2,2	4,2	90,1	97,6
5. Turistnettot	744	16,0	5,9	9,9	2,4
6. Hushållens totala konsumtion	49 788	2,4	4,2	100,0	100,0
7. Hushållens disponibla inkomster	53 504	2,4	3,7		

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

som faktiskt blev fallet. Såsom framhölls i den preliminära nationalbudgeten för 1969 förefaller det sannolikt att den starka ökningen av den privata konsumtionen 1968 till en del kan återföras på stigande köplust hos konsumenterna i samband med de ökade möjligheterna till personkrediter. Likaså kan konjunkturförbättringen under senare delen av 1968 ha haft en stimulerande effekt på hushållens köplust. Beträffande konsumtionsutvecklingen 1967—1968 bör inskjutas att beräkningarna är osäkrare än normalt. Från och med andra kvartalet 1968 har statistiska centralbyråns omsättningsstatistik för detaljhandeln lagts om och väsentligt förbättrats. Vid omläggningen uppstod emellertid vissa svår bemästrade skarvningsproblem. Av två möjliga huvudmetoder har statistiska centralbyråns nationalräkenskapssektion valt det alternativ som ger den relativt sett lägre ökningen av konsumtionen 1967—1968.

1967—1968 registrerades ett omslag i bilköpen med en volymökning på 25 % (se tabell 4) motsvarande en antalsökning på ca 21 %. Gruppen övriga varaktiga varor ökade relativt svagt och i jämförelse med 1966—1967 halverades ökningstakten. Ökningen för icke varaktiga varor var större 1967—1968 än 1966—1967. Exklusive livsmedel ökade icke varaktiga varor 3,5 % i volym 1967—1968 mot 1,5 % 1966—1967. Konsumtionen av tjänster visade en relativt kraftig uppgång i ökningstakt mellan 1966—1967 och 1967—1968

medan däremot turistnettot steg väsentligt svagare 1967—1968 än 1966—1967.

Som omtalats i avsnittet om inkomstutvecklingen förutses hushållens disponibla inkomster öka med 3 % i fasta priser 1968—1969. Konjunkturinstitutet har valt att räkna med en konsumtionsvolymökning på ävenledes drygt 3 % 1968—1969, dvs. en direkt parallellitet mellan hushållens inkomst- och konsumtionsutveckling. Detta innebär att sparkvoten skulle förbli ungefär oförändrad mellan 1968 och 1969.

Ersättningsbehoven hos hushållen i fråga om personbilar torde nu vara stora med tanke på att skrotningen av bilar också under 1968, dvs. för tredje året i följd, var onormalt liten. Sedan hösten 1968 har också nyregistreringarna av personbilar legat på en hög nivå. Liknande ersättningsbehov av ovanlig styrka torde föreligga i fråga om TV-apparater genom övergången till två program hösten 1969 och introduktionen av färg-TV. Hur stark köpbenägenheten f. n. är i fråga om dessa varugrupper kan man dock endast spekulera om. De numera nedlagda kvartalsvisa undersökningarna över hushållens inköpsplaner skulle i nuvarande prognosläge sannolikt ha varit av betydande värde. Man kan nu endast på vaga grunder anföra skäl för att en press nedåt på sparkvoten 1969 kunde te sig rimlig. Häremot talar å andra sidan att kreditmarknadsläget stramats åt med sannolikt kännbara effekter för hushållen under i vart fall senare delen av 1969. Ej heller här har konjunkturinstitutet funnit det möjligt att kvantitativt precisera effekten på konsumtionen. Bristen på finansiella data rörande hushållen är i det närmaste fullständig. Konjunkturinstitutets konsumtionsprognos för 1969 måste därför i likhet med tidigare prognoser omgärdas med en betydande osäkerhetsmarginal.

VII. Investeringarna

1. Investeringsutvecklingen inom olika områden

Bostäder

De totala bostadsinvesteringarna inklusive underhåll beräknas ha ökat med knappt 2 % 1967—1968 enligt fortfarande preliminära beräkningar. Investeringarna i flerfamiljs- och småhus tillsammans beräknas ha ökat med något över 2 %. Under 1968 uppskattas ombyggnadsverksamheten ha minskat med knappt 2 % jämfört med 1967, medan bostadsunderhållet beräknas ha legat kvar på samma nivå 1968 som 1967.

Den relativt låga ökningstakten mellan 1967 och 1968 får ses mot bakgrunden av att nyinvesteringarna i flerfamiljs- och småhus ökade med nästan 16 % 1966—1967.

Beräkningarna över bostadsinvesteringarna 1968 är dock fortfarande osäkra då byggnadstiderna endast är kända för en ringa del av de lägenheter som påbörjades under 1968. Beräkningarna bygger således på i stort sett prognoserade byggnadstider för igångsättningen 1968.

I bostadsbyggnadsplanen för 1968 sattes det totala påbörjandet preliminärt till 95 000 lägenheter varav 89 000 skulle finansieras inom de statliga låneramarna. 900 av dessa lägenheter fick dock påbörjas redan under 1967. Genom beslut i oktober 1968 utökades ramen med 2 500 statsfinansierade lägenheter. Av dessa utgjorde 500 en utvidgning av 1968 års ram, medan 2 000 togs från 1969 års låneram. Totalt skulle antalet igångsatta lägenheter med statliga lån uppgå till 90 600. Under 1968 utvidgades även kvoten för igångsättning av icke statsbelånade lägenheter till 14 300. Enligt den utökade bostadsbyggnadsplanen skulle det totala påbörjandet 1968 således uppgå till 104 900 lägenheter.

Enligt igångsättningsstatistiken påbörjades 106 650 lägenheter under 1968, varav 76 600 i flerfamiljshus och 30 050 i småhus.

Den faktiska igångsättningen av statsbelånade lägenheter översteg planen med 3 100 lägenheter, medan igångsättningen av icke statsbelånade lägenheter underskred planen med 1 350 lägenheter.

Skillnaden i igångsättning vad gäller de statsbelånade lägenheterna torde främst bero på att stocken av lånebeviljade men ej igångsatta flerfamiljshuslägenheter minskade från 2 600 lägenheter vid 1968 års början till 950 lägenheter vid årets slut. Motsvarande uppgifter för småhus föreligger inte men även här torde man kunna räkna med förändringar i stocken av lånebeviljade men ej igångsatta lägenheter. Det torde vidare regelmässigt före-

Tabell VII: I. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1965—1969

	Flerfamiljshus			Småhus		Totalt		
	Påbörjade	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut	Påbörjade	Inflyttningsfärdiga	Påbörjade	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut
1965.....	65 600	69 250	89 050	27 450	27 600	93 050	96 850	111 400
1966.....	67 200	62 250	94 050	26 900	27 100	94 100	89 350	116 100
1967.....	71 450	71 900	93 550	28 250	28 300	99 700	100 200	115 600
1968.....	76 600	77 550	92 550	30 050	28 700	106 650	106 250	116 050
1969.....	(74 000)	—	—	(29 000)	—	(103 000)	—	—
1967 1 kv.	10 450	18 900	85 600	4 050	6 350	14 500	25 250	105 350
2 kv.	22 400	17 450	90 500	9 350	7 200	31 750	24 650	112 400
3 kv.	24 650	15 100	100 050	8 000	5 750	32 650	20 850	124 250
4 kv.	13 950	20 450	93 550	6 850	9 000	20 800	29 450	115 600
1968 1 kv.	16 600	17 300	92 850	3 250	6 650	19 850	23 950	111 500
2 kv.	20 150	19 450	93 550	9 800	6 850	29 950	26 300	115 150
3 kv.	22 550	18 100	98 000	9 250	5 950	31 800	24 050	122 900
4 kv.	17 300	22 700	92 550	7 750	9 250	25 050	31 950	116 050
1969 1 kv.	(16 000)	—	—	(3 200)	—	(19 200)	—	—
2 kv.	(19 250)	—	—	(9 550)	—	(28 800)	—	—
3 kv.	(21 450)	—	—	(9 000)	—	(30 450)	—	—
4 kv.	(17 300)	—	—	(7 250)	—	(24 550)	—	—

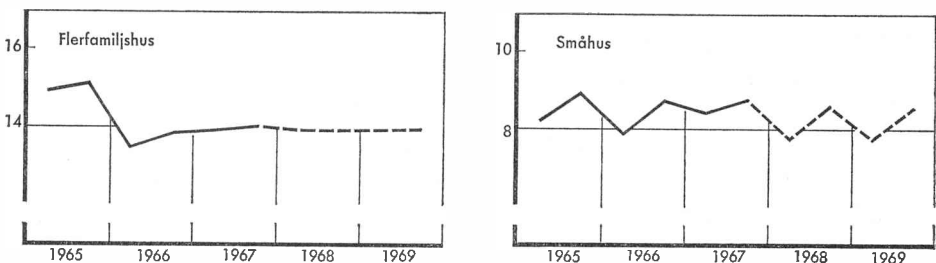
Anm. Samtliga inom parentes angivna uppgifter är prognoserade.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

komma att en del byggen påbörjas trots att beslut om statliga lån eller bidrag ännu ej lämnats. Avvikelsen från bostadsbyggnadsplanen vad gäller de icke statsfinansierade lägenheterna torde bero på att en del lägenheter som fått igångsättningstillstånd 1968 inte kommit igång före årets slut. Det uppstår således av flera skäl normalt en differens mellan ett års bostadsbyggnadsplan och igångsättningen enligt statistiken.

För 1969 har en bostadsbyggnadsplan omfattande 103 000 lägenheter antagits. De 2 000 lägenheterna som fick påbörjas redan under 1968 är då inte inräknade i planen. I investeringsberäkningarna har också antagits att igångsättningen under 1969 kommer att uppgå till 103 000 lägenheter. Detta

Diagram VII: I. Medianbyggnadstiden i antal månader för påbörjade lägenheter 1965—1969

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

innebär ett antagande om att stocken av lånebeviljade men ej igångsatta lägenheter även vid årsskiftet 1969/1970 kommer att ligga kvar på samma låga nivå som vid årsskiftet 1968/1969. Den totala igångsättningen antas komma att utgöras av 74 000 flerfamiljshuslägenheter och 29 000 småhuslägenheter.

Påbörjandet har antagits få ungefär samma fördelning som under 1968 med tyngdpunkten förlagd till andra och tredje kvartalet. Denna fördelning torde vara den ur sysselsättnings synpunkt mest säsongutjämnande.

De byggnadstider som nu aktuella investeringsberäkningar utgår från redovisas i diagram 1. I diagrammet anges medianbyggnadstiden i antal månader för påbörjandet halvårsvis 1965—1969.

Flerfamiljshusens medianbyggnadstider är kända för lägenheter påbörjade fram t. o. m. 1967. Småhusens medianbyggnadstider är kända för lägenheter påbörjade fram t. o. m. första kvartalet 1968.

Enligt definitiva beräkningar över flerfamiljshusens byggnadstider inträdde en betydande förkortning av dessa mellan 1965 och 1966. Denna sänkning av byggnadstiderna torde främst kunna förklaras av den förbättrade tillgången på arbetskraft som inträdde under 1966 och som även förelåg under 1967. För lägenheter påbörjade under 1967 har en svag förlängning av byggnadstiderna kunnat observeras. Dessa ligger dock fortfarande betydligt under 1965 års nivå. Lägenheter påbörjade 1968 och 1969 har antagits få ungefär samma byggnadstider som gällde för 1967 års igångsättning. Tillgången på arbetskraft under 1968 inom byggnadssektorn kan sägas ha varit ungefär oförändrad jämfört med 1967. Under 1969 väntas arbetslösheten minska något jämfört med 1968, dock ej så mycket att en prognoserad förlängning av byggnadstiderna kan anses motiverad.

Byggnadstiderna för småhus tycks ej på samma sätt som för flerfamiljshus vara beroende av läget på arbetsmarknaden. Endast en mindre förkortning har kunnat observeras mellan 1965 och 1966. För lägenheter påbörjade 1967 har byggnadstiderna återigen förlängts till ungefär samma nivå som för 1965. Den information, som föreligger för småhus påbörjade i början av 1968, pekar på förkortade byggnadstider. Lägenheter påbörjade 1968 och 1969 har därför antagits få något förkortade byggnadstider jämfört med 1967.

Golvytornas storlek i flerfamiljshuslägenheter påbörjade 1968 och 1969 har antagits ligga kvar på samma nivå som för påbörjandet 1967, medan småhusens har antagits öka trendmässigt.

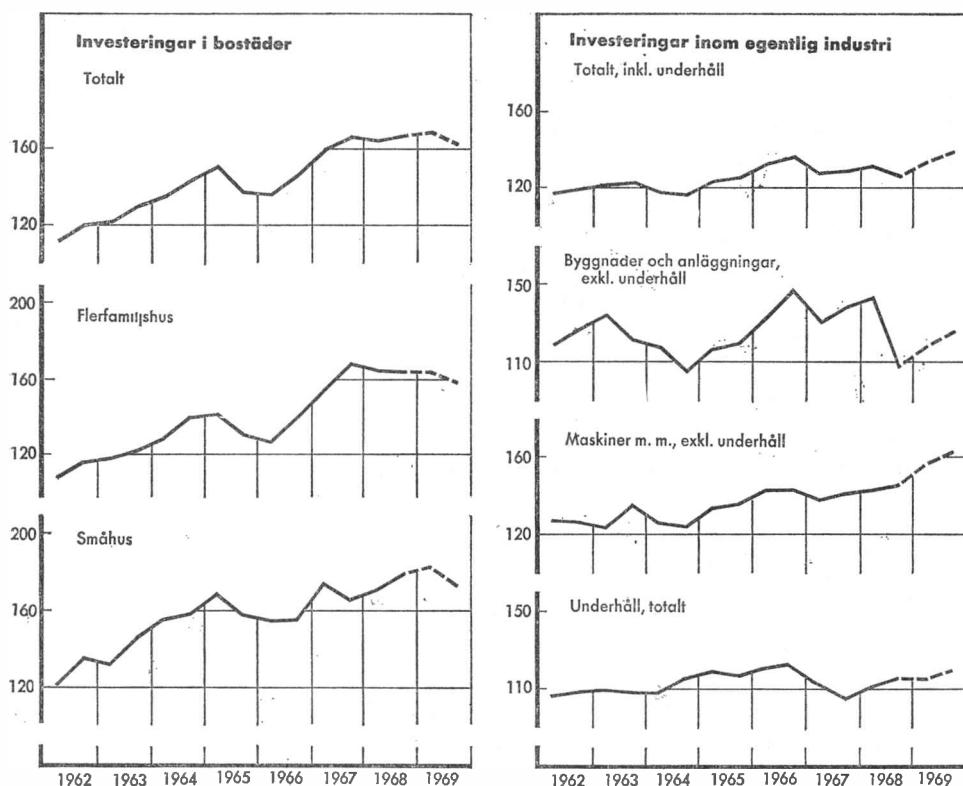
Under ovan angivna förutsättningar beträffande igångsättning, byggnadstider och golvtytor beräknas nyinvesteringarna i flerfamiljshus och småhus tillsammans minska med ca 1/2 % 1968—1969. Nyinvesteringarna i flerfamiljshus väntas minska med något mer än 1 1/2 % medan nyinvesteringarna i småhus väntas öka med 1 1/2 %. Både ombyggnadsverksamheten och underhållet beräknas öka med ca 7 %. De totala bostadsinvesteringarna skulle därmed öka med knappt 1 % 1968—1969.

Att bostadsinvesteringarna 1969 har nedreviderats i jämförelse med den preliminära nationalbudgeten beror främst på två faktorer.

Den preliminära nationalbudgeten hade antagit något ökade golvytor för flerfamiljshus påbörjade 1968 och 1969 i jämförelse med 1967. Ny information har tillkommit, vilket har föranlett en nedjustering av flerfamiljshusens golvytor för påbörjandet 1968 och 1969. Det kan i detta sammanhang vara på sin plats att påpeka att ytterligare en osäkerhetsfaktor har tillkommit vid beräkningarna. Den statistiska serie över lägenhetsytor i påbörjade flerfamiljshuslägenheter, vilken tidigare ingått i beräkningarna har upphört fr. o. m. årsskiftet 1967/1968. I stället får golvytorna uppskattas med stöd av bl. a. uppgifter från preliminära lånebeslut.

Byggnadstiderna för småhus påbörjade 1968 och 1969 har förkortats i jämförelse med den preliminära nationalbudgeten. Detta innebär att en större del av den investeringsverksamhet som härrör från 1968 års igångsättning faller inom 1968 än vad som räknades med i den preliminära nationalbudgeten.

Diagram VII:2. Investeringar i bostäder exkl. underhåll och inom egentlig industri 1962—1969
Index: 1960 = 100. 1959 års priser. Säsongrensade halvårssiffror

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Tabell VII: 2. Verkställda resp. planerade investeringar inom industrin 1968 och 1969 enligt investeringsenkät i februari 1969

Investeringar exkl. reparationer och underhåll
Milj. kr.

	Byggnader och anläggningar		Maskiner m. m.	
	Verkställda 1968	Planerade 1969	Verkställda 1968	Planerade 1969
Gruv- och stenbrytningsindustri....	121	127	123	133
Livsmedelsindustri, dryckes- och tobaksindustri	239	178	288	296
Beklädnadsindustri	37	42	128	161
Träindustri	239	152	202	161
Massa-, pappers- och pappersvaruindustri	227	238	806	680
Kemisk industri, gummi-, petroleum- och kolindustri	190	169	460	605
Jord- och stenförädlingsindustri....	62	55	215	344
Järn-, stål- och metallverk	136	126	375	528
Verkstadsindustri och manufakturverk	656	717	812	1 045
Övrig förädlingsindustri	68	66	309	322
Summa egentlig industri	1 975	1 870	3 718	4 275
El-, gas- och vattenverk	1 310	1 856	217	253
Totalt	3 285	3 726	3 935	4 528

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bilar. Företagen har i enkäten uppmanats att uppgge planerna för 1969 exkl. mervärdeskatt. Se vidare i texten.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter under 1969 väntas bli av samma storleksordning som under 1968 och skulle alltså komma att uppgå till mellan 105 000 och 110 000 lägenheter.

Egentlig industri

Den egentliga industrins investeringar 1968 kan nu bedömas med ledning av den enkätundersökning som statistiska centralbyrån genomförde i februari 1969. Enkäten ger emellertid endast möjligheter till en preliminär uppskattning av investeringsutvecklingen 1967—1968. De definitiva uppgifterna insamlas i maj då ett större urval företag tillfrågas. Som vanligt har de preliminära uppgifterna justerats för systematisk avvikelse visavi det definitiva utfallet. Vanligtvis underskattar februarienkäterna det närmast gångna årets investeringar, vilket här har fått motivera en uppjustering av industrins nyinvesteringar med 1 %. Man bör dock påpeka att detta mönster vändes till en överskattning av 1967 års investeringar vid februarienkäten för ett år sedan. Förklaringen till denna avvikelse kan eventuellt sökas i den stora urvalsomläggning som statistiska centralbyrån företog 1967 och som

Tabell VII: 3. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar 1957—1969

Investeringar exkl. reparationer och underhåll
Procentuell förändring i fasta priser

	1957- 1958	1958- 1959	1959- 1960	1960- 1961	1961- 1962	1962- 1963	1963- 1964	1964- 1965	1965- 1966	1966- 1967	1967- 1968	1968- 1969
<i>Byggnader och anläggningar</i>												
Planerat i februari samma år ¹	20	19	22	21	-5	-5	-12	6	15	-12	-1	-7
Faktiskt inträffad förändring	17	9	18	21	-3	2	-12	7	18	-3	-6	(-3)
Differens	-3	-10	-4	0	2	7	0	1	3	9	-5	(4)
<i>Maskiner m. m.</i>												
Planerat i februari samma år ¹	25	9	17	20	4	-10	-10	11	13	-8	-5	12
Faktiskt inträffad förändring	23	5	13	19	4	-1	-6	11	9	-2	4	(12)
Differens	-2	-4	-4	-1	0	9	4	0	-4	6	9	(0)

¹ Mars för planerna för 1958—1962.

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bilar. Utfallsiffrorna för utvecklingen 1967—1968 är preliminära. Uppgifterna inom parentes är prognoserade värden. Fastprisberäkningen av industrins planer för 1969 har gjorts utan beaktande av den prissänkning för industrins investeringar, som övergången till mervärdeskatt innebär. Se vidare i texten.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

kan ha infört ett nytt mönster i förhållandet mellan preliminära och definitiva uppgifter. Att på basis av denna enda avvikelse från det normala mönstret dra slutsatsen att den gamla systematiken försvunnit har emellertid inte ansetts befogat då de preliminära uppgifternas överskattning av 1967 även sammanhänge med att det nya urvalet till en början gav alltför höga estimat, en missvisning, som senare rättats till. Jämväl bör dock konstateras att stor osäkerhet fortfarande får anses råda avseende 1968 års investeringar för den egentliga industrin. Enligt dessa preliminära beräkningar stagnerade de totala industriinvesteringarna 1967—1968. För investeringar i maskiner kan noteras en uppgång med 2 %, vilken motvägs av en nedgång med 3 % för investeringar i byggnader och anläggningar inklusive underhåll.

Företagens planer för 1969 finns redovisade i tabellerna 2—4. I tabellerna 3 och 4 är planerna omräknade till procentuella förändringstal i fasta priser.

Med ledning av enkätuppgifterna kan konstateras att företagens förväntningar för 1969 vänts i en optimistisk riktning sedan novemberenkäten förra året. Planerna visar en mellan november och februari övernormal uppjustering speciellt vad avser maskininvesteringarna. Uppjusteringen är markant för de flesta industribranscher, undantag är bl. a. träindustrin och i viss mån massa- och pappersindustrin. Den tyngst vägande ökningen återfinns inom verkstadsindustrin, där investeringsplanen för 1969 dragits upp

Tabell VII: 4. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar, halvårsvis, 1962—1969

Investeringar exkl. reparationer och underhåll

Procentuell förändring i fasta priser

	Första halvåret						
	1962- 1963	1963- 1964	1964- 1965	1965- 1966	1966- 1967	1967- 1968	1968- 1969
<i>Byggnader och anläggningar</i>							
Planerat i februari samma år.....	21	- 3	6	44	20	35	-10
Faktiskt inträffad förändring.....	12	-13	- 1	15	0	9	(-20)
Differens.....	- 9	-10	- 7	-29	-20	-26	(-10)
<i>Maskiner m. m.</i>							
Planerat i februari samma år.....	5	1	20	33	8	20	35
Faktiskt inträffad förändring.....	- 6	- 3	7	12	- 6	6	(14)
Differens.....	-11	- 4	-13	-21	-14	-14	(-21)
	Andra halvåret						
	1962- 1963	1963- 1964	1964- 1965	1965- 1966	1966- 1967	1967- 1968	1968- 1969
<i>Byggnader och anläggningar</i>							
Planerat i februari samma år.....	- 23	-19	6	- 6	-36	-28	- 4
Faktiskt inträffad förändring.....	- 5	-11	14	21	- 6	-19	(15)
Differens.....	18	8	8	27	30	9	(19)
<i>Maskiner m. m.</i>							
Planerat i februari samma år.....	- 23	-19	4	- 1	-21	-23	- 5
Faktiskt inträffad förändring.....	3	- 7	14	6	1	2	(11)
Differens.....	26	12	10	7	22	25	(16)

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bilar. Utfallsiffrorna för utvecklingen 1967—1968 är preliminära. Uppgifterna inom parentes är prognoserade värden. Fastprisberäkningen av industrins planer för 1969 har gjorts utan beaktande av den prissänkning för industrins investeringar, som övergången till mervärdeskatt innebär. Se vidare i texten.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

med 400 milj. kr. sedan novemberenkäten. Det kan alltså nu synas som om det allmänna efterfrågeläget har nått den punkt där en investeringsexpansion initieras. Expansionens storlek är emellertid svår att försöka bestämma utifrån företagens planer i februari. Som framgår av tabellerna 3 och 4 är det endast undantagsvis som den faktiska investeringsutvecklingen överensstämmer med februariplanerna. Helt säkert har såväl konjunkturutvecklingen som vidtagna fondfrisläpp inneburit planrevideringar som till en del förklarar differenserna mellan utfall och februariplaner för de olika åren i tabellerna. Till en del förklaras troligen också differenserna av brister i enkätstatistiken. Genom den nya enkättekniken som innebär att företag i stället för arbetsställen tillfrågas om sina investeringsplaner kan dock enkätuppgifterna ha blivit tillförlitligare. Det bör alltså konstateras att enkäten

ger rum för vida tolkningsmöjligheter och i samma mån blir den nedan gjorda bedömningen behäftad med stora osäkerhetsintervall.

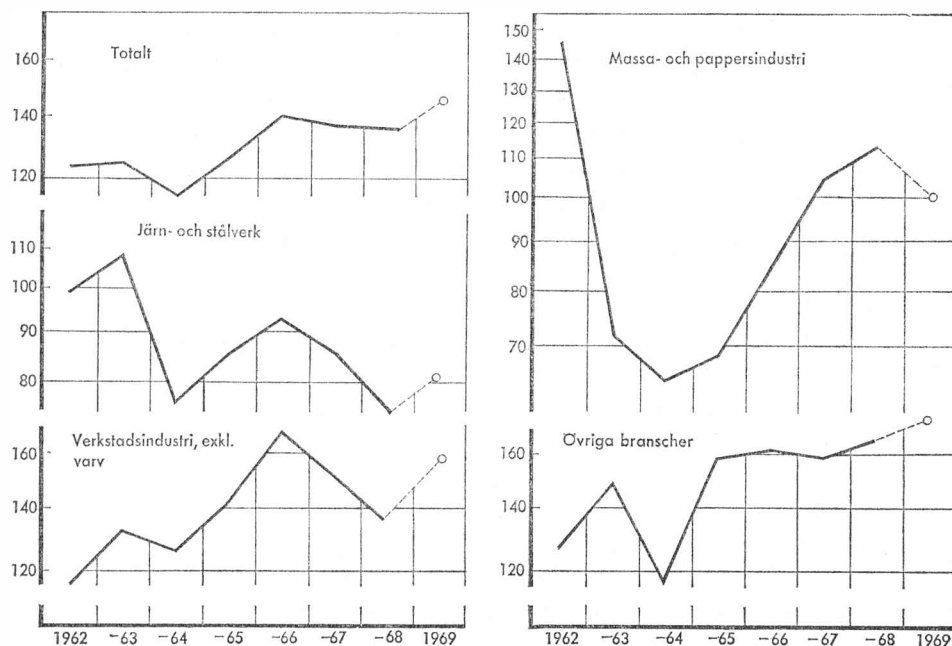
En komplikation i sammanhanget utgör övergången till mervärdeskatt vid årsskiftet 1968/1969. Mervärdeskatt på investeringar är — i motsats till den allmänna varuskatten tidigare — avdragsgill för industrin, vilket medför en sänkning av effektivpriserna för såväl byggnads- som maskininvesteringar av storleksordningen 6 %. I syfte att motverka den överflyttningseffekt från 1968 till 1969 som den ovan angivna prissänkningen kunde tänkas medföra infördes emellertid ett investeringsavdrag på 10 % för maskininvesteringar verkställda 1968. I februari-undersökningen uppmanades företagen att ange planerna för 1969 exklusive avdragsgill mervärdeskatt. Det har emellertid bedömts som mindre troligt att företagen i full utsträckning korrigerat sina plansiffror i milj. kr. med hänsyn till mervärdeskatten. Eftersom det är omöjligt uppskatta hur mycket mervärdeskatt som eventuellt ligger kvar i planerna har i tabellerna 3 och 4 valts att fastprisberäkna investeringsplanerna så att hela mervärdeskatten antages vara inkluderad i planerna, dvs. som om ingen skatteomläggning skett. Detta betyder att investeringsplanerna i tabellerna 3 och 4 ligger i underkant jämfört med de verkliga planerna i den mån som företagen rensat bort mervärdeskatten ur sina planer. Om företagens planuppgifter helt och hållet skulle vara angivna exklusive mervärdeskatt, innebär tabellernas redovisade volymförändringar underskattningar av de verkliga planerna med ca 6 % för såväl byggnader som maskiner. Vid de justeringar av planerna som nedan redovisas har med anledning härav investeringsvolymen för 1969 dragits upp med ett par procent.

För byggnadsinvesteringarna anger planerna en fortsatt nedgång med 7 % för helår räknat. För första halvåret 1969 har nedgången med 10 % enligt planerna nedjusterats med ytterligare 10 %. Detta är en relativt måttlig nedjustering, vilken motiverats av att överflyttningar sannolikt ägt rum från andra halvåret 1968 till första halvåret 1969. Företagen kan ha väntat med att realisera vissa projekt till efter nyårsskiftet för att få del av den kostnadsreduktion som övergången till mervärdeskatt betytt. Den korrigerings som tillämpats på planerna för andra halvåret 1969 är något större än genomsnittet. Dessa halvårsprognoser innebär successivt ökade investeringar båda halvåren 1969 säsongrensat sett från den låga nivån andra halvåret 1968 (se diagram 2). Helårsprognosen för 1969 visar med dessa förutsättningar en nedgång med 3 % för industrins nyinvesteringar i byggnader och anläggningar.

För maskininvesteringarna har som ovan påpekats ett markant omslag i planerna ägt rum sedan november. Planerna för första halvåret uppvisar under perioden 1962—1968 tämligen systematiska överskattningar i förhållande till utfallen. Här har valts att nedjustera första halvåret 1969 mer än genomsnittet, vilket bör ses i samband med den kraftiga ökningen

Diagram VII:3. Investeringar inom egentlig industri, exkl. underhåll, totalt och uppdelat på branscher 1962—1969

Index: 1960 = 100. Log. skala

Anm. De branschvisa prognoserna är något osäkrare än prognosen för totala industrin. Investeringar i bilar är exkluderade liksom hantverkets investeringar och byggnadsverksamhetens maskininvesteringar.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

enligt planerna med 35 %. Planerna för andra halvåret 1969 har justerats upp något mindre än genomsnittet då de starka upprevideringarna andra halvåret 1963 och 1967 har bedömts innehålla viss effekt av investeringsfundsfrisläppen. Prognosen blir på helår räknat en ökning med 12 %, dvs. i praktiken ett accepterande av helårsplanerna. Efter tillägg för industrins bilar samt hantverkets och byggnadsindustrins maskininvesteringar fås en helårsprognos för den totala industrins maskininvesteringar på likaså 12 % i volymökning, exklusive underhåll.

Planer inhämtas ej för underhållsinvesteringarna. Byggnadsunderhållet har antagits visa en normal ökning på 2 %, vilket innebär att industrins byggnadsinvesteringar inklusive underhåll väntas minska med 2 % 1968—1969. Med stöd av det samband som synes råda mellan industriproduktionens ökningstakt och maskinunderhållets utveckling har en mot produktionsprognosen för industrin svarande maskinunderhållsprognos fastställts till 4 %. Maskininvesteringarna inklusive underhåll skulle därmed öka med 9 1/2 % 1968—1968. Totalt inklusive underhåll förutses industriinvesteringarna komma att öka med 6 % räknat i fasta priser.

Investeringsutvecklingen för de i investeringsammanshang tyngst vä-
gande branscherna redovisas i diagram 3. De olika branschernas utfalls-
siffror för 1968 och planuppgifter för 1969 har fastställts i överensstäm-
melse med de korrigeringar som antagits för den totala industrins utfalls-
siffror för 1968 och planuppgifter för 1969. De totala investeringarna stag-
nerade 1967—1968 med minskningar för branscherna järn- och stålverk
samt verkstadsindustri exklusive varv. Denna nedgång motverkades av ök-
ningar för massa- och pappersindustrin och industrin i övrigt. Under 1969
väntas massa- och pappersindustrins investeringar minska något, medan
ökad investeringsaktivitet förutses för övriga redovisade branscher.

Handel m. m.

Investeringarna inom gruppen handel m. m. avser till tre fjärdedelar fri-
stående lokaler som hotell, kontorsbyggnader och varuhus och till reser-
terande del butikslokaler i bostadshus. Till följd av den låga igångsättning-
en under andra halvåret 1967 och första halvåret 1968, bl. a. orsakad av
den då rådande investeringsavgiften, har enligt ännu preliminära beräk-
ningar investeringarna i fristående lokaler volymmässigt minskat med ca
18 % 1967—1968. Investeringarna i butikslokaler i bostadshus, som i be-
räkningarna schablonmässigt helt följer investeringsutvecklingen för fler-
familjshus, beräknas i överensstämmelse med denna ha ökat något 1967—
1968. Totalt inklusive underhåll har investeringsminskningen för gruppen
handel m. m. beräknats till 11 1/2 % i volym 1967—1968.

Det föreligger nu definitiva uppgifter angående påbörjade byggnads-
projekt under 1968. Dessa pekar på en ökad igångsättning med närmare
23 % i volym 1967—1968. Ökningen härrör helt från påbörjandet under
andra halvåret, då ca 75 % av årets totala igångsättningsvolym inföll. Prog-
nosen över 1969 års igångsättning bygger på antagandet om oförändrad
igångsättningsvolym jämfört med 1965 och 1966, dvs. åren innan investe-
ringsavgiften infördes. Detta skulle innebära en minskning av igångsatta
byggnadsprojekt med ca 10 % i volym 1968—1969. Med dessa förutsätt-
ningar skulle investeringarna i fristående lokaler volymmässigt komma
att öka med 31 % 1968—1969. Investeringarna i butikslokaler i bostadshus
väntas analogt med investeringarna i flerfamiljshus komma att minska
något 1968—1969. Detta innebär en ökning av handelns totala investerings-
volym inklusive underhåll med 19 % 1968—1969.

Handelsflottan

Enligt statistiska centralbyråns senaste varvsenkät minskade leveranser-
na av nybyggda fartyg till svenska redare med 43 % i volym 1967—1968.
Nettotillskottet från utlandet, dvs. importen av fartyg minus exporten av
begagnade fartyg ökade något. Denna ökning uppvägs emellertid ej den
inhemska leveransminskningen, utan totalt kom nyinvesteringarna i han-

delsflottan att visa en volymmässig minskning på 37 % 1967—1968. Inklusivt underhåll blev nedgången nära 32 %.

Enligt varvsenkäten kan leveranserna till svenska redare väntas bli oförändrade 1968—1969. Nettotillskottet från utlandet beräknas stiga något och totalt har de svenska redarnas nyinvesteringar beräknats öka med ca 2 % 1968—1969. Inklusivt underhåll väntas ökningen bli 3 % i volym.

Statliga investeringar

Enligt föreliggande beräkningar tycks de totala investeringarna inklusive underhåll inom den statliga sektorn ha stigit med 6 1/2 % i volym 1967—1968. Uppgången fördelar sig med 3 % på byggnader och anläggningar och 9 1/2 % på maskiner och apparater.

Ökningen inom den statliga sektorns byggnadsverksamhet kan helt återföras på de statliga myndigheternas ökade investeringar, medan den i mars av statistiska centralbyrån insamlade enkäten angående affärsverkens investeringar pekar på en minskad byggnadsverksamhet 1967—1968.

De statliga myndigheternas maskininvesteringar steg med 10 % 1967—1968. En kraftig ökning av de militära maskininvesteringarna orsakad av bl. a. tidigareläggning av vissa maskinbeställningar från 1969 till 1968 förklarar i första hand uppgången. De statliga affärsverkens maskininvesteringar ökade med ett par procent 1967—1968.

Den nu aktuella investeringsprognosen över statens totala investeringar pekar på en oförändrad investeringsvolym inklusive underhåll 1968—1969. Byggnadsinvesteringarna förväntas öka med 2 %, medan maskininvesteringarna förutses minska med 2 %.

Uppgången på byggnadssidan förklaras framför allt av en planerad ökning av affärsverkens investeringar, där framför allt vattenfallsverket planerar öka sina investeringar i betydande omfattning; bl. a. har i år påbörjats byggnadsarbeten för kärnkraftverk. De statliga myndigheternas byggnadsinvesteringar beräknas öka med 3 %. Den häri ingående tyngst vägande posten, statliga väginvesteringar, väntas enligt uppgifter från statens vägverk angående reguljära vägprojekt och från arbetsmarknadsstyrelsen angående beredskapsarbeten öka med någon procent 1968—1969. De militära byggnadsinvesteringarna beräknas minska med omkring 6 1/2 % i volym 1968—1969.

Den totala minskningen av de statliga maskininvesteringarna med 2 % 1968—1969 förklaras av en relativt kraftig nedgång av de militära maskininvesteringarna bl. a. beroende på den ovan nämnda tidigareläggningen av vissa maskinbeställningar. Planerna för affärsverkens maskininvesteringar pekar på en fortsatt stegring 1968—1969. Av ökningen på 7 % faller större delen på televerkets och vattenfallsverkets maskininvesteringar.

Tabell VII: 5. Planerade och faktiska förändringar av de borgerliga primärkommunernas byggnadsinvesteringar 1961—1969

Investeringar exkl. reparationer och underhåll
Procentuell förändring i fasta priser

	1961— 1962	1962— 1963	1963— 1964	1964— 1965	1965— 1966	1966— 1967	1967— 1968	1968— 1969
Planerat i februari samma år . .	17	24	18	16	8	15	9	13
Faktiskt inträffad förändring	14	19	16	7	2	12	7	(9)
Differens	- 3	- 5	- 2	- 9	- 6	- 3	- 2	(- 4)

Anm. Utfallssiffran för utvecklingen 1967—1968 är preliminär. Uppgifterna inom parentes är prognoserade värden.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Kommunala investeringar

Investeringsutvecklingen 1967—1968 inom den kommunala sektorn kan nu bedömas utifrån den urvalsundersökning som genomfördes av statistiska centralbyrån i februari 1969. Resultatet från denna undersökning ger endast möjligheter till en preliminär bedömning av 1968 års investeringar. Enkätens uppgifter över fjolårets byggnadsinvesteringar har uppjusterats med ca 1 %, medan maskininvesteringarna har uppjusterats med ca 3 %. Dessa justeringar bygger i sedvanlig ordning på konstaterade systematiska avvikelser mellan preliminära och definitiva uppgifter för tidigare år. Som ovan nämnts har kommunenkäten denna gång genomförts som urvalsundersökning medan enkäterna tidigare utformats som totalundersökningar. Detta kan ha givit ett nytt mönster i förhållandet mellan preliminära och definitiva värden. Godtages emellertid de gjorda uppjusteringarna blir den totala kommunala investeringsökningen inklusive underhåll (exkl. bostäder) 1967—1968 7 % med en uppgång på byggnadssidan med 7 1/2 % och på maskinsidan med 4 %.

Huvudparten av de kommunala investeringarna avser nybyggnadsinvesteringar i de borgerliga primärkommunerna. Dessa svarade 1968 för omkring tre fjärdedelar av de totala kommunala nyinvesteringarna. I tabell 5 redovisas de borgerliga primärkommunernas byggnadsinvesteringsplaner för 1969 liksom planer och utfall för tidigare år. Som framgår av tabellen indikerar planerna en relativt kraftig investeringsökning 1968—1969. Det är främst storstäderna med tillhörande randkommuner som svarar för den planerade uppgången. Att döma av erfarenheterna från tidigare år tenderar kommunerna i februari att överskatta det innevarande årets investeringsaktivitet. Åren 1965—1966 då den ekonomiska politiken verkade bromsande på den kommunala investeringsaktiviteten uppvisar helt naturligt större negativa differenser mellan planer och utfall än åren 1962—1964 då tvärtom kommunerna på grund av det expanderande bostadsbyggandet

tvingades till omfattande investeringar i vägar, skolor m. m. För åren 1967 och 1968 registreras åter ett utfall som endast i mindre utsträckning underskrider februariplanerna. Uppgifterna över kommuninvesteringarna 1968 är visserligen preliminära men förefaller plausibla med tanke på att kommuninvesteringarna bör ha stimulerats av det lätta kreditmarknadsläget liksom av den relativt omfattande dispensgivningen från investeringsavgiften. Även det lätta arbetsmarknadsläget i byggsektorn bör ha medverkat till det höga utfallet relativt planerna.

Det förefaller alltså som om de borgerliga primärkommunerna ej ens under gynnsamma investeringsbetingelser normalt kan realisera de investeringsplaner som föreligger i början av ett år. Sådana gynnsamma betingelser torde knappast vara för handen för kommunernas del innevarande år. Med tanke på att kreditmarknadsläget åter stramats åt och tillgången på arbetskraft i byggsektorn med nuvarande investeringsutsikter för andra områden av ekonomin ej blir lika god som 1968 förefaller möjligheterna att realisera investeringsplanerna något sämre än de senaste båda åren. Här har därför valts att räkna med en nedjustering av planerna med 4 procentenheter, vilket skulle innebära att de borgerliga primärkommunernas byggnadsinvesteringar skulle öka med 9 % i volym 1968—1969.

Februarienkäten för landstingen visar klart att expansionstakten för landstingsinvesteringarna avtar i år. Deras byggnadsinvesteringar som till ca 80 % avser sjukhusbyggande har de fyra senaste åren pendlat kring en ökningstakt på 20 % per år. För 1969 beräknas ökningstakten sjunka till ca 10 %. De totala kommunala investeringarna i byggnader och anläggningar (exkl. underhåll) beräknas därmed öka med ca 9 % i volym 1968—1969 mot ca 8 % 1967—1968. Underhållsinvesteringarna på byggnadssidan som 1968 steg jämförelsevis svagt beräknas i år enligt februarienkäten visa en något ökad stegringstakt, eller nära 5 %.

Kommunernas investeringar i maskiner, apparater och transportmedel m. m. består till större delen av investeringar i kollektiva transportmedel och sjukhusutrustning. Efter den kraftiga uppgången 1967 i samband med högertrafikomläggningen, visade kommuninvesteringarna på maskinsidan en mycket moderat tillväxt 1968. Ej heller i år beräknas expansionstakten bli hög, främst till följd av en rätt dämpad tillväxt hos landstingen. Inklusivt underhåll indikerar februarienkäten en uppgång på ca 7 % 1968—1969. Tillsammans taget skulle därmed de totala kommunala investeringarna inbegripet såväl byggnader och maskiner samt underhåll öka nära 9 % för 1968—1969.

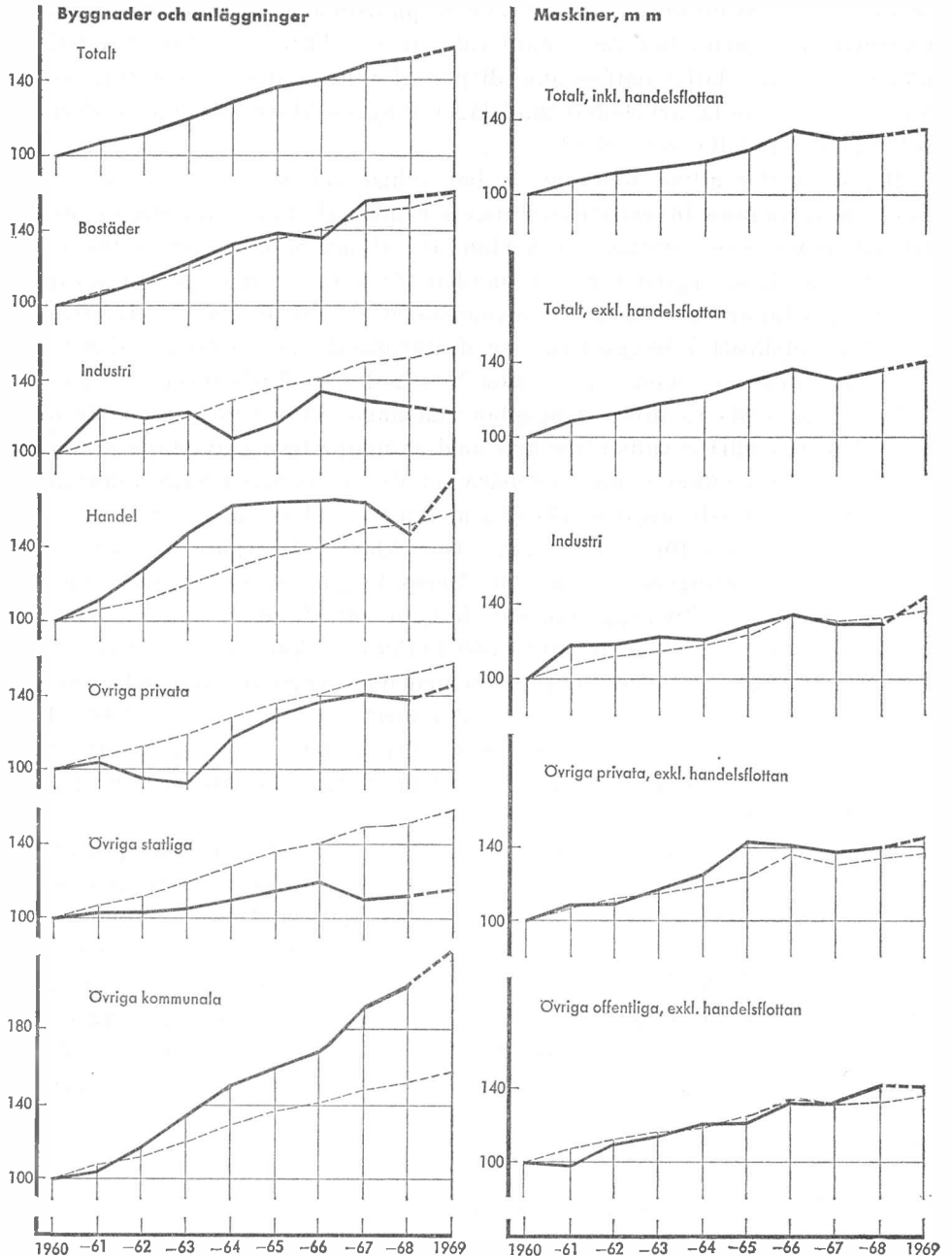
2. Sammanfattning av investeringsprognosen för 1969

Den årliga ökningstakten för de totala investeringarna var under 60-talet, fram till och med 1966 av storleksordningen ca 5 %. Under 1967 gick tillväxttakten ned till 2 % och enligt ännu preliminära beräkningar sjönk

Diagram VII:4. Byggnads- och maskininvesteringar, inkl. underhåll, totalt och uppdelat på sektorer 1960—1969

Index: 1960 = 100. 1959 års priser

Anm. I varje deldiagram är resp. total inlagd som en tunt streckad kurva.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Tabell VII: 6. Bruttoinvesteringarnas utveckling 1965—1968 samt prognos för 1969, inkl. underhåll

	1968 i milj. kr., löpande priser	Procentuell förändring i 1959 års priser			
		1965— 1966	1966— 1967	1967— 1968	1968— 1969
<i>Byggnader och anläggningar</i>					
Bostäder	8 780	— 1,5	13,5	2,0	1,0
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	896	2,5	0,5	2,5	0,5
Egentlig industri	2 722	14,5	— 5,0	— 3,0	— 2,0
Handel m. m. ¹	1 408	1,0	1,5	— 11,5	19,0
Statliga affärsverk	2 001	7,5	— 11,5	— 4,0	5,0
Statliga myndigheter, exkl. militära ²	1 798	— 2,5	— 1,0	4,5	3,0
Militära investeringar	434	19,0	— 16,0	14,5	— 6,5
Kommunala investeringar, exkl. bo- städer	7 227	5,5	13,0	7,5	9,0
Övriga investeringar ³	1 618	9,5	8,0	— 6,5	6,5
Summa	26 884	4,0	6,0	1,5	4,5
<i>Maskiner m. m.</i>					
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	1 286	— 2,0	— 1,5	5,5	— 0,5
Egentlig industri ⁴	7 183	5,0	— 4,5	2,0	9,5
Statliga affärsverk	1 222	3,0	14,5	2,0	7,0
Statliga myndigheter	2 941	8,0	— 12,5	10,0	— 2,5
därav: militära investeringar	2 484	7,0	— 16,5	11,0	— 6,0
Kommunala investeringar	1 236	13,0	21,0	4,0	7,5
Övriga investeringar	4 138	18,0	— 3,5	— 5,0	1,5
därav: handelsflottan	661	121,5	— 5,0	— 31,5	3,0
övrig samfärdsel	2 629	— 7,0	— 1,5	8,5	0,0
Summa	18 006	8,5	— 3,0	1,5	4,5
Summa exkl. handelsflottan	17 345	4,0	— 3,0	4,5	4,5
<i>Totalt</i>					
Bostäder	8 780	— 1,5	13,5	2,0	1,0
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	2 182	— 0,5	— 0,5	4,5	0,0
Egentlig industri ⁴	9 905	7,5	— 4,5	0,5	6,0
Handel m. m. ¹	1 408	1,0	1,5	— 11,5	19,0
Statliga affärsverk	3 223	6,0	— 3,5	— 1,5	6,0
Statliga myndigheter, exkl. militära ²	2 255	0,5	2,5	4,5	6,0
Militära investeringar	2 918	8,5	— 16,5	11,5	— 6,0
Kommunala investeringar, exkl. bo- städer	8 463	6,5	14,0	7,0	8,5
Övriga investeringar ³	5 756	15,5	— 0,5	— 5,5	3,0
Summa	44 890	5,5	2,0	1,5	4,5
Summa exkl. handelsflottan	44 229	4,0	2,5	2,5	4,5

¹ Här innefattas bl. a. flertalet fristående kontorsbyggnader.² Inkl. statliga väginvesteringar.³ Inkl. fritidshus.⁴ Inkl. byggnadsverksamhetens maskininvesteringar.

Ann. Procenttalen är avrundade till jämna halva och hela procenttal. I övriga investeringar ingår förutom privata även vissa offentliga investeringar, nämligen investeringar i statliga kraftaktiebolag och statliga delen av SAS.

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

Tabell VII: 7. Bruttoinvesteringarnas utveckling 1965—1968 samt prognos för 1969 för privat, statlig och kommunal sektor, inkl. underhåll

	1968 i milj. kr., löpande priser	Procentuell förändring i 1959 års priser			
		1965— 1966	1966— 1967	1967— 1968	1968— 1969
<i>Byggnader och anläggningar</i>					
Privata					
inkl. bostäder	11 868	5,0	4,5	— 1,5	3,0
exkl. bostäder	6 362	9,0	0,0	— 6,5	5,5
Statliga					
inkl. bostäder	4 540	3,5	— 7,0	3,0	2,0
exkl. bostäder	4 513	3,5	— 7,0	3,0	2,0
Kommunala					
inkl. bostäder	10 476	2,0	15,0	4,0	7,0
exkl. bostäder	7 229	5,5	13,0	7,5	9,0
Summa					
inkl. bostäder	26 884	4,0	6,0	1,5	4,5
exkl. bostäder	18 104	6,0	2,5	1,0	6,0
<i>Maskiner m. m.</i>					
Privata	12 073	9,0	— 4,0	— 1,5	6,5
Statliga	4 695	6,5	— 5,5	9,5	— 2,0
Kommunala	1 238	13,0	21,0	4,0	7,5
Summa	18 006	8,5	— 3,0	1,5	4,5
<i>Totalt</i>					
Privata					
inkl. bostäder	23 941	7,0	0,0	— 1,5	5,0
exkl. bostäder	18 435	9,0	— 2,5	— 3,0	6,5
Statliga					
inkl. bostäder	9 235	5,0	— 6,0	6,5	0,0
exkl. bostäder	9 208	5,0	— 6,0	6,5	0,0
Kommunala					
inkl. bostäder	11 714	3,0	15,5	4,0	7,0
exkl. bostäder	8 467	6,5	14,0	7,0	8,5
Summa					
inkl. bostäder	44 890	5,5	2,0	1,5	4,5
exkl. bostäder	36 110	7,5	— 0,5	1,5	5,0

Källor: Statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet.

den ytterligare till 1 1/2 % under 1968 (se tabellerna 6 och 7). Under 1968 sjönk de privata investeringarna med 3 %, medan den offentliga sektorns investeringar ökade med inemot 7 %, allt räknat exklusive bostäder. Bakom minskningen på den privata sidan ligger handelns och handelsflottans investeringar, medan den egentliga industrins investeringar beräknas ha stagnerat 1968 jämfört med 1967. De militära investeringarna svarar för en ansevärd del av uppgången för de offentliga investeringarna.

För 1969 prognoseras för de totala investeringarna en återgång till en högre expansionstakt eller 4 1/2 %. Samtidigt förutses de privata investe-

ringarna åter öka efter nedgångsperioden 1966—1968. Handelns investeringar svarar för den starkaste ökningen till följd av investeringsavgiftens slopande den 1 oktober 1968. Den egentliga industrins investeringar väntas åter öka, medan bostadsinvesteringarna beräknas ligga kvar på en i stort sett oförändrad nivå 1969 relativt till 1968. Inom den offentliga sektorn prognoseras uppgång för såväl statens civila som kommunernas investeringar, medan de militära väntas minska bl. a. beroende på omfördelningar av investeringarna från 1969 till 1968. Investeringsuppgången för 1969 berör såväl byggnads- som maskininvesteringar. De totala byggnadsinvesteringarna beräknas öka med 4 1/2 % 1968—1969 främst till följd av den expansiva utvecklingen inom handeln och kommunerna. Likaså väntas de totala maskininvesteringarna öka med 4 1/2 % 1968—1969 främst beroende på ett markant omslag i den egentliga industrins maskininvesteringar.

VIII. Den offentliga verksamheten

1. Allmänt

Den offentliga sektorn — staten och kommunerna — tar direkt i anspråk en inte obetydlig del av bruttonationalproduktens resurser i form av varor och tjänster för investerings- och konsumtionsändamål. I det följande görs en uppskattning av den offentliga sektorns efterfrågan på varor och prestationer för dessa ändamål t. o. m. 1969. En betydande del av den offentliga sektorns utgifter, i första hand statens, består av transfereringar (inkomstöverföringar) till andra sektorer. Dessa utgifter medför inte utan vidare att reala resurser tas i anspråk. Transfereringarna från staten till främst hushåll och kommuner ger dock i betydande utsträckning omgående upphov till en efterfrågan på varor och tjänster.

Här skall ges en närmare redogörelse för utvecklingen endast av statens verksamhet och finanser. En bedömning av kommunernas ekonomiska verksamhet gjordes i den preliminära nationalbudgeten på basis av enkätmaterial. Därefter har ytterligare en enkät företagits rörande kommunernas investeringsplaner och beräknade utgifter för löner 1969. De nya uppgifter som därvid framkommit, har emellertid inte föranlett någon förändring av de uppgifter om investerings- och konsumtionsutveckling för kommunernas del, som lämnades i den preliminära nationalbudgeten. Det erinras om att kommunerna, enligt prognosen, under 1969 volymmässigt beräknas öka sina bruttoinvesteringar med ungefär 8,5 % och sin konsumtion med omkring 6,5 %.

Den realekonomiska gruppering av statens utgifter och inkomster, som presenteras nedan, avser de utgifts- och inkomstposter som upptas i statsbudgeten. (Se dock anm. 4 till tabell 1.) Med denna avgränsning följer, att de investeringsberäkningar som redovisas inte omfattar den statliga sektorns totala investeringsaktivitet. Bl. a. de statliga bolagens investeringar samt affärsverkens utgifter för underhåll ingår nämligen inte i statsbudgeten. För en redogörelse om de totala offentliga investeringarna hänvisas därför till kapitel VII.

Som statlig konsumtion betraktas i detta sammanhang sådana utgifter för löner och för inköp av varor och tjänster från andra sektorer, som inte ingår i den offentliga sektorns investeringsutgifter och som inte heller utgör insatser för framställning av varor och tjänster, som av det offentliga försäljs på marknaden.

I det följande redovisas även vissa kalkyler över statens finansiella

transaktioner vilkas innebörd närmare utvecklas i kapitlet om kreditmarknaden.

I det sista avsnittet diskuteras olika metoder att uppskatta de effekter som förändringar i den offentliga verksamheten kan ha på samhällsekonomin. Avslutningsvis görs därvid vissa kvantitativa beräkningar enligt olika beräkningssätt över den inverkan den offentliga sektorn har haft under de senaste åren och bedöms få under 1969.

2. Staten

Statsinkomsterna beräknas nu ha ökat med ca 8 % från 1967 till 1968 mot ca 5,5 % mellan 1966 och 1967. För 1969 förutses för närvarande en väsentligt snabbare tillväxt än under de båda föregående åren och de totala statsinkomsterna väntas komma att öka med ca 12 %.

Avkastningen från de *direkta skatterna* ökade 1967—1968 med drygt 6 % medan de 1966—1967 steg med endast drygt 3,5 %. För 1969 bedöms ökningen bli hela 24 %. Denna osedvanligt starka stegring betingas inte av skattehöjningar, utan bl. a. av att den samlade lönesumman väntas öka något snabbare än under 1968. En annan orsak är att ökningen i utbetalningarna av kommunalskattemedel är lägre än på flera år, något som i sin tur till viss del kan återföras på utvecklingen hos beskattningsunderlaget för två år sedan. Ytterligare en orsak är den starka svängning som nettot mellan kvarstående och överskjutande skatt förutses undergå. 1968 försvagades detta netto med ca 650 milj. kr., medan det 1969 väntas förstärkas med ett belopp av samma storleksordning. Ökningen av nettoinkomsten från inkomstskatteluteln uppgår till ca 20 %. Den allmänna arbetsgivaravgiften har här betraktats som en direkt skatt. Inkomsterna från denna skatt beräknas 1969 uppgå till ca 660 milj. kr., varav statliga myndigheter väntas inleverera ca 60 milj. kr. Skatter av denna typ brukar i vissa sammanhang klassificeras som indirekta. Oavsett om de uppfattas som direkta eller indirekta har de uppenbarligen sin speciella särart.

Inkomsterna av *indirekt beskattning*, som mellan 1966 och 1967 ökade med knappt 8 % och 1967—1968 steg med ca 9 %, förväntas under 1969 öka med endast ca 3 %. Starkt bidragande orsak till denna långsamma ökningstakt är, att övergången från den allmänna varuskatten till en mervärdeskatt av beslutad utformning innebär en begränsning av det effektiva beskattningsområdet som dämpar ökningstakten för dessa båda skatters avkastning till ca 3 %. Men även inkomster från övriga indirekta skatter — bortsett från skatterna på bilar och drivmedel — väntas öka svagt.

Övriga statsinkomster, bestående av uppbörd i statens verksamhet och avkastning från kapitalfonder samt avskrivningar m. m. inom dessa, tillväxte 1967—1968 med ca 8,5 % mot ca 2,5 % 1966—1967. För 1969 förutses en ökning med omkring 8 %.

Tabell VIII: 1. Statens inkomster och utgifter 1967—1969

Milj. kr.

	Kalenderår			Budgetår			
	1967 utfall	1968 prel. utfall	1969 upp- skattn. (just.)	1967/68 utfall	1968/69 prel. beräkn.	1969/70 enl. just. kompl. prop.	1969/70 enl. kompl. prop.
1. Inkomster (2+3+4+5)	31 913	34 429	38 580	33 416	36 392	40 375	40 565
2. Direkta skatter	12 942	13 745	17 070	13 438	15 149	18 348	18 438
3. Indirekta skatter	15 363	16 764	17 270	16 124	17 147	17 476	17 476
4. Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom kapitalfonder	1 111	1 305	1 360	1 226	1 315	1 404	1 404
a. varav avskrivningar och övriga kapitalmedel inom realfonder ..	1 080	1 221	1 300	1 165	1 250	1 335	1 335
b. varav övriga kapitalmedel inom utlåningsfonder	31	84	60	61	65	69	69
5. Övrigt	2 497	2 615	2 880	2 629	2 781	3 147	3 247
6. Bruttoinvesteringar ..	6 090	6 858	7 160	6 526	7 132	7 373	7 493
7. Konsumtion	7 827	8 616	9 300	8 283	9 122	9 262	9 416
8. Transfereringar	18 535	19 760	20 840	19 088	20 068	21 952	21 868
9. Summa (6+7+8)	32 452	35 234	37 300	33 897	36 322	38 587	38 777
10. Utlåning, rörliga krediter	2 439	2 181	3 480	2 449	3 078	3 346	3 346
11. Totala utgifter (9+10)	34 891	37 415	40 780	36 346	39 400	41 933	42 123
12. Finansiellt sparande (1-4b-9)	- 570	- 889	+ 1 220	- 542	+ 5	+ 1 719	+ 1 719
13. Totalsaldo (1-11)	- 2 978	- 2 986	- 2 200	- 2 930	- 3 008	- 1 558	- 1 558
14. Nettoförändringar i transaktionerna vid sidan av riksstaten (utgiftsökning: -)	- 30	- 384	..	+ 26	..	..	..
15. Av riksgäldskontoret redovisat budgetutfall ..	- 3 008	- 3 370	..	- 2 904	..	..	..

Särskild realekonomisk gruppering av statens utgifter och inkomster 1968—1969

	1968	1969	Forändring 1968—1969
16. Konsumtion	25 270	26 840	+ 1 570
17. Statlig konsumtion	9 060	9 600	+ 540
18. Konsumtionsbidrag till kommuner	6 230	6 640	+ 410
19. Konsumtionsbidrag till enskilda	9 430	9 970	+ 540
20. Konsumtionsbidrag till offentligt stödd verksamhet m. m.	550	630	+ 80
21. Investeringar	8 270	8 500	+ 230
22. Statliga investeringar	6 920	7 180	+ 260
23. Investeringsbidrag till kommuner	1 030	970	- 60
24. Investeringsbidrag till enskilda	320	350	+ 30
25. Statsröntor	1 230	1 300	+ 70
26. Internationell verksamhet	460	660	+ 200
27. Summa (16+21+25+26=9)	35 230	37 300	+ 2 070
28. Skatteinkomster (2+3)	30 510	34 340	+ 3 830

Ann. 1. Budgetåret 1969/70 genomförs en anslagsteknisk omläggning som innebär att under avlöningsanslag och andra anslag, varifrån lönekostnader bestrids, upptas ett lönekostnadspålägg för pensions- och socialförsäkringsavgifter samt för den allmänna arbetsgivaravgiften. Detta pålägg, som utgör 23 % av lönebeloppen, tillförs en särskild inkomsttitel, från vilken skall bestridas de utgifter för motsvarande ändamål, som nu betalas från särskilda utgiftsanslag. Omläggningen medför en viss ansvällning av och omfördelning inom budgeten på såväl inkomst- som utgiftssidan, vilken i och för sig saknar realekonomisk betydelse. I tabellen har i görligaste mån justering gjorts härför så att kalenderåren 1967, 1968 och 1969 är jämförbara. Budgetåret 1969/70 förekommer även i en justerad version.

Ann. 2. Vid omvandling av budgetsiffrorna för budgetåret 1969/70 till kalenderårssiffror för 1969 måste delvis ganska approximativa metoder användas, varför en viss osäkerhet vidläder uppskattningen av framför allt de enskilda utgiftsposternas storlek.

Ann. 3. Tabellens uppgifter i posterna 1 t. o. m. 13 baseras på riksrevisionsverkets och finansdepartementets data, vilka till övervägande del är kassamässiga. Vissa undantag härvidlag föreligger dock, varför exakt överensstämmelse inte nås med riksgäldskontorets statistik rörande budgetutfallen, redovisad i post 15. Sådan överensstämmelse nås först sedan totalsaldona i post 13 — här i form av residualberäkning — justerats för nettoförändringarna i transaktionerna vid sidan av riksstaten. Dessa transaktioner innefattar bl. a. av staten verkställda men vid periodskiftena ännu icke bokförda betalningar.

Ann. 4. Den realekonomiska grupperingen av statens utgifter, som anges i tabellen (rad 1—15), överensstämmer på grund av olikheter i klassificeringen av vissa utgiftsposter inte helt med den gruppering, som redovisas i bilaga 2 till den reviderade finansplanen. En viktig avvikelse är att konsumtionen beräknats enligt statistiska centralbyråns definition, vilket bl. a. innebär att *administrationen* av socialförsäkringssystemet m. m. inräknats däri. För att få överensstämmelse med budgetsaldot har motsvarande post även lagts in som en negativ transferering.

Statens totala utgifter kan beräknas ha ökat med drygt 7 % mellan 1967 och 1968, vilket innebär en dämpning i tillväxten jämfört med 1966—1967, då ökningen var ca 11 %. För 1969 förutses nu en utgiftsexpansion på ca 9 %. Därvid är dock att märka, att vissa konsumtionsutgifter är räknade i en annan (lägre) prisnivå än den, som kan förutses råda under hösten 1969. Om dessutom på sedvanligt sätt tillkommer vissa ännu ej beslutade utgifter, kan ökningen 1968—1969 kanske uppskattas bli ca 10 %. Minskas totalomslutningen med den statliga utlåningen, blir tillväxttakten 1966—1967 ca 10,5 % och 1967—1968 drygt 9,5 %. För 1969 förutses en dämpning i tillväxten till ungefär 7 %, även om man hypotetiskt söker beakta ännu ej beslutade men sannolikt tillkommande utgifter. Skillnaden mellan dessa båda sifferserier beror på de betydande variationerna mellan åren av utlåning och liknande verksamheter.

Den statliga *konsumtionen*, som till ungefär två tredjedelar utgörs av utgifter för löner, ökade 1966—1967 med ca 5 % och 1967—1968 med ca 10 % i löpande priser. Den volymmässiga innebörden av detta är att den statliga konsumtionen mellan 1966 och 1967 minskade ungefär 2 % i omfång, medan en uppgång med ca 5 % kan beräknas ha ägt rum mellan 1967 och 1968. Volymminskningen 1966—1967 kan hänföras till att huvudmannskapet för mentalsjukvården övergick från staten till kommunerna. För 1969 kan den statliga konsumtionsökningen nu beräknas bli ca 4,5 % i fasta priser.

Den statliga *investeringsverksamheten*, såsom den kommer till uttryck i budgeten (dvs. exkl. affärsverkens underhålls- och reparationsutgifter),

minskade i löpande priser med ca 2 % från 1966 till 1967, vilket kan bedömas motsvara en volymmässig nedgång med ca 6 %. 1967—1968 ökade investeringarna med ca 12,5 % i värde, vilket motsvarar en volymökning på ca 9 %. De stora skillnaderna i utvecklingen mellan åren torde till någon del kunna förklaras av konjunkturpolitiskt motiverade förskjutningar i investeringarna. För 1969 förutses i budgeten synliga investeringsutgifter öka ca 4,5 %, vilket kan beräknas motsvara ungefär 2 % i volymökning.

Transfereringsutgifterna ökade 1966—1967 med ca 18 %, men om hänsyn tas till effekterna av överföringen av mentalsjukvården från staten till kommunerna, begränsas ökningen till 12 à 13 %. Ökningstakten 1967—1968 var väsentligt lägre och uppgick till knappt 7 %. Transfereringarna till kommuner ökar mellan sistnämnda år betydligt kraftigare än inkomstöverföringarna till enskilda personer. För 1969 förutses nu transfereringsutgifternas ökningstakt dämpas till ca 5,5 %, varvid överföringarna till enskilda beräknas stiga ca 6 % och överföringarna till kommuner beräknas öka ca 5 %.

Omfattningen av *utlåning och övriga finansiella transaktioner* över statens budget har fluktuerat starkt mellan de senaste kalenderåren. 1966—1967 ökade den med knappt 370 milj. kr. (17,5 %), medan den minskade med knappt 260 milj. kr. (12 %) mellan 1967 och 1968. Detta förklaras till en del av att utbetalningarna till investeringsbanken 1968 uppgick till endast 200 milj. kr., medan de utgjorde 500 milj. kr. 1967. För 1969 har beräknats en mycket kraftig ökning av utlåningen, varvid dock här förutsatts att den planerade utlåning, som ej kunde genomföras under hösten 1968 i stället kan ske under våren 1969. Det bör i detta sammanhang påpekas att omvandlingen från budgetår till kalenderår är gjord under ganska stor osäkerhet, varför utfallet så småningom kan visa sig medföra justeringar och förskjutningar mellan åren av utgifterna. Detta gäller framför allt utlånings- och investeringsutgifterna.

I nedre delen av tabell 1 (rad 16—28) visas en särskild realekonomisk gruppering av statens utgifter och inkomster. Utgifterna har grupperats efter om de huvudsakligen förväntas användas för konsumtions- eller investeringsändamål. Undergrupper visar närmare vem som kommer att förbruka medlen. Tabellen ger vid handen, att beloppen avdelade för konsumtion 1968—1969 ökar snabbare än beloppen för investeringar. Vidare framgår att transfereringarna till kommunerna kommer att öka något långsammare än inkomstöverföringarna till enskilda, medan förhållandet 1967—1968 var det motsatta. Utgiftsförändringarna kan förmodas initialt öka efterfrågan på konsumtions- och investeringsmarknaderna med sammanlagt ungefär 1,8 miljarder kr. Ökade skatteinkomster reducerar dock direkt den samlade efterfrågan med ungefär 3,8 miljarder kr. Av detta belopp kommer omkring 3,3 miljarder kr. från direkt beskattning och omkring 500 milj. kr. från indirekt beskattning. I och med att det genomsnittliga förtjänstläget

stiger, ökar också den genomsnittliga skattesatsen. Detta fenomen kan under 1969 uppskattas tillföra statskassan ca 1,4 miljarder kr. Vilken samlad effekt dessa förändringar kan ha på den totala efterfrågan diskuteras närmare längre fram i detta kapitel.

Resultatet av de förändringar i statens inkomster och utgifter som refererats ovan, ger vid handen att statens *finansiella sparande* försvagades med ca 1 300 milj. kr. mellan 1966 och 1967. Under 1968 skedde en ytterligare försvagning med ca 300 milj. kr. Enligt det underlag som nu föreligger, skulle statens finansiella sparande komma att förstärkas med ca 2 000 milj. kr. mellan 1968 och 1969. Även om vissa utgifter, som tidigare framhållits, erfarenhetsmässigt kan förutses tillkomma, är det troligt att en viss förstärkning av det finansiella sparandet kan realiseras under 1969. *Totalbudgetens saldo*, som mellan 1966 och 1967 försvagades med ca 1 700 milj. kr., undergick under loppet av 1968 ytterligare försvagning med ca 350 milj. kr. Under 1969 kan totalbudgeten beräknas förstärkas med ca 1 000 milj. kr., detta sagt med reservation för ännu ej beslutade utgiftspåslag. Budgetpolitikens inverkan på kreditmarknaden utvecklas i kapitel IX.

3. Beräkning av budgeteffekter

Det är inte möjligt att på grundval enbart av förändringar i budgetens saldo eller i det finansiella sparandet göra några fullständiga bedömningar av statsbudgetens verkningar på samhällsekonomin i sin helhet. En given förändring i budgetsaldot eller i det finansiella sparandet kan nämligen orsakas av ett stort antal kombinationer av förändringar i budgetens delposter, där varje kombination kan ha sin karakteristiska effekt på samhällsekonomin. Det kan därför inte utan reservationer hävdas att en överbalanserad budget verkar kontraktivt eller att en underbalanserad budget verkar expansivt på efterfrågan i samhället. Än mindre kan det villkorslöst hävdas, att en balanserad budget eller en budget med oförändrat saldo skulle lämna efterfrågan opåverkad. Man kan nämligen föreställa sig förändringar i omfånget av statens verksamhet (vilken utgör en komponent av nationalprodukten), som försiggår vid en samtidig och beloppsmässigt lika stor ökning eller minskning av statens utgifter och inkomster, dvs. vid oförändrat budgetsaldo. Härmed skulle en budget som vidhålles i balans mycket väl kunna medverka till en ökning eller minskning av den samlade aktiviteten inom samhällsekonomin, även under förutsättning att den förändring som sker av statens utgifter och inkomster skulle ha en neutral inverkan på aktiviteten *utanför* den statliga sektorn.

Det anförda exemplet kan uppfattas som ett specialfall av vad som mera allmänt gäller, nämligen att olika grupper av statliga utgifter och inkomster kan ha olika stark inverkan på aktiviteten i samhällsekonomin. I detta fall har ökningen av statens direkta efterfrågan på varor och tjänster, dvs. sta-

tens verksamhet, en totalt större effekt än den beloppsmässigt lika stora ökningen av de intäkter som dras in från övriga sektorer av samhällsekonomin — låt vara att effekterna på de icke statliga sektorerna härvid tänkes vara lika stora.

En analys av budgetens effekter bör därför i princip grundas på en uppdelning av utgifter och inkomster i för ändamålet relevanta grupper. Därtill kommer emellertid som en ytterligare komplikation, att varje uttalande om budgetens totalekonomiska effekter blir beroende av vilken jämförelsenorm som väljs till den föreliggande budgeten. I vissa försök att mäta budgetens konjunkteffekter synes jämförelsenormerna ha varit en tänkt budget i vilken staten bestämt dels att skattebetalarna under det undersökta året skall betala lika många kronor i skatt som under jämförelseåret, dels att varje statsutgift under det undersökta året skall vara lika stor som under jämförelseåret. Med denna jämförelsenorm framstår hela budgetförändringen såsom förklarad av att en viss budgetpolitik eller snarare av att en viss speciell budgetpolitik inte har förts. I en annan uppläggningsanalys av budgetanalysen har man emellertid sökt skilja ut de förändringar i budgeten som är ett utslag av medveten politik («åtgärd») från de förändringar i budgeten som kan förklaras såsom återverkningar av den ekonomiska utvecklingen inom samhällsekonomin i övrigt (s. k. »automatik»). Med denna uppdelning uppfattas sådana förändringar på budgetens inkomstsida som automatik, vilka vid ett oförändrat skattesystem följer av skatteunderlagets utveckling, medan åtgärdsbestämda inkomstförändringar endast tänks innefatta sådana som direkt följer av skattesatsförändringar.

En sådan indelning kan emellertid leda till att den medvetna budgetpolitikens betydelse för statsinkomsternas utveckling underskattas. Att vidmakthålla en oförändrad skattesats inför ett stigande skatteunderlag bör rimligen uppfattas som en medveten åtgärd lika väl som ett beslut om en skattesatsförändring. Med denna syn på budgetpolitiken blir endast de inkomstförändringar, som följer av en opåräknad eller oregelbunden utveckling av skatteunderlaget, att uppfatta som utslag av (omedveten) automatik. Det förefaller svårt eller ogörligt att på ett objektivt sätt avgränsa de förändringar av skatteunderlaget som varit av sådan opåräknad eller oregelbunden beskaffenhet och man har hittills i budgetanalytiska undersökningar fått nöja sig med att endera ta fasta på effekten av budgetens förändringar totalt sett (dvs. av automatik och åtgärder) eller också att söka rensodla effekten av skattesatsförändringar och direkta utgiftsbeslut. I det närmast följande har valts att beakta hela förändringen av budgetens inkomster och utgifter. Jämförelsenormen blir därmed en budget, där inkomsternas belopp på ett eller annat sätt är låst vid en oförändrad nivå.

I december 1968 publicerade OECD en rapport avgiven av en arbetsgrupp som varit verksam inom organisationen¹. Gruppen har som en av sina upp-

¹ OECD, »Fiscal policy for a balanced economy», Paris 1968.

gifter haft att utreda hur finanspolitiken kunnat utnyttjas i stabiliserings-syfte. I sin analys har gruppen använt en modell som konstruerats av professor Bent Hansen. Denne har också fungerat som gruppens expert. Modellen är avsedd att kunna ge kvantitativa mått på effekterna på aktiviteten i samhällsekonomin till följd av förändringar i vissa stora grupper av budgetposter. I modellen införs med positivt förtecken förändringen av statens köp av varor och tjänster och transfereringsutgifter, samt med negativt förtecken förändringen i direkta respektive indirekta skatter. För att kunna uppskatta inte blott direkta utan även indirekta effekter (s. k. multiplikatoreffekter) av förändringar i statens inkomster och utgifter, har man utgått från värden på vissa läckagekvoter; den marginella sparkvoten och den marginella importkvoten. I modellen beaktas inte eventuella återverkningar på företagens investeringar eller över huvud taget effekten av förändring i de direkta bolagsskatterna.

Beräkningar enligt modellen har för Sveriges del givit som resultat, att en förändring av statens köp av varor och tjänster har en multiplikatoreffekt lika med $+1,92$, medan förändringar i transfereringsutgifternas, de direkta respektive indirekta skatternas belopp, har multiplikatoreffekter lika med $+0,92$, $-0,92$ respektive $-1,15$. Med åtskillig förenkling skulle alltså kunna sägas att en förändring av statens köp av varor och tjänster har dubbelt så stor efterfrågepåverkande effekt som en lika stor förändring i statens inkomster.

I den preliminära nationalbudgeten för 1969 presenterades och tillämpades en i viss mån enklare modell, som dock hade en vidare syftning. Modellen avser att på ett överskådligt sätt sammanfatta effekterna på samhällsekonomin inte bara av statsbudgetens förändringar, utan även av förändringar i en sammantagen offentlig sektor innefattande staten, kommunerna, bostadsinvesteringarna, AP-fonderna och investeringsfonderna, vilka tillsammans utgör basen för finanspolitiken i vidaste bemärkelse.

Tillvägagångssättet är att förändringar i statens och kommunernas budgeter uppdelas i två huvuddelar. Först redovisas förändringen i statens och kommunernas konsumtion och investeringar, vilken kan sägas vara ett mått på den efterfrågan på reala faktorer som dessa direkt utövar. Härutöver införs den grova approximationen att alla icke finansiella in- och utbetalningar i form av löneutbetalningar, varuinköp, transfereringar samt olika former av skattemedelsindragningar har — bortsett från teckenskillnader — likvärdiga effekter på den icke offentliga efterfrågan, dvs. i huvudsak hushållens och företagens efterfrågan. Slutsatsen blir då, att förändringen av statens och kommunernas utgiftsöverskott (av det finansiella sparandet) ger en föreställning om inverkan på de andra sektorernas efterfrågan.

Bostadsbyggandet har, liksom stat och kommun, direkt effekt på efterfrågan på reala faktorer och påverkar dessutom resten av samhällsekon-

min genom förändringar i sitt negativa finansiella sparande. När det gäller AP-fonderna och investeringsfonderna är det närmast förändringen i deras finansiella sparande, som antyder deras inverkan på den privata sektorns efterfrågan.

Förändringen av den statliga och kommunala verksamhetens samt bostadsinvesteringarnas volym ger således ett mått på förändringen av den efterfrågan på reala faktorer som utgår från den sammantagna offentliga sektorn. Förändringen av den sammantagna offentliga sektorns finansiella sparande ger en viss föreställning om den inverkan som finanspolitiken i vidaste bemärkelse utövar på hushållens och företagens, för efterfrågan på reala resurser, disponibla intäkter.

Härefter har de direkta effekterna av förändringar i verksamhetens volym inom de offentliga sektorerna summerats med de indirekta effekter, som följer av den genom flödesförskjutningar i det finansiella sparandet föranledda förändringen av de icke offentliga sektorernas disponibla intäkter. Härvid har summariskt förutsatts att dessa båda slag av förändringar är likvärdiga med hänsyn till effekterna på aktiviteten i samhällsekonomin och såtillvida summerbara. Den inverkan som förmedlas via förändringar i de icke offentliga sektorernas intäktsströmmar dämpas visserligen genom sparandebortfall etc. men har å andra sidan kedjeeffekter. Här har presumerats att man i dessa fall kan insätta en multiplikator lika med 1. Detta innebär med andra ord, att en förändring av den sammantagna offentliga sektorns utgiftsoverskott förutsätts åtföljas av en lika stor förändring av övriga sektors efterfrågan på varor och tjänster. Den sammanlagda inverkan på den totala efterfrågan har sålunda satts lika med summa förändring av offentlig real efterfrågan och via det offentliga utgiftsoverskottet genererad efterfrågan.

Vid jämförelse mellan de båda modellerna framträder vissa principiella olikheter. Modellen som användes i den preliminära nationalbudgeten hade en vidare syftning, bl. a. såtillvida att hela bostadsbyggandet och dess finansiering sammanförts med den offentliga sektorn. Bolagsskatterna har inte speciellt undantagits från övriga offentliga intäkter utan förutsätts verka begränsande på den totala efterfrågan. Vad beträffar valet av multiplikatorer kan däremot skillnaden mellan de två modellerna i vissa hänseenden synas tämligen ringa.

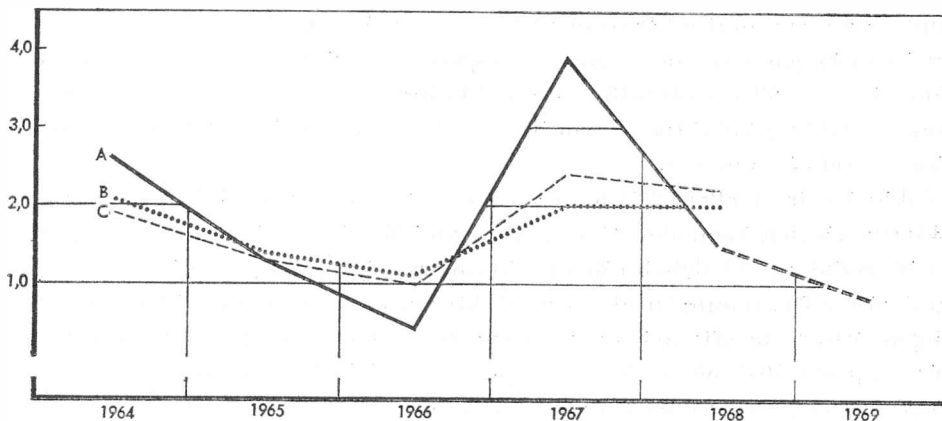
I den modell som användes i den preliminära nationalbudgeten erhöles effekten av budgetförändringarna som summan av förändringarna av det offentligas köp av varor och tjänster och, med negativt förtecken, förändringen i det finansiella sparandet, varvid båda termerna försågs med en multiplikator av $+ 1$. Annorlunda uttryckt innebär detta, att en ökning av statens utgifter för inköp av varor och tjänster, som inte sammankopplas med en motsvarande ökning av statens intäkter och således medför en lika stor förändring i negativ riktning av statens finansiella sparande, kan ges en

multiplikatoreffekt av $+ 2$. En ökning av statens inkomster, som inte sammankopplas med en motsvarande ökning av statens utgifter och följaktligen medför en lika stor förändring i positiv riktning av statens finansiella sparande, kan ges multiplikatoreffekten $- 1$. Dessa multiplikatorvärden ligger synnerligen nära dem som tillämpades för Sverige i OECD-modellen, nämligen $+ 1,92$ för offentliga utgiftsökningar avseende varor och tjänster samt $- 0,92$ för intäkter i form av direkta skatter och $- 1,15$ för intäkter från indirekt beskattning.

Likheten är emellertid delvis skenbar. OECD-modellen avser att visa effekterna på den samlade aktiviteten i samhällsekonomin — dvs. bruttonationalprodukten. Modellen i den preliminära nationalbudgeten hade ett blygsammare syfte, nämligen att visa effekterna på den totala inhemska efterfrågan. Eftersom effekten på efterfrågetillväxten marginellt kan förmodas vara upp till 40 å 50 % större än på nationalprodukten, har alltså multiplikatorerna i denna modell i sak satts väsentligt lägre än i OECD-modellen. Orsaken härtill har inte i första hand varit att de marginella spar- och importkvoterna, som beräknats för Sverige och använts i OECD-modellen (marginell sparkvot = 0,2; marginell importkvot = 0,4), numera skulle vara orealistiskt låga. Skälet har i stället varit, att det vid en komparativ studie av den under olika år förda finanspolitiken förefaller rimligt att i möjlig mån bortse från den del av multiplikatoreffekterna som faller utanför respektive 1-årsperiod. Vissa utländska studier tyder på, att en sådan begränsning av tidsperspektivet skulle kunna motivera en nedjustering av multiplikatorn med ungefär en femtedel. En multiplikator på omkring 1 för förändringar i det finansiella sparandet framstår därmed som motiverad för svenska förhållanden.

I övrigt skiljer sig de två modellerna från varandra i vad gäller behandlingen inte blott av bolagsskatterna, utan även av de indirekta skatterna. I OECD-modellen har indirekta skatter en något kraftigare efterfrågebegränsande effekt än direkta skatter, under det att bolagsskatternas förändringar över huvud taget inte beaktas. I den modell som användes i den preliminära nationalbudgeten har ingen åtskillnad gjorts med avseende på effekterna av förändringar av olika typer av skatteintäkter. Det finns rimliga skäl att anta, att den efterfrågebegränsande effekten av en indirekt skattebelastning kan vara något kraftigare än av en lika stor direkt skattebelastning. Alldeles odiskutabelt är detta dock inte. Det förutsätter nämligen att hushållens nominella sparande utvecklas mera negativt, om en viss ökning av skatteintäkterna tas ut i form av direkta än i form av indirekta skatter. Oavsett hur härmed må förhålla sig har den vidtagna förändringen, dvs. att jämställa effekterna av direkta och indirekta skatter, inte framstått som alltför besvärande i en modell, som även i övrigt kännetecknas av ringa differentiering. Exempelvis likställs effekterna av transfereeringsutgifter med statsskuldräntor och — bortsett från teckenskillnaden

Diagram VIII:1. Den offentliga sektorns kalkylerade inverkan på samhällsekonomin 1964—1969
 Procent av bruttonationalprodukten

- A = Den sammantagna offentliga sektorns inverkan på den samlade efterfrågan. Analys enligt metoden från den preliminära nationalbudgeten för 1969.
- B = Effekten av statens och kommunernas budgeter på bruttonationalprodukten. Analys enligt OECD-modellen.
- C = Effekten av statens och kommunernas budgeter på den samlade efterfrågan. Analys enligt metoden från den preliminära nationalbudgeten för 1969.

— direkta skatter. Det har vidare förefallit följdriktigt att räkna med tillnärmelsevis lika stora efterfrågebegränsande effekter av bolagsskatter som av övriga direkta skatter i en modell, som i detta hänseende inte gör någon åtskillnad mellan effekterna av sådana indirekta skatter, som faller på konsumtionen och sådana, som faller på investeringarna.

Slutligen återstår att notera ytterligare en principiell olikhet mellan modellerna. I modellen från den preliminära nationalbudgeten har budgeteffekterna, till skillnad från vad som skett i OECD-modellen, genomgående deflaterats till en fast prisnivå, i detta fall 1959 års. En betingelse för att denna omräkning skall framstå som principiellt tilltalande kan sägas vara, att prisutvecklingen i varje fall på begränsad sikt i sina huvuddrag kan förutsättas ske oberoende av finanspolitiken. I annat fall skulle det nämligen förefalla naturligt att uppfatta även skillnaden mellan deflaterade och odeflaterade budgeteffekter som en verkan av finanspolitiken, men i så fall givetvis inte som någon volymeffekt. Fastprisberäkningen har tillgått så att förändringen i den offentliga sektorns och bostadsbyggandets efterfrågan på reala faktorer uttryckts i 1959 års priser. Den sammantagna offentliga sektorns finansiella sparande de olika åren har deflaterats med bruttonationalproduktdeflatorn respektive år, varefter förändringen fram-

	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Staten	+ 0,3	+ 0,2	+ 1,0	+ 0,5	+ 0,8	- 0,6
därav: direkt efterfrågan	+ 0,3	+ 0,7	+ 0,4	- 0,5	+ 0,6	+ 0,3
Kommunerna	+ 1,6	+ 1,0	± 0	+ 2,0	+ 1,3	+ 1,6
därav: direkt efterfrågan	+ 1,3	+ 0,9	+ 0,9	+ 2,0	+ 1,1	+ 1,2
Bostadsbyggandet	+ 1,0	+ 0,5	- 0,2	+ 1,4	+ 0,1	+ 0,2
därav: direkt efterfrågan	+ 0,5	+ 0,2	- 0,1	+ 0,7	+ 0,1	+ 0,1
AP-fonder, Investeringsfonder	- 0,3	- 0,4	- 0,4	± 0	- 0,7	- 0,4
Totaleffekt	+ 2,6	+ 1,3	+ 0,4	+ 3,9	+ 1,5	+ 0,8

räknats¹. Därefter har de två delarna adderats samt uttryckts i procent av bruttonationalprodukten till 1959 års priser respektive år.

Avslutningsvis har gjorts en numerisk jämförelse mellan de två modellerna varvid dessa har applicerats på material avseende statens och kommunernas budgeter 1964—1968. Resultatet har inlagts i form av två kurvor i diagram 1. Även den totaleffekt som kan kalkyleras, när extra-budgetära efterfrågepåverkande faktorer såsom bostadsbyggande, AP-fonder och investeringsfonder medtas, har inlagts i diagrammet. De olika sektorernas kalkylerade bidrag till den totala efterfrågeförändringen framgår av ovanstående uppställning, där effekterna uttryckts i procent av bruttonationalprodukten respektive år.

Som synes i diagrammet ger de båda modellerna trots sina olikheter i stora drag likartade resultat när de tillämpas på statens och kommunernas budgeter. Däremot framträder väsentligt mera markerade utslag när omfattningen av den samhällsstyrda efterfrågepåverkande effekten från bostadsbyggandet, AP-fonder och investeringsfonder medtas i beräkningarna enligt den modell som användes i den preliminära nationalbudgeten. Även om de två jämförda modellerna ger likartade resultat får man därav inte dra slutsatsen att det skulle vara de *verkliga* effekterna som framkommer. Här för är modellerna alltför schematiska. Exempelvis är troligen inte de marginala import- och sparkvoterna stabila över tiden. Likaså är gruppindelningen alltför grov och utöver tidigare anförda exempel kan också förutsättas att det verkliga multiplikatorvärdet för köp av varor (från företagssektorn) inte är detsamma som det för köp av tjänster (från hushållssektorn). Men även om modellerna ännu befinner sig på ett ofullkommat stadium får likväl resultatet, som en tillämpning av någondera modellen ger, betraktas som ett rimligt närmevärde på budgetens effekter på samhällsekonomin.

¹ Eftersom en förändring av den offentliga sektorns finansiella sparande, när detta går negativ riktning, utgör ett bidrag till övriga sektorsers disponibla inkomster, disponibla i den bemärkelsen att även indirekta skatter avräknats, skulle det ha varit konsekvent att deflatera motsvarande budgeteffekter med ett nettoprisindex och ställa dem i relation till bruttonationalprodukten beräknad till faktorkostnad i stället för till marknadspris. En sådan justering skulle emellertid inte ändra huvuddragen i de beräkningsresultat som erhållits.

IX. Kreditmarknaden¹

1. Utvecklingen på kreditmarknaden under 1968

Den lätta kreditpolitik, som förts under de senaste åren, fortsatte under 1968 med undantag för en period av tillfällig åtstramning i samband med oron på den internationella valutamarknaden under senare delen av 1967 och början av 1968. Från november till december 1967 hade valutareserven minskat med nära 1 miljard kr. Under början av 1968 stabiliserades valutaläget och redan i februari lättade riksbanken på åtstrammingsåtgärderna. Diskontot sänktes 1/2 % och kassakvotsbestämmelserna upphävdes. Den 10 oktober sänktes diskontot med ytterligare 1/2 % till 5 %. Valutareserven ökade successivt fram till november 1968; under de två sista månaderna skedde emellertid en kraftig avtappning, varför valutareserven vid utgången av 1968 kom att ligga 27 milj. kr. lägre än ett år tidigare.

Åtstramningen i början av året medförde att affärsbankernas likviditet, som hade förbättrats kraftigt under 1967, försämrades något under första halvåret 1968, och under hela året ökade deras likvida tillgångar med endast 1,2 miljarder kr. mot 2,7 miljarder kr. under 1967. Bankernas faktiska likviditetskvoter försämrades, bl. a. genom en ovanligt kraftig ökning av deras direkta bostadsbyggnadskrediter. Inlåningen på främst långfristiga räkningar ökade kraftigt. Nettoställningen gentemot riksbanken försämrades under de tre första kvartalen, trots att bankernas upplåning i riksbanken kunde begränsas genom att riksgäldskontoret under större delen av året lämnade dagslån till bankerna.

Kreditgivningen på den organiserade kreditmarknaden fortsatte att öka under 1968, dock i något lägre takt än året innan. Totalt förmedlades krediter för 19,9 miljarder kr., en ökning med drygt 2,5 miljarder kr.

Kreditmarknadsläget under 1968 kännetecknades av en ökad upplåning från bostadssektorn och näringslivet. Den offentliga sektorns upplåning var av ungefär samma volym som föregående år; statens upplåning ökade något medan kommunernas minskade.

För den största ökningen på utbudssidan svarade Allmänna pensionsfonden. Dess placeringar ökade med 1,5 miljarder kr. under 1968 till 5,7 miljarder kr. Ungefär hälften utgjordes av krediter till bostadssektorn, dit fondens kreditgivning ökade med drygt en miljard kr. Fondens kreditgivning till staten ökade medan kreditgivningen till kommuner och näringslivet

¹ Med kreditgivning och utlåning avses i detta kapitel nettotillväxt av utestående lån; med ökad kreditgivning avses följaktligen inte tillväxten av utestående lån utan ökningen av denna tillväxt.

Tabell IX: I. Kreditmarknaden 1967 och 1968

Nettobelopp, milj. kr.

Långgivare	Låntagare				
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringslivet	Summa
1967					
Riksbanken	350	0	150	150	650
Affärsbankerna	1 300	200	2 350	2 100	5 950
Övriga kreditinstitut	500	1 400	4 250	3 250	9 400
därav: Allmänna pensionsfonden ¹	250	450	1 700	1 800	4 200
Allmänheten ²	850	50	50	400	1 350
Summa	3 000	1 650	6 800	5 900	17 350
1968					
Riksbanken	1 250	0	100	50	1 400
Affärsbankerna	250	100	2 050	3 300	5 700
Övriga kreditinstitut	1 250	1 200	5 950	3 300	11 700
därav: Allmänna pensionsfonden ¹	550	500	2 750	1 900	5 700
Allmänheten ²	650	50	0	400	1 100
Summa	3 400	1 350	8 100	7 050	19 900

¹ Exkl. återlån samt exkl. förvärv av utländska obligationer och bankers förlagsbevis. Fondökningen uppgick till 4 670 milj. kr. under 1967 och 5 850 milj. kr. under 1968.

² Inkl. investeringsbankens kortfristiga placeringar.

Anm. Med näringslivet avses praktiskt taget hela den del av samhällsekonomin, som ligger utanför staten, kommunerna, bostadssektorn och kreditinstituten.

Affärsbankernas utlåning till resp. staten, kommunerna och bostäderna omfattar inköp av statspapper, reverslån till kommunerna och köp av kommunobligationer samt bostadsbyggnadskrediter och köp av hypoteksobligationer. Utlåningen till näringslivet är en restpost.

»Övriga kreditinstitut» omfattar sparbankerna, postbanken, jordbrukskasseorganisationerna, allmänna pensionsfonden, försäkringsbolag, riksförsäkringsverket och Sveriges Kommunalanställdas pensionskassa.

I uppgifterna för »allmänheten» ingår de värdepapper som försålts till andra köpare än de institutioner, som ingår i tabellens övriga långgivarsektorer. Företagens, hushållens och diverse fonders och kassors värdepappersköp redovisas således i denna post.

Bostadsinstitutens emissioner av obligationer för finansiering av fastigheter, innehållande uteslutande affärs- och kontorslokaler, har förts till näringslivet, deras övriga obligationer till bostadssektorn.

Tabellen innefattar endast uppgifter om kreditförmedling över den reguljära kreditmarknaden.

Källa: Riksbanken.

uppgick till ungefär samma belopp som föregående år. Affärsbankernas kreditgivning var en kvarts miljard kr. lägre än under 1967. Kreditgivningen till staten minskade betydligt liksom kreditgivningen till bostadssektorn i form av lån och obligationsförvärv. Kreditgivningen till näringslivet expanderade däremot mycket kraftigt. Övriga bankers utlåning ökade under året med ungefär 400 milj. kr.

Statens budgetunderskott, som uppgick till tre miljarder kr. under 1967 ökade ytterligare under 1968 till 3,4 miljarder kr. Finansieringsbehovet

Tabell IX: 2. Kommunernas upplåning på kreditmarknaden och tillväxt av likvida tillgångar 1966—1968
Milj. kr.

	1966	1967	1968
Upplåning	1 350	1 650	1 350
Likvida tillgångars ökning	800	1 300	300

Källor: Riksbanken och statistiska centralbyrån.

täcktes under 1968 i större utsträckning än tidigare genom emission av långfristiga obligationer.

Kommunernas upplåning ökade under 1967 betydligt mer än utgiftsöverskottet. Eftersom kommunerna detta år även erhöll lån utanför den reguljära kreditmarknaden kunde likviditeten förbättras kraftigt. Under andra halvåret 1968, minskade upplåningen och totalt under året blev upplåningen ca en kvarts miljard kr. lägre än under 1967. Likviditetsförbättringen var också betydligt svagare under 1968 som framgår av tabell 2.

Bostadsinvesteringarna beräknas ha ökat med endast 2 % under 1968 mot drygt 13 % under 1967. I nominella värden skulle bostadsinvesteringarnas tillväxt härigenom stannat vid 350 milj. kr. under 1968. Ändå ökade upplåningen på kreditmarknaden med 1 270 milj. kr. under 1968, vilket var en nästan lika stor ökning som under 1967. Statens kreditgivning till bostadssektorn, som hade minskat under 1967, var ungefär oförändrad under 1968. Bostadssektorns upplåning på kreditmarknaden har således stigit påfallande kraftigt under 1968 i förhållande till den beräknade investeringsutvecklingen.

Affärsbankernas bostadsbyggnadskrediter ökade under hela året. Samtidigt var deras köp av hypoteksobligationer av betydligt mindre omfattning än under 1967, vilket innebar att deras totala kreditgivning till bostadssektorn minskade med 300 milj. kr.

Obligationsemissionerna låg på en hög nivå under 1968. Bostadsinstitutet fortsatte sin kontinuerliga obligationsförsäljning, och totalt tecknades hy-

Tabell IX: 3. Bostadssektorns upplåning på kreditmarknaden 1966—1968
Nettobelopp, milj. kr.

	Obligationer	Bostadsbyggnadskrediter hos affärsbanker	Bostadslån hos andra kreditinstitut	Summa
1966	3 420	150	1 910	5 480
1967	3 620	1 130	2 080	6 830
1968	4 380	1 620	2 100	8 100

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell IX: 4. Näringslivets upplåning på kreditmarknaden 1966—1968

Nettobelopp, milj. kr.

	Obligationer och förlagslån	Aktier	Upplåning hos affärsbankerna	Upplåning hos andra kredit- institut	Summa
1966.....	1 180	650	1 550	1 220	4 600
1967.....	1 990	550	1 910	1 430	5 880
1968.....	1 900	500	3 300	1 370	7 070

Källa: Konjunkturinstitutet.

poteksobligationer för drygt 5 miljarder kr., vilket översteg 1967 års siffra med inte mindre än 1,2 miljarder kr. Som framgår av tabell 3 ökade bostadssektorns nettoupplåning på obligationsmarknaden med 760 milj. kr.

Nedgången i *näringslivets* investeringar fortsatte under 1968. De fasta investeringarna minskade i volym med ungefär 2,5 % mot 3 % året innan. Handels och handelsflottans investeringar visade ansenliga minskningar. Industrins investeringar i byggnader och anläggningar låg under 1968 på en lägre nivå än året innan, medan maskininvesteringarna ökade. Industrins utgifter för fasta investeringar ökade i löpande priser med ungefär 300 milj. kr., medan de för hela näringslivet var ungefär oförändrade. Lagerinvesteringarna minskade under första halvåret 1967 och den neddragning av lagren som företogs under andra halvåret fortsatte under 1968.

Flertalet av de industri- och handelsföretag som hittills lämnat bokslut eller förhandsbesked angående resultatet för 1968 redovisar en ökning av rörelsevinsten jämfört med 1967. De beräkningar som kan göras med hänsyn till den troliga produktivitetsökningen samt pris- och kostnadsutvecklingen under 1968 tyder också på att vinsterna har ökat.

Trots lagerneddragning och ungefär oförändrade investeringsutgifter ökade näringslivets upplåning på kreditmarknaden med ungefär en och en kvarts miljard kr. Denna upplåningsökning har inneburit en fortsatt förbättring av likviditeten inom industrin och handeln och sannolikt även inom andra sektorer av näringslivet.

Tabell 4 visar att näringslivets finansiering på obligations- och aktie-marknaderna 1968 låg på en något lägre nivå än under 1967. Affärsbankernas kreditgivning till näringslivet ökade däremot kraftigt framför allt under de tre första kvartalen; under fjärde kvartalet var den av obetydlig omfattning. Uppgifterna i denna tabell avser kreditgivningen till hela näringslivet. Affärsbankernas utestående lån till industrin ökade avsevärt under första halvåret men endast obetydligt under andra halvåret. Handels upplåning i affärsbankerna visade en motsatt utveckling. I tabellsiffrorna ingår även affärsbankernas s. k. personliga och diverse krediter, som ökade med 1 miljard kr. under 1968 mot en halv miljard kr. under 1967. Dessa krediter tor-

Tabell IX: 5. Likviditetsutvecklingen inom industri och handel 1967 och 1968
 Procentuell förändring i likvida tillgångar

	dec. 1966- dec. 1967	mars 1967- mars 1968	juni 1967- juni 1968	sept. 1967- sept. 1968	dec. 1967- dec. 1968
Industri — större företag .. (förändring i milj. kr.)	14 (650)	15 (500)	21 (850)	38 (1 550)	30 (1 600)
— mindre företag	2	0	20	- 2	9
malmbrytning	9	8	30	50	40
jord- och stenindustri ..	32	38	53	85	45
skogs- och träindustri ..	- 20	- 11	15	29	44
grafisk industri och pap- persförädling	59	47	30	54	19
livsmedelsindustri	60	54	- 12	- 41	- 32
textilindustri	11	2	10	6	17
läder-, hår- och gummi- varuindustri	39	4	- 28	60	31
kemisk- och kemisktek- nisk industri	20	17	1	49	30
kombinerade företag ..	160	185	19	46	- 3
Handel — större företag .. (förändring i milj. kr.)	52 (250)	43 (150)	50 (250)	38 (200)	6 (50)
— mindre företag	15	24	7	6	38
partihandel	94	40	63	31	- 10
detaljhandel	20	48	25	55	33

Anm. Uppgifterna bygger på enkätundersökningar som har utförts av statistiska centralbyrån. Med likvida medel avses kassa, postgiro, banktillgodohavanden samt kortfristiga penningplaceringar. Större industriföretag (med fler än 500 anställda) och handelsföretag (med fler än 200 anställda fr. o. m. juniundersökningen, med fler än 500 anställda enligt tidigare undersökningar) har totalundersökts. Mindre industriföretag (200—500 anställda) och handelsföretag (100—200 resp. 100—500 anställda) har urvalsundersökts. Branschuppgifterna hänför sig till de större företagen.

de till väsentlig del avse utlåning till hushållen, men även en viss kreditgivning till mindre företag ingår.

Likviditeten inom industrin och handeln fortsatte att förbättras under 1968. Av tabell 5 framgår att förbättringen var kraftigast för de större industriföretagen, vilka speciellt under andra halvåret ökade sin likviditet avsevärt. Den största likviditetsförbättringen för handeln skedde däremot redan under 1967 och första halvåret 1968. Till likviditetsökningen bidrog i viss mån även frisläppen av investeringsfonderna.

2. Kreditmarknaden under 1969

I tabell 6 sammanfattas kreditefterfrågan från olika sektorer. Vissa revideringar har företagits i jämförelse med den preliminära nationalbudgeten med hänsyn till de nu föreliggande prognoserna för inkomst- och utgiftsutvecklingen inom de olika sektorerna.

Tabell IX: 6. Kreditmarknadskalkyl för 1969

Nettobelopp, milj. kr.

Efterfrågan		Utbud	
Staten.....	2 750	Riksbanken	750
Kommuner	1 750	Affärsbankerna.....	6 000
Bostäder	8 000	Övriga kreditinstitut	13 250
Näringslivet	8 500	därav: Allmänna pensionsfonden	6 500
		Allmänheten	1 000
	Summa 21 000		Summa 21 000

Anm. Statens efterfrågan motsvaras av det beräknade budgetunderskottet. Övriga sektors efterfrågan beräknas med hänsyn till det finansiella sparandet och likviditetsutvecklingen. Kalkylen är ofullständig såtillvida som sektorerna »utlandet» och »bankernas interna sparande» inte redovisas. Utvecklingen av det finansiella sparandet inom dessa sektorer beaktas dock i princip vid beräkningen av »näringslivets» efterfrågesiffra.

Allmänna pensionsfondens utbud beräknas som fondökningen exkl. återlån och förvärv av utländska obligationer. Riksbankens utbud motsvarar ökningen av sedelmängden. Affärsbankernas utbud utgör en restpost. För »övriga kreditinstitut» har utbudet beräknats genom trendframskrivning.

Enligt nu föreliggande beräkningar för statens inkomster och utgifter kommer budgetunderskottet för 1969 att bli mindre än vad som förutsattes i den preliminära nationalbudgeten. Efter uppräknig för ännu icke beslutade utgiftsökningar skulle upplåningsbehovet möjligen kunna skattas till 2 750 milj. kr.

För kommunernas del väntas betydande utgiftsökningar medföra en försämring av det finansiella sparandet. Likviditetsförbättringen förutsätts bli obetydlig. Upplåningssiffran på 1 750 milj. kr. enligt den preliminära nationalbudgeten har bibehållits.

Bostadsinvesteringarna beräknas endast öka svagt under 1969. Statens kreditgivning väntas öka, varför upplåningen på marknaden beräknas bli något lägre än under 1968 och uppgå till ca 8 miljarder kr. I den preliminära nationalbudgeten beräknades bostadssektorns upplåning till 7,5 miljarder kr. Den uppjustering som har vidtagits motiveras av att den faktiska upplåningen under 1968 var betydligt högre än vad de preliminära beräkningarna visade.

Enligt nu föreliggande prognoser för investeringsutvecklingen kommer industrins investeringar i byggnader och anläggningar att minska något under 1969, medan ett betydande uppsving väntas för maskininvesteringarna. För handels del förutses ökade byggnadsinvesteringar. Lagerinvesteringarna väntas stiga avsevärt. Vid oförändrad likviditet och oförändrade vinster under 1969 kan upplåningen komma att uppgå till 8,5 miljarder kr. I denna upplåning ingår ökade varvskrediter till utlandet.

På utbudssidan har en uppjustering företagits av kreditgivningen från övriga kreditinstitut. Som framgår av kalkylen skulle ändå affärsbankernas utbud behöva öka med en kvarts miljard kr. jämfört med 1968.

Affärsbankernas faktiska likviditetskvoter har successivt försämrats under andra halvåret 1968 och försämrades ytterligare under januari och februari 1969, varefter utvecklingen tenderat att vända. Ställningen är dock betydligt mera ansträngd än för ett år sedan.

Mot denna bakgrund framstår utrymmet för en ökning av affärsbankernas utlåning från fem och tre kvarts miljarder kr. 1968 till sex miljarder kr. 1969 som förhållandevis knappt. Vid förutsatt utveckling av företagens reala aktiviteter kan emellertid det i kreditmarknadskalkylen angivna behovet av ökad kreditgivning inte betecknas som ett mått på en helt oelastisk efterfrågan. Exempelvis är en viss neddragning tänkbar av företagens under 1968 påtagligt ökade likviditet och det bör dessutom vara möjligt för bankerna att 1969 minska sin kreditgivning för personliga ändamål.

Innehåll

I.	<i>Sammanfattande översikt</i>	2
II.	<i>Det internationella läget</i>	14
	1. Sammanfattande översikt	14
	2. Länderöversikter	22
III.	<i>Utrikeshandeln</i>	45
	1. Exporten	45
	2. Importen 1968 och 1969	55
	3. Bytes- och betalningsbalansen	57
IV.	<i>Produktionen</i>	62
	1. Industrin	62
	2. Skogsbruket	72
	3. Övriga näringsgrenar och den totala produktionen	73
V.	<i>Arbetsmarknaden</i>	75
	1. Läget på arbetsmarknaden i början av 1969	75
	2. Arbetsmarknaden 1969	79
VI.	<i>De enskilda konsumenternas ekonomi</i>	83
	1. De disponibla inkomsterna	83
	2. Konsumentpriserna	87
	3. Den privata konsumtionen	90
VII.	<i>Investeringarna</i>	93
	1. Investeringsutvecklingen inom olika områden	93
	2. Sammanfattning av investeringsprognosen för 1969	105
VIII.	<i>Den offentliga verksamheten</i>	110
	1. Allmänt	110
	2. Staten	111
	3. Beräkning av budgeteffekter	115
IX.	<i>Kreditmarknaden</i>	122
	1. Utvecklingen på kreditmarknaden under 1968	122
	2. Kreditmarknaden under 1969	126

Tabellförteckning

I.	1. Reviderad försörjningsbalans 1968—1969	10
	2. Bytesbalansen 1967—1969	12
II.	1. Bruttonationalproduktens utveckling i olika länder och länderområden 1967—1969	15
	2. Konsumentpriser 1960—1968	16
	3. Lönekostnader och förtjänster per arbetad timme för industriarbetare 1960—1968	17
III.	1. Exportutvecklingen för olika varugrupper 1967—1969	46
	2. Importutvecklingen för olika varugrupper 1967—1969	56
	3. Bytes- och betalningsbalans 1965—1969	58
IV.	1. Försörjningsbalans för handelsfärdigt järn och stål, inkl. ämnen 1966—1969	63
	2. Försörjningsbalans för verkstadsprodukter, exkl. fartyg 1966—1969	65
	3. Försörjningsbalans för sågade och hyvlade trävaror 1966—1969 ..	67
	4. Industriproduktionens utveckling 1967—1969	71
	5. Försörjningsbalans för rundvirke 1966—1969	72
V.	1. Registrerad arbetslöshet januari—mars 1968 och 1969 regionalt och branschvis	80
VI.	1. De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1967—1969 ..	84
	2. Hushållens direkta skatter och avgifter 1967—1969	85
	3. Konsumentprisförändringar 1960—1968 uppdelade på komponenter samt prisprognos för 1969	88
	4. Konsumtionsutvecklingen 1966—1968	91
VII.	1. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1965—1969	94
	2. Verkställda resp. planerade investeringar inom industrin 1968 och 1969 enligt investeringsenkät i februari 1969	97
	3. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar 1957—1969	98
	4. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar, halvårsvis 1962—1969	99
	5. Planerade och faktiska förändringar av de borgerliga primärkommunernas byggnadsinvesteringar 1961—1969	104
	6. Bruttoinvesteringarnas utveckling 1965—1968 samt prognos för 1969, inkl. underhåll	107
	7. Bruttoinvesteringarnas utveckling 1965—1968 samt prognos för 1969 för privat, statlig och kommunal sektor, inkl. underhåll	108
VIII.	1. Statens inkomster och utgifter 1967—1969	112
IX.	1. Kreditmarknaden 1967 och 1968	123
	2. Kommunernas upplåning på kreditmarknaden och tillväxt av likvida tillgångar 1966—1968	124

3. Bostadssektorns upplåning på kreditmarknaden 1966—1968	124
4. Näringslivets upplåning på kreditmarknaden 1966—1968	125
5. Likviditetsutvecklingen inom industri och handel 1967 och 1968..	126
6. Kreditmarknadskalkyl för 1969	127

Diagramförteckning

II.	1. Handelsbalansen i olika länder 1960—1968	18
	2. Diskontot i olika länder 1966—1969	20
III.	1. Volym- och prisutveckling för exporten, totalt och uppdelad på varugrupper 1963—1969	48
V.	1. Antal lediga platser vid månadens mitt mars 1966—mars 1969 ..	76
	2. Industrisysselsättningen 1965—1968	77
VI.	1. Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter 1964—1969	90
VII.	1. Medianbyggnadstiden i antal månader för påbörjade lägenheter 1965—1969	94
	2. Investeringar i bostäder exkl. underhåll och inom egentlig industri 1962—1969	96
	3. Investeringar inom egentlig industri, exkl. underhåll, totalt och uppdelat på branscher 1962—1969	101
	4. Byggnads- och maskininvesteringar, inkl. underhåll, totalt och uppdelat på sektorer 1960—1969	106
VIII.	1. Den offentliga sektorns kalkylerade inverkan på samhällsekonomin 1964—1969	120

Långtidsbudget
för perioden 1969/70—1973/74

LÅNGTIDSBUDGET FÖR PERIODEN 1969/70—1973/74

1. Inledning

1.1. Långtidsbudgetens karaktär och syfte

Långtidsbudgeten är ett av medlen för planering av den statliga och statsunderstödda sektorns utveckling på längre sikt. Den utarbetas årligen inom finansdepartementets budgetavdelning och redovisas för riksdagen i form av en bilaga till kompletteringspropositionen.

Långtidsbudgeten utgör på utgiftssidan en kalkyl över omfattningen av de finansiella och reala resurser som krävs för att av statsmakterna uppställda målsättningar skall kunna uppfyllas och gjorda åtaganden infrias. Detta be-tecknas i det följande »oförändrad ambitionsnivå». På inkomstsidan förut-sätts nu gällande skatteregler bestå. Vid beräkning av statsinkomsternas utveckling har vidare vissa antaganden gjorts om skatteunderlagets till-växt.

Inga försök görs att förutse vilka nya beslut som kan komma att fattas under perioden eller effekterna härav. Långtidsbudgeten är sålunda varken en plan eller ett program för den önskvärda utvecklingen eller en prognos för den sannolika utvecklingen. Långtidsbudgetens syfte är att ange de in-teckningar i det framtida resursutrymmet som gjorts genom redan fattade beslut och att därigenom utgöra en del av beslutsunderlaget för statsmak-terna. På grundval av detta kan förslag om nya aktiviteter bedömas och omprövningar av redan gällande program aktualiseras.

1.2. Oförändrad ambitionsnivå

Utgångspunkten för beräkningarna av resursanspråken är oförändrad am-bitionsnivå inom de olika verksamhetsområdena. Det bör understrykas att detta begrepp inte är liktydigt med oförändrad standard eller oförändrade resursinsatser. På många områden har statsmakterna klart uttalat målsätt-ningen att standarden skall höjas under den aktuella perioden. En sådan standardhöjning ingår då i oförändrad ambitionsnivå. I andra fall kan efter-frågan väntas öka så att ett bibehållande av oförändrad ambitionsnivå krä-ver ökade insatser av reala resurser. Nedanstående typfall avser att närmare

belysa innebörden av begreppet oförändrad ambitionsnivå som det används i långtidsbudgeten.

1. I vissa fall har statsmakterna *beloppsmässigt kvantifierat* ambitionsnivån. Detta gäller i allmänhet utgifter av transfereringskaraktär. De sålunda kvantifierade programmen kan vara av olika slag:

a) För några aktiviteter föreligger målsättningar som gäller tills vidare och som inte innefattar standardhöjningar. Detta gäller t. ex. de allmänna barnbidragen som utgår med 900 kr. för alla barn under 16 år. Här påverkas anslagsutvecklingen vid oförändrad ambitionsnivå endast av antaganden om befolkningsutvecklingen.

b) För vissa verksamheter innefattar den kvantifierade målsättningen standardhöjningar under hela eller en del av den tid som omfattas av långtidsbudgeten. Oförändrad ambitionsnivå innebär i detta och liknande fall att utgifterna successivt höjs i enlighet med den beslutade planen och där efter ligger kvar på den uppnådda nivån. Ett exempel härpå är anslaget till folkpensioner. I långtidsbudgeten har lagts in utgifterna för den årliga standardstegring i form av pensionstillskott som riksdagen fattat beslut om.

c) Slutligen finns på några områden tidsbegränsade program. I dessa fall har utgifterna antagits falla bort i och med att programmet upphör. Ett exempel är programmet för oljelagring, om vilket riksdagen fattat beslut för perioden 1963—1969. Några utgifter för detta ändamål under åren efter 1969 har därför inte lagts in i långtidsbudgeten.

Den här beskrivna metoden för beräkning av statsutgifterna innebär givetvis inte något ställningstagande till frågan om programmen bör förlängas eller ändras i något avseende. I den mån det är orealistiskt att räkna med att anslagen kommer att bortfalla när programmen löper ut underskattas sålunda omfattningen av redan in-tecknade resurser. I vissa fall har statsmakterna indikerat att tidsbegränsade program avses bli förlängda i en eller annan form utan att formella beslut fattats härom. Det gäller t. ex. lokaliseringsspolitiken. Utgifterna för dessa program förutsätts ligga kvar på oförändrad nivå. I fråga om vissa avtal inom sjukvården, som löper ut under långtidsbudgetperioden men som skall förnyas, har schablonmässigt antagits oförändrade avtalsregler.

2. I andra fall har statsmakterna *kvantifierat målen* men inte i anslags-termer. Sådana preciseringar återfinns beträffande produktion av vissa offentliga tjänster. Ett exempel härpå är bostadsbyggnadsprogrammet. I dessa fall har i långtidsbudgeten beräknats de resurser som bedöms nödvändiga för att uppnå de fastställda målsättningarna. Eftersom beräkningarna avser de erforderliga resursinsatserna utgår de från vissa antaganden om rationalisering och produktivitet.

3. För de flesta anslag *saknas* av statsmakterna *kvantifierade mål*. I dessa fall har oförändrad ambitionsnivå bedömts från andra och i allmänhet mera skönsmässiga utgångspunkter.

a) En i vissa fall användbar metod är att utgå från oförändrad kvalitet på den statliga tjänsteproduktionen som den upplevs av den enskilde konsumenten. Detta innebär att produktionen får anpassas till förändringar i efterfrågan. Vid beräkningen av insatsen av resurser bör hänsyn tas till produktivitetsutvecklingen. Denna metod är i princip den som används för bl. a. de flesta myndighetsanslag, dvs. utgifter för löner och omkostnader. Oförändrad ambitionsnivå innebär t. ex. oförändrade väntetider för de tjänster statsmyndigheterna tillhandahåller allmänheten. Det bör dock understrykas att stora svårigheter föreligger att rätt bedöma efterfråge- och produktivitetsutvecklingen. Antagandena måste göras mycket schablonartade.

b) För de statliga verksamhetsgrenar som förekommer på statsbudgetens utgiftssida i huvudsak som investeringar, bl. a. kommunikationsverken och vägbyggandet, föreligger särskilda svårigheter att avgöra vilken anslagsutveckling som krävs för att anpassa produktionen till förändringar i efterfrågan. Detta sammanhänger främst med att sambandet mellan produktion och investeringar är svårt att fixera. I vissa fall föreligger även mätproblem av en annan typ. Det kan vara svårt att mäta produktionsutbudet (exempelvis de tjänster som vägnätet levererar) och således även den relativa ökningen till följd av investeringar. För att få ett praktiskt användbart kriterium har valts att låta oförändrad ambitionsnivå innebära att investeringarna ökar i takt med efterfrågan.

c) Inom vissa områden saknas kontinuerlig investeringsverksamhet av större omfattning. Däremot aktualiseras punktvis vissa större projekt utan att dessa i och för sig innebär höjd målsättning för verksamheten. Som exempelvis kan nämnas uppförandet av förvaltningsbyggnader. I den mån en utbyggnad inte följer av fastlagda program har en allmän skälighetsbedömning fått göras.

d) För vissa utgiftsområden där efterfrågan över huvud inte objektivt kan fastställas har oförändrad ambitionsnivå, mot bakgrund av allmänna uttalanden från statsmakterna om politikens inriktning, ansetts innebära en framskrivning av tidigare trend.

Av ovanstående framgår att betydande svårigheter av såväl definitions- mässig som beräkningsmässig natur uppstår när begreppet oförändrad ambitionsnivå skall fastställas.

1.3. Beräkningsunderlag

Långtidsbudgeten omfattar endast i statsbudgeten ingående utgifter och inkomster. Härav följer att affärsverkens driftutgifter och andra utgifter för de statliga bolagen än tillskott av kapital inte ingår i beräkningarna. Det samma gäller en stor del av socialförsäkringssystemet, bl. a. AP-fondens utgifter och inkomster.

Grundvalen för långtidsbudgeten utgörs av långtidsbedömningar som utförts av myndigheterna. Dessa har härvid enligt givna direktiv beträffande den samhällsekonomiska utvecklingen i stort haft att utgå från en ökning av bruttonationalprodukten med 4 % per år samt full sysselsättning. Den slutliga bedömningen av vilken anslagsutveckling som följer av antagandet om oförändrad ambitionsnivå har gjorts inom finansdepartementets budgetavdelning efter samråd med vederbörande fackdepartement.

Vid en diskussion av den statliga utgiftsutvecklingen under de framföriggande budgetåren är det naturligt att göra jämförelser med utvecklingen under tidigare år. Sådana jämförelser kan bl. a. visa i vilken mån nya tendenser i den totala utgiftsutvecklingen eller i utvecklingen på skilda delområden gör sig gällande.

Som jämförelsematerial kommer i det följande att användas statistiken över budgetutfallen för budgetåren 1963/64—1967/68. För budgetåret 1968/69 föreligger utfallsberäkningar först hösten 1969 och möjligheterna att förutse utfallen för de enskilda anslagen är begränsade. Detta budgetår har därför inte tagits med i kalkylerna.

Beräkningarna av den framtida utgiftsutvecklingen utgår från anslagsbeloppen för budgetåret 1969/70 enligt 1969 års statsverksproposition med beaktande av särpropositioner och av riksdagen fattade beslut. Beräkningarna är i princip utförda i fasta löner och priser och avser således volymförändringar för de kalkylerade resursinsatserna. Vad gäller utgiftsutvecklingen för totalförsvaret och folkpensioner redovisas beräkningar även i löpande priser. I vissa sammanställningar av totala utgifter och inkomster i de sammanfattande avsnitten har hänsyn också tagits till schablonmässigt gjorda pris- och lönestegringsantaganden.

För att uppnå jämförbarhet med den redovisade framtida utgiftsutvecklingen är det nödvändigt att även den historiska perioden avspeglar volymförändringar. Omräkningen av utgifterna från löpande till fasta priser har gjorts med hjälp av olika indexserier. För vissa utgiftsgrupper finns direkt användbara index. Detta gäller t. ex. de kvantitativt viktiga direkta inkomstöverföringarna. Dessa har omräknats efter konsumentprisindex och kan därefter sägas uttrycka det reala värde förmånerna representerar för mottagarna. För andra grupper saknas relevanta index. Detta gäller t. ex. för de anslag som innehåller omkostnader. För dessa komponenter har använts konsumentprisindex sedan denna rensats från varugrupper som inte är relevanta för den statliga konsumtionen.

Det bör understrykas att en volymberäkning av statsutgifterna enligt budgetutfallen erbjuder såväl problem av indexteknisk karaktär som svårigheter vilka hänger samman bl. a. med de bristfälliga möjligheterna att över huvud taget mäta den statliga tjänsteproduktionen och att mäta produktivitetens utveckling inom denna sektor. De lösningar som härvidlag måst väljas medför att den volymutveckling som framkommer, bl. a. för de statliga reala

utgifterna, inte har en helt enhetlig karaktär. I vissa fall återspeglar kalkylerna närmast förändringarna i resursinsatserna, i andra fall produktionens volymförändringar.

2. Samhällsekonomisk bakgrund

2.1. Inledning

Ett karakteristiskt drag i den ekonomiska utvecklingen i vårt land under senare år har varit den offentliga sektorns snabba tillväxt såväl totalt som i förhållande till samhällsekonomin i övrigt. Sedd mot bakgrund av den lägre tillväxttakt för den totala produktionen som gällde under större delen av perioden 1965—1968 framstår den offentliga sektorns samtidiga expansion som än mer markerad. Detta gäller såväl den statliga som den kommunala verksamheten.

De offentliga utgifterna består av konsumtions- och investeringsutgifter, som direkt tar produktiva resurser i anspråk, och av inkomstöverföringar och andra finansiella transaktioner. Expansionen av den offentliga sektorn har inneburit att staten och kommunerna i växande utsträckning tagit produktiva resurser i anspråk. Detta utvecklingsmönster kan iakttagas i åtskilliga länder.

Vid planeringen av den statliga sektorn måste beaktas att dess utveckling anpassas till de allmänna målen för den ekonomiska politiken. Den totala resurstillväxten i ekonomin kan därvid ha betydelse exempelvis för möjligheterna att låta den offentliga sektorn expandera med bibehållen balans mellan tillgängliga resurser och anspråk.

2.2. Resursutveckling och produktionstillväxt

De faktorer som i huvudsak bestämmer tillväxten i samhällsekonomin är förändringen i arbetskraftstillgång och produktivitet. Den beräknade arbetskraftsutvecklingen baseras på att den årliga ökningstakten för hela folkmängden i stort sett är konstant under den kommande tioårsperioden. I prognosen har förutsatts ett årligt invandringsöverskott på 10 000 personer. För befolkningen i arbetsför ålder, 15—69 år, är ökningstakten lägre än för totalbefolkningen och uppskattas till 0,4 % per år under perioden 1965—1970 och 0,2 % per år under den därpå följande femårsperioden.

Till följd av de sannolika förändringarna i förvärvsfrekvenserna för olika grupper samt i arbetad tid beräknas ökningen i det totala arbetskraftsutbudet under den framförliggande perioden bli mycket begränsad. Antalet förvärvsarbetande, som från år 1965 till år 1970 beräknas öka med ca 45 000, förutses under nästa femårsperiod öka med endast ca 26 000. Hela nettoökningen i utbudet av arbetskraft skulle under båda perioderna bestå av gifta kvinnor. Den kvinnliga arbetskraften har emellertid kortare medelarbetstid

än männen. Om hänsyn tas härtill samt till arbetstidsförkortningen under åren 1967—1969 blir resultatet att utbudet av arbetskraft i timmar räknat minskar med i genomsnitt 0,5 % per år under perioden 1965—1970. Med hänsyn till den förutsedda efterfrågeutvecklingen beräknas dock den utnyttjade arbetsvolymen i timmar i genomsnitt minska med 0,7 % per år.

Beräkningen av arbetskraftsvolymen i timmar under perioden 1970—1975 innehåller en kalkyl av effekten av den föreslagna sänkningen av arbetsveckan från 42 1/2 till 40 timmar. Denna effekt kan beräknas motsvara en årlig genomsnittlig sänkning av arbetstiden per årsarbetare på 0,7 % 1970—1975.

Den andra väsentliga faktorn som bestämmer resurstillväxten är ökningen i produktion per arbetad timme. Produktivitetsökningarna i ekonomin torde huvudsakligen kunna hänföras till ökad kapitalinsats, bättre teknik, bättre utbildning av arbetskraften och en omfördelning av resurser från låg- till högproduktiva näringar. Genom bl. a. framskrivning av den tidigare utvecklingen inom olika sektorer i kombination med antaganden om investeringsutvecklingen har produktivitetens årliga ökningstal för perioden 1970—1975 beräknats till 4,5 %. Denna siffra måste av naturliga skäl omges med vissa osäkerhetsmarginaler. Den blir bl. a. beroende av det utrymme som kan beredas investeringarna totalt och fördelningen mellan olika typer av investeringar.

I 1965 års långtidsutredning angavs den möjliga ökningen av den totala produktionen, dvs. kapacitetstillväxten, under perioden 1965—1970 till 4,2 % per år. Bruttonationalprodukten ökade under perioden 1965—1968 årligen med i genomsnitt 3 %. För år 1969 förutses enligt den reviderade nationalbudgeten en återgång till en snabbare produktionsökning. Förklaringen till att produktionsökningen hittills varit mindre än kapacitetstillväxten torde i huvudsak vara att söka i utvecklingen av efterfrågan.

Hur produktionsutvecklingen kommer att gestalta sig under 1970-talets första hälft är av naturliga skäl svårt att förutse. Den kapacitetsmässiga utvecklingen kan däremot grovt bedömas med utgångspunkt i arbetskrafts- och produktivetsprognosen. En sammanställning av dessa (se tabell 1) anger en årlig ökning av produktionskapaciteten som något understiger 4 %, dvs. ungefär utvecklingen under 1960-talets sista hälft.

Tabell 1. Produktion och arbetsinsats

	Genomsnitt per år		
	1960—1965	1965—1970	1970—1975
Bruttonationalprodukt	+ 4,9	+ 3,7	+ 3,9
Antal årsarbetande	+ 0,6	— 0,1	+ 0,1
Arbetstidsförkortning	— 0,3	— 0,6	— 0,7
Antal arbetstimmar	+ 0,3	— 0,7	— 0,6
Produktion per arbetstimme	+ 4,6	+ 4,3	+ 4,5

3. Utgiftsutvecklingen

Statsutgifterna redovisas i det följande grupperade efter ändamål. Redovisningen omfattar de totala statsutgifterna, dvs. såväl utgifterna på driftbudgeten (exkl. avskrivningsanslagen) som investeringsanslagen på kapitalbudgeten. Utgifterna har indelats i elva grupper. En sammanfattning av dessa återfinns på sid. 26.

3.1. Utbildning och forskning

Denna anslagsgrupp omfattar de statliga utgifterna för utbildning och den civila forskning som bedrivs av staten eller med statligt stöd. Anslagsgruppen har indelats i undergrupper, varav de största är grundskolan, gymnasiala skolor, högre utbildning och forskning samt studiesociala ändamål. Grundskolegruppen domineras helt av den nioåriga obligatoriska skolan men omfattar även vissa skolformer under avveckling samt specialskolan. Under rubriken gymnasiala skolor redovisas gymnasiet, fackskolan, yrkes-skolan och folkhögskolan. Till högre utbildning och forskning har förts bl. a. anslagen till universitet och högskolor, undervisningssjukhusen samt de statliga forskningsråden och styrelsen för teknisk utveckling. I denna undergrupp ingår även de statliga utgifterna för forsknings- och utvecklingsverksamhet på atomenergiområdet. Studiesociala ändamål omfattar det statliga studiestödet till samtliga kategorier av studerande.

Den starka ökningen av de statliga utgifterna för utbildning och forskning under perioden 1963/64—1967/68 återspeglar den genomgripande reformverksamhet som ägt rum inom området och den ökade efterfrågan av utbildning på alla nivåer.

Den nioåriga *grundskolan*, som beslutades år 1962, kommer att vara fullt utbyggd i hela landet läsåret 1972/73. Under långtidsbudgetperioden kommer en ny reform att genomföras i och med att den reviderade läroplanen för grundskolan enligt beslut år 1968 kommer att införas. Läroplanen genomförs successivt under en treårsperiod fr. o. m. läsåret 1970/71. Reformen innebär framför allt att högstadiet i praktiken blir sammanhållet, vilket ger alla barn och ungdomar en i huvudsak gemensam utbildning.

Elevantalet i grundskolan och motsvarande skolformer beräknas 1969/70 uppgå till 950 000. Antalet elever stiger under perioden och miljonstrecket passeras läsåret 1973/74. Ökningen faller till övervägande del på lågstadiet.

Anslagsutvecklingen styrs förutom av elevutvecklingen av antalet lärare i grundskolan, vilket i sin tur är beroende av klasstorleken och rådande organisatoriska förhållanden. Klasstorlekarna inom grundskolan beräknas under perioden nå upp till den nivå som låg till grund för 1962 års grundskole-

Utbildning och forskning

(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Totala utgifter	+ 10,6	8 118	+ 55	+ 182	+ 89	+ 2	+ 0,7	+ 1,0
däruv								
grundskolan	+ 2,0	3 025	— 149	+ 61	+ 30	— 61	— 4,9	— 1,0
gymnasiala skolor . .	+ 17,5	1 411	+ 20	+ 22	—	+ 7	+ 1,4	+ 0,8
högre utbildning och forskning	+ 11,7	1 986	+ 114	+ 65	+ 35	+ 62	+ 5,7	+ 3,3
studiesociala ändamål	+ 35,6	1 304	+ 56	+ 23	+ 16	— 9	+ 4,3	+ 1,6

beslut. Den beslutade läroplansrevisionen för grundskolan beräknas medföra en besparing av ca 800 lärartjänster — jämfört med vad som skulle krävas enligt hittillsvarande tillvals- och linjeorganisation — genom att högstadiet blir mer sammanhållet.

Trots att antalet lärare och elever ökar under perioden minskar anslaget till grundskolan på grund av anslagskonstruktionen. De reella kostnaderna för grundskolan under ifrågakvarande period kommer — oaktat nyssnämnda besparing — att öka.

Investeringsbehovet i skolbyggnader, som påverkas av antalet elever och den fortsatta befolkningsomflyttningen, kan överslagsmässigt beräknas förbli konstant under den framförliggande perioden.

Till grund för utvecklingen under långtidsbudgetperioden för området gymnasiala skolor — gymnasium, fackskola och yrkesskola — ligger de beslut som antogs av statsmakterna åren 1964 och 1968. 1964 års beslut innebär att principen om en samordnad planering av det gymnasiala skolväsendet fastslogs. Samtidigt behandlades i detalj den inre utformningen och dimensioneringen av gymnasiet och fackskolan. Enligt 1968 års beslut kommer gymnasium, fackskola och yrkesskola att föras samman till en skolform den 1 juli 1971. Vidare innebär 1968 års beslut en omläggning av utbildningen av den del av den gymnasiala skolan som svarar mot den nuvarande yrkesskolan. Denna utbildning kommer i framtiden att få en bred inriktning samtidigt som utbildningen i genomsnitt förlängs vilket leder till en icke obetydlig kostnadsökning.

Enligt de riktpunkter som antagits för den kvantitativa utvecklingen skulle i början av 1970-talet minst 85 % av en årskull 16-årigar intas i någon gymnasial skolform. På sikt bedöms den nya gymnasiala skolan fortlöpande expandera så att praktiskt taget alla ungdomar kommer att efter genomgången grundskola fortsätta sin utbildning.

Under budgetåret 1970/71 kommer den angivna kvantitativa riktunkten — minst 85 % av en årskull — för den nya gymnasiala skolan att ha uppnåtts. Som framgår ovan förutsätts en fortsatt expansion för den gymnasiala skolan. Då ett preciserat kvantitativt program saknas för 1970-talet räknas här med en i förhållande till årskullen 16-åringar konstant intagning.

Reformen av *vuxenutbildningen* 1967 innebar en kraftig förstärkning av resurserna för såväl folkbildningen som de kommunala skolorna för vuxna liksom de riksrekryterande statliga vuxenskolorna i Norrköping och Härnösand. Studiecirkelverksamheten antas öka med ca 5 % per år under perioden. Utnyttjandet av radio- och televisionsprogram beräknas bli ett allt viktigare inslag i undervisningen. För de statliga skolornas del antas i det närmaste en fördubbling av elevantalet äga rum under långtidsbudgetperioden, och de kommunala vuxenskolorna beräknas 1973/74 omfatta ett elevantal av 118 000 personer mot för närvarande ca 110 000 personer.

Behovet av lärare för hela skolsektorn uppgår 1968/69 till i runt tal 80 000 heltidstjänster. Av dessa uppehålls ca 5 000 av personer utan föreskriven lärarutbildning. Lärarbrist har under 1960-talets början förelegat beträffande flera kategorier av lärare, men situationen förbättras nu, möjligen med undantag för vissa grupper av övningslärare. En fortsatt förbättring förutses under långtidsbudgetperioden med hänsyn till ökad utbildningskapacitet och olika rationaliseringsåtgärder.

Långtidsbudgetens anslagsutveckling för området *högre utbildning* är i huvudsak baserad på den av statsmakterna år 1965 fastställda planen för utbyggnad av universitet och högskolor. Huvuddelen av kostnadsökningen faller på utbyggnaden av de spärrade utbildningsvägarna. För de fria fakulteternas del har räknats med en kraftigare ökning av antalet studerande under perioden än enligt 1965 års plan. Hänsyn har därvid tagits till bl. a. genomförandet av en ändrad organisation av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna. Anslagsberäkningen förutsätter vidare vissa rationaliseringsåtgärder, bl. a. ökad användning av tekniska hjälpmedel i utbildningen. Den föreslagna reformeringen av forskarutbildningen kommer att medföra ökade krav på resurser under perioden.

Resurser för den statligt finansierade *forskningen* anvisas dels till de statliga forskningsråden, styrelsen för teknisk utveckling, AB Atomenergi m. fl., dels till universitet och högskolor. Anslagsökningen för forskningsändamål har varit mycket snabb, och för den framförliggande perioden förutses en fortsatt stark ökning. Anslagen till AB Atomenergi beräknas dock ligga på en lägre nivå än tidigare, dels genom att delar av verksamheten förts över till det nybildade bolaget ASEA-ATOM, dels genom att denna i ökad utsträckning förutsätts finansierad genom betalda uppdrag.

Anslagen till *studiesociala ändamål* har till följd av ökningen av antalet studerande och de studiesociala reformerna ökat kraftigt under de senaste

åren. Utgiftsökningen under långtidsbudgetperioden till följd av ökat antal studerande motverkas i stigande utsträckning genom återbetalningar, särskilt av studiemedel. Ökningen av anslagen beräknas stanna vid ca 1,5 % per år.

3.2. Folkpensioner m. m.

Helt dominerande inom gruppen är folkpensionsanslaget. Vidare ingår här statens bidrag till sjukförsäkringen samt vissa kostnader för yrkesskadeersättningar och för administrationen av den allmänna försäkringen. Gruppen utgörs nästan enbart av transfereringar till hushållen.

Kostnaderna för *folkpensioneringen* har i fasta priser stigit med närmare 10 % årligen under perioden 1963/64—1967/68. Delvis är ökningen en följd av att antalet pensionärer under perioden stigit med drygt 150 000. Huvudsakligen beror den dock på de standardhöjningar som genomförts. Pensionsbeloppen var den 1 juli 1963 3 400 kr. för ensamstående och 5 330 kr. för makar. Från den 1 juli i år beräknas beloppen uppgå till 5 400 kr. resp. 8 472 kr., vilket innebär en ökning med ca 60 % sedan år 1963. Av ökningen utgörs 35 % av standardhöjningar och 25 % av kompensation för prisstegringar.

Under den framförliggande perioden beräknas en betydande utgiftsstegring till följd av det ökade antalet pensionärer. Ökningen beräknas till ca 25 000 personer per år.

Värriksdagen har förelagts förslag om storleken och utformningen av standardhöjningarna för folkpensionärerna under perioden 1969—1978. Förslaget innebär att folkpensionerna kommer att öka upp till en viss garantinivå genom pensionstillskott som ökar för varje år under en tioårsperiod. Pensionstillskotten skall första året motsvara 3 % av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring och ökar sedan med motsvarande belopp varje år för att vid tioårsperiodens slut totalt uppgå till 30 % av basbeloppet. Pensionstillskotten läggs ovanpå nuvarande folkpension. Tillskotten utgår till pensionärer som inte har ATP-pension eller som har låga ATP-belopp. De skall utgå med samma belopp oberoende av civilstånd. Makar erhåller alltså dubbelt pensionstillskott. Folkpensionen kommer år 1978 för ifrågavarande pensionärer att utgöra 1,2 basbelopp för ensamstående och 2,0 basbelopp för makar. Motsvarande andelar var den 1 juli 1968 0,9 resp. 1,4.

Folkpensionsanslaget redovisas i långtidsbudgeten i såväl fasta som löpande priser. Då inkomstberäkningarna baseras på en viss antagen prisstegring under åren 1969 och 1970 har även i folkpensionsanslagets fastprisalternativ lagts in motsvarande prisstegring. Denna medför en utgiftsökning med 140 milj. kr. budgetåret 1970/71 och med drygt 70 milj. kr. budgetåret 1971/72. För perioden 1972/73—1973/74 omfattar beräkningarna enligt fastprisalternativet endast utgiftshöjningar till följd av den successiva höjningen av

Folkpensioner m. m.

(Milj. kr., fasta priser¹)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Totala utgifter	+ 8,8	7 103	+ 472	+ 514	+ 305	+ 292	+ 6,6	+ 5,2
därav								
folkpensioneringen ..	+ 9,8	6 538	+ 435	+ 483	+ 269	+ 256	+ 6,7	+ 5,1
sjukförsäkringen	+ 0,0	542	+ 35	+ 30	+ 35	+ 35	+ 6,5	+ 5,7

¹ Inräknad prisstegring 2,5 % för år 1969 och 2,5 % för år 1970.

pensionstillskotten och det ökade antalet pensionärer. År 1960 utgjorde åldersgruppen över 65 år ca 12 % av befolkningen. Vid långtidsbudgetperiodens slut beräknas denna grupp utgöra närmare 15 % av befolkningen.

Till budgetåret 1970/71 stiger utgifterna för folkpensioner med 435 milj. kr., varav 179 milj. kr. hänför sig till höjningen av pensionstillskotten och 115 milj. kr. till det ökade antalet pensionärer. Anslagsutvecklingen under långtidsbudgetperioden till följd av dessa två faktorer framgår av nedanstående tablå.

	Anslagsförändring till			
	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Ökat antal pensionärer	+ 115	+ 116	+ 113	+ 114
Höjda pensionstillskott	+ 179	+ 169	+ 156	+ 142

Under perioden 1963/64—1967/68 har genomförts ett flertal reformer inom *sjukförsäkringen*. År 1963 höjdes bl. a. grundsjukpenningen och moderskapspenningen, år 1967 slopades karensdagarna och sjukpenningen höjdes väsentligt. Från den 1 januari 1968 genomfördes förbättrade läkemedelsrabatter och höjdes ersättningen för läkarvårdskostnader. Dessa reformer har medfört en uppgång av kostnaderna för sjukförsäkringen och därmed även för statens bidrag. År 1963 utgjorde försäkringskassornas utgifter för sjukförsäkringen ca 1 800 milj. kr., varav 370 milj. kr. finansierades med statsbidrag. Motsvarande belopp för år 1968 var ca 3 850 milj. kr. resp. 500 milj. kr.

För långtidsbudgetperioden beräknas sjukförsäkringsutgifterna öka med närmare 6 % per år varav ca 2 procentenheter kan hänföras till folkökningen och förskjutningar i åldersstrukturen.

Tabell 2. Folkpensioner

(Milj. kr., löpande priser)

Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
		1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
+ 18,6	6 538	+ 435	+ 483	+ 485	+ 454	+ 6,7	+ 6,4

3.3. Totalförsvaret

Utgifterna inom gruppen totalförsvaret avser till helt övervägande del det militära försvaret. Härutöver ingår civilförsvaret, ekonomiskt försvar och övriga delar av totalförsvaret. Genom 1968 års försvarsbeslut fastställdes den ekonomiska ramen för det militära försvaret och civilförsvaret under budgetåren 1968/69—1971/72. Utgiftsramen för det militära försvaret uppgår budgetåret 1969/70 till ca 5 300 milj. kr. i löpande priser. Till militära ändamål hänförs vidare vissa utgifter utanför utgiftsramen, däribland flyttning av I 1 och Ing 1, investeringar i försvarets fabriksverk och medel för lönekostnadspålägg m. m., sammanlagt ca 365 milj. kr. Härtill kommer för tjänstebrevsrätt m. m. ca 30 milj. kr. För civilförsvaret beräknas utgifterna till ca 135 milj. kr. och utgifterna för ekonomiskt försvar till ca 150 milj. kr. samt utgifterna för övriga totalförsvarsändamål till 85 milj. kr. för budgetåret 1969/70.

Utgifterna för totalförsvaret uppgår budgetåret 1969/70 till ca 14 % av de totala statsutgifterna. Försvarets andel av de sammanlagda statliga konsumtions- och investeringsanslagen är däremot avsevärt högre och uppgår till ca en tredjedel.

I fråga om det *militära försvaret* har utgiftsförändringarna för perioden 1970/71—1971/72 beräknats i enlighet med 1968 års försvarsbeslut, vilket innebär att den ekonomiska ramen för det militära försvaret för perioden 1968/69—1971/72 har fastställts till 19 512 milj. kr. i prisläget maj 1967. För de båda sista budgetåren i den period långtidsbudgeten avser, 1972/73—

Totalförsvaret

(Milj. kr., fasta priser)

Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
		1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
+ 1,4	6 062	+ 154	+ 126	+ 2	— 2	+ 2,5	+ 1,1

Tabell 3. Utvecklingen av de militära försvarsutgifterna 1969/70—1973/74 i löpande priser
(Milj. kr.)

	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Anslag (prisläge maj 1968).....	4 945	5 005	5 147	5 147	5 147
Priskompensation	190	344	495	655	820
Förbrukning av anslagsbehållningar	160	250	240	240	240
Utgiftsram	5 295	5 599	5 882	6 042	6 207
Utgiftsförändring från föregående år		+ 304	+ 283	+ 160	+ 165

1973/74, utgår beräkningarna från den fastställda planeringsnivån, dvs. en oförändrad anslagsram och förbrukning av anslagsbehållningar jämfört med 1971/72. Utgiftsramen har justerats med hänsyn till den övergång till nettoprisindex som genomförs fr. o. m. budgetåret 1969/70. Liksom för tidigare år ingår i utgifterna för militära ändamål vissa utgifter utanför den militära utgiftsramen. De nya kasernanläggningarna för I 1 och Ing 1 beräknas bli färdiga under 1969/70, varefter medelsbehovet upphör 1971/72.

För att belysa utvecklingen av de ramreglerade militära försvarsutgifterna har två alternativa beräkningar gjorts på grundval av de prisantaganden, som tillämpas vid beräkningen av statsinkomsterna samt av utgifterna i de sammanfattande avsnitten. Tabell 3 avser sålunda utgiftsutvecklingen i löpande priser enligt de antaganden om prisutvecklingen som redovisas i redogörelsen för de totala statsutgifternas förändringar. I tabell 4 anges utgiftsutvecklingen under förutsättning av oförändrade priser efter år 1970. Tabellerna 3 och 4 skiljer sig således åt enbart i vad avser priskompensationen.

Tabell 4. Utvecklingen av de militära försvarsutgifterna 1969/70—1973/74 i fasta priser
(Milj. kr.)

	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Utgiftsram	5 295	5 524	5 652	5 652	5 652
varav priskompensation	(190)	(269)	(265)	(265)	(265)
Utgiftsförändring från föregående år		+ 229	+ 128	—	—

Beträffande *civilförsvaret* utgår beräkningarna i långtidsbudgeten, liksom ifråga om det militära försvaret, från 1968 års försvarsbeslut. Anslagsramen för 1969/70—1971/72 upptas till 121, 121 resp. 120 milj. kr. i prisläget maj 1968. För åren 1972/73 och 1973/74 har räknats med 121 milj. kr. per år. Beloppen har justerats med hänsyn till övergången till nettoprisindex. Till de nämnda beloppen kommer priskompensation. För budgetåret 1969/70 medför prisregleringen att civilförsvarsramen blir drygt 135 milj. kr.

Övriga totalförsvarsanslag har beräknats med i huvudsak oförändrade

belopp under hela perioden. Beträffande gruppen ekonomiskt försvar har dock anslaget till utbyggnad av oljelagringen av beräkningstekniska skäl antagits bortfalla fr. o. m. 1970/71, då det nuvarande oljelagringsprogrammet upphör.

3.4. Kommunikationer och energiförsörjning

Utöver utgifterna för vägväsendet omfattar anslagsgruppen huvudsakligen de statliga kommunikationsverken — postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket och sjöfartsverket — vissa investeringsutgifter för Sveriges Radio samt vattenfallsverket.

Huvuddelen av utgifterna inom anslagsgruppen utgörs av investeringar. Dessa uppgår 1969/70 till 3 158 milj. kr. och svarar därmed för drygt 40 % av de totala statliga investeringarna.

Vid bedömningen av den framtida utvecklingen vid oförändrad ambitionsnivå har hänsyn i första hand tagits till den förväntade efterfrågeutvecklingen. Som närmare utvecklats i inledningen till långtidsbudgeten föreligger vissa svårigheter att avgöra vilken investeringsutveckling som krävs för att anpassa produktionen (utbudet av tjänster) till efterfrågan. För att få ett praktiskt användbart kriterium har emellertid valts att i huvudsak låta investeringarna utvecklas i takt med efterfråge- eller trafikökningen.

Vidare har beaktats vissa uppställda program och engångsprojekt. Som exempel kan nämnas SJ:s investeringar för Storstockholms lokaltrafik och det nya storflygfältet i Sturup i Skåne.

Vattenfallsverket svarar för den kraftigaste expansionen inom anslagsgruppen. Investeringsbehovet påverkas främst av efterfrågeutvecklingen på

Kommunikationer och energiförsörjning

(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Totala utgifter	+ 2,9	4 214	— 18	— 19	+ 12	+ 49	— 0,4	+ 0,1
därav								
vägar, trafiksäkerhet, m. m.	+ 4,2	2 066	— 19	+ 34	+ 34	+ 35	— 0,9	+ 1,0
kommunikationsverken	+ 3,5	1 430	— 40	— 38	— 17	— 13	— 2,8	— 2,0
energiförsörjning	— 4,6	606	+ 49	— 2	— 2	+ 25	+ 8,1	+ 2,8
Sveriges Radio	— 7,4	87	— 11	— 14	— 5	—	— 12,6	— 10,2

elektrisk kraft och kravet på torrårssäkerhet. Elförbrukningen inom vattenfallsverkets distributionsområde beräknas öka med i genomsnitt ca 7,5 % per år under perioden. Produktionen har hittills i huvudsak varit baserad på vattenkraftstillgångarna. Den väntade starka ökningen av efterfrågan på elkraft kommer emellertid att väsentligen täckas genom utbyggnad av atomkraft. Ringhals atomkraftstation byggs ut med två aggregat till en total investeringskostnad av 1 050 milj. kr., varav ca 830 under prognosperioden. Ytterligare ett atomkraftverk antas komma att påbörjas under perioden.

Inom *vägväsendet* beräknas trafiken under den framförliggande perioden öka i ungefär nuvarande takt, eller med ca 6 % per år. I enlighet med den tidigare redovisade metodiken har förutsatts att *vägbyggnadet* ökar i takt med trafiken. Vid anslagsberäkningarna har hänsyn tagits till förväntad produktivitetsutveckling för vägbyggnadsarbeten. Även *driftutgifterna* har antagits öka ungefär i takt med trafiken.

För det första året i långtidsbudgeten uppvisar de sålunda framräknade väganlagen en minskning. Detta sammanhänger med att budgetåret 1969/70 anvisades medel för pensioner m. m. för ett och ett halvt år. Under budgetåret 1970/71 och senare kommer emellertid endast att behöva anvisas pensionsmedel etc. för ett år. Bortsett från den härav betingade anslagstekniska minskningen ökar väganlagen med ca 30 milj. kr. Det bör nämnas att utgifter för beredskapsarbeten på vägar inte redovisas under detta anslag.

Även den minskning som redovisas för *kommunikationsverken* är delvis rent anslagstekniskt betingad. Därtill kommer att utgifterna nedgår för vissa projekt av engångskaraktär som avslutas under perioden. Bortsett från de två nämnda faktorerna beräknas verkens medelförbrukning öka, i princip i takt med den prognoserade trafikökningen.

Televerket svarar budgetåret 1969/70 för nära hälften av kommunikationsverkens anslag eller 685 milj. kr. Investeringarna i rundradioanläggningar och radio/TV-hus minskar successivt under perioden. Vid utgången av 1970/71 beräknas etapp I av utbyggnaden av distributionsnätet för TV 2 vara avslutad. Sändarnätet täcker då 93 % av befolkningen. Nästa etapp, som syftar till en täckning av 99 %, påbörjas 1971/72.

Omfattningen av investeringar i teleanläggningar — huvudsakligen abonnentanläggningar, fjärrförbindelser och telefonstationer — har bedömts mot bakgrund av den väntade telefontrafikutvecklingen. För denna förutses en ökning av 5 % för lokalsamtal och 8 % för rikssamtal. Häremot svarar en beräknad ökning av investeringsramarna med 2 % per år. Totalt ökar televerkets anslag något under perioden.

Statens järnvägars investeringsutgifter (1969/70 ca 366 milj. kr.) minskar kraftigt under perioden. Detta sammanhänger med att investeringarna för Storstockholms lokaltrafik, som 1969/70 uppgår till ca 85 milj. kr., successivt bortfaller. Totalkostnaden för dessa investeringar beräknas uppgå

till mer än 400 milj. kr. I övrigt grundas beräkningarna på en ökning av investeringarna i takt med trafiken.

Ersättningar till SJ för drift av icke-lönsamma bandelar, som budgetåret 1969/70 uppgår till 215 milj. kr., förutsätts minska kontinuerligt.

Anslagen till *sjöfarten* beräknades i 1969 års statsverksproposition till ca 150 milj. kr. Under den framförliggande perioden förutses en fortsatt rationalisering av lots- och fyrväsendet. Anslagen går också ned genom att engångsanvisningar till handelsflottans välfärdsfond och isbrytaren Njord bortfaller.

För *luftfartsverkets* del har medelsbehovet beräknats med utgångspunkt i att den väntade efterfrågeutvecklingen kommer att nödvändiggöra betydande investeringar. Bl. a. har behovet av medel för ny flygplats i Malmöregionen beaktats.

I enlighet med riktlinjerna för luftfartspolitikerna har vidare antagits att driftbidraget till luftfartsverket avvecklas med 2,5 milj. kr. per år.

Vid beräkningarna av medelsbehovet för *postverket* har hänsyn tagits, förutom till trafikutvecklingen, till kostnaden för tillbyggnaden av postgirohuset i kvarteret Blåmannen i Stockholm. Totalkostnaden för projektet beräknas till ca 45 milj. kr.

3.5. Stöd till barnfamiljer

Utgifterna för stöd till barnfamiljer avser huvudsakligen direkta inkomstöverföringar till hushållen i form av barnbidrag och bostadstillägg. Bidragen till barntillsynsverksamhet svarar för en växande andel av anslagsgruppen. Vidare ingår här statens kostnader för bidragsförskott, dvs. statens andel av kommunernas kostnader för underhållsbidrag till barn, samt den del av statens bidrag till social hemhjälp som avser hjälp till barnfamiljer.

Under perioden 1963/64—1967/68 har utgifterna för *barnbidragen* ökat kraftigt. Utgiftsutvecklingen har huvudsakligen bestämts av de beslut som fattats om bidragshöjningar. Barnbidraget, som år 1963 var 550 kr. per barn och år, har höjts i etapper till 900 kr.

Beräkningarna av barnbidragsanslaget för den framförliggande perioden bygger på gällande bidragsregler. Antalet barn under 16 år beräknas öka med ca 16 000 per år under långtidsbudgetperioden, vilket medför en anslagsökning med 15 milj. kr. per år.

Även beräkningarna av anslagsbehovet för *bostadstillägg* till barnfamiljer bygger på oförändrade bidragsregler. Bostadstilläggen är inkomstprövade. Det i långtidsbudgeten gjorda antagandet om en viss inkomststegring medför vid oförändrade inkomstgränser för bidragen att anslagsbehovet beräknas minska med i genomsnitt 5 % per år under långtidsbudgetperioden.

Till anslagsgruppen barnbidrag, bostadstillägg, m. m. har också förts bi-

Stöd till barnfamiljer
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Totala utgifter	+ 8,3	2 260	+ 30	+ 19	+ 19	+ 19	+ 1,3	+ 1,0
däruv								
barnbidrag, bostadstillägg, m. m.	+ 7,5	2 085	—	—	—	—	—	—
barn tillsyn m. m.	+ 32,1	175	+ 30	+ 19	+ 19	+ 19	+ 17,1	+ 10,7

dragsförskott. Riksdagen beslutade år 1968 att höja förskotten med 20 %, vilket påverkar anslagsbehovet fr. o. m. budgetåret 1970/71.

År 1966 infördes nya regler om förbättrade bidrag till barnstugeverksamheten i avsikt att stimulera kommunerna till en snabbare utbyggnad av *barn-tillsynen* för förvärvsarbetande föräldrar. Bidraget till anordnande av barnstugor fördubblades och ett särskilt lånestöd infördes. Även driftbidragen förbättrades. Ätgärderna har fått till följd att kommunerna inlett en kraftig utbyggnad av daghemsservicen. F. n. finns drygt 30 000 platser i daghem och fritidshem. Med anledning av de utbyggnadsplaner som kommunerna redovisat beräknas det årliga tillskottet av barnstugeplatser under långtidsbudgetperioden till 9 000. Detta innebär i sin tur att anslagsbehovet ökar med ca 13 milj. kr. per år under perioden.

Den 1 januari 1969 infördes ett statsbidrag till kommunalt organiserade familjedaghem. År 1970 beräknas antalet sådana familjedaghemplatser till ca 35 000, varav drygt hälften statsbidragsberättigade. Under långtidsbudgetperioden beräknas antalet platser öka med ca 5 000 per år, varav ca 3 000 statsbidragsberättigade. Detta innebär en årlig anslagsökning med ca 3 milj. kr.

3.6. Arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik

Utgifterna för arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska insatser har stigit mycket kraftigt under budgetåren 1966/67—1969/70. Anslagen till arbetsmarknadspolitik har fördubblats under perioden. Utgiftstegringen återgår såväl på konjunkturdämpningen åren 1966—1968 som på en stegrad ambitionsnivå. Insatserna har förstärkts särskilt för de handikappade och inom arbetsmarknadsutbildningen.

De antaganden om konjunkturutvecklingen som lagts till grund för långsiktssbedömningen av arbetsmarknadsanslagen innebär att det förbättrade

Arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik

(Milj. kr., fasta priser)

Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
		1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
+ 13,0	2 115	+ 54	+ 69	+ 38	+ 45	+ 2,6	+ 2,3

sysselsättningsläget består under åren 1969 och 1970. För den därpå följande perioden antas schablonmässigt ett fullt kapacitetsutnyttjande i ekonomin. De särskilda insatser för att stödja sysselsättningen som gjordes under åren 1967—1968 i form av framför allt beredskapsarbeten och som belastade denna anslagsgrupp antas därför inte återkomma under den period som långtidsbudgeten omfattar. Med hänsyn till regionala skillnader i sysselsättningen räknas med betydande arbetsmarknadspolitiska insatser av selektiv karaktär under perioden.

För de *rörlighetsfrämjande insatserna* antas en fortsatt snabb expansion. För arbetsmarknadsutbildningen har beräknats en utbyggnad i nästan samma takt som under de senast gångna åren, dvs. en tillväxt av ca 10 000 personer i arbetsmarknadsutbildning per år. Mot slutet av långtidsbudgetperioden beräknas en något långsammare utbyggnadstakt. Flyttningstödet har successivt förbättrats, vilket bidragit till att antalet personer som de senaste åren fått ekonomiskt stöd i samband med arbete på annan ort ökat. Ett antagande om en fortsatt hög flyttningsfrekvens har lagts till grund för anslagsberäkningarna.

De sysselsättningsskapande åtgärderna i form av *beredskapsarbeten* antas under perioden kunna minska i omfattning med hänsyn till antagandet om fullt kapacitetsutnyttjande och övriga arbetsmarknadspolitiska insatser.

Insatserna för de *handikappade* och sådan äldre arbetskraft som har svårt få sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden beräknas öka kraftigt under perioden. Särskilt gäller det antalet sysselsatta i s. k. halvskyddad verksamhet. Även den del av driftkostnaderna för skyddad verksamhet som faller på staten ökar som följd av att nya verkstäder tillkommer i snabb takt.

Utformningen av det *kontanta stödet vid arbetslöshet* utreds. I anslagskalkylen återfinns sådana utgifter som återgår på nuvarande bestämmelser, dvs. bidrag till erkända arbetslöshetskassor, omställningsbidrag, m. m. Anslaget till dessa ändamål beräknas bli i huvudsak konstant under perioden.

Formerna för det statliga *lokaliseringspolitiska stödet* i framtiden utreds också. Den femåriga försöksverksamhet, som slutförs budgetåret 1969/70, omfattar enligt regeringens förslag i statsverkspropositionen år 1969 en medelsram om 1 100 milj. kr., varav 200 milj. kr. i form av bidrag och 900

milj. kr. i form av lån. De totala anslagen under samma period uppgår till 900 milj. kr.

För kommande budgetår har beräkningsmässigt antagits i stort sett oförändrad anslagsnivå, ca 200 milj. kr. per år.

3.7. Hälso-, sjuk- och socialvård

Denna anslagsgrupp omfattar utgifter för statliga och statsunderstödda vårdområden. Kostnaderna för bidrag till av sjukvårdshuvudmännen bedrivna psykiatrisk sjukvård är den största posten.

Huvudmannaskapet för den *psykiatriska sjukvården* fördes över från staten till landstingen och storstäderna den 1 januari 1967. Staten bidrar till investerings- och driftkostnader enligt särskilda avtal, som avser perioden 1967—1971. Dessa avtal medförde en kraftig utgiftsökning för staten under budgetåret 1966/67.

Enligt avtalen skall investeringsbidrag för perioden 1967—1971 utgå med totalt 310 milj. kr. eller med 62 milj. kr. per år. Bidragen är dock indexreglerade, varför anslaget för 1969/70 beräknats till 78 milj. kr. Driftbidraget baseras i princip på den genomsnittliga vårdavgiften vid de statliga sjukhusen året före övertagandet. För budgetåret 1969/70 beräknas driftbidraget till 895 milj. kr. Under prognosperioden beräknas en viss anslagsökning beroende på att platsantalet vid de psykiatriska sjukhusen ökar. För perioden efter år 1971 har schablonmässigt räknats med oförändrade avtalsregler.

Utgifterna till *kroppssjukvård och allmän hälsovård* avser en rad centrala och regionala myndigheter på detta område, statsbidrag till olika former av hälso- och sjukvård samt en viss del av kostnaderna för undervisningssjukhusen. För att stimulera en snabb utbyggnad av långtidssjukvården lämnar staten ett tidsbegränsat lånestöd. Detta program omfattar sjukhemsbyggen som igångsätts före utgången av år 1969. Anslagsbehovet avtar följaktligen successivt under långtidsbudgetperioden. Beträffande övriga anslag kan nämnas att utbyggnaden av Karolinska sjukhuset antas medföra ökade utgifter under perioden både för investering och för en viss successiv personalförstärkning föranledd av utbyggnaden. Det ökade intaget till läkarutbildning medför också att statens bidrag till utbyggnaden av de kommunala undervisningssjukhusen ökar under långtidsbudgetperiodens början.

För *nykterhetsvården* har räknats med en viss ökning av utgifterna, främst för bidragen till de kommunala nykterhetsnämnderna. På anstaltssidan beräknas vissa kostnader för upprustning av äldre anstalter och slutförandet av den påbörjade utbyggnaden av arbetsdriften vid de olika anstalterna. I vad avser den öppna vården beräknas även en fortsatt ökning av antalet platser på inackorderingshem. En del av dessa platser avser behandlingshem för narkotikamissbrukare.

Hälsa-, sjuk- och socialvård

(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Totala utgifter	+ 12,0	2 071	+ 32	+ 28	+ 37	- 6	+ 1,5	+ 1,1
däruv								
psykiatrisk sjukvård m. m.....	+ 12,2	1 111	+ 10	+ 11	+ 19	- 1	+ 0,9	+ 0,8
kroppssjukvård och allmän hälsovård....	+ 10,5	305	+ 13	+ 2	- 2	- 25	+ 4,3	- 1,0
nykterhetsvård	+ 3,8	168	+ 11	+ 9	+ 10	+ 11	+ 6,5	+ 5,6
ungdomsvård	+ 7,4	67	+ 1	+ 1	+ 1	+ 1	+ 1,5	+ 1,1
åldringsvård.....	+ 46,3	209	- 14	+ 7	+ 6	+ 6	- 6,7	+ 0,6
hjälp åt handikappade	+ 7,5	162	+ 7	- 6	+ 2	+ 2	+ 4,3	+ 0,8

Anslagen till *ungdomsvården* omfattar främst kostnaderna för de statliga ungdomsvårdsskolorna. Under de senaste åren har ett antal skolor utrustats med särskilda sjuk- och behandlingsavdelningar, avsedda främst för ungdomar med narkotika- eller alkoholproblem. För den kommande perioden har räknats med en fortsatt uppdelning av de stora avdelningarna vid ungdomsvårdsskolorna i syfte att åstadkomma en gynnsammare behandlingsmiljö. Detta innebär vissa ökade investerings- och personalkostnader. Ungefär hälften av de vid ungdomsvårdsskolorna inskrivna eleverna behandlas i vård utom skola. Under långtidsbudgetperioden har räknats med en utbyggnad i oförändrad takt av de särskilda utskrivningsavdelningarna.

För *åldringsvården* antog 1964 års riksdag ett reformprogram. Detta omfattade utöver den tidigare nämnda utbyggnaden av sjukhem för långtidsvård även ökade resurser för social hemhjälp och förbättring av åldringbostäderna. Genomförandet av detta program har medfört snabbt stigande utgifter. Utgifterna för budgetåren 1970/71—1973/74 påverkas av att antalet personer över 67 år väntas öka med ca 100 000 under denna period. Mot bl. a. denna bakgrund har förutsatts en ökning av utgifterna för statsbidrag till social hemhjälp. Anslaget till lån för förbättring av åldringbostäder återgår till den nivå som gällde före det påslag som av konjunkturskäl gjordes år 1968.

Samhällets *åtgärder för handikappade* spänner över en rad områden. Här redovisas endast kostnaderna för bidrag till vanförestalter och till tekniska hjälpmedel. Under år 1968 infördes nya regler för bidragen till hjälpmedel vilket har medfört en viss uppgång av anslaget. Denna uppgång beräknas fortsätta i minskad takt under den kommande perioden. Bidragen till vanförestalterna beräknas minska under perioden beroende på att vissa anstalter överförs till resp. sjukvårdshuvudman.

3.8. Rättsväsende

Över hälften av utgifterna inom gruppen avser polisväsendet, som också svarar för ca 60 % av de inom sektorn sysselsatta. Anslagsgruppen har väsentligt ändrat omfattning och struktur under de senaste åren. Vid årsskiftet 1964/65 förstatligades polis-, åklagar- och exekutionsväsendet samt rådhusrätterna. Den snabba expansionen av utgifterna under perioden fram till 1967/68 är därför endast delvis uttryck för en reell ökning.

Anslagen till rättsväsendet beräknas öka under perioden som följd av antaganden om brottslighetens fortsatta utveckling. Vidare beräknas en stigande trafikvolym ställa ökade krav på resurser för trafikövervakning. Som ett led i rationaliseringsarbetet inom rättsväsendet införs ett ADB-baserat informationssystem (RI) för polis- och åklagarväsendet, domstolarna samt kriminalvården.

För *polisväsendet* antas att ökningen av arbetsvolymen möts bl. a. med teknisk modernisering. På investeringssidan har medel beräknats för inlösen av polishus i ungefär samma omfattning som innevarande budgetår samt för en fortsatt utbyggnad av lokaler för rättsväsendet, bl. a. i kvarteret Kronoberg i Stockholm.

Antalet grövre brottmål och antalet tvistemål har ökat under senare år vid de *allmänna domstolarna*. Detsamma gäller antalet inskrivningsärenden vid underrätterna. Arbetsvolymen för domstolarna kan väntas stiga under perioden. Den nya hyreslagstiftningen och den kommande immissionslagstiftningen samt fastighetsbildningslagens ikraftträdande kan förväntas medföra visst merarbete för underrätterna. Å andra sidan fortsätter strävandena att avlasta domstolarna brottmål av mindre allvarlig karaktär. Vissa personalförstärkningar har beräknats för domstolsväsendet.

Även om den vidgade tillämpningen av *kriminalvård* i frihet håller tillbaka trycket på anstaltssidan, kan belastningen på anstalterna till följd av den ökade brottsligheten ändå komma att stiga under perioden. För de

Rättsväsende

(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Totala utgifter	+ 24,2	1 665	+ 66	+ 51	+ 43	+ 39	+ 4,0	+ 2,9
därunder								
polisväsende	+ 52,0	921	+ 36	+ 19	+ 18	+ 17	+ 3,9	+ 2,3
domstolar	+ 13,8	256	+ 7	+ 8	+ 8	+ 7	+ 2,7	+ 2,9
kriminalvård	+ 7,8	265	+ 20	+ 18	+ 13	+ 10	+ 7,5	+ 5,3

kommande budgetåren har kalkylerats med en fortsatt modernisering av anstaltssystemet och fortsatt nedläggning av vissa äldre anstalter i takt med att nytt platsutrymme tillkommer. Beträffande frivården beräknas antalet övervakningsfall stiga från 23 000 till 30 000.

3.9. Skatteutjämningsbidrag

Denna utgiftsgrupp består nästan helt av skatteutjämningsbidrag till kommunerna. Dessutom ingår särskilda avvecklingsbidrag till vissa städer och domkyrkor för mistade förmåner samt anslaget till kyrkofonden.

Det bidragssystem, som infördes genom 1965 års skatteutjämningsreform, är uppbyggt så, att bidrag utgår dels till kommuner där skatteunderlaget per invånare understiger en viss nivå, som fastställs på grundval av medel-skattekraften i landet, dels till kommuner där den sammanlagda utdebiteringen till allmän kommunalskatt överstiger medelutdebiteringen i landet. Därutöver kan ett extra skatteutjämningsbidrag utgå om synnerliga skäl föreligger.

Statens utgifter för skatteutjämningsbidragen påverkas således av flera faktorer. Av särskild betydelse är den framtida utvecklingen av skatteunderlaget i kommunerna. Vidare påverkas bidragsbeloppen av de kommunala utdebiteringssatserna. Det genomsnittliga skatteunderlaget (medelskatte-kraften) utgjorde för år 1968 ca 89 skattekror (8 900 kr. beskattningsbar inkomst) per invånare och den genomsnittliga kommunala utdebiteringen för samma år 19: 34 kr. Till grund för beräkningarna av utgiftsutvecklingen under långtidsbudgetperioden ligger antaganden om att lönesumman ökar med 7 % per år under åren 1969 och 1970 samt därefter med 4 % per år och att medelutdebiteringen i landets kommuner höjs med 25 öre per år. Övriga faktorer som påverkar bidragsgivningen har förutsatts vara oförändrade. Med dessa utgångspunkter blir den genomsnittliga årliga öknings-takten under perioden ca 6 %.

Skatteutjämningsbidrag

(Milj. kr., fasta priser)

Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
		1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
+ 4,7	1 549	+ 108	+ 121	+ 111	+ 93	+ 7,0	+ 6,3

3.10. Bostäder

Anslagsgruppen domineras av anslaget till lånefonden för bostadsbyggande, som för budgetåret 1969/70 uppgår till 1 400 milj. kr. Bland övriga anslag märks statens bosättningslånefond och lånefonden för kommunala markförvärv. Bostadstilläggen för barnfamiljer redovisas under gruppen stöd till barnfamiljer.

Verkningarna av den år 1967 beslutade omläggningen av det statliga bostadspolitiska stödet har nu fått fullt genomslag på budgeteten. Det statliga stödet till bostadsändamål utgörs av lån till nybyggnation, ombyggnad m. m., vilka löper med en låneränta som motsvarar statens egen upplåningsränta samt kostnader för låneförmedlingen. Därutöver belastas lånefonden för bostadsbyggande med utgifter för s. k. räntelån och för skuldökning på bostadslån. Lånesystemet, vars tillkomst kopplades till avvecklingen av de generella subventionerna, möjliggör en sådan omfördelning i tiden av ränta och amortering på de statliga lånen, att hyresuttaget kan begränsas i början av lånens löptid för att sedan stiga tills lånen är slutbetalda.

Utbetalningarna av statliga bostadslån sker genomsnittligt ca 2 år efter igångsättningen. Det innebär att belastningen på statsbudgeten 1970/71 återgår på det bostadsbyggande som sattes igång 1968 och 1969, belastningen 1971/72 på igångsättningen 1969 och 1970, osv. Den kraftiga anslagsökningen mellan budgetåren 1969/70 och 1970/71 beror delvis på den större igångsättningen 1968 jämfört med 1967 men framför allt på den neddragning av anslaget 1969/70 som möjliggjordes av uppkommen behållning på anslaget i samband med övergången till det nya lånesystemet.

För 10-årsperioden 1965—1974 har riksdagen uppställt målsättningen 1 miljon färdigställda lägenheter. Under den första hälften av denna period, dvs. t. o. m. år 1969, beräknas drygt 490 000 lägenheter bli färdigställda. För att det uppställda målet skall nås bör igångsättningen under den kommande femårsperioden omfatta något mer än 100 000 lägenheter per år. Utgiftskalkylen baseras härpå, vilket innebär en igångsättning på ungefär den nivå som uppnåtts de senaste båda åren och som beräknas för år 1969. Den baseras vidare på oförändrad relation mellan statligt finansierat och helt privatfinansierat byggande samt oförändrade medelbelopp per lägenhet.

Bostäder

(Milj. kr., fasta priser)

Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
		1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
+ 1,5	1 469	+ 649	+ 174	+ 90	+ 90	+ 44,2	+ 13,9

3.11. Övrigt

Under denna rubrik har sammanförts utgifter som inte lämpligen kunnat hänföras till någon av de tidigare behandlade anslagsgrupperna. Här återfinns bl. a. anslagen för att främja utvecklingen inom vissa delar av näringslivet, teckning av aktier i statliga bolag, internationella ändamål, allmän förvaltning och statskuldräntor.

Inom gruppen *jordbruk, skogsbruk och fiske* utgör stödet till jordbruksnäringen den största utgiftsposten. En fortsatt minskning av prisstöd och småbruksstöd medför en anslagsnedgång under perioden.

Under anslagsgruppen *teckning av aktier i statliga bolag* har hittills sammanlagt 1 000 milj. kr. anvisats för avsättning till Sveriges Investeringsbank AB. Anslaget uppgår till 300 milj. kr. för budgetåret 1969/70 och förutsätts därefter falla bort.

Internationella ändamål innefattar anslagen till internationellt utvecklingsbistånd och bidrag till internationella organisationers verksamhet. Anslagsgruppen domineras helt av biståndsanslagen.

Riktlinjerna för den fortsatta svenska biståndsinsatsen i u-länderna har dragits upp av statsmakterna på grundval av prop. 1968: 101. De statliga anslagen till utvecklingsbistånd avses öka så att de budgetåret 1974/75 uppgår till en procent av bruttonationalprodukten till marknadspris.

Preciseringen av målet för de svenska biståndsinsatsernas omfattning 1974/75 innebär inte att den kommande anslagsutvecklingen med exakthet kan förutses, eftersom den är beroende av den framtida produktions- och prisutvecklingen. Medelsanvisningen för varje enskilt budgetår är dessutom avhängig av de rådande samhällsekonomiska och statsfinansiella förutsättningarna. Eftersom en nettoberäkning skall tillämpas för biståndsmålsättningen får vid medelsanvisningen slutligen hänsyn tas till det förutsedda

Övrigt

(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Totala utgifter	+ 22,0	5 496	— 260	+ 270	+ 318	+ 424	— 4,7	+ 3,3
därav								
jordbruk, skogsbruk, fiske	— 3,0	417	— 25	— 4	+ 1	—	— 6,0	— 2,5
internationella ändamål	+ 16,6	680	+ 160	+ 200	+ 250	+ 311	+ 23,5	+ 23,9
central förvaltning	+ 6,9	427	+ 33	— 9	+ 1	+ 4	+ 7,7	+ 1,6
statsskuldräntor	+ 3,1	1 458	+ 185	+ 85	+ 45	+ 75	+ 12,7	+ 6,1

återflödet i form av räntor, amorteringar m. m. avseende tidigare biståndsgivning. I riksdagens beslut anges som riktmärke en årlig ökning med ca 25 %. Anslagen i långtidsbudgeten är baserade på detta.

Utgiftsgruppen *central förvaltning* omfattar anslagen till statsdepartementen utom försvarsdepartementet, riksdagen och dess verk, vissa centrala ämbetsverk, utrikesrepresentationen samt hov- och slottsstaterna. En betydande del av utgiftsökningen faller på investeringar i fastigheter.

Inom gruppen *naturvård* utgör bidrag till kommuner och industri för investeringar i reningsanläggningar den största utgiftsposten. Denna uppgår för nästa budgetår till 134 milj. kr. I fråga om stödet till industrin har i årets statsverksproposition lagts fram ett program som innebär att 50 milj. kr. per år skall lämnas som bidrag under en femårsperiod. Anslaget till bidrag till kommunala avloppsreningsverk används till viss del för att betala bidrag som beviljats med stöd av äldre bestämmelser. Anslaget kommer dock successivt att kunna disponeras i större omfattning för bidrag till nya investeringar. Anslagen för säkerställande och vård av naturområden, vilka för nästa budgetår uppgår till nästan 15 milj. kr., beräknas öka under perioden.

Utgifterna för *statsskuldräntor* bestäms av förändringarna i statsskulden samt av räntenivån för den statliga upplåningen. För den framförliggande perioden baseras beräkningarna på schablonmässiga antaganden om en ökning av statsskulden med 1 miljard kr. per år och en genomsnittsränta om 6,5 %. Den kraftiga ökningen till budgetåret 1970/71 beror på den beräknade starkare uppgången i statsskulden budgetåret 1969/70 än under resten av långtidsbudgetperioden.

3.12. Totala utgifter

I tabell 5 sammanfattas utgiftsutvecklingen för samtliga de anslagsgrupper, som närmare behandlats i det föregående. Enligt kalkylerna skulle ökningstakten för de totala statsutgifterna i fasta priser gå ned från 7,5 % per år under jämförelseperioden till 2,8 % per år under den framförliggande perioden. Det bör i sammanhanget påpekas, att utgiftsökningen till budgetåret 1969/70 delvis sammanhängde med beräkningsreglerna för vissa anslag. Vidare beror den långsammare ökningstakten till budgetåret 1970/71 till stor del på att vissa utgiftsprogram genom långtidsbudgetens beräkningsmetodik bortfaller. Likaså utgår bl. a. anslaget till ökat aktiekapital för Sveriges Investeringsbank AB. Dessutom sjunker bidraget till driften av grundskolor för att åter öka under budgetåret 1971/72. Däremot kommer vissa effekter av prisstegringar som förutses under budgetåret 1969/70 att påverka utgifterna även under budgetåret 1970/71 i stigande riktning. Detta gäller t. ex. folkpensionerna och försvaret.

Tabell 5. Utgiftsutvecklingen 1969/70—1973/74 i fasta priser

(Milj. kr.)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Utbildning och forskning . . .	+ 10,6	8 118	+ 55	+ 182	+ 89	+ 2	+ 0,7	+ 1,0
Folkpensioner m. m.	+ 8,8	7 103	+ 472	+ 514	+ 305	+ 292	+ 6,6	+ 5,2
Totalförsvaret	+ 1,4	6 062	+ 154	+ 126	+ 2	- 2	+ 2,5	+ 1,1
Kommunikationer och energiförsörjning	+ 2,9	4 214	- 18	- 19	+ 12	+ 49	- 0,4	+ 0,1
Stöd till barnfamiljer	+ 8,3	2 260	+ 30	+ 19	+ 19	+ 19	+ 1,3	+ 1,0
Arbetsmarknads- och lokaliseringpolitik	+ 13,0	2 115	+ 54	+ 69	+ 38	+ 45	+ 2,6	+ 2,3
Hälsa-, sjuk- och socialvård	+ 12,0	2 071	+ 32	+ 28	+ 37	- 6	+ 1,5	+ 1,1
Rättsväsende	+ 24,2	1 665	+ 66	+ 51	+ 43	+ 39	+ 4,0	+ 2,9
Skatteutjämningsbidrag	+ 4,7	1 549	+ 108	+ 121	+ 111	+ 93	+ 7,0	+ 6,3
Bostäder	+ 1,5	1 469	+ 649	+ 174	+ 90	+ 90	+ 44,2	+ 13,9
Övrigt	+ 22,0	5 496	- 260	+ 270	+ 318	+ 424	- 4,7	+ 3,3
Totala utgifter	+ 7,5	42 122	+ 1 342	+ 1 535	+ 1 064	+ 1 045	+ 3,2	+ 2,8

Bland de antaganden som ligger till grund för de beräkningar av statsinkomsternas utveckling som kommer att redovisas i det följande, ingår att priserna stiger med 2,5 % per år under åren 1969 och 1970 samt därefter med 3 % per år. Prisökningen medför utgiftsstegringar för statsverket framför allt i de fall där utgifternas storlek är knutna till förändringar i prisindex. Detta gäller främst folkpensionerna och försvarskostnaderna, där prisstegringar automatiskt medför ökade statsutgifter. För dessa har också alternativ i löpande priser redovisats. Stigande priser kan också beräknas medföra en ökning av omkostnaderna i den statliga verksamheten. Då utgiftsberäkningarna i det föregående anger förändringarna i fasta priser har i tabell 6 lagts på de utgiftsökningar som kan beräknas uppkomma vid den tidigare angivna prisstegringstakten. Vidare har tillagts de ökade utgifter för löner till de statsanställda som kan antas följa under de förutsättningar rörande förändringar i totalproduktion och priser, som långtidsbudgetens kalkyler utgår ifrån. Härvid har även tagits hänsyn till löneökningar för personal inom statsunderstödd verksamhet. I utgiftsposten för löneökningar har även inlagts statens egna kostnader för den allmänna arbetsgivaravgiften. Övriga kostnadsförändringar samt löneökningar för affärsverkens personal har ej inberäknats då dessa förutsätts bli kompenserade genom rationaliseringar eller taxehöjningar. Den kraftiga uppgång i de utgifter för löneökningar m. m. till budgetåret 1970/71 som anges i tabell 6 förklaras av att kalkylen utgår från riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70, vilket är räknat i 1968 års löneläge.

Tabell 6. Utgiftsutvecklingen 1969/70—1973/74 i löpande priser

(Milj. kr.)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Förändring till					Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74			
totala utgifter i fasta priser	+ 7,5	42 122	+ 1 342	+ 1 535	+ 1 064	+ 1 045	+ 3,2	+ 2,8	
<i>illkommande utgifter:</i>									
ökeökningar m. m.	..	—	+ 1 180	+ 520	+ 550	+ 580	..	..	
örsvarsutgifter (priskompensation)	..	—	+ 80	+ 160	+ 160	+ 180	..	..	
olkpensioner (vårdesäk-ring)	..	—	—	+ 130	+ 220	+ 200	..	..	
katteutjämningsbidrag ..	..	—	—	—	+ 30	+ 50	..	..	
kostnader	..	—	+ 60	+ 110	+ 110	+ 120	..	..	
totala utgifter i löpande priser	+ 13,3	42 122	+ 2 662	+ 2 455	+ 2 134	+ 2 175	+ 6,3	+ 5,2	

Det bör understrykas att de beräkningar av tillkommande utgifter som redovisas till viss del är schablonmässiga och att de i tabell 6 angivna utgifterna i löpande priser därför inte torde ge någon fullständig bild av utgiftsförändringarna.

4. Statsutgifternas realekonomiska utveckling

4.1. Inledning

Underlag för en bedömning av den samhällsekonomiska innebörden av den förutsedda utgiftsökningen skapas dels genom en realekonomisk gruppering av statsutgifterna dels genom en sammanställning av de förändringar av antalet anställda (tjänster) inom statlig och statsunderstödd verksamhet, som följer av utgiftsutvecklingen.

Vid en realekonomisk analys av den statliga utgiftsutvecklingen är det i första hand av intresse att skilja mellan å ena sidan sådana utgifter som innebär att staten direkt efterfrågar produktionsresurser i form av varor och tjänster och å andra sidan sådana utgifter som påverkar det samhällsekonomiska skeendet mera indirekt genom sina effekter på de disponibla inkomsterna inom andra sektorer av ekonomin.

Till den först nämnda kategorin hänförs konsumtions- och investeringsutgifter. Som konsumtionsutgifter betraktas utgifter för statlig produktion

av tjänster inom t. ex. undervisningssektorn, rättsväsendet och försvaret. Ungefär 70 % av konsumtionsutgifterna består av löner och pensioner. Återstoden är omkostnader i den löpande verksamheten. Till konsumtionsutgifterna har även förts utgifterna för internationell biståndsverksamhet. Som investeringsutgifter betraktas huvuddelen av utgifterna på kapitalbudgeten samt vissa utgifter på driftbudgeten, främst för vägbyggande och materielinköp. Det bör understrykas, att avgränsningen mellan konsumtion och investeringar från vissa synpunkter ibland kan te sig missvisande. Det kan sålunda hävdas, att konsumtionsutgifter för t. ex. utbildning, forskning och tekniskt utvecklingsarbete utgör produktiva investeringar.

Ett av de viktigaste instrumenten för statens inkomstfördelande politik är de direkta inkomstöverföringarna. Dessa syftar till att öka mottagarens köpkraft utan motprestation och utan att denne påverkas i sitt konsumtionsval. De viktigaste exemplen på sådana överföringar är folkpensioner, barnbidrag och studiebidrag. Skatteutjämningsbidragen till kommunerna har samma karaktär.

En annan form av inkomstöverföringar är de indirekta, vilka också kallas subventioner. Även dessa kommer mottagaren tillgodo utan motprestation men endast om denne inriktar sin efterfrågan på visst sätt. Som exempel på subventioner kan nämnas lokaliseringsbidrag samt bidrag till byggande av enskilda vägar. Subventioner har från samhällsekonomisk synpunkt i betydande utsträckning samma verkningar som om utgifterna skett för statens egen konsumtion eller investering.

Till gruppen finansiella transaktioner hänförs utgifter för utlåning, aktie-teckning, markköp m. m.

4.2. Konsumtions- och investeringsutgifter

I tabell 7 har statens utgifter för konsumtion och investeringar sammanförts med statsbidrag för motsvarande ändamål till kommuner samt vissa ideella organisationer. Denna redovisningsmetod har valts för att i möjligaste mån eliminera effekterna av förändringar i huvudmannaskap mellan staten och kommunerna. Därtill kommer att de samhällsekonomiska effekterna av utgifter inom ett verksamhetsområde kan sägas vara desamma, vare sig staten svarar för verksamheten eller kommunerna driver den med statsbidrag.

Utgifterna för konsumtion och investeringar, vilka representerar statens och den statsunderstödda verksamhetens direkta efterfrågan på varor och tjänster, utgör inemot 60 % av de totala statsutgifterna. Dessa utgifter beräknas stiga med i genomsnitt 2,1 % per år mot 6,2 % per år under jämförelseperioden. Uppgången till 1970/71 sker i ungefär samma takt som för hela långtidsbudgetperioden. Tillväxten är väsentligt snabbare för konsumtionsutgifterna än för investeringsutgifterna under såväl den förflutna som

tabell 7. Konsumtions- och investeringsutgifternas utveckling

Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
konsumtionsutgifter ..	+ 8,7	16 328	+ 368	+ 468	+ 494	+ 463	+ 2,4	+ 2,7
statliga	+ 5,8	10 138	+ 419	+ 324	+ 392	+ 474	+ 4,1	+ 3,8
statligt bidrag till kommuner	+ 16,9	5 568	— 38	+ 144	+ 91	— 22	— 0,7	+ 0,8
bidrag till ideella organisationer m. m.	+ 8,1	623	+ 7	—	+ 11	+ 12	+ 1,1	+ 1,2
investeringsutgifter	+ 2,4	8 513	+ 164	+ 162	+ 7	+ 50	+ 1,9	+ 1,1
statliga	+ 2,2	7 492	+ 159	+ 162	+ 7	+ 53	+ 2,1	+ 1,2
statligt bidrag till kommuner	+ 3,7	1 014	+ 5	—	—	— 3	+ 0,5	—
konsumtions- och investeringsutgifter	+ 6,2	24 842	+ 552	+ 630	+ 501	+ 513	+ 2,2	+ 2,1

den framförliggande perioden. De förra beräknas sålunda stiga med i genomsnitt 2,7 % per år och med 2,4 % till budgetåret 1970/71. För enbart den statliga konsumtionen är uppgången snabbare, eller 3,8 % resp. 4,1 %. Dessa ökningstal innebär dock en kraftig dämpning av tillväxttakten jämfört med perioden 1963/64—1967/68. Biståndet till de underutvecklade länderna, som ökar med 25 % per år, ingår i den statliga konsumtionen. Det bör påpekas, att kalkylerna för långtidsbudgetperioden inte tar hänsyn till effekterna av en eventuell arbetstidsförkortning. En minskning av arbetstiden från 42,5 till 40 timmar per vecka för de statsanställda under denna period kan beräknas medföra en uppgång i statens efterfrågan på arbetskraft med ca 0,5 % per år. Därvid skulle den statliga konsumtionen stiga 0,3—0,4 procentenheter snabbare per år än vad som ovan anges.

Ökningstakten för investeringsutgifterna framstår som moderat under såväl den förflutna som den framförliggande perioden. För de förflutna budgetåren påverkades utvecklingen till en del av tillfälliga faktorer, såsom en begränsning av försvarets investeringar budgetåret 1966/67, något som begränsade ökningstakten för dessa utgifter till knappt 1 % per år. För långtidsbudgetperioden förutses en uppgång till 1,6 % per år.

4.3. Övriga realgrupper

Utvecklingen av inkomstöverföringar, finansiella transaktioner m. m. framgår av tabell 8. Dessa utgiftskategorier beräknas nästan genomgående öka snabbare än konsumtions- och investeringsutgifterna. För gruppen in-

Tabell 8. Utvecklingen av inkomstöverföringar m. m.

(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	Anslag 1969/70	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Direkta inkomstöverföringar	+ 8,6	11 048	+ 635	+ 646	+ 448	+ 413	+ 5,7	+ 4,5
Till enskilda	+ 9,3	9 518	+ 519	+ 521	+ 337	+ 320	+ 5,5	+ 4,2
Skatteutjämningsbidrag	+ 4,1	1 530	+ 116	+ 125	+ 111	+ 93	+ 7,6	+ 6,6
Subventioner	+ 5,1	1 396	- 113	+ 3	- 15	- 4	- 8,1	- 2,4
Statsskuldräntor m. m.	+ 3,9	1 489	+ 185	+ 86	+ 44	+ 75	+ 12,4	+ 6,0
Finansiella transaktioner m. m.	+ 22,8	3 346	+ 85	+ 170	+ 85	+ 46	+ 2,5	+ 2,8
Utlåning	+ 22,3	2 991	+ 284	+ 170	+ 85	+ 46	+ 9,5	+ 4,6

komstöverföringar till enskilda är sålunda uppgången 4,2 % per år. Här ingår bl. a. pensionstillskotten till folkpensionärer. Subventionerna beräknas minska, vilket främst sammanhänger med utvecklingen av jordbruksstödet enligt den av statsmakterna fastställda jordbrukspolitikerna.

Den statliga utlåningen — huvudsakligen bostadslån, studielån och lokaliseringsslån — som expanderat mycket snabbt under den förflutna perioden, beräknas öka med 4,6 % per år under långtidsbudgetperioden.

5. Personalutvecklingen

Personalredovisningen omfattar statlig verksamhet samt det statsunderstödda kommunala skolväsendet. Redovisningen avser inte bara personal som avlönas från myndighetsanslag utan även bl. a. anställda som avlönas från forskningsråden och personal sysselsatt i uppdragsverksamhet. Statliga bolag ingår inte i redovisningen. AB Atomenergis personal har dock inräknats, eftersom bolagets utgifter i stort sett bestrids genom anslag över budgeten. Personalredovisningen avser den personalorganisation som myndigheterna beräknas ha enligt anvisade anslag. Således ingår även vakanta tjänster. Redovisningen sker i hela årstjänster. Det bör framhållas att statistiken har många svagheter. Uppgifterna får därför betraktas som relativt osäkra.

5.1. Långtidsbudgetens personalkalkyl

Den personalutveckling som följer av redovisade utgiftsberäkningar framgår av tabell 9. En uppdelning har skett på de ändamålsgrupper, som personalmässigt väger tungt.

Tabell 9. Personalutvecklingen 1965/66—1973/74

Ändamål	Genomsnittlig förändring 1965/66— 1968/69	Förändring 1968/69— 1969/70	Totalt 1969/70	Real personalförändring från föregående budgetår till			
				1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Totalförsvaret	— 316	— 204	55 663	— 225	— 121	— 53	— 28
Utbildning och forskning (exkl. skolväsendet)	+ 1 170	+ 1 032	26 820	+ 865	+ 870	+ 681	+ 668
Skolväsendet	+ 811	+ 1 460	81 071	+ 1 429	+ 1 831	+ 77	+ 786
Rättsväsende	+ 663	+ 856	29 053	+ 517	+ 527	+ 516	+ 540
Arbetsmarknadspolitik	+ 398	+ 495	7 045	+ 180	+ 120	+ 110	+ 110
Hälso-, sjuk- och socialvård	+ 352	+ 312	8 301	+ 129	+ 94	+ 57	+ 55
Kommunikationer och energiförsörjn.	— 231	— 150	16 024	— 136	— 99	— 103	— 96
Länsstyrelserna o. lokala skattemynd.	+ 350	+ 31	11 719	+ 100	+ 100	+ 100	+ 100
Övrigt	+ 480	+ 710	24 275	+ 394	+ 347	+ 100	+ 158
Summa	+ 3 677	+ 4 542	259 971	+ 3 253	+ 3 669	+ 1 485	+ 2 293

Totalt sett har personalökningen under budgetåret 1969/70 varit större än den genomsnittliga förändringen under de närmast föregående budgetåren. Antalet tjänster beräknas under budgetåret 1969/70 öka med ca 4 550 mot genomsnittligt drygt 3 650 under budgetåren 1965/66—1968/69.

Skolväsendet svarar för en stor del av ökningen till budgetåret 1969/70, vilket främst förklaras av att en fjärde årskurs inrättas vid gymnasietekniska linje samt det stigande elevantalet vid grundskolan.

För den framförliggande perioden är den för varje år beräknade personalökningen lägre än ökningen till budgetåret 1969/70.

Personalen inom gruppen *totalförsvaret* fortsätter att minska. Detta förklaras främst av vissa förbandsindragningar inom flygvapnet och en fortsatt minskning av marinens organisation. Vid försvarets materielverk fortsätter rationaliseringen.

Inom *högre utbildning och forskning* kommer personalen att öka i något långsammare takt under de fyra närmaste budgetåren än under 1969/70. Detta förklaras främst av utvecklingen vid universiteten. Omkring år 1970 beräknas intagningsökningen för de filosofiska fakulteterna ha nått sin kulmen. Därefter har beräknats en lägre personalökning. Den förlängda utbildningen vid lärarhögskolorna medför å andra sidan ett ökat personalbehov på omkring 200 personer under periodens första år för att därefter minska genom den successiva nedläggningen av folkskoleseminarierna.

Skolväsendet svarar för nästan hälften av personalökningen för budgetåren 1970/71 och 1971/72, främst beroende på stigande elevantal inom grundskolans lågstadium och de gymnasiala skolformerna.

Inom *rättsväsendet* dämpas personalökningen under den framförliggande perioden men ligger fortfarande på en relativt hög nivå. Polisen svarar för drygt 2/3 av ökningen.

Den lägre takten i personalökningen inom gruppen *hälso-, sjuk- och socialvård* kan främst hänföras till universitetssjukhusen.

Inom *kommunikationsväsendet* förutses fortsatta personalminskningar bl. a. inom sjöfartsverket i samband med fortgående rationalisering inom lots- och fyrväsendet. Även inom vägväsendet beräknas personalen minska.

Sammanfattningsvis framstår de beräknade personalökningarna under den framförliggande perioden som väsentligt lägre än den genomsnittliga verkliga uppgången under den förflutna jämförelseperioden. Den årliga tillväxten i antalet tjänster dämpas från ca 3 700 till ca 2 700, vilket är ungefär samma nedgång i ökningstakten, som registreras för den statliga konsumtionen. Dämpningen faller i huvudsak på de två sista budgetåren i perioden. Detta beror främst på den tidigare nämnda besparingen av lärartjänster på grundskolans högstadium. Det bör understrykas att långtidsbudgetens personalredovisning inte återspeglar den statliga sektorns totala efterfrågan på arbetskraft, eftersom redovisningen inte omfattar förändringar i vakansläget. Beräkningen innefattar inte heller någon kompensation för en eventuell kommande arbetstidsförkortning.

5.2. Affärsverken

Affärsverken förutser fortsatta minskningar i sin efterfrågan på personal. Detta gäller främst statens järnvägar, domänverket, försvarets fabriksverk och i viss utsträckning vattenfallsverket.

Försvarets fabriksverks personalminskning för budgetåret 1970/71 beror i huvudsak på nedläggningen av centrala flygverkstaden i Västerås.

Tabell 10. Personalutvecklingen vid affärsverken 1965/66—1973/74

	Genomsnittlig förändring 1965/66–1968/69	Förändring 1968/69–1969/70	Totalt 1969/70	Real personalförändring från föregående budgetår till			
				1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Försvarets fabriksverk	– 137	– 376	7 371	– 290	± 0	± 0	± 0
Postverket	+ 218	+ 400	37 394	+ 300	+ 400	+ 400	+ 400
Televerket	+ 324	+ 400	38 324	+ 500	+ 500	+ 500	+ 500
Statens järnvägar . .	– 1 456	– 2 000	46 600	– 1 500	– 1 600	– 1 650	– 1 700
Luftfartsverket . . .	+ 43	+ 45	1 130	+ 30	+ 30	+ 30	+ 30
Domänverket	– 706	– 407	7 362	– 460	– 335	– 240	– 240
Statens vattenfallsverk	– 94	– 100	7 800	– 100	± 0	± 0	± 0
Summa	– 1 808	– 2 038	145 981	– 1 520	– 1 005	– 960	– 1 010

Inom *postverket* bedrivs i kostnadssänkande syfte en omfattande rationalisering. År 1968 genomfördes således en genomgripande omläggning av postens transport- och sorteringsystem. Rationaliseringsprogrammet innefattar bl. a. sorteringsmaskiner, införande av postnummer, prestationslön för brevbärare, ökad användning av ADB i postbanken m. m. Till följd av rationaliseringarna förutses personalbehovet öka avsevärt långsammare än posttrafiken.

Statens järnvägar fortsätter den omfattande rationaliseringsverksamhet som pågått under en följd av år. SJ har på grund av den omfattande nyrekryteringen under krigsåren och den ökande konkurrensen från biltrafiken sedan länge haft ett betydande personalöverskott. Möjligheterna att minska detta torde till följd av personalens ålderssammansättning successivt öka i framtiden.

Genom stora investeringar och andra rationaliseringsåtgärder har personalökningen vid *televerket* hittills kunnat begränsas. Under budgetåren 1970/71—1973/74 förutses bl. a. ökning av linjepersonal.

6. Inkomstutvecklingen

Totalbudgetens inkomster omfattar inkomsterna både på driftbudgeten och på kapitalbudgeten. De senare utgörs främst av affärsverkens avskrivningsmedel och amorteringar på statliga lån.

Liksom utgiftsberäkningarna avser utgifternas utveckling vid oförändrad ambitionsnivå för de statliga och statsunderstödda verksamheterna, baseras inkomstberäkningarna på de vid periodens början gällande skattereglerna. Avgörande för statsinkomsternas förändringar blir härvid de antaganden som görs om skatteunderlagets (lönesummans) utveckling. För åren 1969 och 1970 beräknas i följande kalkyl, liksom i den reviderade finansplanen, den totala lönesumman komma att stiga med 7 % per år. Även för de därpå följande åren antas lönesumman, med hänsyn tagen till den beräknade tillväxten av den totala produktionen och under förutsättning av en årlig prisstegring med 3 %, öka med 7 % per år. Denna antagna tillväxt av lönesumman ligger till grund för beräkningarna av inkomsterna på inkomstskatteliteln och av den allmänna arbetsgivaravgiften samt förutsätts ge upphov till en motsvarande utveckling av förbrukningen av varor och tjänster, som är belagda med mervärdeskatt. Övriga inkomster har framskrivits schablonmässigt. De beräknade förändringarna i statsinkomsterna under angivna förutsättningar framgår av tabell 11.

Enligt denna kalkyl avtar tillväxttakten för statsinkomsterna från drygt 11 % per år under perioden 1963/64—1967/68 till drygt 7 % per år under perioden 1969/70—1973/74. Uppgången under de framförliggande budget-

Tabell 11. Statsinkomsternas utveckling 1969/70—1973/74 i löpande priser

(Milj. kr.)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1963/64—1967/68	1969/70	Förändring till				Procentuell förändring 1969/70—1970/71	Genomsnittlig procentuell förändring 1969/70—1973/74
			1970/71	1971/72	1972/73	1973/74		
Inkomstskatt	+ 10,8	17 100	+ 2 100	+ 1 500	+ 2 000	+ 2 000	+ 12,3	+ 9,6
Mervärdesskatt, allm. varuskatt	+ 20,8	6 900	+ 500	+ 500	+ 600	+ 600	+ 7,2	+ 7,2
Övriga inkomster ..	+ 8,0	16 560	+ 820	+ 720	+ 750	+ 780	+ 5,0	+ 4,3
Summa	+ 11,1	40 560	+ 3 420	+ 2 720	+ 3 350	+ 3 380	+ 8,4	+ 7,1

åren sker alltså — vilket är naturligt med hänsyn till de gjorda antagandena — i ungefär samma takt som skatteunderlaget.

Statsinkomsternas utveckling domineras av förändringarna i inkomsterna på inkomstskattetiteln. Dessa bestäms av nettot mellan statens bruttoppbörd av främst preliminär A- och B-skatt å ena sidan och vissa utgifter, i första hand utbetalningar av kommunalskattemedel, å den andra. Detta netto beräknas öka med 2,8 miljarder kr. under budgetåret 1969/70, varefter en stabilisering sker vid en uppgång med ca 2 miljarder kr. per år. De variationer i ökningstakten som kan noteras beror främst på de slutavräkningsförfaranden som tillämpas. Härvid jämförs preliminärt influtna skatter med vad som skall utgå enligt taxeringarna. Differenser häremellan regleras i form av kvarskatter och och överskjutande skatter samt som slutavräkningsmedel till kommunerna.

Inkomsterna av mervärdesskatt ökar med drygt 7 % per år, dvs. i samma takt som den antagna tillväxten av förbrukningen av skattebelagda varor och tjänster. Bland större inkomstposter under övriga inkomster kan noteras den allmänna arbetsgivaravgiften, vilken beräknas öka med 100 milj. kr. per år. Inkomsterna av bensin- och brännoljeskatt antas öka med 100

Tabell 12. Statsinkomsternas utveckling 1969/70—1973/74 i fasta priser

(Milj. kr.)

	1969/70	Förändring till			
		1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Inkomstskatt	17 100	+ 1 700	+ 300	+ 900	+ 1 600
Mervärdesskatt	6 900	+ 400	+ 300	+ 300	+ 300
Övriga inkomster	16 560	+ 820	+ 720	+ 750	+ 780
Summa	40 560	+ 2 920	+ 1 320	+ 1 950	+ 2 680

milj. kr. per år, av fordonsskatt, omsättningsskatt på motorfordon och energiskatt med vardera 50 milj. kr. per år.

I jämförande syfte har en beräkning också gjorts av statsinkomsternas sannolika utveckling under förutsättning att prisnivån förblir oförändrad efter år 1970. Denna kalkyl redovisas i tabell 12.

7. Avslutning

Syftet med långtidsbudgeten är att i statsfinansiella och reala termer ange konsekvenserna för budgetåren 1970/71—1973/74 av de beslut och åtaganden som gjorts av statsmakterna. Den anger de resurser som krävs för att den statliga och statsunderstödda verksamheten skall kunna fullföljas i enlighet med dessa beslut och åtaganden. Då långtidsbudgeten inte innehåller något försök att förutse framtida politiska beslut med konsekvenser för statens utgifter kan den inte uppfattas som en prognos för utvecklingen av statsbudgetens utgiftssida.

I syfte att få en uppskattning av de finansiella resurser som under perioden kan stå till förfogande innehåller långtidsbudgeten också en kalkyl över statsinkomsternas utveckling. Den grundas på antaganden om oförändrade skatteregler och en ökning av den totala lönesumman med 7 % per år. Inkomster som inte direkt påverkas av förändringar i lönesumman har framräknats trendmässigt.

Under perioden 1963/64—1967/68 steg statsinkomsterna med i genomsnitt drygt 11 %. Enligt långtidsbudgetens kalkyler kommer inkomsterna under perioden 1969/70—1973/74 att växa med drygt 7 % eller i ungefär samma takt som antagits för skatteunderlaget. Den snabbare inkomststegringen under den gångna perioden förklaras dels av den skärpning av skatetrycket som genomförts, dels av en snabbare ökning av skatteunderlaget.

Till budgetåret 1969/70 beräknas statsinkomsterna öka med 4,2 miljarder kr. och till budgetåret 1970/71 med 3,4 miljarder kr. Tillväxttakten av statsinkomsterna sjunker således mellan de båda budgetåren från 11,5 % till 8,4 %.

Statsutgifterna i löpande priser har under perioden 1963/64—1967/68 utvecklats i något snabbare takt än inkomsterna, vilket resulterat i ett särskilt under senare år tilltagande underskott i totalbudgeten med ökad upplåning som följd. I löpande priser steg utgifterna med 13,3 % och i fasta priser med 7,5 % per år. För den period som långtidsbudgeten omfattar beräknas utgifterna årligen stiga med 5,2 % i löpande priser och med 2,8 % i fasta priser.

Den svagare utgiftsexpansion som dessa kalkyler tyder på är en följd av långtidsbudgetens beräkningsteknik. Då hänsyn inte tagits till eventuella nya beslut med anspråk på ökade statsutgifter och då vissa utgiftsprogram

Tabell 13. Budgetsaldots utveckling 1968/69—1970/71

(Milj. kr.)

	1968/69 Nu ber. utfall	1969/70 Ny ber. enl. Kompl.prop.	1970/71 Enl. lång- tidsbud- geten	Förändring från föregående budgetår till					
				1968/69		1969/70		1970/71	
					%		%		%
Utgifter	39 400	42 120	44 780	+3 050	+8,4	+2 720	+ 6,9	+2 660	+6,3
Inkomster ..	36 390	40 560	43 980	+2 970	+8,9	+4 170	+11,5	+3 420	+8,4
Budgetsaldo	- 3 010	- 1 560	- 800	- 80		+1 450		+ 760	

upphör under perioden avlägsnar sig utgiftsutvecklingen under de senare åren i kalkylen alltmer från vad som erfarenhetsmässigt kan bedömas som sannolikt. På inkomstsidan har kalkylen mera karaktären av en prognos.

För 1970/71 — det första året i långtidsbudgeten — kan en relativt säker uppskattning göras av de resursanspråk som nu fattade beslut och åtaganden kommer att ställa. Vidare har bedömningen av statsinkomsternas utveckling kunnat baseras på ett jämförelsevis säkert underlag. För budgetåret 1970/71 erbjuder således långtidsbudgeten en relativt god grund för bedömning av förslag om nya aktiviteter och omprövning av existerande program. En sammanställning av utgifts- och inkomstutvecklingen i löpande priser för de tre budgetåren 1968/69—1970/71 redovisas i tabell 13.

Av tabellen framgår att utgifterna i löpande priser steg med drygt 3 miljarder kr. till budgetåret 1968/69 och enligt statsverkspropositionen samt särpropositioner stiger med 2,7 miljarder kr. till budgetåret 1969/70. Enligt långtidsbudgetens kalkyler är utgiftsstegringen vid oförändrad ambitionsnivå inemot 2,7 miljarder kr. till budgetåret 1970/71. Dessa utgiftsökningar motsvarar 8,4 %, 6,9 % resp 6,3 %. Den avsaktande utgiftsexpansionen och den relativt kraftiga inkomstökningen främst till budgetåret 1969/70 gör att underskottet i totalbudgeten successivt minskar.

Den kraftiga stegringen av statsutgifterna till budgetåret 1968/69 beror främst på insatserna för sysselsättningspolitiken under konjunkturavmattningen. Utgiftsexpansionen har haft en klart selektiv inriktning, dvs. varit avgränsad i tid och rum. Till budgetåret 1969/70 har en restriktivare utgiftspolitik ansetts nödvändig med hänsyn till det förändrade konjunkturläget. Utgiftsexpansionen dämpas, dock inte så kraftigt som tabellen anger, då vissa utgifter inte inräknats, främst lönehöjningar för statstjänstemännen. Inräknas dessa kan utgiftsstegringen antas bli ca 8 %.

För att upprätthålla oförändrad ambitionsnivå budgetåret 1970/71 krävs en utgiftsökning med 2,7 miljarder kr. i löpande priser eller 6,3 %. Det är inte oväsentligt mindre än vad som enligt fjolårets långtidsbudget erfordrades för att upprätthålla oförändrad ambitionsnivå det första budgetåret i perioden, dvs. 1969/70. En jämförelse mellan dessa budgetår, som alltså

båda anger utgifterna vid oförändrad ambitionsnivå, tyder på att vissa speciella omständigheter bidragit till det högre utgiftstrycket budgetåret 1969/70 och att vissa faktorer verkar i motsatt riktning budgetåret 1970/71.

Budgetåret 1969/70 fick den familjepolitiska reformen — bostadstilläggen för barnfamiljer — anslagsmässig helårseffekt. Anslaget till investeringsbanken ökade med 100 milj. kr. till 300 milj. kr. medan det helt faller bort 1970/71. Även utgifterna för oljelagringsprogrammet har antagits bortfalla. Vissa effekter av tidigare lärarlöneuppgörelser liksom grundskolebidragets konstruktion bidrog också till att höja utgifterna 1969/70. De antaganden om konjunkturutvecklingen som tidigare redovisats har vidare gjort det möjligt att räkna med en långsammare utgiftsstegring för arbetsmarknadspolitikens budgetåret 1970/71. Anslagen till beredskapsarbeten, som svarar för ungefär hälften av utgifterna inom detta område, antas minska.

En jämförelse mellan årets och fjolårets långtidsbudgetkalkyler för det första budgetåret tyder alltså på att utgiftstrycket försvagats. En annan bild av tendensen i utgiftsutvecklingen erhålls dock vid en jämförelse mellan den beräknade utgiftsstegringen till budgetåret 1970/71 och den uppgång som nu förutses för 1969/70. Enbart för att uppfylla redan gjorda åtaganden erfordras budgetåret 1970/71 en i det närmaste lika stor utgiftsstegring som för budgetåret 1969/70. Det bör dock observeras, att utgifterna i riksstaten för sistnämnda budgetår inte inkluderar några lönehöjningar utöver 1968 års lönenivå.

En analys i realekonomiska kategorier av utgiftsförändringarna till budgetåret 1970/71 visar på en mycket begränsad ökning av utgifterna för konsumtion och investeringar, inklusive bidrag till kommunerna för dessa ändamål. Konsumtionen skulle enligt dessa beräkningar öka med 2,4 % och investeringarna med 1,9 %, vilket särskilt för konsumtionens del innebär en betydande dämpning i förhållande till den förflutna jämförelseperioden. Det bör emellertid understrykas, att vissa beräkningstekniska omständigheter, vilka tidigare berörts, verkar neddragande på utgifternas stegringstakt till budgetåret 1970/71. Sålunda innebär t. ex. den beräkningstekniska minskningen av grundskolebidraget att konsumtionens ökningstakt minskar med totalt i det närmaste en procentenhet. Samma effekt beträffande investeringarna har anslagstekniskt betingade neddragningar av investeringarna inom kommunikationsväsendet, främst vägarna, till det första året i långtidsbudgetperioden. Dessa anslagstekniska omständigheter har i huvudsak ingen realekonomisk effekt, dvs. påverkar inte kommunernas och statens faktiska efterfrågan på varor och tjänster. Dämpningen i tillväxttakten för de samlade konsumtions- och investeringsutgifterna är sålunda till viss del skenbar.

I årets finansplan har behovet av en stram finanspolitik markerats. En viktig uppgift för den ekonomiska politiken under senare år har varit att gradvis bringa ned underskottet i utrikeshandeln. Enligt finansplanen ter

Tabell 14. Utvecklingen av konsumtions- och investeringsutgifterna 1969/70—1970/71
(Fasta priser)

	1970/71	Förändring från 1969/70	
	milj. kr.	milj. kr.	%
Konsumtionsutgifter	16 720	+ 390	+ 2,4
Investeringsutgifter	8 680	+ 160	+ 1,9
Summa	25 400	+ 550	+ 2,2

det sig ofrånkomligt att politiken på sikt inriktas på att nå en markant förbättring av handelsbalansen, varigenom tjänste- och transfereringsbetalningarna kan finansieras. De kalkyler som gjorts i långtidsbudgeten i fråga om anslagen till internationella ändamål, främst utvecklingsbistånd, understryker vikten av en sådan inriktning av den ekonomiska politiken. Budgetåret 1970/71 beräknas anslagen för dessa ändamål uppgå till ca 840 milj. kr. och det sista året i långtidsbudgetkalkylen till 1 600 milj. kr.

Erfarenhetsmässigt kan vidare antas att beslut om nya åtaganden med krav på statsutgifter kommer att fattas under den period långtidsbudgeten omfattar. En genomgång av tidigare långtidsbudgeter och jämförelser med registrerade budgetutfall visar sålunda att statsutgifterna i betydande grad överstigit de i långtidsbudgeterna kalkylerade. Generellt kan sägas, bl. a. mot bakgrund av de senaste årens anslagsframställningar från myndigheterna, att utgiftstrycket kan antas vara betydande inför budgetåret 1970/71.

Sedd mot denna bakgrund indikerar långtidsbudgetens kalkyler för statsutgifterna budgetåret 1970/71 behovet av en fortsatt stram utgiftsprövning om de uppställda målen för den ekonomiska politiken skall kunna infrias.

Innehållsförteckning

1.	<i>Inledning</i>	1
1.1.	Långtidsbudgetens karaktär och syfte	1
1.2.	Oförändrad ambitionsnivå	1
1.3.	Beräkningsunderlag	3
2.	<i>Samhällsekonomisk bakgrund</i>	5
2.1.	Inledning	5
2.2.	Resursutveckling och produktionstillväxt	5
3.	<i>Utgiftsutvecklingen</i>	7
3.1.	Utbildning och forskning	7
3.2.	Folkpensioner m. m.	10
3.3.	Totalförsvaret	12
3.4.	Kommunikationer och energiförsörjning	14
3.5.	Stöd till barnfamiljer	16
3.6.	Arbetsmarknads- och lokaliseringpolitik	17
3.7.	Hälso-, sjuk- och socialvård	19
3.8.	Rättsväsende	21
3.9.	Skatteutjämningsbidrag	22
3.10.	Bostäder	23
3.11.	Övrigt	24
3.12.	Totala utgifter	25
4.	<i>Statsutgifternas realekonomiska utveckling</i>	27
4.1.	Inledning	27
4.2.	Konsumtions- och investeringsutgifter	28
4.3.	Övriga realgrupper	29
5.	<i>Personalutvecklingen</i>	30
5.1.	Långtidsbudgetens personalkalkyl	30
5.2.	Affärsverken	32
6.	<i>Inkomstutvecklingen</i>	33
7.	<i>Avslutning</i>	35

Tabellförteckning

Tabell	1. Produktion och arbetsinsats	6
	2. Folkpensioner	12
	3. Utvecklingen av de militära försvarsutgifterna 1969/70—1973/74 i löpande priser	13
	4. Utvecklingen av de militära försvarsutgifterna 1969/70—1973/74 i fasta priser	13
	5. Utgiftsutvecklingen 1969/70—1973/74 i fasta priser	26
	6. Utgiftsutvecklingen 1969/70—1973/74 i löpande priser	27
	7. Konsumtions- och investeringsutgifternas utveckling	29
	8. Utvecklingen av inkomstöverföringar m. m.	30
	9. Personalutvecklingen 1965/66—1973/74	31
	10. Personalutvecklingen vid affärsverken 1965/66—1973/74	32
	11. Statsinkomsternas utveckling 1969/70—1973/74 i löpande priser	34
	12. Statsinkomsternas utveckling 1969/70—1973/74 i fasta priser ..	34
	13. Budgetsaldots utveckling 1968/69—1970/71	36
	14. Utvecklingen av konsumtions- och investeringsutgifterna 1969/70—1970/71	38

PM
angående den ekonomiska
långsiktsutvecklingen

PM
ANGÅENDE DEN EKONOMISKA
LÅNGSIKTSUTVECKLINGEN¹

I. Ekonomiska planeringsrådets verksamhet

Det ekonomiska planeringsrådet är ett organ för samråd mellan regeringen, näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna och den samhällsekonomiska forskningen i frågor som rör den svenska ekonomins utveckling på längre sikt. I prop. 1964:150 och 1965:125 lämnades i Bihang F och 1966:125 i Bilaga 9 en förteckning över rådets sammanträden sedan dess tillkomst i november 1962 och t. o. m. april 1966. Under tiden maj 1966—april 1969 har sammanlagt 15 sammanträden hållits. Därvid har följande ämnen varit föremål för överläggning.

Sammanträde den	Överläggningsämnen
25/10 1966 6/12	Det ekonomiska läget och de konjunkturpolitiska perspektiven. 1. Miljöförändringarnas problematik. 2. Problem i samband med luft- och vattenföroreningar, buller samt andra immissioner.
24/1 1967 18/4	Den näringspolitiska fonden. 1. Den konjunkturpolitiska situationen. 2. Slutredovisning och diskussion av utredningen om de finansiella långtidsperspektiven (SOU 1967:6).
12/6	Fysisk riksplanering.
12/9	1. Orientering om konjunktursituationen. 2. Framtida resurstillväxt och resursfördelning mot bakgrund av bl. a. erfarenheterna 1966—1967 och den väntade befolkningsutvecklingen.
28/11	Mervärdeskatt.
27/2 1968 18/4	Romfördraget ur svensk synpunkt. Konjunkturläget.
14/5	De långsiktiga perspektiven i ny belysning med utgångspunkt från avstämningen av 1965 års långtidsutredning.

¹ Promemorian utarbetad inom finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering.

Sammanträde den	Överläggningsämnen
18/6	Frågan om fortsatt arbetstidsförkortning och ny arbetstidslagstiftning.
15/10	Det konjunkturpolitiska läget.
10/12	Lönebildning och samhällsekonomi.
25/2 1969	Skattefrågor.
15/4	Det konjunkturpolitiska läget.

II. Redogörelse för huvudpunkterna i det pågående arbetet med 1970 års långtidsutredning

Sedan en tid tillbaka pågår arbetet med en ny långtidsutredning. Dess syfte och uppläggning överensstämmer i stort med vad som gällt för tidigare långtidsutredningar. Vissa förändringar som syftar till en vidareutveckling av det hittillsvarande arbetet är dock planerade. I det följande lämnas en kort redogörelse för huvudpunkterna i den pågående utredningen.

Ett huvudsyfte med 1970 års långtidsutredning är liksom tidigare att göra en översiktlig kartläggning av utvecklingsperspektiven inom den svenska ekonomin. Avsikten är därvid till väsentlig del att upptäcka tendenser till spänningar och balansbrister inom ekonomin för att på så sätt ge utgångspunkter för den ekonomiska politiken. De hittillsvarande långtidsutredningarna i vårt land har i mycket stor utsträckning byggt sina analyser på sektorvis gjorda studier för olika delar av näringslivet, den offentliga sektorn etc. Som underlag har dessa studier i första hand haft endera undersökningar av företags och myndigheters planer för produktion, investering, arbetskraftsefterfrågan etc. eller expertbedömningar av utvecklingstendenserna för dessa variabler. För att erhålla detta underlag har även i samband med pågående långtidsutredning ett nära samarbete upprättats med offentliga myndigheter, näringslivet och den ekonomiska forskningen. Särskilda överenskommelser har sålunda träffats med Industriens utredningsinstitut, Handels utredningsinstitut, konjunkturinstitutet och den nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet om vissa större utredningsuppdrag. Vidare svarar olika departement och verk för undersökningar av utvecklingen inom sina verksamhetsområden. Utöver tidigare täckta områden kommer denna gång i samarbete med branschskunniga ansträngningar att göras för att få fram utredningsmaterial rörande i första hand byggnadsverksamheten och den privata serviceverksamheten.

Även om utredningsarbetet bedrivs med i huvudsak samma utredningsteknik som tidigare kommer dock ett nytt metodologiskt grepp att prövas.

Inom finansdepartementet har nämligen med sikte på användning i 1970 års långtidsutredning sedan en tid arbete pågått med en ekonometrisk långtidsmodell som söker fånga upp sambanden i den svenska ekonomin. Avsikten med detta arbete är att pröva möjligheterna till en formalisering av vissa delar av långtidsutredningens arbete. Detta gäller exempelvis sambanden mellan produktivitet och kapitalbildning, mellan produktionsutveckling, inkomstbildning och efterfrågan och även de ömsesidiga sambanden mellan den statliga budgeten och ekonomins utveckling i övrigt. Genom en ekonometrisk modell skulle man få större möjligheter att studera konsekvenserna av alternativa utvecklingslinjer på längre sikt, att belysa sambanden mellan den kortsiktiga stabiliseringspolitiken och de mera långsiktiga tillväxtnål-sättningarna så att valen av kortsiktiga åtgärder även kan belysas med avseende på konsekvenserna på längre sikt.

Uppbyggandet av en sådan modell är emellertid en tidskrävande process. Tillgången på en för detta ändamål lämplig statistisk information är begränsad i vårt land och det tar en avsevärd tid och betydande resurser i anspråk att lägga en bättre grund för denna typ av utredningsarbete. Även själva modellkonstruktionen måste försöksvis prövas under varierande omständigheter och erfarenheter skapas av dess förmåga att belysa de problemställningar man söker svar på. Man måste därför räkna med att under ett flertal år framöver få bedriva denna verksamhet parallellt med det sedvanliga arbetet med långtidsutredningarna.

Vidareutvecklingen och breddningen av långtidsutredningsarbetet kommer i övrigt att främst gälla det längre perspektivet, inkomstfördelningen, den regionala utvecklingen och miljöfrågorna.

1970 års långtidsutredning kommer i första hand att behandla utvecklingen under perioden 1970—1975. På många områden är detta femårsperspektiv emellertid alltför kort som planeringsunderlag, och det föreligger redan nu inom vissa delar av samhällsekonomin genomarbetade planer och prognoser som sträcker sig betydligt längre in i framtiden. Dessa prognoser läcker relativt stora delar av samhällslivet såsom stadshyggnad, vägväsende, energiförsörjning och utbildning. Risker föreligger för att dessa partiella prognoser baseras på förutsättningar som inte är avstämde mot den allmänna samhällsutvecklingen. Det är därför önskvärt att söka förlänga perspektivet för hela ekonomin ytterligare ett eller två årtionden framåt i tiden. Härigenom skulle en integrering av den långsiktiga planeringen i ett allmänt nationellt perspektiv möjliggöras.

Vissa tentativa analyser kommer därför att göras för 1970-talets sista hälft och för 1980-talet. Den närmare omfattningen av och karaktären hos dessa analyser har ännu inte slutgiltigt bestämts. Det synes emellertid klart att en ekonomisk prognos för exempelvis 1990 måste läggas upp i relativt vitt skilda alternativ, baserade på olika explicit angivna förutsättningar. En naturlig utgångspunkt för beräkning av den framtida samhälls-

utvecklingen är befolknings- och arbetskraftsutvecklingen. Tillsammans med antaganden om produktivitet och kapitalbildning ger denna en grov bild av den möjliga produktions- och inkomstutvecklingen. Det bör vara möjligt att arbeta med en grov sektorindelning, som beaktar de sannolika dragen i näringslivets strukturförändringar.

Avsikten är att i nästa långtidsutredning söka vidga det område som analyseras till att även omfatta inkomstfördelningsfrågor. Brist på statistik och grundläggande studier kring fördelningsproblemen reser dock betydande svårigheter för att kunna ge dessa frågor en mer ingående behandling. Bearbetningar av inkomststatistik pågår emellertid sedan en tid tillbaka inom långtidsutredningens ram för att söka kartlägga hur inkomstfördelningen utvecklats i Sverige under de senaste decennierna och även söka få en bild av vilka faktorer som härvid varit styrande. På grundval härav skall vidare undersökningar utformas. Uppmärksamheten inriktas speciellt på möjligheterna att analysera dels hur skilda alternativ för den ekonomiska utvecklingen återverkar på inkomstfördelningen dels hur olika ekonomisk-politiska medel kan påverka utvecklingen. I det sammanhanget ter sig ett försök att precisera innebörden av inkomstfördelningsmålen nödvändigt.

Det finns ett stort behov av bedömningar av den kommande utvecklingen inom landets olika regioner. I arbetet med den senaste långtidsutredningen gjordes försök att ta in regionalfördelade data bl. a. i samband med företagsenkäterna. Det visade sig dock inte möjligt att erhålla ett användbart material. På grund därav har man inför den nu aktuella långtidsutredningen beslutat avstå från att infordra regionalfördelade planer i enkäterna till exempelvis industri- och handelsföretagen. Skilda ansträngningar har gjorts att på andra vägar kunna komplettera långtidsutredningarna med regionala uppdelningar. Ett samarbete har därvid inletts med inrikesdepartementet för att inom ramen för arbetet i Expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) få fram vissa regionala beräkningar i samband med 1970 års långtidsutredning. Diskussionen har bl. a. gällt möjligheterna att knyta samman långtidsutredningarna med länsplaneringens data. Mot bakgrunden av de hittills konstaterade mycket betydande svårigheter av såväl teoretisk som praktisk art som är förenade med en nedbrytning av riks-siffror på regionala enheter måste det dock betecknas som ovisst vilka resultat det inledda arbetet kan ge.

För industrin har i de två senaste långtidsutredningarna uppgifter om planerna för produktion, sysselsättning, investeringar och export inhämtats från ett representativt urval av företag. Så kommer att ske även denna gång. En enkät kommer att gå ut till ca 1 100 företag under augusti månad i år. Planperioden utgörs av åren 1969—1975. Ett annat led i förberedelserna utgör arbetet på balanser för ett stort antal varugrupper som pågår inom statistiska centralbyrån. Avsikten är att dessa varubalanser skall kunna användas för att mot en produktionsprognos för en bransch ställa

efterfrågeprognoser för branschens produkter och därigenom få möjlighet att bedöma den framtida produktionstillväxten.

Företagens planer har inte den karaktären att de kan ligga till grund för en diskussion om den industriella utvecklingen utöver 5 års sikt. Analysen av ett förlängt perspektiv får bedrivas med andra och mer indirekta metoder som utgår från bl. a. efterfråge- och utbudsförhållanden inom branscherna, det internationella utvecklingsmönstret och de relativa konkurrensfördelar som svensk industri beräknas komma att ha gentemot utlandet. Undersökningen av industriutvecklingen utförs av Industriens utredningsinstitut.

Utvecklingstendenserna inom varuhandeln kommer att studeras i en undersökning av Handels utredningsinstitut. Vid bestämningen av utgångsläget kommer statistiska centralbyråns företagsregister att vara utgångspunkt. Koncentrationsutredningens handelsundersökning (SOU 1966:6) i vilken bl. a. strukturutvecklingen ingående belyses har bidragit till att tillgången på bakgrundsdata väsentligt förbättrats sedan förra långtidsutredningen. Planerna inom såväl parti- som detaljhandel kommer att inventeras med hjälp av en enkät, som går till omkring 2 500 verksamhetsställen. Dessutom kommer information att inhämtas direkt från större företag och kedjor samt centrala branschorganisationer.

För att ytterligare belysa utvecklingen inom varuhandeln kommer 4 å 5 typer att utväljas. Dessa görs till föremål för intensivstudier med avseende på befolkningsförändringar, köpkrafts-, konkurrens- samt lönsamhetsutveckling. Dessa studier kommer att vara till hjälp vid prövningen av rimligheten i de gjorda prognoserna. Avsikten är att komma fram till väl underbyggda beräkningar av möjliga produktivetsförbättringar, vilka kan ge underlag för att kalkylera handelssektorns arbetskrafts- och kapitalbehov. Utvecklingen av butiksbeståndet och fördelningen på olika butikstyper kommer att uppmärksammas.

En kartläggning och analys av den offentliga sektorns utvecklingsplaner sker — liksom vid förra långtidsutredningen — under medverkan av de olika fackdepartementen. Dessa svarar för insamlingen av de grundläggande planuppgifterna från till respektive departement hörande myndigheter och affärsverk samt även för redovisningen av de kommunala aktiviteter där staten via tillsyn eller på annat sätt har ett ansvar för utvecklingen.

Insamlingen av primärkommunernas utbyggnadsplaner görs i anknytning till en enkät som statistiska centralbyrån utför på uppdrag av beredningen för regional ekonomisk planering. I syfte att tillgodose långtidsutredningens behov har denna enkät utvidgats och planperioden utsträckt till 1975. Undersökningen har totalekonomisk inriktning, dvs. omfattar både kommunernas kostnader och intäkter. Härigenom torde man få betydligt bättre möjligheter att konsistenstesta kommunernas planer mot bl. a. skatte- och bidragsutvecklingen än vad fallet var vid enkäterna i samband med förra lång-

tidsutredningen, vilka endast täckte delar av den kommunala verksamheten.

I nära anknytning till den centrala enkäten utförs vidare några specialundersökningar, bland vilka i första hand kan nämnas socialstyrelsens enkät angående socialvårdens utbyggnadsplaner. Socialstyrelsen svarar dessutom för en enkät till landstingen m. fl. angående hälso- och sjukvårdens planerade utveckling fram till 1975.

Det karakteristiska draget hos planeringen inom offentlig sektor är att utvecklingen i hög grad styrs av de centrala statsmakterna. Beroendet av framtida anslagstilldelning gör att myndigheternas bedömningar av arbetskraftsbehov, investeringar och driftutgifter får ett reducerat värde som prognosinstrument. Problemet gäller inte endast den statliga sektorn utan även kommunerna genom deras beroende av statliga bidrag. Vid behandlingen av den offentliga sektorns utveckling får därför stor vikt läggas vid en analys av efterfråge- och behovsutvecklingen inom respektive område samt av befintliga ekonomisk-politiska medel för styrning av efterfrågan, utbyggnadstakt etc.

Såväl kommunernas som industrins planer på miljövårdsområdet kommer att inventeras i samband med den pågående långtidsutredningen. Vad gäller kommunerna utsänds ett särskilt formulär med frågor rörande planerade investeringar och övriga åtgärder i miljövårdande syfte till samtliga kommuner. Under de senaste åren har farorna med den ökande nedsmutningen av sjöar, hav och vattendrag alltmer uppmärksamrats. I enkäten frågas utförligt vad kommunerna hittills gjort och hur deras planer fram till mitten av 1970-talet ser ut vad beträffar avloppsrening. Vidare undersöks bl. a. renhållning, vattenförsörjning och värmeverksutbyggnad. En studie rörande industrins miljövårdsinvesteringar skall även göras. Intresset kommer framför allt att ägnas åt de ur miljösynpunkt problematiska branscherna. I detta sammanhang är nyligen gjorda undersökningar av investeringar av denna typ inom bl. a. kemisk industri och cellulosaindustri av intresse.

Liksom till förra långtidsutredningen kommer konjunkturinstitutet att bidra med en analys av de svenska exportmöjligheterna ur internationell synvinkel. I huvudsak kommer uppläggningsfrågan från den förra undersökningen att följas. Det innebär att en mest sannolik prognos för totala exporten i fasta priser skall utarbetas under givna förutsättningar om den internationella efterfrågetillväxtens storlek och sammansättning. Prognosen för den totala exporten blir vidare uppbyggd av delprognoser på varugrupper och länder i likhet med prognosen 1965—1970. Vissa utvidgningar i förhållande till denna är — i den mån internationellt material så medger — aktuella och avser t. ex. exporten till icke industriländer och exporten av fartyg. För vissa varugrupsprognoser, där utbudsfaktorer kan väntas få stor vikt, är den information som kan erhållas från exportföretagen själva särskilt värdefull. Så torde vara fallet för exportbedömningen av bilar, far-

tyg, malm och skogsprodukter. Liksom vid förra prognosen kommer inverkan av integrationseffekter att särskilt beaktas. Detta gäller framför allt för gruppen verkstadsprodukter, vars analys också är tänkt att omfatta effekter på exportutvecklingen av kostnadsläge och substitution mellan inhemsk och utländska marknader.

Eftersom arbetskraften utgör en av de viktigaste restriktionerna för den ekonomiska tillväxten kommer ett studium att göras av den framtida tillgången på arbetskraft. För detta ändamål kommer statistiska centralbyråns befolkningsbyrå att utarbeta en befolkningsprognos. Denna ligger sedan, med vissa antaganden om bl. a. förvärvsfrekvensernas utveckling, till grund för kalkyler över arbetskraftstillgångarna, vilka statistiska centralbyråns prognosinstitut vidtalats utarbeta. Dessa avses i en första preliminär version komma att föreligga mot slutet av 1969.

Genom bl. a. enkäter kommer det framtida behovet av arbetskraft i olika sektorer att undersökas. Dessa efterfrågeberäkningar ställs samman, och en konsistensprövning av tillgångar och efterfrågan på arbetskraft görs. Därvid erhålls, under hänsynstagande till den antagna utvecklingen av övriga ekonomiska variabler, en bedömning av det totala utnyttjandet av arbetskraft samt hur utvecklingen inom olika sektorer av näringslivet kan tänkas gå.

Den primära kalkylen i en långtidsutredning utförs i realekonomiska termer såsom produktion, investering, konsumtion etc. Denna reala kalkyl kommer emellertid nu liksom i de senaste utredningarna att kompletteras med en finansiell, som avser att belysa tendenserna på längre sikt främst beträffande sparandets storlek och fördelning samt finansieringsbehov och kreditförmedling. Syftet med en sådan finansiell kalkyl är i sista hand att pröva rimligheten hos den reala kalkylen och dessutom att erhålla en viss uppfattning om problematiken för finans- och kreditpolitiken.

Enligt den uppgjorda tidtabellen skall de preliminära resultaten av de olika delsektorutredningarna föreligga de första månaderna 1970. Därefter görs dessa utredningar till föremål för analys och diskussion bl. a. inom utredningsrådet och vid hearings med sakkunniga inom branscher och sakområden. Planerna och bedömningarna för delsektorerna kommer därefter att avstämmas inbördes och gentemot utvecklingstendenserna inom ekonomin som helhet under andra kvartalet 1970. Totalanalysen och utformningen av den slutliga rapporten planeras ske under våren och sommaren samma år. Publiceringen beräknas kunna ske mot slutet av 1970. Uppgiften att samordna de olika delundersökningarna, att göra den sammanfattande analysen samt att utforma den slutliga rapporten åvilar finansdepartementets sekretariat för ekonomisk planering.

Riksrevisionsverkets
approximativa beräkning
rörande utfallet av riksstaten
för budgetåret 1968/69

Bilaga 4

RIKSREVISIONSVERKET

2.4. 1968

Till KONUNGEN

Approximativ beräkning av budgetutfallet för 1968/69

Enligt instruktion får riksrevisionsverket härmed lämna approximativ beräkning över utfallet av statsregleringen för budgetåret 1968/69. Beräkningarna omfattar även det totala budgetutfallet.

1 *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 1 saml. Nr 115. Bilaga 4*

Hänsyn har tagits till rskr 1968: 412 angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1968/69 samt till propositionerna 1969: 2, 11, 61 och 105. Sammanlagt uppgår de sålunda medräknade anslagen på tilläggsstater till 299 milj. kr. för driftbudgeten och till 193 milj. kr. för kapitalbudgeten.

I verkets kalkyl har inte medräknats den ytterligare anslagsbelastning som kan bli följd av en uppgörelse om statstjänstemännens löner för år 1969.

Beräkningarna grundar sig i huvudsak på huvudförvaltningarnas månatliga kassarapporter för tiden juli 1968 t. o. m. februari 1969 och på inhämtade approximativa uppgifter för tiden mars 1969 t. o. m. juni 1969.

Totalbudgeten

Totalbudgetens utgifter beräknas till 39 241 milj. kr. och inkomsterna till 36 376 milj. kr. Totalbudgeten beräknas således utfalla med ett underskott av 2 865 milj. kr. som även framgår av nedanstående sammanställning.

	Beräknat utfall Milj. kr.
Totalbudgetens inkomster	
Driftbudgetens inkomster	35 037
Övrig finansiering:	
Avskrivningsmedel inom fonderna	1 220
Övriga kapitalmedel	95
Övrig kapitalåterbetalning	24
	<hr/> 1 339
	36 376
Underskott på totalbudgeten	2 865
	<hr/> Summa 39 241
Totalbudgetens utgifter	
Driftbudgetens utgifter	34 964
Avgår:	
Utgifter för avskrivning av nya kapitalinvesteringar	1 314
Utgifter för avskrivning av oreglerade kapitalmedelsför- luster	1
	<hr/> 1 315
	33 649
Utgifter på investeringsanslagen	5 300
Ökad disposition av rörliga krediter	292
	<hr/> Summa 39 241

Det ovan under totalbudgeten beräknade underskottet på 2 865 milj. kr. kan även framräknas på följande sätt:

	Milj. kr.
Överskott på driftbudgeten	+ 73
Investeringsplanen	— 2 646
Ökad disposition av rörliga krediter	— 292
	<hr/> Summa — 2 865

De beräknade förändringarna i behållningarna på reservations- och investeringsanslag under innevarande budgetår redovisas i följande sammanställning.

Beräknade förändringar i anslagsbehållningarna 1968/69

	Anslagsbe- hållningar 30.6.1968	Beräknade för- ändringar 1968/69
	Milj. kr.	
Driftbudgeten (exklusive avskrivningar)	2 963	+ 140
Investeringsanslag	1 606	¹ ± 0
Summa	4 569	+ 140

Beräkning av dispositionen av rörliga krediter

Dispositionen av rörliga krediter beräknas öka från 1 138 milj. kr. till 1 430 milj. kr. eller med 292 milj. kr. Den beräknade förändringen samt utestående belopp hos de olika myndigheterna framgår av följande sammanställning.

Myndighet	Utestående 30.6. 1968	Av berörda myndigheter och bolag beräk- nad förändring 1968/69	Beräknat utestå- ende 30.6. 1969
	Milj. kr.		
Televerket	95	+ 155	250
Statens vattenfallsverk	45	+ 50	95
Domänverket	64	+ 26	90
Försvarets fabriksverk	10	— 8	2
Överstyrelsen för ekonomisk för- svarsberedskap	618	+ 40	658
Svensk spannmålshandel, ekono- misk förening	165	—	165
Svensk kötthandel, förening u p a	23	+ 22	45
Norrbottens järnverk AB	118	+ 7	125
Summa	1 138	+ 292	1 430

Driftbudgeten

Driftbudgetens utgifter beräknas till 34 964 milj. kr. och inkomsterna till 35 037 milj. kr. Driftbudgeten beräknas således utfalla med ett överskott av 73 milj. kr.

Driftbudgetöverskottet kan även specificeras på följande sätt:

	Milj. kr.
Enligt riksstaten beräknat överskott på statsregleringen	+ 29
Avgår tilläggsstatsanslag	— 299

¹ Inklusivt indragna anslagsbehållningar 50 milj. kr.

1† *Bihang till riksdagens protokoll 1969, 1 saml. Nr 115, Bilaga 4*

	Milj. kr.
Beräknat utfall för inkomsttitlar	+ 493
Beräknade besparingar utöver merutgifter på förslagsanslag och obetecknade anslag	+ 10
Beräknad minskning av reservationsmedel	— 160
Saldo	+ 73

Inkomsterna på driftbudgeten beräknas bli 493 milj. kr. högre än i riksstaten budgeterat belopp. Närmare uppgifter härom lämnas i bilaga 1. Av den beräknade avvikelser mot riksstaten hänförs sig 100 milj. kr. till inkomsttiteln skatt på inkomst och förmögenhet m. m., 150 milj. kr. till allmän varuskatt och 100 milj. kr. till mervärdesskatt. Avvikelsen faller med 490 milj. kr. på inkomsttitlar som hör till den allmänna budgeten och med 3 milj. kr. på inkomsttitlar som hör till specialbudgeter.

Besparingar utöver merutgifter på förslagsanslag och obetecknade anslag beräknas till 10 milj. kr. som även framgår av närslutna bilaga 2.

Bilaga 3 visar vilka anslag som beräknas utfalla med merutgifter eller besparingar på minst 10 milj. kr.

Reservationsmedlen på driftbudgeten beräknas minska med 160 milj. kr. Den beräknade förändringen på de olika huvudtitlarna framgår av följande sammanställning.

	Minskning (—) resp. Ökning (+) Milj. kr.
Egentliga statsutgifter:	
II. Justitiedepartementet	— 10
IV. Försvarsdepartementet	+ 210
V. Socialdepartementet	— 10
VI. Kommunikationsdepartementet	— 20
IX. Jordbruksdepartementet	— 20
XI. Inrikesdepartementet	— 10
Säger för egentliga statsutgifter	+ 140
Utgifter för statens kapitalfonder:	
II. Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	— 300
Summa	— 160

Förändringar på budgetutjämningsfonden

För automobilskattemedlens specialbudget beräknas inkomsttitlarna utfalla med en merinkomst av 3 milj. kr., och utgiftstitlarna med en merutgift av 13 milj. kr. Budgetutjämningsfonden kommer som följd därav att belastas med 10 milj. kr. över förslagsanslaget 1968/69 VI D 11 Avsättning till statens automobilskattemedelsfond. Överskottet på specialbudgeten, som enligt riksstat och tilläggsstat upptagits till 548 milj. kr. beräknas nu bli (548 — 10 =) 538 milj. kr.

Återföring till budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel beräknas till 250 milj. kr.

Kapitalbudgeten

Anslagen till kapitalinvestering i statens kapitalfonder beräknas bli belastade med nettoutgifter på sammanlagt 5 300 milj. kr. Investeringsstaterna beräknas utfalla på följande sätt:

	Netto- inkomster	Netto- utgifter
	Milj. kr.	
Investeringsanslag		5 300
Avskrivningsmedel från riksstaten	1 314	
Avskrivningsmedel inom fonderna	1 220	
Övriga kapitalmedel	95	
Investeringsbemyndigande	2 671	
	Summa	5 300
		5 300

Det kapitaltillskott som krävs för att genomföra de beräknade investeringarna erhålles om beloppet för investeringsbemyndigande, 2 671 milj. kr., minskas med beräknade kapitalåterbetalningar från kapitalfonder utan investeringsstat. Sådana återbetalningar beräknas uppgå till sammanlagt 25 milj. kr. Det nettotillskott av kapitalmedel som beräknas bli erforderligt för täckning av utgifterna på kapitalbudgeten skulle alltså bli (2 671 — 25 =) 2 646 milj. kr.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tillförordnade avdelningschefen Säfström, varjämte revisionsdirektören Jarder varit föredragande.

Underdånigst

BERTIL EHNBOM

INGRID JARDER

**Beräkning rörande utfallet av driftbudgetens inkomstsida under
budgetåret 1968/69**

	I riksstaten beräknat belopp	Beräknat utfall	Brist att ersättas av budgetut- jämnings- fonden	Merinkomst att tillföras budgetut- jämnings- fonden
A. Skatter, avgifter, m. m.				
I. Skatter:				
Tusental kronor				
1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse:				
a) Skatt på inkomst och förmögenhet m. m., <i>bevillning</i>	14 200 000	14 300 000	—	100 000
b) Kupongskatt, <i>bevillning</i> ..	12 000	15 000	—	3 000
c) Utskiftningsskatt och ersättningsskatt, <i>bevillning</i> .	1 000	1 000	—	—
d) Skogsvårdsavgifter, <i>bevillning</i>	10 200	10 200	—	—
e) Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, <i>bevillning</i>	3 500	2 500	1 000	—
f) Arvsskatt och gåvoskatt, <i>bevillning</i>	200 000	200 000	—	—
g) Lotterivinstskatt, <i>bevillning</i>	95 000	95 000	—	—
h) Stämpelskatt och stämpelavgift, <i>bevillning</i>	205 000	240 000	—	35 000
2. Automobilskattemedel:				
a) Fordonsskatt, <i>bevillning</i> ..	1 000 000	1 000 000	—	—
b) Bensin- och brännoljeskatt, <i>bevillning</i>	1 800 000	1 800 000	—	—
3. Allmän arbetsgivaravgift, <i>bevillning</i>	300 000	285 000	15 000	—
4. Tullar och acciser:				
a) Tullmedel, <i>bevillning</i>	880 000	910 000	—	30 000
b) Allmän varuskatt, <i>bevillning</i>	4 800 000	4 950 000	—	150 000
c) Mervärdeskatt, <i>bevillning</i> ..	2 000 000	2 100 000	—	100 000
d) Särskilda varuskatter, <i>bevillning</i>	415 000	400 000	15 000	—
e) Omsättningsskatt på motorfordon, <i>bevillning</i>	350 000	430 000	—	80 000
f) Tobaksskatt, <i>bevillning</i> ...	1 500 000	1 525 000	—	25 000
g) Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag, <i>bevillning</i>	25 000	25 400	—	400
h) Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag, <i>bevillning</i>	50 000	52 800	—	2 800
i) Skatt på sprit, <i>bevillning</i> ..	1 950 000	1 825 000	125 000	—
j) Skatt på vin, <i>bevillning</i> ...	205 000	215 000	—	10 000
k) Skatt på malt- och läskedrycker, <i>bevillning</i>	360 000	400 000	—	40 000

	I riksstaten beräknat belopp	Beräknat utfall	Brist att ersättas av budgetut- jämnings- fonden	Merinkomst att tillföras budgetut- jämnings- fonden
Tusental kronor				
l) Energiskatt, <i>bevillning</i> . . .	900 000	890 000	10 000	—
m) Särskild skatt på motor- bränslen, <i>bevillning</i>	223 000	225 000	—	2 000
n) Investeringsavgift, <i>bevill- ning</i>	1 000	1 000	—	—
Säger för skatter	31 485 700	31 897 900	166 000	578 200
II. Uppbörd i statens verksamhet:				
1. Expeditionsavgifter	67 000	71 000	—	4 000
2. Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppborrdsvä- sendet m. m.	128 000	146 000	—	18 000
3. Vattendomstolsavgifter	1 000	100	900	—
4. Inkomster vid kriminalvården	7 500	7 500	—	—
5. Inkomster vid flygtekniska försöksanstalten	8 800	9 600	—	800
6. Bidrag till riksförsäkringsver- ket och försäkringsrådet	7 500	7 200	300	—
7. Personalsjukpenningar m. m.	85 000	90 000	—	5 000
8. Inkomster vid statens insti- tut för folkhälsan	900	1 000	—	100
9. Inkomster vid statens hakte- riologiska laboratorium	13 000	17 000	—	4 000
10. Inkomster vid statens far- maceutiska laboratorium	2 300	2 400	—	100
11. Inkomster vid statens rätts- kemiska laboratorium	1 300	1 200	100	—
12. Inkomster vid karolinska sjukhuset	90 000	130 000	—	40 000
13. Inkomster vid Vipeholms sjukhus m. m.	1 400	500	900	—
14. Inkomster vid statens vård- anstalter för alkoholmissbru- kare	400	400	—	—
15. Inkomster vid arbetsmedi- cinska institutet	300	400	—	100
16. Exekutionsavgifter	8 000	6 700	1 300	—
17. Restavgifter	35 000	36 300	—	1 300
18. Inkomster vid statens vägverk, <i>att tillföras automobilskatte- medlen</i>	1 600	1 900	—	—
19. Inkomster vid statens trafik- säkerhetsverk, <i>att tillföras automobilskattemedlen</i>	12 000	14 600	—	—
20. Avgifter för registrering av motorfordon	18 000	16 500	1 500	—
21. Försäljning av sjökort m. m.	1 950	1 750	200	—
22. Fyr- och båkmedel	37 300	40 000	—	2 700
23. Lotspenningar	31 900	30 000	1 900	—
24. Skeppsmätningavgifter	1 300	1 500	—	200

	I riksstaten beräknat belopp	Beräknat utfall	Brist att ersättas av budgetut- jämnings- fonden	Merinkomst att tillföras budgetut- jämnings- fonden
Tusental kronor				
25. Inkomster vid Sveriges me- teorologiska och hydrologiska institut	11 500	13 000	—	1 500
26. Bidrag till statens bränsle- kontrollerande verksamhet .	125	115	10	—
27. Inkomster vid statens plan- verk	2 200	1 600	600	—
28. Inkomster vid statens geo- tekniska institut	2 800	3 000	—	200
29. Inkomst av myntning och justering	13 700	23 000	—	9 300
30. Kontrollstämpelmedel	2 200	1 800	400	—
31. Bidrag till bankinspektionen	2 940	3 290	—	—
32. Bidrag för revision av spar- bankerna	825	786	39	—
33. Bidrag till försäkringsinspek- tionen	2 160	2 273	—	—
34. Inkomster vid Sveriges geo- logiska undersökning	1 200	800	400	—
35. Inkomster vid statens prov- ningsanstalt	7 000	8 000	—	1 000
36. Inkomster vid statens skepps- provningsanstalt	3 900	3 400	500	—
37. Avgifter för granskning av biograffilm	230	250	—	20
38. Inkomster vid riksantikvarie- ämbetet	1 600	1 500	100	—
39. Inkomster vid odontologiska fakulteterna	1 000	1 050	—	50
40. Inkomster vid lantbruks- nämnderna	3 000	2 800	200	—
41. Inkomster vid statens hingst- depå och stuteri	880	730	150	—
42. Inkomster vid statens jord- bruksnämnd	650	550	100	—
43. Inkomster vid statens centra- la frökontrollanstalt	4 700	4 625	75	—
44. Avgifter för växtskyddsins- pektion m. m.	1 400	1 415	—	15
45. Inkomster vid statens lant- brukskemiska laboratorium . .	600	630	—	30
46. Inkomster vid statens mas- skinprovningar	400	500	—	100
47. Avgifter vid köttbesiktning .	7 300	7 500	—	200
48. Inkomster vid statens veteri- närmedicinska anstalt	3 500	3 260	240	—
49. Inkomster vid veterinärhög- skolan	1 150	1 150	—	—
50. Inkomster vid lantmäterivä- sendet	60 700	50 000	10 700	—
51. Inkomster vid rikets allmän- na kartverk	6 300	6 600	—	300
52. Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen .	95	95	—	—

	I riksstaten beräknat belopp	Beräknat utfall	Brist att ersättas av budgetut- jämnings- fonden	Merinkomst att tillföras budgetut- jämnings- fonden
Tusental kronor				
53. Inkomster vid statens insti- tut för konsumentfrågor	1 110	1 100	10	—
54. Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	35 500	33 000	2 500	—
55. Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	900	1 050	—	150
56. Inkomster av statens gruv- egendom	4 000	8 500	—	4 500
Säger för uppbörd i statens verksam- het	747 015	820 919	23 124	93 665
III. Diverse inkomster:				
1. Bötesmedel	85 000	85 000	—	—
2. Totalisatormedel	100 000	105 000	—	5 000
3. Tipsmedel	136 000	136 000	—	—
4. Lotterimedel	163 000	157 000	6 000	—
5. Övriga diverse inkomster ..	75 000	60 000	15 000	—
Säger för diverse inkomster	559 000	543 000	21 000	5 000
Säger för skatter, avgifter, m. m.	32 791 715	33 261 819	210 124	676 865
B. Inkomster av statens kapitalfonder				
I. Statens affärsverksfonder:				
1. Försvarets fabriksverk	12 000	10 400	1 600	—
2. Postverket	5 000	11 000	—	6 000
3. Televerket	173 000	167 200	5 800	—
4. Statens järnvägar	30 000	70 000	—	40 000
5. Luftfartsverket	15 100	14 100	1 000	—
6. Statens vattenfallsverk ...	335 000	350 000	—	15 000
7. Domänverket	5 000	5 000	—	—
Säger för statens affärsverksfonder	575 100	627 700	8 400	61 000
II. Riksbanksfonden	200 000	200 000	—	—
III. Statens allmänna fastighets- fond	48 913	49 000	—	87
IV. Försvarets fastighetsfond	77 003	79 000	—	1 997
V. Statens utlåningsfonder	643 230	620 000	23 230	—
VI. Fonden för låneunderstöd	32 351	24 000	8 351	—
VII. Fonden för statens aktier	50 000	50 000	—	—
VIII. Statens pensionsfonder	80 736	84 900	—	4 164
IX. Diverse kapitalfonder:				
1. Fonden för kreditgivning till utlandet	5 600	5 560	40	—
2. Övriga diverse kapitalfonder	39 300	35 000	4 300	—
Säger för diverse kapitalfonder	44 900	40 560	4 340	—
Säger för inkomster av statens kapi- talfonder	1 752 233	1 775 160	44 321	67 248
Summa	34 543 948	35 036 979	254 445	744 113

Beräknade merutgifter och besparingar under budgetåret 1968/69

	Merutgifter Milj. kr.	Besparingar Milj. kr.
Egentliga statsutgifter:		
I. Kungl. hov- och slottsstaterna	—	—
II. Justitiedepartementet	25	—
III. Utrikesdepartementet	4	—
IV. Försvarsdepartementet	—	143
V. Socialdepartementet	54	—
VI. Kommunikationsdepartementet	—	18
VII. Finansdepartementet	5	—
VIII. Utbildningsdepartementet	213	—
IX. Jordbruksdepartementet	—	15
X. Handelsdepartementet	1	—
XI. Inrikesdepartementet	101	—
XII. Civildepartementet	—	267
XIII. Oförutsedda utgifter	—	1
XIV. Riksdagen och dess verk m. m.	1	—
	<hr/>	<hr/>
Säger	404	444
Utgifter för statens kapitalfonder:		
I. Riksgäldsfonden	30	—
III. Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	—	—
	<hr/>	<hr/>
Säger	30	—
	<hr/>	<hr/>
Summa	434	444
Nettobesparing		10

**Beräknade merutgifter och besparingar på minst 10 mkr under budgetåret
1968/69**

Anslag		Merutgifter Milj. kr.	Besparingar Milj. kr.
II. F	3 Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	14	—
IV. B	4 Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga	—	12
IV. E	13 Förband med särskild budget	125	—
IV. L	1 Familjebidrag	—	11
IV. O	1 Reglering av prisstegringar under begränsade anslag	—	100
IV. O	2 Täckning av beräknade merkostnader under förslagsanslag	—	155
V. B	7 Folkpensioner	—	21
V. B	9 Bidrag till sjukförsäkringen	10	—
V. C	1 Allmänna barnbidrag	—	30
V. C	3 Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.	—	13
V. D	1 Bidrag till social hemhjälp	10	—
V. G	10 Bidrag till lasarettet i Lund	10	—
V. H	5 Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.	53	—
V. K	4 Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade	12	—
V. K	8 Bidrag till driften av särskolor m. m.	10	—
VI. H	4 Driftbidrag till luftfartsverket	—	18
VIII. D	10 Bidrag till driften av grundskolor m. m.	115	—
VIII. D	18 Bidrag till driften av kommunala gymnasi- ala skolor	85	—
VIII. F	1 Lärarhögskolorna: Avlöningar	16	—
VIII. G	5 Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna	—	20
IX. D	5 Särskilt stöd åt det mindre jordbruket	—	25
XI. B	9 Omskolning m. m.	68	—
XI. B	15 Omhändertagande av flyktingar	10	—
XI. D	8 Rängebidrag	15	—
XI. D	9 Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet	—	14
XII. C	1 Personalpensionsförmåner m. m.	49	—
XII. D	3 Arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggs- pensioneringen	67	—
XII. D	4 Arbetsgivaravgift till den allmänna sjuk- försäkringen	11	—
XII. D	9 Täckning av beräknade merkostnader för lö- ner och pensioner m. m.	—	394

Riksrevisionsverkets
förnyade inkomstberäkning
för budgetåret 1969/70

Bilaga 5

RIKSREVISIONSVERKET

2.4.1969

Till KONUNGEN

Förnyad inkomstberäkning för budgetåret 1969/70

Enligt gällande instruktion åligger det riksrevisionsverket att före den 5 april till Kungl. Maj:t avlämna förslag till förnyad beräkning av statsverkets inkomster under de större inkomstitlarna vid nästföljande statsregle-

ring. För fullgörande av detta uppdrag har riksrevisionsverket från vederbörande myndigheter infordrat nya beräkningar av inkomsterna under budgetåret 1969/70 på de större inkomstitlarna samt vissa speciellt konjunkturnkänsliga inkomstitlar.

Driftbudgetens inkomster

Utvecklingen av skatteunderlaget 1968, 1969 och 1970

För beräkning av skatteunderlagets utveckling under åren 1968, 1969 och de första månaderna 1970 gjorde riksrevisionsverket i december 1968 särskilda kalkyler för å ena sidan fysiska personer och å andra sidan aktiebolag.

Fysiska personer

Riksrevisionsverket antog i december att inkomst av tjänst för fysiska personer 1968 skulle vara 7 % högre än 1967 och 6 % högre 1969 än 1968. För 1970 räknade riksrevisionsverket med en schablonmässig ökning av 6 % jämfört med 1969. Riksrevisionsverket har i sin förnyade beräkning utgått från en antagen ökning av inkomst av tjänst av 7 % för såväl 1968 som 1969 och 1970.

För fysiska personers inkomster av andra förvärvskällor än tjänst räknar riksrevisionsverket med samma antaganden som i december med undantag för inkomst av kapital som nu beräknas öka med 5 % för 1968.

Svenska aktiebolag

Riksrevisionsverket har liksom föregående år i form av en enkät till ett antal större bolag, vilka tillsammans svarar för ca 65 % av samtliga bolags taxerade inkomster, under mars månad inhämtat uppgifter om dessa bolags uppskattning av sina till statlig inkomstskatt taxerade inkomster vid årets taxering. Enkäten utvisar en ökning med nära 20 % för verksamhetsåret 1968 jämfört med 1967, vilket innebär en stark ökning i jämförelse med den enkät riksrevisionsverket företog i november 1968. Riksrevisionsverket antog i december att samtliga bolags taxerade inkomster under 1968 låg 10 % över 1967 års och att den årliga stegringen för 1969 och 1970 schablonmässigt kommer att uppgå till 5 %. I sin förnyade beräkning bedömer riksrevisionsverket att samtliga bolags taxerade inkomster under 1968 har legat 15 % över 1967 års och att den årliga stegringen för 1969 och 1970 schablonmässigt kommer att uppgå till 5 % liksom i decemberberäkningen.

I det följande framlägger riksrevisionsverket resultatet av de förnyade beräkningarna under de olika inkomstitlarna.

Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. Över denna titel redovisas utöver uppbörden av de statsskatter, som slutgiltigt skall redovisas på titeln, även kommunalutskylder samt vissa skatter och avgifter som uppbärs i samband med den allmänna skatteuppbörden. I statsverkspropositionen uppfördes de behållna inkomsterna på titeln för budgetåret 1969/70 i överensstämmelse med riksrevisionsverkets förslag med 16 300 milj. kr.

Samtidigt med beräkningen för nästkommande budgetår har riksrevisionsverket bedömt utfallet för innevarande budgetår.

Dessa beräkningar sammanfattas i följande sammanställning, varvid riksrevisionsverkets beräkningar i december 1968 medtagits som jämförelse (milj. kr.):

	1968/69 december- beräkning	ny beräk- ning	1969/70 december- beräkning	ny beräk- ning
<i>Inkomster</i>				
Prel. A-skatt under terminerna	25 570	25 470	28 180	28 750
Prel. B-skatt under terminerna	4 730	4 940	5 060	5 360
Fyllnadsbetalningar av preliminär skatt	1 300	1 500	1 500	1 500
Kvarstående skatt	1 970	1 970	2 160	1 990
Socialförsäkringsavgifter från direktdebiterade arbetsgivare m. m.	1 970	1 990	2 070	2 180
Tillkommande skatt, sjömansskatt, restantier m. m.	900	900	950	950
Summa inkomster	36 440	36 770	39 920	40 730
<i>Utgifter</i>				
Kommunalskattemedel	15 910	15 910	17 160	17 220
Överskjutande skatt	2 500	2 500	2 000	2 000
Övriga restitutioner	100	100	100	100
Utbetalningar till allmänna försäkringskassorna m. m.	3 560	3 560	3 880	3 870
Utbetalningar till allmänna pensionsfonden	360	360	400	400
Omföringar	40	50	40	50
Summa utgifter	22 470	22 480	23 580	23 640
<i>Inkomster utöver utgifter</i>	<i>13 970</i>	<i>14 290</i>	<i>16 340</i>	<i>17 090</i>
Avrundade belopp	14 000	14 300	16 300	17 100

Beträffande innebörden av de olika posterna i ovanstående sammanställning hänvisas till riksrevisionsverkets decemberberäkning.

Den redovisade avvikelserna mellan den nu företagna beräkningen och decemberberäkningen hänför sig för innevarande budgetår främst till att under uppbördsterminerna erlagd preliminär B-skatt uppräknats med 210 milj. kr. på grund av de nu kända uppgifterna om totaluppbördens storlek och

fördelning i november 1968 och januari 1969. Erlagd preliminär A-skatt har nedräknats med 100 milj. kr. på grund av avtalsuppgörelsens fördröjning under år 1969 och av de nu kända uppgifterna om uppördens storlek och fördelning i november 1968 och januari 1969. Fyllnadsbetalningarna av preliminär skatt har för första halvåret 1969 uppräknats med 200 milj. kr.

För budgetåret 1969/70 har i jämförelse med decemberberäkningen preliminär A-skatt uppräknats med 570 milj. kr. och preliminär B-skatt med 300 milj. kr. på grund av ovannämnda höjning av inkomstantagandet, förskjutning av avtalsuppgörelsen m. m. Vidare beräknas den kvarstående skatten bli 170 milj. kr. lägre än vad som antagits i decemberberäkningen, vilket sammanhänger med uppräknningen av fyllnadsbetalningarna under budgetåret 1968/69. Socialförsäkringsavgifterna har på grundval av nya uppgifter från riks-försäkringsverket uppräknats med 110 milj. kr.

För övriga poster räknas endast med smärre förändringar jämfört med decemberberäkningen.

De avsättningar till respektive återföringar från budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel, som enligt den nu framlagda beräkningen bör verkställas under budgetåren 1968/69 och 1969/70, framgår av följande sammanställning i vilken som jämförelse medtagits motsvarande belopp vid riksrevisionsverkets decemberberäkning (milj. kr.):

	1968/69 december- beräkning	ny beräk- ning	1969/70 december- beräkning	ny beräk- ning
Avsättning	1 400	1 500	1 400	1 700
Återföring	1 750	1 750	1 675	1 700
Nettoavsättning (+), nettoåter- föring (-)	— 350	— 250	— 275	± 0

Med starkt understrykande av de osäkerhetsmoment som även vid denna tidpunkt föreligger, bl. a. med hänsyn till de ännu ej avslutade löneförhandlingarna, uppskattar riksrevisionsverket de behållna inkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m. för budgetåret 1968/69 till 14 300 milj. kr. och föreslår, att titeln i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 17 100 milj. kr., vilket är 800 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Arvsskatt och gåvoskatt. I statsverkspropositionen uppfördes denna titel med 210 milj. kr. Med ledning av från länsstyrelserna erhållna uppgifter förordar riksrevisionsverket, att titeln arvsskatt och gåvoskatt i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med samma belopp som i statsverkspropositionen eller 210 milj. kr.

Lotterivinstskatt. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 100 milj. kr. I anslutning till kontrollstyrelsens förnyade beräkning i skrivelse den 12 mars 1969 förordar riksrevisionsverket, att titeln lotterivinst-

skatt i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 100 milj. kr., vilket är samma belopp som i statsverkspropositionen.

Stämpelskatt och stämpelavgift. Inkomsterna under denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 250 milj. kr. Kontrollstyrelsen och sjöfartsstyrelsen har i sina förnyade beräkningar uppskattat inkomsterna på titeln sammanlagt till 248 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar, att titeln stämpelskatt och stämpelavgift i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 250 milj. kr., vilket är samma belopp som i statsverkspropositionen.

Fordonsskatt. I december 1968 beräknades titeln fordonsskatt av riksrevisionsverket till 1 050 milj. kr. Titeln uppfördes i statsverkspropositionen med 1 070 milj. kr. på grund av en förutsatt höjning av skatten på släpfordon fr. o. m. den 1 januari 1970. Förslag till ovannämnda skattehöjning har framlagts i proposition den 10 januari 1969 (nr 10). Förslaget har ännu ej behandlats av riksdagen.

De föreslagna skattesatserna jämförda med de nuvarande framgår av följande uppställning.

Totalvikt	Nuvarande skatt	Föreslagen skatt
Högst 999 kg	120 kr	120 kr
» 1 499 »	180 »	180 »
» 1 999 »	240 »	240 »
» 2 999 »	360 »	360 »
» 4 999 »	600 »	600 »
» 7 999 »	840 »	840 »
» 10 999 »	1 080 »	1 080 »
» 13 999 »	1 320 »	1 800 »
» 16 999 »	1 800 »	2 520 »
» 19 999 »	1 800 »	3 240 »
» 24 999 »	1 800 »	3 960 »
» 29 999 »	1 800 »	5 400 »
» 34 999 »	1 800 »	6 840 »
» 39 999 »	1 800 »	8 280 »
Över 39 999 »	1 800 »	9 720 »

Riksrevisionsverket har med hjälp av centrala bilregistrets antalsberäkning per den 31.12.1967 och ovan föreslagna skattesatser beräknat medelskatten per släpfordon till 913 kr. Utan skattehöjning beräknas medelskatten per släpfordon till 445 kr. Effekten av skattehöjningen beräknas av riksrevisionsverket till 50 milj. kr. Om de skattskyldiga i full utsträckning begagnar sig av möjligheten till anstånd med betalning av skatten, beräknas 75 % av de ökade skatteintäkterna eller 38 milj. kr. inflyta först under budgetåret 1970/71.

I nedanstående tablå, vilken sammanställts med hjälp av centrala bilregistrets antalsberäkning per den 31.12.1967 och uppgifter från länsstyrelserna beträffande medelskatten för olika fordonsslag vid 1969 års huvuddebitering, har fordonsskatten framräknats för budgetåret 1969/70. Som jämförelse har medtagits motsvarande beräkning i december 1968.

	Medelskatt per fordon enligt beräkning i		1969/70 Antal fordon enligt beräkning i		Totalskatt enligt beräkning i	
	dec 1968	april 1969	dec 1968	april 1969	dec 1968	april 1969
	kr.	kr.	1000-tal	1000-tal	milj. kr.	milj. kr.
Personbilar	242	245	2 160	2 190	523	537
Lastbilar	2 767	2 903	142	142	393	412
Bussar	3 268	3 398	13,5	13,5	44	46
Motorcyklar ..	56	56	44	44	2	2
Släpfordon	470	913	115	110	54	100
Korrigering p g a betalningsanstånd för skatten på släpfordon						— 38
Utöver huvud- debiteringen in- flytande skatt..					40	40
Summa fordons- skatt					1 056	1 099

Förutsatt att ovannämnda förslag till skattehöjning för släpfordon godkännes av riksdagen föreslår riksrevisionsverket, att titeln fordonsskatt i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 1 100 milj. kr., vilket är 30 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Allmän arbetsgivaravgift. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 750 milj. kr. Med ledning av från riksförsäkringsverket erhållna uppgifter förordar riksrevisionsverket, att titeln i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med samma belopp som i statsverkspropositionen eller 750 milj. kr.

Tullmedel. I statsverkspropositionen uppfördes denna titel med 940 milj. kr. I skrivelse till riksrevisionsverket den 14 mars 1969 har generaltullstyrelsen uppskattat nettouppbördens av tullmedel under budgetåret 1969/70 till 970 milj. kr. Till grund för styrelsens uppskattning ligger importprognosen i den preliminära nationalbudgeten för 1969. Dessutom har styrelsen utgått från tillgängliga uppgifter om importens och tulluppbördens utveckling, vilken, vad gäller importen under perioden november 1968—februari 1969, visat en högre tillväxt än den som styrelsen förutsatte i november 1968.

Riksrevisionsverket förordar i anslutning till generaltullstyrelsen ovan-

nämnda beräkning att titeln i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 970 milj. kr., vilket är 30 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Mervärdeskatt. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 6 800 milj. kr., vilket är samma belopp som riksrevisionsverket beräknade i december 1968. En förnyad beräkning enligt samma schablonmässiga metod som användes i decemberberäkningen ger nu ett belopp av 6 913 milj. kr. mot 6 755 milj. kr. i december. Riksrevisionsverket förordar att titeln för budgetåret 1969/70 uppförs med 6 900 milj. kr., vilket är 100 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Särskilda varuskatter. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 420 milj. kr. Generaltullstyrelsen och kontrollstyrelsen har i sina förnyade beräkningar uppskattat inkomsterna till 412 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar, att titeln särskilda varuskatter i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 410 milj. kr., vilket är 10 milj. kr. mindre än i statsverkspropositionen.

Omsättningsskatt på motorforon. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 450 milj. kr. I sina förnyade beräkningar har kontrollstyrelsen och generaltullstyrelsen uppskattat inkomsterna på titeln till 480 milj. kr. för budgetåret 1969/70. Riksrevisionsverket förordar, att titeln omsättningsskatt på motorfordon i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 480 milj. kr., vilket är 30 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Tobaksskatt. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 1 560 milj. kr. I sina förnyade beräkningar har kontrollstyrelsen och generaltullstyrelsen uppskattat inkomsterna på titeln till 1 568 milj. kr. Riksrevisionsverket föreslår, att titeln tobaksskatt i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 1 570 milj. kr., vilket är 10 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Skatt på sprit. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 1 825 milj. kr. I sin förnyade beräkning har kontrollstyrelsen uppskattat inkomsterna på titeln till 1 825 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar, att titeln skatt på sprit i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 1 825 milj. kr., vilket är samma belopp som i statsverkspropositionen.

Skatt på vin. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 215 milj. kr. I sin förnyade beräkning har kontrollstyrelsen uppskattat inkomsterna på titeln till 225 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar, att titeln skatt på vin i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 225 milj. kr., vilket är 10 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Skatt på malt- och läskedrycker. Inkomsterna under denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 400 milj. kr. I sin förnyade beräkning har kontrollstyrelsen uppskattat inkomsterna på titeln till 450 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar, att titeln skatt på malt- och läskedrycker i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 450 milj. kr., vilket är 50 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Energiskatt. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 925 milj. kr. I sina förnyade beräkningar har kontrollstyrelsen och generallstytrelsen beräknat inkomsterna av energiskatt till sammanlagt 936 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar, att titeln energiskatt i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 935 milj. kr., vilket är 10 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Särskild skatt på motorbränslen. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 235 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar i anslutning till kontrollstyrelsens förnyade beräkning, att titeln särskild skatt på motorbränslen i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 237 milj. kr., vilket är 2 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Exekutionsavgifter. Enligt kungörelse den 9 juni 1967 (nr 441) skall vissa avgifter uttas i utskökningsmål hos överexekutor och utmättningsman för bestridande av statsverkets kostnader för förfarandet. Ersättning till statsverket utgår i form av utskökningsavgift, försäljningsavgift och tilläggsavgift. Genom kungörelse den 7 februari 1969 (nr 20) har utskökningsavgiften fr. o. m. den 1 juli 1969 höjts i mål hos överexekutor från 50 resp. 100 kr. till 70 resp. 100 kr. och i mål hos utmättningsman från 30 resp. 60 kr. till 100 kr. Vid utmätning av avlöning o. dyl. skall utskökningsavgift uttas med 50 kr.

Med anledning av avgiftshöjningen enligt ovanstående kungörelse (nr 20/69) förordar riksrevisionsverket, att titeln exekutionsavgifter i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 14 milj. kr., vilket är 6,7 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Pensionsmedel m. m. I 1969 års statsverksproposition föreslogs att fr. o. m. budgetåret 1969/70 skall genomföras en anslagsteknisk omläggning innebärande bl. a. att under anslagen varifrån löner bestrids upptas för pensions- och socialförsäkringskostnader samt för den allmänna arbetsgivaravgiften ett särskilt lönekostnadspålägg på f. n. i regel 23 % av lönebeloppen. Lönekostnadspålägget skall av myndigheterna överföras till en nyinrättad inkomstittel pensionsmedel m. m. Denna titel skall dessutom tillgodoföras dels de medel som nu redovisas på titeln personalsjukpenningar m. m., dels de ersättningar för socialförsäkringsavgifter och pensionskostnader m. m. som redovisas på titeln övriga diverse inkomster.

Inkomsttiteln belastas med utgifter för personalpensionsförmåner, arbetsgivaravgifter till den allmänna tillägspensioneringen och till den allmänna sjukförsäkringen. Vidare debiteras titeln utgifter för ersättningar på grund av den statliga grupplivförsäkringen, för ersättningar enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och för den allmänna arbetsgivaravgift staten har att erlagga i sin egenskap av arbetsgivare.

För beräkning av titelns inkomster och utgifter för budgetåret 1969/70 har riksrevisionsverket under hand erhållit uppgifter från vissa myndigheter och departement.

Riksrevisionsverkets beräkning framgår av följande tablå i vilken även beräkningar enligt 1969 års statsverksproposition intagits.

Pensionsmedel m. m., (milj. kr.)

	1969 års statsverksprop.	Riksrevisionsverkets ändringsförslag		1969 års statsverksprop.	Riksrevisionsverkets ändringsförslag
<i>Utgifter</i>			<i>Inkomster</i>		
Personalpensionsförmåner	1 008,0	1 008,0	Lönekostnadspålägg ..	1 743,1	1 738,2
Pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl.	3,0	3,2	Personalsjukpenningar m. m.	95,0	95,0
Pensioner åt f. d. tjänstemän m. fl. vid riksdagen och dess verk	1,5	1,7	Vissa socialförsäkringsavgifter m. m.	10,0	10,0
Arbetsgivaravgift till den allmänna tillägspensioneringen	410,0	397,0			
Arbetsgivaravgift till den allmänna tillägspensioneringen avseende riksdagen och dess verk utom riksbanken	1,3	1,4			
Arbetsgivaravgift till den allmänna sjukförsäkringen	121,0	127,0			
Arbetsgivaravgift till den allmänna sjukförsäkringen avseende riksdagen och dess verk utom riksbanken	0,5	0,5			
Vissa yrkesskadeersättningar m. m.	6,6	6,9			
Allmän arbetsgivaravgift ..	60,0	60,0			
Allmän arbetsgivaravgift avseende riksdagen och dess verk utom riksbanken	0,2	0,3			
Överskott	236,0	237,2			
Summa	1 848,1	1 843,2	Summa	1 848,1	1 843,2

Riksrevisionsverket förordar, att titeln pensionsmedel m. m. i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 237 milj. kr., vilket är 1 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Bötesmedel. I statsverkspropositionen uppfördes denna titel med 95 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar, att titeln bötesmedel i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 95 milj. kr., vilket är samma belopp som i statsverkspropositionen.

Totalisatormedel. Denna inkomsttitel uppfördes i statsverkspropositionen med 105 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar i anslutning till lantbruksstyrelsens förnyade beräkning att titeln totalisatormedel i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 105 milj. kr., vilket är samma belopp som i statsverkspropositionen.

Tipsmedel. Denna inkomsttitel uppfördes i statsverkspropositionen med 135 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar i anslutning till AB Tipstjänsts förnyade beräkning att titeln tipsmedel i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 136 milj. kr., vilket är 1 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Lotterimedel. Denna inkomsttitel uppfördes i statsverkspropositionen med 159 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar med ledning av Svenska penninglotteriets förnyade beräkning att titeln lotterimedel i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 157 milj. kr., vilket är 2 milj. kr. mindre än i statsverkspropositionen.

Försvarets fabriksverk. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 15 milj. kr. I förnyad beräkning den 12 mars 1969 har försvarets fabriksverk beräknat inkomsterna på titeln till 15 milj. kr. I anslutning till nämnda beräkning förordar riksrevisionsverket, att titeln försvarets fabriksverk i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 15 milj. kr., vilket är samma belopp som i statsverkspropositionen.

Postverket. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 19 milj. kr. I skrivelse den 13 mars 1969 har poststyrelsen beräknat inleveransen av överskottsmedel under budgetåret 1969/70 till 19 milj. kr. Vid beräkningen har hänsyn tagits till portohöjningarna under år 1969, vilka för budgetåret 1969/70 beräknats ge en nettointäkt av 132 milj. kr. Personalkostnaderna har av poststyrelsen räknats i 1968 års prisnivå. Vidare har styrelsen anfört att genom särskilda korrigeringsposter hänsyn tagits till beräknade resultatförändringar till följd av löpande priser på såväl intäkts- som kostnadssidan.

Riksrevisionsverket förordar, att titeln postverket i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med oförändrat 19 milj. kr.

Televerket. Denna titel som av riksrevisionsverket i december 1968 beräknades till 130 milj. kr., uppfördes i statsverkspropositionen med 176,3 milj. kr. Uppräkningen var främst en konsekvens av höjning av samtalsmarkeringsavgiften från den 1 februari 1969 samt av höjning av ramen för televerkets rörliga kredit. I förnyad beräkning den 14 mars 1969 har televerket uppskattat inleveransen av överskott under nästkommande budgetår till 176,3 milj. kr. Televerket anför i sin skrivelse följande:

»Den nu föreliggande överskottsberäkningen har, liksom beräkningen den 12 november 1968, skett under förutsättning av en fast pris- och lönenivå. Hänsyn har tagits till den av Kungl. Maj:t beslutade höjningen av markeringsavgiften för telefonsamtal från 10 till 11 öre (samt därav föranledda konsekvenshöjningar för manuella rikssamtal m. m.), som genomfördes den 1 februari 1969. Denna taxehöjning beräknas ge en intäktsökning med ca 38 milj. kr. under budgetåret 1968/69, ca 96 milj. kr. under budgetåret 1969/70 samt ca 101 milj. kr. under budgetåret 1970/71. Vid beräkningen av den intäktsökning som taxehöjningen förväntas ge, har hänsyn tagits dels till den återhållande effekt som höjningen av markeringsavgiften kan förväntas ha på abonnenternas samtalskonsumtion, dels till de följdverkningar som den höjda TV-avgiften och införandet av gemensam räkning tele-TV den 1 april 1969 kan medföra genom att abonnenterna kan komma att minska sin samtalsfrekvens i avsikt att undvika teleräkningar med höga räkningsbelopp. Ovannämnda effekter beräknas emellertid vara av övergående natur.

För budgetåret 1969/70 har avsättningarna till värdeminskningsskonto nu beräknats till ett belopp som överstiger tidigare beräkning med 2,9 milj. kr. Med hänsyn till utvecklingen av intäkter och kostnader innevarande budgetår samt till de av Kungl. Maj:t föreslagna nedskärningarna av investeringsmedlen för budgetåret 1969/70 har vissa justeringar gjorts av de intäktsoch kostnadsberäkningar som i november utfördes för budgetåren 1969/70 och 1970/71.

Avskrivningsmedlen inom televerkets fond har sålunda nu beräknats till 545,1 milj. kr. för 1968/69, 589,0 milj. kr. för 1969/70 och 612,4 milj. kr. för 1970/71.

Televerket har ej funnit anledning att ändra tidigare prognos över intäkter av ljudradio- och TV-avgifter, varför dessa upptagits till samma belopp som vid föregående beräkningstillfälle. Utgifterna för rundradiorörelsen har i förhållande till beräkningen i november ändrats i enlighet med det förslag, som av departementschefen framlagts i statsverkspropositionen.

De bokförda överskotten för budgetåren 1969/70 och 1970/71 har med hänsyn till ovanstående beräknats till ca 223 milj. kr. vardera budgetåret.

Efter korrigerings med de till rundradioverksamheten hänförliga, beräknade underskotten har det överskott, som skall inlevereras till statsverket beräknats till ca 255 milj. kr. för budgetåret 1969/70 och till ca 298 milj. kr. för budgetåret 1970/71.

Inleverans av överskottsmedel beräknas under budgetåret 1968/69 kunna ske med 167,2 milj. kr., varav 58,1 milj. kr. avser återstående del av överskottet för 1967/68 och 109,1 milj. kr. är del av det löpande budgetårets överskott.

Under budgetåret 1969/70 beräknas 176,3 milj. kr. kunna inlevereras, varav 67,3 milj. kr. utgör resterande överskott för 1968/69 och 109,0 milj. kr. del av överskottet för 1969/70.

De beräknade inleveranserna av överskottsmedel för 1968/69 och 1969/70 överensstämmer med de inleveranser som chefen för finansdepartementet i statsverkspropositionens finansplan beräknat för televerket sedan hänsyn tagits dels till höjningen av markeringsavgiften från 10 till 11 öre, dels till den ökade rörliga kredit som kommer att ställas till televerkets förfogande.»

I anslutning till televerkets ovannämnda beräkning föreslår riksrevisionsverket, att titeln televerket i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 176,3 milj. kr., vilket är samma belopp som i statsverkspropositionen.

Statens järnvägar. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 110 milj. kr. Statens järnvägar har i skrivelse till riksrevisionsverket den 21 mars 1969 nu beräknat överskottet till 120 milj. kr. Statens järnvägar anför i sin skrivelse bl. a. följande:

»I skrivelse den 26 november 1968 lämnade SJ en prognos över berörda inkomster under budgetåren 1968/69—1970/71 — i det följande kallad novemberprognosen. Konjunkturutvecklingen och industriproduktionens ökning väntas bli i stort sett densamma som angavs i denna prognos. Godstrafiken exkl. lapplandsmalm och persontrafiken väntas få i stort sett samma omfattning som tidigare beräknats. Transporterna av lapplandsmalm kommer däremot enligt malmföretagens senaste prognoser att bli något mindre än som förutsattes i novemberprognosen.

Taxenivån under 1968 har liksom i novemberprognosen antagits bli bestående under prognosperioden. Fraktavtalen för lapplandsmalm gick ut 31.12.1968. Nya avtal har ännu ej träffats. De nya avtalen har liksom i novemberprognosen antagits komma att ge samma resultat som de nuvarande vid motsvarande kvantiteter. Förhandlingar pågår om ett nytt posttrafikavtal, som förutsatts komma att ge högre intäkter än det hittills tillämpade avtalet.

I bilaga 8 till 1969 års statsverksproposition föreslår departementschefen under punkt H 1 'Ersättning till statens järnvägar för drift av icke lönsamma järnvägslinjer m. m.' ett anslag för budgetåret 1969/70 om 215 milj. kr. Under denna anslagsrubrik faller ersättning för dels drift av olönsamma

järnvägslinjer, dels drift av olönsamma järnvägsanstalter, dels 67-kortsrabattens utvidgning. Det föreslagna anslaget inkluderar dock endast ersättning för drift av icke lönsamma järnvägslinjer. Departementschefen avser att senare anmäla storleken av de ersättningar som skall utgå för drift av olönsamma järnvägsanstalter och 67-kortsrabattens utvidgning.

Sedan hösten 1968 handläggs ärendena angående nedläggning av olönsamma järnvägsanstalter enligt den plan som Kungl. Maj:t fastställt. SJ utgår från att de planerade nedläggningarna av olönsamma järnvägsanstalter kommer att kunna genomföras, ett antagande som dock får bedömas vara osäkert. Något anslagsbehov till följd av icke medgivna nedläggningar av olönsamma järnvägsanstalter upptas ej i prognosen.

SJ undersöker för närvarande i vilken utsträckning som 67-kortet används av personer med förtidspension (inkl. ålderspensionärer med förtidsuttag), sjukbidrag, invaliditetsersättning eller hustru-tillägg. I avvaktan på resultatet av denna undersökning har gjorts en överslagskalkyl. Enligt denna kan den utvidgade rabatteringen väntas medföra en nettointäktsförsämring av storleksordningen 3 milj. kr. per år. Anslagsbehovet 1969/70 kan följaktligen beräknas till $(215 + 3 =) 218$ milj. kr. I skrivelse till kommunikationsdepartementet den 25 februari 1969, dnr ea 9040/111, har SJ beräknat motsvarande anslagsbehov för 1970/71 till 216 milj. kr.

Vid beräkningen av driftkostnaderna exkl. avskrivningar har liksom i novemberprognosen antagits, att löne- och pensionskostnadsnivån för 1968 blir bestående under prognosperioden. Den hittills iakttagna kostnadsutvecklingen och prognosen för trafikutvecklingen väntas medföra att driftkostnaderna under 1969/70 och 1970/71 vid den förutsatta kostnadsnivån blir något lägre än som angavs i novemberprognosen.

Departementschefen föreslår i årets statsverksproposition, att SJ för budgetåret 1969/70 dels skall få utnyttja högst 30 milj. kr. av tidigare avsatta pensionsmedel, dels skall få förräntningskravet nedsatt med 23 milj. kr. Liksom i novemberprognosen har förutsatts att SJ kommer att få motsvarande medgivande även för 1970/71.»

Det av statens järnvägar beräknade överskottet har framkommit efter disposition av pensionsavsättningen på 30 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar i anslutning till statens järnvägars ovannämnda beräkning, att titeln statens järnvägar i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 120 milj. kr., vilket är 10 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Luftfartsverket. Denna titel som av riksrevisionsverket i december 1968 beräknades till 16 milj. kr., uppfördes i statsverkspropositionen med 14,9 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar i anslutning till luftfartsverkets förnyade beräkning den 20 mars 1969 att titeln luftfartsverket i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 14,9 milj. kr., vilket är samma belopp som i statsverkspropositionen.

Statens vattenfallsverk. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 350 milj. kr. I skrivelse till riksrevisionsverket den 13 mars 1969 har statens vattenfallsverk meddelat, att inkomsterna under nästkommande budgetår fortfarande bör upptas till 350 milj. kr. Riksrevisionsverket förordar, att titeln statens vattenfallsverk i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med oförändrat 350 milj. kr.

Domänverket. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 5 milj. kr. I anslutning till domänstyrelsens skrivelse till riksrevisionsverket den 21 mars 1969 förordar riksrevisionsverket, att titeln domänverket i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med 6 milj. kr., vilket är 1 milj. kr. mer än i statsverkspropositionen.

Riksbanksfonden. Denna titel uppfördes i statsverkspropositionen med 200 milj. kr. I skrivelse till riksrevisionsverket den 13 mars 1969 har fullmäktige i riksbanken meddelat, att de icke funnit anledning föreslå ändring av detta belopp. Riksrevisionsverket föreslår i anslutning till fullmäktiges förslag, att titeln riksbanksfonden i riksstaten för budgetåret 1969/70 uppförs med oförändrat 200 milj. kr.

Kapitalbudgetens inkomster

Avskrivningsmedel inom fonden

Avskrivningsmedel inom fonden (årsavskrivningar) används för finansiering till viss del av investeringarna på kapitalbudgeten. I statsverkspropositionen uppfördes dessa inkomster för budgetåret 1969/70 med sammanlagt 1 307,0 milj. kr., varav 1 179,8 milj. kr. avsåg affärsverksfonderna.

Riksrevisionsverket har inhämtat upplysningar från vissa myndigheter rörande avskrivningsmedlens utveckling för olika fonder av större betydelse. I nedanstående sammanställning ges uppgifter om dessa avskrivningsmedels storlek för budgetåret 1969/70 dels enligt statsverkspropositionen 1969, dels enligt myndigheternas bedömningar i mars 1969 (i milj. kr.).

Fond	Enligt 1969 Års stats- verkspropo- sition	Enligt myndig- heternas skri- velser i mars 1969
Försvarets fabriksverk	11,4	12,2
Postverket	11,8	11,8
Televerket	593,2	589,0
Statens järnvägar	241,0	240,0
Luftfartsverket	12,4	12,6
Statens vattenfallsverk	310,0	310,0
Statens vägverks förrådsfond ..	48,7	49,0

Avskrivningsmedlen under statens järnvägars fond har beräknats under förutsättning att statens järnvägar erhåller begärt bemyndigande att om-

föra högst 30 milj. kr. från delkontot för pensionsförpliktelser till slopningskonto.

Riksrevisionsverket har inte funnit anledning frångå myndigheternas beräkningar i mars 1969, varför ämbetsverket föreslår att avskrivningsmedlen inom fonderna upptas i enlighet med myndigheternas förslag.

I anslutning till vad sålunda anförts får riksrevisionsverket förorda, att följande inkomstitlar i riksstaten för budgetåret 1969/70 upptas med nedan angivna i förhållande till statsverkspropositionen ändrade belopp.

	Enligt statsverks- propositionen	Enligt riksrevisions- verkets ändrings- förslag	Ökning (+) Minskning (-)
	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Driftbudgeten</i>			
Skatt på inkomst och för- mogenhet m. m.	16 300 000 000	17 100 000 000	+ 800 000 000
Fordonskatt	1 070 000 000	1 100 000 000	+ 30 000 000
Tullmedel	940 000 000	970 000 000	+ 30 000 000
Mervärdeskatt	6 800 000 000	6 900 000 000	+ 100 000 000
Särskilda varuskatter	420 000 000	410 000 000	- 10 000 000
Omsättningsskatt på motorfordon	450 000 000	480 000 000	+ 30 000 000
Tobaksskatt	1 560 000 000	1 570 000 000	+ 10 000 000
Skatt på vin	215 000 000	225 000 000	+ 10 000 000
Skatt på malt- och läske- drycker	400 000 000	450 000 000	+ 50 000 000
Energiskatt	925 000 000	935 000 000	+ 10 000 000
Särskild skatt på motor- bränslen	235 000 000	237 000 000	+ 2 000 000
Exekutionsavgifter	7 300 000	14 000 000	+ 6 700 000
Inkomster vid lantmåteri- väsendet	58 400 000	53 000 000	- 5 400 000
Inkomster vid patent- och registreringsväsendet . .	35 600 000	34 700 000	- 900 000
Pensionsmedel m m	236 000 000	237 000 000	+ 1 000 000
Tipsmedel	135 000 000	136 000 000	+ 1 000 000
Lotterimedel	159 000 000	157 000 000	- 2 000 000
Statens järnvägar	110 000 000	120 000 000	+ 10 000 000
Domänverket	5 000 000	6 000 000	+ 1 000 000
		Summa	+1 073 400 000
<i>Kapitalbudgeten</i>			
Avskrivningsmedel inom fonden:			
Försvarets fabriksverks fond	11 400 000	12 200 000	+ 800 000
Televerkets fond	593 200 000	589 000 000	- 4 200 000
Statens järnvägars fond . .	241 000 000	240 000 000	- 1 000 000
Luftfartsverkets fond	12 400 000	12 600 000	+ 200 000
Statens vägverks förråds- fond	48 650 000	49 000 000	+ 350 000
		Summa	- 3 850 000

Den sammanlagda nettoökningen i förhållande till riksstatsförslaget enligt statsverkspropositionen blir 1 069,6 milj. kr.

I samband med de förnyade beräkningarna av statsinkomsterna under nästkommande budgetår har riksrevisionsverket även omprövat de kalkyler över statsinkomsternas utveckling på längre sikt, som presenterades i bilaga D till ämbetsverkets inkomstberäkning i december 1968.

De påförda beloppen av statlig inkomstskatt, allmän arbetsgivaravgift, förmögenhetsskatt och folkpensionsavgifter, vilka utgör de intäkter som slutligt redovisas på titeln skatt på inkomst och förmögenhet m. m., kan under antagande av en årlig ökningstakt om 7 % i skatteunderlaget vid 1971—1974 års taxeringar beräknas uppgå till följande belopp (milj. kr.):

Taxeringsår	1970	1971	1972	1973	1974
1969	14 760	18 170	20 150	22 340	24 760
	+ 1 770	+ 1 640	+ 1 980	+ 2 190	+ 2 420

På grund av uppbördstekniska förhållanden kan betydande skillnader förekomma mellan de påförda skatterna och de kassamässiga inkomsterna på skattetiteln under budgetåret.

I efterföljande sammanställning, i vilken även de beräknade beloppen för budgetåret 1969/70 medtagits som jämförelse, har de beräknade intäkterna på driftbudgeten och kapitalbudgeten under budgetåren 1970/71—1973/74 sammanställts (milj. kr.).

	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
<i>Driftbudgetens inkomster</i>					
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.	17 100	19 200	20 700	22 700	24 700
Övrig skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse	588	610	640	660	690
Automobilskattemedel ..	3 000	3 180	3 330	3 480	3 630
Allmän arbetsgivaravgift	750	850	950	1 050	1 150
Mervärdesskatt.	6 900	7 400	7 900	8 500	9 100
Tullar och acciser i övrigt	7 177	7 410	7 670	7 960	8 280
Därav: tullmedel	970	980	990	1 030	1 100
omsättningsskatt					
på motorfordon	480	530	580	630	680
tobaksskatt	1 570	1 605	1 640	1 675	1 710
skatt på sprit och vin.	2 050	2 060	2 095	2 130	2 165
energiskatt	935	980	1 030	1 080	1 130
Uppbörd i statens verksamhet	933	940	950	960	970
Därav: pensionsmedel ..	237	237	237	237	237
Diverse inkomster	583	605	620	635	650
Statens affärsverksfonder	701	750	760	770	780
Övriga kapitalfonder	1 369	1 480	1 580	1 680	1 780
Summa för driftbudgetens inkomster	39 100	42 425	45 100	48 395	51 730

	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
<i>Kapitalbudgetens inkomster</i>					
Avskrivningsmedel och övriga kapitalmedel inom kapitalfonderna:					
Statens affärsverksfonder	1 192	1 260	1 310	1 360	1 410
Övriga kapitalfonder	206	230	230	230	230
Övrig kapitalåterbetalning	39	40	40	40	40
Summa för kapitalbudgetens inkomster	1 436	1 530	1 580	1 630	1 680
Summa för totalbudgetens inkomster	40 536	43 955	46 680	50 025	53 410

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tillförordnade avdelningschefen Säfström och avdelningsdirektören Cederblad, varjämte byrådirektören Andrén varit föredragande.

Underdånigst

BERTIL EHNBOM

STIG ANDRÉN

Specifikation av
inkomsterna på driftbudgeten
för budgetåret 1969/70

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70

A. Skatter, avgifter, m. m.

I. Skatter:

1. Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse:		
a) Skatt på inkomst och förmögenhet m. m., <i>bevillning</i>	17 100 000 000	
b) Kupongskatt, <i>bevillning</i>	13 500 000	
c) Utskiftningsskatt och ersättningskatt, <i>bevillning</i>	1 000 000	
d) Skogsvårdsavgifter, <i>bevillning</i>	10 200 000	
e) Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, <i>bevillning</i> ..	3 000 000	
f) Arvsskatt och gåvoskatt, <i>bevillning</i>	210 000 000	
g) Lotterivinstskatt, <i>bevillning</i>	100 000 000	
h) Stämpelskatt och stämpelavgift, <i>bevillning</i>	250 000 000	17 687 700 000
2. Automobilskattemedel:		
a) Fordonsskatt, <i>bevillning</i>	1 100 000 000	
b) Bensin- och brännoljeskatt, <i>bevillning</i>	1 900 000 000	3 000 000 000
3. Allmän arbetsgivaravgift, <i>bevillning</i>		750 000 000
4. Tullar och acciser:		
a) Tullmedel, <i>bevillning</i> ..	970 000 000	
b) Mervärdesskatt, <i>bevillning</i>	6 900 000 000	
c) Särskilda varuskatter, <i>bevillning</i>	410 000 000	
d) Omsättningsskatt på motorfordon, <i>bevillning</i> .	480 000 000	
e) Tobaksskatt, <i>bevillning</i> ..	1 570 000 000	

f) Rusdrycksförsäljnings- medel av partihandels- bolag, <i>bevillning</i>	25 000 000		
g) Rusdrycksförsäljnings- medel av detaljhandels- bolag, <i>bevillning</i>	50 000 000		
h) Skatt på sprit, <i>bevillning</i>	1 825 000 000		
i) Skatt på vin, <i>bevillning</i> .	225 000 000		
j) Skatt på malt- och läske- drycker, <i>bevillning</i>	450 000 000		
k) Energiskatt, <i>bevillning</i> .	935 000 000		
l) Särskild skatt på motor- bränslen, <i>bevillning</i>	237 000 000	14 077 000 000	35 514 700 000

II. Uppbörd i statens verksamhet:

1. Expeditionsavgifter	72 000 000
2. Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	95 000 000
3. Vattendomstolsavgifter	1 000 000
4. Inkomster vid kriminalvården	8 000 000
5. Inkomster vid flygtekniska försöksanstal- ten	9 400 000
6. Bidrag till riks försäkringsverket och för- säkringsrådet	10 000 000
7. Inkomster vid statens institut för folkhäl- san	900 000
8. Inkomster vid statens bakteriologiska la- boratorium	25 900 000
9. Inkomster vid statens farmaceutiska labo- ratorium	2 625 000
10. Inkomster vid statens rättskemiska labo- ratorium	1 915 000
11. Inkomster vid karolinska sjukhuset	107 000 000
12. Inkomster vid Vipeholms sjukhus m. m.	115 000
13. Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	500 000
14. Inkomster vid arbetsmedicinska institutet	300 000
15. Inkomster vid statens vägverk, <i>att till- föras automobilskattemedlen</i>	1 700 000
16. Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, <i>att tillföras automobilskattemedlen</i>	15 000 000
17. Avgifter för registrering av motorfordon	17 000 000
18. Försäljning av sjökort m. m.	1 750 000
19. Fyr- och båkmedel	41 000 000
20. Lotspenningar	29 000 000
21. Skeppsmättningsavgifter	1 500 000
22. Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	12 400 000
23. Inkomster vid statens geotekniska institut	3 000 000
24. Pensionsmedel m. m.	237 000 000
25. Inkomst av myntning och justering	33 500 000

26. Kontrollstämpelmedel	2 200 000	
27. Bidrag till statens bränslekontrollerande verksamhet	175 000	
28. Bidrag till bankinspektionen	3 300 000	
29. Bidrag för revision av sparbankerna	900 000	
30. Bidrag till försäkringsinspektionen	2 285 000	
31. Avgifter för granskning av biograffilm..	250 000	
32. Inkomster vid riksantikvarieämbetet ...	1 643 000	
33. Inkomster vid statens maskinprovningar	400 000	
34. Inkomster vid lantbruksnämnderna	3 000 000	
35. Inkomster vid statens hingstdepå och stuteri	880 000	
36. Inkomster vid statens jordbruksnämnd .	700 000	
37. Inkomster vid statens centrala frökontrollanstalt	5 200 000	
38. Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	1 400 000	
39. Inkomster vid statens lantbrukskemiska laboratorium	900 000	
40. Avgifter vid köttbesiktning	7 500 000	
41. Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	3 600 000	
42. Inkomster vid veterinärhögskolan	1 200 000	
43. Avgifter för statskontroll av krigsmateriel-tillverkningen	153 000	
44. Inkomster av statens gruvegendom	3 900 000	
45. Inkomster vid statens institut för konsumentfrågor	1 300 000	
46. Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	34 700 000	
47. Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	1 000 000	
48. Exekutionsavgifter	14 000 000	
49. Restavgifter	40 000 000	
50. Inkomster vid statens planverk	1 870 000	
51. Inkomster vid lantmäteriväsendet	53 000 000	
52. Inkomster vid rikets allmänna kartverk .	6 800 000	
53. Inkomster vid Sveriges geologiska undersökning	1 020 000	
54. Inkomster vid statens provningsanstalt..	8 000 000	
55. Inkomster vid statens skeppsprovningsanstalt	4 100 000	932 881 000

III. Diverse inkomster:

1. Bötesmedel	95 000 000	
2. Totalisatormedel	105 000 000	
3. Tipsmedel	136 000 000	
4. Lotterimedel	157 000 000	
5. Övriga diverse inkomster	90 000 000	583 000 000

37 030 581 000

B. Inkomster av statens kapitalfonder*I. Statens affärsverksfonder:*

1. Försvarets fabriksverk	15 000 000	
2. Postverket	19 000 000	
3. Televerket	176 300 000	
4. Statens järnvägar	140 000 000	
5. Luftfartsverket	14 900 000	
6. Statens vattenfallsverk	350 000 000	
7. Domänverket	6 000 000	721 200 000

II. Riksbanksfonden 200 000 000

III. Statens allmänna fastighetsfond:

1. Slottsbyggnadernas delfond	1 000	
2. Kriminalvårdsstyrelsens »	7 050 000	
3. Beskickningsfastigheternas »	2 695 000	
4. Karolinska sjukhusets »	3 060 000	
5. Akademiska sjukhusets »	1 695 000	
6. Byggnadsstyrelsens »	77 230 000	
7. Generaltullstyrelsens »	280 000	92 011 000

IV. Försvarets fastighetsfond 83 262 000

V. Statens utlåningsfonder:

1. Utrikesförvaltningens lånefond	55 000
2. Biståndsförvaltningens lånefond	23 000
3. Statens bosättningslånefond	7 500 000
4. Vattenkraftslånefonden	300 000
5. Luftfartslånefonden	3 450 000
6. Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	1 950 000
7. Statens lånefond för universitetsstudier .	900 000
8. Allmänna studielånefonden	3 500 000
9. Lånefonden för inventarier i studentbostäder	1 250 000
10. Lånefonden för studentkårlokaler	8 000
11. Jordbrukets lagerhusfond	250 000
12. Jordbrukets maskinlånefond	1 200 000
13. Statens sekundärlånefond för jordbrukare	26 000
14. Fonden för supplementär jordbrukskredit	4 000
15. Kraftledningslånefonden	140 000
16. Egnahemslånefonden	1 900 000
17. Statens avdikningslånefond	1 700 000
18. Fiskerilånefonden	1 000 000
19. Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	95 000
20. Skogsväglånefonden	45 000
21. Lånefonden för insamling av skogsfrö . . .	60 000
22. Statens hantverks- och industrilånefond .	15 500 000

23. Statens sekundärlånefond för rederinäringen	38 000	
24. Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer	1 640 000	
25. Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden	15 000	
26. Lånefonden för bostadsbyggande	725 000 000	
27. Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien	1 400 000	
28. Lånefonden för kommunala markförvärv	1 400 000	
29. Lånefonden för allmänna samlingslokaler	1 800 000	
30. Övriga utlåningsfonder	20 000	772 169 000
VI. Fonden för låneunderstöd:		
1. Statskontorets delfond.....	14 000 000	
2. Lantbruksstyrelsens »	1 000	
3. Arbetsmarknadsstyrelsens »	22 000 000	
4. Bostadsstyrelsens »	315 000	
5. Riksbankens »	200 000	
6. Riksgäldskontorets »	1 220 000	37 736 000
VII. Fonden för statens aktier		50 000 000
VIII. Statens pensionsfonder:		
1. Folkpensioneringsfonden	67 700 000	
2. Civila tjänstepensionsfonden	1 975 000	
3. Militära tjänstepensionsfonden	210 000	
4. Allmänna familjepensionsfonden	5 975 000	
5. Statens pensionsanstalts pensionsfond ...	13 200 000	
6. Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	40 000	89 100 000
IX. Diverse kapitalfonder:		
1. Fonden för kreditgivning till utlandet ...	4 350 000	
2. Övriga diverse kapitalfonder	39 988 000	44 338 000
		2 089 816 000
	Summa kr.	39 120 397 000

Specifikation
av anslagsförändringar
i förhållande
till statsverkspropositionen
för budgetåret 1969/70

Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till statsverkspropositionen för budgetåret 1969/70

1 000-tal kronor

Anslagsrubrik	Beräknat belopp i statsverkspropositionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning (+) Minskning (—)
		Propositionens eller skrivelsens nummer	Anslagsbelopp	
DRIFTBUDGETEN				
A. Egentliga statsutgifter				
<i>II. Justitiedepartementet</i>				
Fångvårdsanstalterna, <i>förslagsanslag</i>	207 115	rskr 2	207 215	+ 100
Presstöd, <i>förslagsanslag</i>	35 000	48	—	— 35 000
Summa	242 115		207 215	— 34 900
<i>IV. Försvarsdepartementet</i>				
Arméstaben, <i>förslagsanslag</i>	21 920	110	21 215	— 705
Marinstaben, <i>förslagsanslag</i>	15 200	110	14 850	— 350
Flygstaben, <i>förslagsanslag</i>	18 625	110	18 460	— 165
Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl., <i>förslagsanslag</i>	195 400	110	194 000	— 1 400
Anskaffning av flygmateriel m. m., <i>reservationsanslag</i>	987 200	110	973 189	— 14 011
Militärömrådesstaberna:				
Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i> .	27 435	110	27 895	+ 460
Militärömrådesstaberna med särskild budget, <i>förslagsanslag</i>	11 785	110	11 870	+ 85
Försvarets civilförvaltning, <i>förslagsanslag</i>	10 095	110	10 095	—
Försvarets sjukvårdsstyrelse, <i>förslagsanslag</i>	3 815	110	4 900	+ 1 085
Försök med gemensam datadrift, <i>förslagsanslag</i>	—	110	1	+ 1
Civilförsvarsstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>	10 037	110	9 844	— 193
Anskaffning av civilförsvarsmateriel, <i>reservationsanslag</i>	53 430	110	53 623	+ 193
Summa	1 354 942		1 339 942	— 15 000
<i>V. Socialdepartementet</i>				
Folkpensioner, <i>förslagsanslag</i>	6 510 000	38	6 510 000	—
Statens institut för folkhälsan, <i>förslagsanslag</i>	10 230	rskr 5	10 245	+ 15
Vidareutbildning av läkare, <i>förslagsanslag</i>	—	35	1 600	+ 1 600
Summa	6 520 230		6 521 845	+ 1 615

Anslagsrubrik	Beräknat belopp i stats- verks- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning (+) Minskning (—)
		Proposi- tionens eller skrivel- sens nummer	Anslags- belopp	
<i>VI. Kommunikationsdepartementet</i>				
Allmänna sjövägar, <i>förslagsanslag</i>	1113 600	58	103 120	+ 140
Säkerheten på fartyg, <i>förslagsanslag</i>		58	5 610	
Övrig verksamhet, <i>förslagsanslag</i>		58	3 993	
Vissa kostnader i samband med ny orga- nisation av sjöfartsverket, <i>förslagsan- slag</i>		58	1 017	
Summa	113 600		113 740	+ 140
<i>VII. Finansdepartementet</i>				
Samdistributionsrabatt för dagstidningar, <i>förslagsanslag</i>	—	48	5 000	+ 5 000
Statligt förarskydd, <i>förslagsanslag</i>	—	54	750	+ 750
Summa	—		5 750	+ 5 750
<i>VIII. Utbildningsdepartementet</i>				
Bidrag till svenska ekumeniska nämnden Sjöbefälsskolorna:	55	rskr 8	60	+ 5
Utrustning m. m., <i>reservationsanslag</i> . .	900	rskr103	1 050	+ 150
Vissa kostnader för utbildningen vid filo- sofisk fakultet m. m., <i>förslagsanslag</i> . .	2 500	rskr 101	2 500	—
Vissa kostnader för reformerad forskar- utbildning m. m., <i>förslagsanslag</i>	8 600	31	3 878	— 4 722
Ibero — amerikanska institutet i Stock- holm, <i>förslagsanslag</i>	1	21	1	—
Särskilda åtgärder för forskarutbildning.	*2 300	31	3 400	+ 1 100
Stipendier för främjande av högre veten- skapliga studier, <i>reservationsanslag</i>	8 186	31	10 212	+ 2 026
Inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m., <i>reserva- tionsanslag</i>	60 000	36	60 000	—
Studiebidrag m. m., <i>förslagsanslag</i>	493 000	16	493 000	—
Summa	575 542		574 101	— 1 441
<i>IX. Jordbruksdepartementet</i>				
Statens jordbruksnämnd, <i>förslagsanslag</i> .	8 000	107	8 512	+ 512
Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, <i>förslagsanslag</i>	98 000	107	153 000	+ 55 000
Kostnader för beredskapslagring av livs- medel och fodermedel m. m., <i>förslags- anslag</i>	24 000	107	26 200	+ 2 200
Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd, <i>reservationsanslag</i> . .	22 575	107	39 325	+ 16 750
Vissa kostnader för doktorandstipendier vid jordbrukets högskolor	—	31	30	+ 30
Bidrag till främjande av juverhälso- kontroll hos nötkreaturen, <i>förslagsan- slag</i>	—	43	1	+ 1
Särskilt omställningsstöd till fiskare, <i>för- slagsanslag</i>	—	41	3 000	+ 3 000

¹ Avser anslaget Sjöfartsverket m. m.

² Avser anslaget Provisoriska åtgärder för forskarutbildning, forskarhandledning m. m.

Bil. 7: Anslagsförändringar i förhållande till statsverkspropositionen 3

Anslagsrubrik	Beräknat belopp i stats- verks- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning (+) Minskning (—)	
		Proposi- tionens eller skrivel- sens nummer	Anslags- belopp		
Bidrag till fiskehamnar m. m., <i>reserva- tionsanslag</i>	—	58	1	+	1
Åtgärder för fritidsbåttrafiken, <i>reserva- tionsanslag</i>	—	58	1	+	1
Statens naturvårdsverk, <i>förslagsanslag</i> ..	9 750	47	10 105	+	355
Koncessionsnämnden för miljöskydd, <i>för- slagsanslag</i>	1 470	47	470		—
Summa	162 795		240 645	+	77 850
<i>XI. Inrikesdepartementet</i>					
Statens invandrarverk, <i>förslagsanslag</i> ...	8 800	53	9 000	+	200
Anpassningsåtgärder för invandrare, <i>re- servationsanslag</i>	2 000	53	2 000		—
Summa	10 800		11 000	+	200
<i>XIII. Industridepartementet</i>					
Utvecklingsarbete rörande utvinning av uran, <i>reservationsanslag</i>	1	49	10 000	+	9 999
<i>XV. Riksdagen och dess verk m. m.</i>					
Den inre riksdagsförvaltningen: Utgi- vande av särskilda publikationer, <i>re- servationsanslag</i>	109	Dnr 104/69 ¹	183	+	74
Utredning om riksdagens hus m. m., <i>reservationsanslag</i>	500	Dnr I: 407/68 ⁴	500		—
Summa	609		683	+	74
Summa förändringar av egentliga stats- utgifter				+	44 287
B. Utgifter för statens kapitalfonder					
Underskott på riksgäldsfonden	1 370 000	—	1 450 000	+	80 000
Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	1 104 141	115	1 104 991	+	850
Summa förändringar av utgifter för sta- tens kapitalfonder				+	80 850
Summa förändringar på driftbudgeten ...				+	125 137
KAPITALBUDGETEN					
Statens affärsverksfonder					
Försvarets fabriksverk:					
Byggnader och utrustning för försva- rets fabriksverk	40 000	110	33 000	—	7 000
Summa utgiftsförändringar under sta- tens affärsverksfonder				—	7 000

¹ Avser anslaget Statens koncessionsnämnd för miljövärd

² Avser anslaget Centralt verk för invandrarfrågor

³ Avser anslaget Drift av Ranstadsverket m. m.

⁴ Skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor

Kungl. Maj:ts proposition nr 115 år 1969
Bil. 7: Anslagsförändringar i förhållande till statsverkspropositionen

Anslagsrubrik	Beräknat belopp i stats- verks- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring Ökning (+) Minskning (—)
		Proposi- tionens eller skrivel- sens nummer	Anslags- belopp	
Statens allmänna fastighetsfond				
Utbildningsdepartementet:				
Byggnadsarbeten vid universiteten och vissa högskolor	120 000	36	120 000	—
Summa utgiftsförändringar under statens allmänna fastighetsfond				—
Försvarets fastighetsfond				
Markförvärv för övningsfält m. m.	17 600	110	17 600	—
Summa utgiftsförändringar under försva- rets fastighetsfond				—
Statens utlåningsfonder				
Utbildningsdepartementet:				
Allmänna studielånefonden	111 000	16	111 000	—
Lånefonden för studentkårlokaler	7 000	36	7 000	—
Summa	118 000		118 000	—
Jordbruksdepartementet:				
Fiskerilånefonden	1 000	41	1 000	—
Summa utgiftsförändringar under statens utlåningsfonder				—
Fonden för låneunderstöd				
Finansdepartementet:				
Pressens lånefond	—	48	25 000	+ 25 000
Summa utgiftsförändringar under fonden för låneunderstöd				+ 25 000
Fonden för statens aktier				
Finansdepartementet:				
Teckning av aktier i ett aktiebolag för konsultverksamhet inom rationali- seringsområdet	—	60	600	+ 600
Jordbruksdepartementet:				
Teckning av aktier i Aktiebolaget La- boratorietjänst	—	43	624	+ 624
Industridepartementet:				
Tecknande av aktier i Svenska Industri- etableringsaktiebolaget	—	56	9 700	+ 9 700
Summa utgiftsförändringar under fonden för statens aktier				+ 10 924
Diverse kapitalfonder				
Försvarsdepartementet:				
Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner för försvaret	—	110	15 000	+ 15 000
Summa utgiftsförändringar under diverse kapitalfonder				+ 15 000
Summa förändringar på kapitalbudge- ten				+ 43 924

**Förslag
till investeringsplan
och
investeringsstater
för budgetåret 1969/70**

Bilaga 8

Förslag till investeringsplan för budgetåret 1969/70

I. Statens affärsverksfonder:		
A. Försvarets fabriksverks fond	16 449 000	
B. Postverkets fond	29 198 000	
C. Televerkets fond	69 800 000	
D. Statens järnvägars fond	124 400 000	
E. Luftfartsverkets fond	17 898 000	
F. Statens vattenfallsverks fond	218 500 000	
G. Domänverkets fond	9 952 000	486 197 000
II. Statens allmänna fastighetsfond		144 291 000
III. Försvarets fastighetsfond		42 006 000
IV. Statens utlåningsfonder		1 571 454 000
V. Fonden för låneunderstöd		282 074 000
VI. Fonden för statens aktier		310 924 000
VII. Fonden för förslag till statsverket		— 14 600 000
VIII. Diverse kapitalfonder:		
A. Statens vägverks förrådsfond	10 599 000	
B. Sjöfartsverkets fond	17 949 000	
C. Statens datamaskinfond	34 099 000	
D. Jordfonden	20 000 000	
E. Förrådsfonden för ekonomisk för- svarsberedskap	— 1 381 000	81 266 000
		<hr/>
		2 903 612 000
<i>Avgår kapitalåterbetalning:</i>		
Avsättning till fonden för oreglerade kapi- talmedelsförluster	1 000 000	
Övrig kapitalåterbetalning	38 539 000	39 539 000
	<hr/>	<hr/>
	Summa kr.	2 864 073 000

**Förslag till
investeringsstater för budgetåret 1969/70**

I. Statens affärsverksfonder

A. Försvarets fabriksverks fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	33 000 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	12 200 000		
Övriga kapitalmedel . . .	4 350 000		
Investeringsbemyndigande	16 449 000		
	33 000 000		33 000 000

B. Postverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	41 000 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	11 800 000		
Övriga kapitalmedel . . .	1 000		
Investeringsbemyndigande	29 198 000		
	41 000 000		41 000 000

C. Televerkets fond

Avskrivningsmedel		Summa investerings-	
från riksstaten	7 500 000	anslag	674 400 000
inom fonden	596 100 000		
Övriga kapitalmedel . . .	1 000 000		
Investeringsbemyndigande	69 800 000		
	674 400 000		674 400 000

D. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	382 200 000
från riksstaten	10 800 000		
inom fonden	241 000 000		
Övriga kapitalmedel . . .	6 000 000		
Investeringsbemyndigande	124 400 000		
	382 200 000		382 200 000

E. Luftfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	30 500 000
från riksstaten	1 000		
inom fonden	12 600 000		
Övriga kapitalmedel . . .	1 000		
Investeringsbemyndigande	17 898 000		
	30 500 000		30 500 000

F. Statens vattenfallsverks fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	595 000 000
från riksstaten	61 500 000		
inom fonden	310 000 000		
Övriga kapitalmedel . . .	5 000 000		
Investeringsbemyndigande	218 500 000		
	595 000 000		595 000 000

G. Domänverkets fond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	9 957 000
från riksstaten	4 000		
Övriga kapitalmedel . . .	1 000		
Investeringsbemyndigande	9 952 000		
	9 957 000		9 957 000

Summa investeringsbemyndiganden för statens affärsverksfonder 486 197 000

II. Statens allmänna fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	311 109 000
från riksstaten	123 536 000		
inom fonden	37 582 000		
Övriga kapitalmedel . . .	5 700 000		
Investeringsbemyndigande	144 291 000		
	311 109 000		311 109 000

III. Försvarets fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	207 218 000
från riksstaten	140 919 000		
inom fonden	22 293 000		
Övriga kapitalmedel . . .	2 000 000		
Investeringsbemyndigande	42 006 000		
	207 218 000		207 218 000

IV. Statens utlåningsfonder**Utrikesförvaltningens lånefond**

Investeringsbemyndigande	100 000	Investeringsanslag	100 000
--------------------------------	---------	-------------------------	---------

Biståndsförvaltningens lånefond

Investeringsbemyndigande	200 000	Investeringsanslag	200 000
--------------------------------	---------	--------------------------	---------

Statens bosättningslånefond

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------------	-------	--------------------------	-------

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------------	-------	--------------------------	-------

Allmänna studielånefonden

Investeringsbemyndigande	111 000 000	Investeringsanslag	111 000 000
--------------------------------	-------------	--------------------------	-------------

Studiemedelsfonden

Avskrivningsmedel från riksstaten	660 000 000	Investeringsanslag	660 000 000
--	-------------	-------------------------	-------------

Lånefonden för inventarier i studentbostäder

Investeringsbemyndigande	5 000 000	Investeringsanslag	5 000 000
--------------------------------	-----------	--------------------------	-----------

Lånefonden för studentkårlokaler

Avskrivningsmedel från riksstaten	5 250 000	Investeringsanslag	7 000 000
Investeringsbemyndigande	1 750 000		
	<u>7 000 000</u>		<u>7 000 000</u>

Fiskerilånefonden

Avskrivningsmedel från riksstaten	300 000	Investeringsanslag	1 000 000
Investeringsbemyndigande	700 000		
	<u>1 000 000</u>		<u>1 000 000</u>

Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------------	-------	--------------------------	-------

Statens hantverks- och industrilånefond

Investeringsbemyndigande	20 000 000	Investeringsanslag	20 000 000
--------------------------------	------------	--------------------------	------------

Lånefonden för bostadsbyggande

Investeringsbemyndigande	1 400 000 000	Investeringsanslag	1 400 000 000
--------------------------------	---------------	--------------------------	---------------

Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------------	-------	--------------------------	-------

Lånefonden för kommunala markförvärv

Investeringsbemyndigande	30 000 000	Investeringsanslag	30 000 000
--------------------------------	------------	-------------------------	------------

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

Avskrivningsmedel från riksstaten	5 300 000	Investeringsanslag	8 000 000
Investeringsbemyndigande	2 700 000		
	<u>8 000 000</u>		<u>8 000 000</u>

Summa investeringsbemyndiganden för statens utlåningsfonder .. 1 571 454 000

V. Fonden för låneunderstöd

Avskrivningsmedel från riksstaten	89 027 000	Summa investerings- anslag	401 601 000
Övriga kapitalmedel ...	30 500 000		
Investeringsbemyndigande	282 074 000		
	<u>401 601 000</u>		<u>401 601 000</u>

VI. Fonden för statens aktier

Investeringsbemyndigande.....	310 924 000	Summa investerings- anslag	310 924 000
-------------------------------	-------------	-------------------------------------	-------------

VII. Fonden för förlag till statsverket

Övriga kapitalmedel ...	40 000 000	Summa investerings- anslag	25 400 000
Investeringsbemyndigande	— 14 600 000		
	<u>25 400 000</u>		<u>25 400 000</u>

VIII. Diverse kapitalfonder**A. Statens vägverks förrådsfond**

Avskrivningsmedel från riksstaten	1 000	Investeringsanslag	59 800 000
inom fonden	49 000 000		
Övriga kapitalmedel ...	200 000		
Investeringsbemyndigande	10 599 000		
	<u>59 800 000</u>		<u>59 800 000</u>

B. Sjöfartsverkets fond

Avskrivningsmedel från riksstaten	1 000	Investeringsanslag	29 400 000
inom fonden	11 400 000		
Övriga kapitalmedel ..	50 000		
Investeringsbemyndigande	17 949 000		
	<u>29 400 000</u>		<u>29 400 000</u>

C. Statens datamaskinfond

Avskrivningsmedel inom fonden	5 900 000	Summa investerings- anslag	40 000 000
Övriga kapitalmedel ..	1 000		
Investeringsbemyndigande	34 099 000		
	40 000 000		40 000 000

D. Jordfonden

Investeringsbemyndigande	20 000 000	Investeringsanslag	20 000 000
--------------------------------	-------------------	-------------------------	-------------------

E. Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap

Avskrivningsmedel från riksstaten	850 000	Investeringsanslag	850 000
inom fonden	1 380 000		
Övriga kapitalmedel ..	1 000		
Investeringsbemyndigande	—1 381 000		
	850 000		850 000

Summa investeringsbemyndiganden för diverse kapitalfonder 81 266 000

Summa investeringsstater

Avskrivningsmedel från riksstaten	1 104 991 000	Summa investerings- anslag	5 414 663 000
inom fonden	1 311 255 000		
Övriga kapitalmedel ...	94 805 000		
Investeringsbemyndigande	2 903 612 000		
	5 414 663 000		5 414 663 000

Förändringar i riksstatsförslaget
för budgetåret 1969/70
sedan statsverkspropositionen

Kungl. Maj:ts proposition nr 115 år 1969
Bil. 9: Förändringar i riksstatsförslaget

Bilaga 9

FÖRÄNDRINGAR I RIKSSTATSFÖRSLAGET
FÖR BUDGETÅRET 1969/70 SEDAN
STATSVERKSPROPOSITIONEN

Totalbudgeten för

Inkomster			
	Statsverks- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
<i>A. Skatter, avgifter, m. m.:</i>			
I. Skatter.....	34 452,7	+ 1 062,0	35 514,7
II. Uppbörd i statens verksamhet	931,5	+ 1,4	932,9
III. Diverse inkomster	584,0	— 1,0	583,0
Summa	35 968,2	+ 1 062,4	37 030,6
<i>B. Inkomster av statens kapitalfonder:</i>			
I. Statens affärsverksfonder	690,2	+ 31,0	721,2
II. Riksbanksfonden	200,0	—	200,0
III. Statens allmänna fastighetsfond ..	92,0	—	92,0
IV. Försvarets fastighetsfond	83,3	—	83,3
V. Statens utlåningsfonder	772,2	—	772,2
VI. Fonden för låneunderstöd	37,7	—	37,7
VII. Fonden för statens aktier	50,0	—	50,0
VIII. Statens pensionsfonder	89,1	—	89,1
IX. Diverse kapitalfonder	44,3	—	44,3
Summa	2 058,8	+ 31,0	2 089,8
<i>C. Beräknad övrig finansiering:</i>			
I. Avskrivningar och övriga kapital- medel inom kapitalfonderna:			
Statens affärsverksfonder	1 196,2	+ 3,9	1 200,1
Övriga kapitalfonder	205,7	+ 0,4	206,0
II. Övriga kapitalåterbetalning.....	38,5	—	38,5
Summa	1 440,3	+ 4,3	1 444,6
Summa	39 467,3	+ 1 097,7	40 565,0
<i>Underskott</i>	2 487,8	— 929,4	1 558,4
Summa milj. kr.	41 955,2	+ 168,2	42 123,4

budgetåret 1969/70

Utgifter

	Statsverks- propositionen ¹ Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
<i>A. Utgiftsanslag:</i>			
I. Kungl. hov- och slottsstaterna	7,6	—	7,6
II. Justitiedepartementet	1 626,4	— 34,9	1 591,5
III. Utrikesdepartementet	508,4	—	508,4
IV. Försvarsdepartementet	5 676,0	— 7,0	5 669,0
V. Socialdepartementet	11 612,8	+ 1,6	11 614,4
VI. Kommunikationsdepartementet	3 651,7	+ 0,1	3 651,8
VII. Finansdepartementet	2 608,7	+ 31,4	2 640,0
VIII. Utbildningsdepartementet	7 723,3	— 1,4	7 721,9
IX. Jordbruksdepartementet	843,4	+ 78,5	921,8
X. Handelsdepartementet	240,5	—	240,5
XI. Inrikesdepartementet	3 773,0	+ 0,2	3 773,2
XII. Civildepartementet	727,2	—	727,2
XIII. Industridepartementet	1 113,1	+ 19,7	1 132,8
XIV. Oförutsedda utgifter	1,0	—	1,0
XV. Riksdagen och dess verk m. m. . . .	72,2	+ 0,1	72,3
XVI. Riksgäldsfonden	1 370,0	+ 80,0	1 450,0
Summa	41 555,2	+ 168,2	41 723,4
<i>B. Beräknad övrig medelsförbrukning:</i>			
I. Minskning av anslagsbehållningar	300,0	—	300,0
II. Ökad disposition av rörliga krediter	100,0	—	100,0
Summa	400,0	—	400,0
<hr/>			
Summa milj. kr.	41 955,2	+ 168,2	42 123,4

¹ Utgifterna på de huvudtitlar som berörs av den ändrade ärendefördelningen mellan departementen (jfr bilaga 10) har räknats om med beaktande av de anslagsomflyttningar som följer härav.

Driftbudgeten för

Inkomster

	Statsverks- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
<i>A. Skatter, avgifter, m. m.:</i>			
I. Skatter.....	34 452,7	+ 1 062,0	35 514,7
II. Uppbörd i statens verksamhet	931,5	+ 1,4	932,9
III. Diverse inkomster	584,0	— 1,0	583,0
Summa	35 968,2	+ 1 062,4	37 030,6
<i>B. Inkomster av statens kapitalfonder:</i>			
I. Statens affärsverksfonder	690,2	+ 31,0	721,2
II. Riksbanksfonden.....	200,0	—	200,0
III. Statens allmänna fastighetsfond ..	92,0	—	92,0
IV. Försvarets fastighetsfond	83,3	—	83,3
V. Statens utlåningsfonder	772,2	—	772,2
VI. Fonden för låneunderstöd	37,7	—	37,7
VII. Fonden för statens aktier	50,0	—	50,0
VIII. Statens pensionsfonder	89,1	—	89,1
IX. Diverse kapitalfonder.....	44,3	—	44,3
Summa	2 058,8	+ 31,0	2 089,8
<hr/>			
Summa inkomster på driftbudgeten	38 027,0	+ 1 093,4	39 120,4
<hr/>			
Återföring från budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel.....	275,0	— 275,0	—
Summa milj. kr.	38 302,0	+ 818,4	39 120,4

Bil. 9: Förändringar i riksstatsförslaget

budgetåret 1969/70

Utgifter

	Statsverks- propositionen ¹ Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
<i>A. Egentliga statsutgifter:</i>			
I. Kungl. hov- och slottsstaterna	7,6	—	7,6
II. Justitiedepartementet	1 579,8	— 34,9	1 544,9
III. Utrikesdepartementet	499,1	—	499,1
IV. Försvarsdepartementet	5 419,7	— 15,0	5 404,7
V. Socialdepartementet	11 501,9	+ 1,6	11 503,6
VI. Kommunikationsdepartementet	2 503,0	+ 0,1	2 503,1
VII. Finansdepartementet	2 508,1	+ 5,8	2 513,8
VIII. Utbildningsdepartementet	6 729,8	— 1,4	6 728,4
IX. Jordbruksdepartementet	804,2	+ 77,9	882,0
X. Handelsdepartementet	172,5	—	172,5
XI. Inrikesdepartementet	2 095,0	+ 0,2	2 095,2
XII. Civildepartementet	718,5	—	718,5
XIII. Industridepartementet	201,9	+ 10,0	211,9
XIV. Oförutsedda utgifter	1,0	+ —	1,0
XV. Riksdagen och dess verk m. m.	72,2	+ 0,1	72,3
Summa	34 814,4	+ 44,3	34 858,7
<i>B. Utgifter för statens kapitalfonder:</i>			
I. Riksgäldsfonden	1 370,0	+ 80,0	1 450,0
II. Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	1 104,1	+ 0,9	1 105,0
III. Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	1,0	—	1,0
Summa	2 475,1	+ 80,9	2 556,0
Summa utgifter på driftbudgeten	37 289,6	+ 125,1	37 414,7
<i>Beräknat överskott på statsregleringen:</i>			
Överskott av inkomster	737,4	+ 968,3	1 705,7
Balanserade kommunalskattemedel	275,0	— 275,0	—
Summa	1 012,4	+ 693,3	1 705,7
Summa milj. kr.	38 302,0	+ 818,4	39 120,4

¹ Utgifterna på de huvudtitlar som berörs av den ändrade ärendefördelningen mellan departementen (jfr bilaga 10) har räknats om med beaktande av de anslagsomflyttningar som följer härav.

Kapitalbudgeten för**Inkomster**

	Statsverks- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
Lånemedel	2 825,2	+ 38,8	2 864,1

Summa milj. kr. 2 825,2 + 38,8 2 864,1

budgetåret 1969/70

Utgifter

	Statsverks- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
I. Statens affärsverksfonder:			
Försvarets fabriksverks fond	24,2	— 7,8	16,4
Postverkets fond	29,2	—	29,2
Televerkets fond	72,7	— 2,9	69,8
Statens järnvägars fond	124,4	—	124,4
Luftfartsverkets fond	18,1	— 0,2	17,9
Statens vattenfallsverks fond	218,5	—	218,5
Domänverkets fond	10,0	—	10,0
II. Statens allmänna fastighetsfond	144,3	—	144,3
III. Försvarets fastighetsfond	42,0	—	42,0
IV. Statens utlåningsfonder	1 571,5	—	1 571,5
V. Fonden för låneunderstöd	257,1	+ 25,0	282,1
VI. Fonden för statens aktier	300,0	+ 10,9	310,9
VII. Fonden för förlag till statsverket	— 14,6	—	— 14,6
VIII. Diverse kapitalfonder:			
Statens vägverks förrådsfond	10,9	— 0,4	10,6
Sjöfartsverkets fond	17,9	—	17,9
Statens datamaskinfond	19,1	+ 15,0	34,1
Jordfonden	20,0	—	20,0
Förrådsfonden för ekonomisk försvarsberedskap	— 0,5	— 0,9	— 1,4
Summa	2 864,8	+ 38,8	2 903,6
Avgår kapitalåterbetalning:			
Avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster	1,0	—	1,0
Övrig kapitalåterbetalning	38,5	—	38,5
Summa	39,5	—	39,5
Summa milj. kr.	2 825,2	+ 38,8	2 864,1

Förteckning över omflyttningar av anslag till följd av ändrad ärendefördelning mellan departementen

Bilaga 10

Förteckning över omflyttningar av anslag till följd av tillämnad ändrad
ärendefördelning mellan statsdepartementen (prop. 1969:89)

Beteckning i statsverkspropositionen	Ny beteckning
<i>Driftbudgeten</i>	<i>Driftbudgeten</i>
VI B Länsstyrelserna m. m. B 1—3	XII B Länsstyrelserna m. m. B 1—3
VI C Planväsendet C 1—3	XII C Planväsendet C 1—3
VI D Vägväsendet D 1—9	VI B Vägväsendet B 1—9
VI E Trafiksäkerhet E 1—6	VI C Trafiksäkerhet C 1—6
VI F Sjöfart F 1	VI D Sjöfart D 1 Allmänna sjövägar, f. D 2 Säkerheten på fartyg, f. D 3 Övrig verksamhet, f. D 4 Vissa kostnader i samband med ny organisation av sjö- fartsverket, f.
F 2	D 5
F 3	D 6
F 4	D 7
F 5	D 8
F 6	D 9
VI G Institut m. m. G 1—12	VI E Institut m. m. E 1—12
G 13—14	XII E Brandväsendet E 1—2
VI H Diverse H 1—6 H 7—8 H 9	VI F Diverse F 1—6 XII F 1—2 XII E 3
VII F Diverse F 1—6	VII F Diverse F 1—6 F 7 Samdistributionsrabatt för dagstidningar, f. F 8 Statligt förarskydd, f.
—	XII D Lantmäteri- och kartväsendet D 1—9
IX I Lantmäteri- och kartväsendet I 1—9	

Beteckning i statsverkspropositionen

IX	J	Fiskeriväsendet
	J	1—8
	—	—
	J	9—10
IX	K	Naturvårdsverksamhet
	K	1—6
	—	—
	K	7—10
IX	L	Lappväsendet m. m.
	L	1—3
IX	M	Diverse
	M	1—10
XII	B	Vissa myndigheter
	B	1—4
XII	C	Diverse
	C	1—9

Ny beteckning

IX	I	Fiskeriväsendet
	I	1—8
	I	9 Särskilt omställningsstöd till fiskare, f.
	J	10 Bidrag till fiskehamnar m. m., r.
	I	11—12
IX	J	Naturvårdsverksamhet
	J	1—6
	J	7 Åtgärder för fritidsbåttrafiken, r.
	J	8—11
IX	K	Lappväsendet m. m.
	K	1—3
IX	L	Diverse
	L	1—10
VII	B	Allmänna centrala ämbetsverk m. m.
	B	21—24
VII	F	Diverse
	F	9—17

Kapitalbudgeten

KB	II	Statens allmänna fastighetsfond
		1—13
		14
		15—18
		19—25
		26
		27
KB	VII	Fonden för förlag till statsverket
		1
		2—3
		4

Kapitalbudgeten

KB	II	Statens allmänna fastighetsfond
		1—13
		26
		14—17
		19—25
		18
		27
KB	VII	Fonden för förlag till statsverket
		3
		1—2
		4

Ny beteckning	Beteckning i statsverkspropositionen
<i>Driftbudgeten</i>	
VI B Vägväsendet	VI D Vägväsendet
B 1—9	D 1—9
VI C Trafiksäkerhet	VI E Trafiksäkerhet
C 1—6	E 1—6
VI D Sjöfart	VI F Sjöfart
D 1 Allmänna sjövägar, f.	F 1
D 2 Säkerheten på fartyg, f.	
D 3 Övrig verksamhet, f.	
D 4 Vissa kostnader i samband med ny organisation av sjöfartsverket, f.	
D 5	F 2
D 6	F 3
D 7	F 4
D 8	F 5
D 9	F 6
VI E Institut m. m.	VI G Institut m. m.
E 1—12	G 1—12
VI F Diverse	VI H Diverse
F 1—6	H 1—6
VII B Allmänna centrala ämbetsverk m. m.	VII B Allmänna centrala ämbetsverk m. m.
B 1—20	B 1—20
B 21—24	XII B 1—4
VII F Diverse	VII F Diverse
F 1—6	F 1—6
F 7 Samdistributionsrabatt för dagstidningar, f.	—
F 8 Statligt förarskydd, f.	—
F 9—17	XII C 1—9
IX I Fiskeriväsendet	IX J Fiskeriväsendet
I 1—8	J 1—8
I 9 Särskilt omställningsstöd till fiskare, f.	—
I 10 Bidrag till fiskehamnar m. m., r.	—
I 11—12	J 9—10
IX J Naturvårdsverksamhet	IX K Naturvårdsverksamhet
J 1—6	K 1—6
J 7 Åtgärder för fritidsbåttrafiken, r.	—
J 8—11	K 7—10
IX K Lappväsendet m. m.	IX L Lappväsendet m. m.
K 1—3	L 1—3
IX L Diverse	IX M Diverse
L 1—10	M 1—10
XII B Länsstyrelserna m. m.	VI B Länsstyrelserna m. m.
B 1—3	B 1—3

Ny beteckning	Beteckning i statsverkspropositionen
XII C Planväsendet	VI C Planväsendet
C 1—3	C 1—3
XII D Lantmäteri- och kartväsendet	IX I Lantmäteri- och kartväsendet
D 1—9	I 1—9
XII E Brandväsendet	VI G Institut m. m.
E 1—2	G 13—14
E 3	H 9
XII F Diverse	VI H Diverse
F 1—2	H 7—8
Kapitalbudgeten	Kapitalbudgeten
KB II Statens allmänna fastighets- fond	KB II Statens allmänna fastighets- fond
1—13	1—13
14—17	15—18
18	26
19—25	19—25
26	14
27	27
KB VII Fonden för förlag till stats- verket	KB VII Fonden för förlag till stats- verket
1—2	2—3
3	1
4	4

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Reviderad finansplan 1969	2
1. <i>Den internationella utvecklingen</i>	2
2. <i>Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 1968</i>	4
3. <i>Konjunkturer och ekonomisk politik 1969</i>	7
3.1. Inledning	7
3.2. Sysselsättningspolitiken	8
3.3. Budgetpolitiken	12
3.4. Försörjningsbalans, prisutveckling och bytesbalans under 1969	14
4. <i>Långtidsbudgeten</i>	17
5. <i>Sammanfattning</i>	19
Särskilda frågor	22
<i>Totalbudgetens utgiftsanslag budgetåren 1968/69 och 1969/70</i>	22
<i>Avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1969/70, m. m.</i>	23
<i>Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling</i>	25
<i>Beräkning av dispositionen av rörliga krediter</i>	26
<i>Totalbudgetens inkomster budgetåren 1968/69 och 1969/70 samt investeringsplan för budgetåret 1969/70</i>	26
<i>Beräkning av totalbudgeten för budgetåren 1968/69 och 1969/70</i>	31
Hemställan	33
Tabellförteckning	
1. Totalbudgeten 1967/68—1969/70	12
2. Reviderad försörjningsbalans 1968 och 1969	14
3. Bytesbalansen 1966—1969	16
4. Statsutgifterna budgetåret 1970/71 enligt långtidsbudgeten	18
5. Beräknade förändringar i anslagsbehållningarna budgetåren 1968/69 och 1969/70. Milj. kr.	25
6. Inkomster på totalbudgeten budgetåren 1967/68—1969/70	29
7. Kapitalbudgetens utgifter och finansiering budgetåret 1969/70	30
8. Totalbudgeten budgetåren 1967/68—1969/70	32
Bilaga 1: Reviderad nationalbudget för år 1969	
Bilaga 2: Långtidsbudget för perioden 1969/70—1973/74	
Bilaga 3: PM angående den ekonomiska långsiktutvecklingen	
Bilaga 4: Riksrevisionsverkets approximativa beräkning rörande utfallet av riksstaten för budgetåret 1968/69	
Bilaga 5: Riksrevisionsverkets förnyade inkomstberäkning för budgetåret 1969/70	
Bilaga 6: Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1969/70	

- Bilaga 7: Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till statsverkspropositionen för budgetåret 1969/70**
- Bilaga 8: Förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1969/70**
- Bilaga 9: Förändringar i riksstatsförslaget för budgetåret 1969/70 sedan statsverkspropositionen**
- Bilaga 10: Förteckning över omflyttningar av anslag till följd av tillämnad ändrad ärendefördelning mellan statsdepartementen**